

HRVATSKI SABOR

KLASA: 022-02/25-01/63

URBROJ: 65-25-2

Zagreb, 10. srpnja 2025.

P.Z. br. 174

**ZASTUPNICAMA I ZASTUPNICIMA
HRVATSKOGA SABORA**

**PREDSJEDNICAMA I PREDSJEDNICIMA
RADNIH TIJELA**

Na temelju članka 178. Poslovnika Hrvatskoga sabora u prilogu upućujem *Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani*, koji je predsjedniku Hrvatskoga sabora podnijela Vlada Republike Hrvatske, aktom od 10. srpnja 2025. godine.

Za svoje predstavnike, koji će u njezino ime sudjelovati u radu Hrvatskoga sabora i njegovih radnih tijela, Vlada je odredila potpredsjednika Vlade Republike Hrvatske i ministra obrane Ivana Anušića i državne tajnike Tomislava Galića, Dragu Matanovića i Branka Hrga.

PREDSJEDNIK
Gordan Jandroković

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

KLASA: 022-03/25-01/48
URBROJ: 50301-29/23-25-2

Zagreb, 10. srpnja 2025.

PREDSJEDNIKU HRVATSKOGA SABORA

PREDMET: Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani

Na temelju članka 85. Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 85/10. - pročišćeni tekst i 5/14. - Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske) i članka 172. Poslovnika Hrvatskoga sabora („Narodne novine“, br. 81/13., 113/16., 69/17., 29/18., 53/20., 119/20. - Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 123/20. i 86/23. - Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske), Vlada Republike Hrvatske podnosi Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani.

Za svoje predstavnike, koji će u njezino ime sudjelovati u radu Hrvatskoga sabora i njegovih radnih tijela, Vlada je odredila potpredsjednika Vlade Republike Hrvatske i ministra obrane Ivana Anušića i državne tajnike Tomislava Galića, Dragu Matanovića i Branka Hrga.

PREDSJEDNIK

mr. sc. Andrej Plenković

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

PRIJEDLOG ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI

Zagreb, srpanj 2025.

PRIJEDLOG ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI

I. USTAVNA OSNOVA ZA DONOŠENJE ZAKONA

Ustavna osnova za donošenje ovoga Zakona sadržana je u odredbi članka 7. stavka 12., članka 47. i članka 81. Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 85/10. – pročišćeni tekst i 5/14. – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske).

II. OCJENA STANJA I OSNOVNA PITANJA KOJA SE UREĐUJU PREDLOŽENIM ZAKONOM TE POSLJEDICE KOJE ĆE DONOŠENJEM ZAKONA PROISTEĆI

Člankom 47. stavkom 1. Ustava Republike Hrvatske propisano je da je vojna obveza i obrana Republike Hrvatske dužnost svih za to sposobnih državljana. Predloženim Zakonom uređuje se vojna obveza, kao i dužnosti i prava državljana u obrani.

Služenje vojnog roka, kao jedan od elemenata vojne obveze, provodilo se do 1. siječnja 2008., a vojna obveza sastojala se od novačke obveze, obveze služenja vojnog roka i obveze služenja u pričuvnom sastavu.

Novačka obaveza nastaje u kalendarskoj godini u kojoj novak navršši 18 godina života, tijekom koje se vrši uvođenje u vojnu evidenciju, zdravstveni pregledi, novačenje, stupanje na služenje vojnog roka te obveza odazivanja na pojedinačne ili opće pozive.

Broj registriranih novaka kretao se godišnje od 12 900 (1992. godine) do 29 971 (2002. godine), a broj upućenih na redovno služenje vojnog roka kretao se od 25 134 (1999. godine) do 2069 (2007. godine). Broj muških osoba koje su upisane u vojnu evidenciju u 2024. godini je 18 875.

Prelaskom na dragovoljno služenje vojnog roka odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, brzo se smanjuju i kapaciteti za provedbu obuke. Već tijekom 2007. godine prestaju s radom središta – vojne lokacije u Puli i Koprivnici, a središta – vojne lokacije u Sinju i Šibeniku prestale su s radom 2008. godine. Središte za obuku pješništva u Požegi je prelaskom na dragovoljno vojno osposobljavanje preimenovano u Središte za temeljnu vojnu obuku, a potom u Središte za obuku pješništva i oklopništva, čija je bojna za temeljnu vojnu obuku i danas smještena u toj vojnoj lokaciji.

Svjedočimo porastu raznih vrsta ugroza, kao što su hibridna djelovanja, kibernetički napadi i druge ugroze. Potrebno je imati na umu prirodne i druge nesreće i katastrofe te klimatske promjene zbog kojih je u određenim situacijama potrebno brzo, učinkovito i organizirano djelovanje šire društvene zajednice u pomoći ugroženim dijelovima teritorija i stanovništva. Iako je krizne događaje teško prognozirati, Oružane snage Republike Hrvatske, bez obzira na procjene i prognoze, moraju uvijek biti spremne za izvršavanje svojih misija i zadaća.

Vlastite sposobnosti za obranu nacionalna su odgovornost, pri čemu je vojna osposobljenost profesionalnih vojnika i pričuvnih snaga jedan od najvažnijih aspekata spremnosti. Spremnost i osposobljenost djelatnog sastava naših Oružanih snaga nije upitna.

Vrijeme potrebno za dostizanje spremnosti pričuvnika koji nisu služili vojni rok pa nemaju temeljnu vojnu obuku, može biti predugo u okolnostima mogućih kriza i sukoba.

Stoga je izuzetno važno da što veći broj vojnih obveznika stekne osnovne vojne vještine i znanja potrebna za suočavanje s potencijalnim prijetnjama.

Dragovoljno vojno osposobljavanje primarno se provodi radi pripreme kandidata za ulazak u djelatnu vojnu službu te je koncept obuke tako i osmišljen. Nakon temeljne vojne obuke, kandidati se upućuju u središta/postrojbe za obuku po specijalnostima.

Trenutno se temeljna vojna obuka provodi kroz dragovoljno vojno osposobljavanje u Središtu za obuku pješništva i oklopništva Požega, koje u svojem sastavu ima bojnu za temeljnu vojnu obuku, čija je primarna zadaća obuka ročnika kroz dragovoljno osposobljavanje. Međutim, trenutni model dragovoljnog vojnog osposobljavanja ne osigurava dovoljan broj polaznika koji završavaju obuku i odlučuju se za daljnji angažman u vojnu službu.

Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa.

Namjera je uspostaviti i razviti temeljno vojno osposobljavanje radi tranzicije vojnih obveznika novaka u vojne obveznike ročnike, koji nakon uspješno završene obuke postaju razvrstani pričuvnici. Time stječu i jedan od uvjeta za sklapanje ugovora o vojničkoj službi te potencijalno pristupaju djelatnoj vojnoj službi. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti.

Temeljne vrijednosti vojnog osposobljavanja obuhvaćaju:

- Izvrsnost – Neprekidna težnja k najvišim standardima kroz kontinuirano usavršavanje i inovacije.
- Integritet – Izgradnja čvrstog karaktera temeljenog na odgovornosti, moralnim i etičkim načelima, pri čemu instruktori pružaju primjer ispravnog postupanja.
- Poštovanje – Jednako uvažavanje svih polaznika osposobljavanja, bez obzira na spol, nacionalnost ili vjeroispovijest.
- Timski rad – Snaga suradnje kroz zajednički rad, dijeljenje znanja i iskustava radi postizanja zajedničkih ciljeva.
- Predanost misiji i viziji – Motiviranost za ostvarenje izvanrednih rezultata, što je ključno za uspješan tijek i provedbu obuke.

Odluka o ponovnom uvođenju vojnog osposobljavanja, radi popune pričuvnog i djelatnog sastava prema dosadašnjem modelu, ključna je za razvoj temeljnog vojnog osposobljavanja. Predloženi model ne samo da bi sadržajno i kvalitativno ispunio postavljene kriterije, već bi i dalje služio kao temelj za inicijalnu obuku kandidata za prijem u vojnu

službu. Njegova provedba omogućila bi ostvarenje ključnih ciljeva, prvenstveno popunu djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske.

Popuna djelatnih postrojbi postigla bi se povećanjem broja zainteresiranih za sklapanje ugovora o vojnoj službi. Kroz kvalitetnu obuku i približavanje vojničkog života široj zajednici mladih, cilj je povećati atraktivnost vojnog poziva i potaknuti veći interes za služenje u Oružanim snagama Republike Hrvatske.

Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države.

Uvođenjem temeljnog vojnog osposobljavanja proširit će se broj osoba upoznatih sa životom i radom u vojnoj organizaciji, a ostvarenjem postavljenih ciljeva ostvarit će se i promidžba vojnog poziva kao poželjnog odabira za službu u Oružanim snagama Republike Hrvatske.

Populacija osoba koje su završile neku vrstu vojnog osposobljavanja sve se više smanjuje, oslanja se još uvijek na populaciju sudionika Domovinskoga rata, bivšega djelatnog vojnog osoblja i ročnika koji su završili služenje vojnog roka do 31. prosinca 2007. Protokom vremena ova populacija će postati kritično mala i neće zadovoljiti potrebe popune pričuvnih postrojbi. Kako bi se ostvario cilj popune pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, neophodno je povećati broj osposobljenih državljana, što je u ovom slučaju ciljana populacija mladih osoba i uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja.

Temeljno vojno osposobljavanje obuhvaća obuku za zahtijevane vojne vještine i sposobnosti za dužnost strijelca streljačke specijalnosti u rodu pješništva.

Polaznici temeljnog vojnog osposobljavanja po završetku obuke imat će razvijene temeljne vojne sposobnosti, znanja i vještine, temeljne vrijednosti Hrvatske vojske, stegovnu odgovornost te osjećaj pripadnosti Oružanim snagama Republike Hrvatske.

Kod ročnika će se razvijati osjećaj dužnosti i ponosa služenju Domovini, osnovne spoznaje o pravilima vojne službe, dužnostima te pravima i obvezama pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske, kao i spoznaje o značaju tjelesne i psihičke spremnosti za održavanje zdravlja, potreba za usvajanjem novih znanja i vještina, sposobnost pružanja samopomoći i uzajamne pomoći, osjećaj prava i obveze sudjelovanja u obrani Republike Hrvatske, očuvanje vrijednosti Domovinskoga rata te poštivanje i njegovanje tradicije hrvatskog vojnika, briga o svojim suradnicima te jačanje kohezije i solidarnosti. Uzimajući u obzir stavove mladih generacija i njihovu usmjerenost na osobni razvoj, obrazovanje, atraktivan posao, vlastitu dobrobit i moguću zaradu u odrasloj dobi, polaznicima temeljnog vojnog osposobljavanja potrebno je približiti vojni poziv kroz pogodnosti koje pripadnost Oružanim snagama Republike Hrvatske donosi.

Radi učinkovitijeg informiranja o vojnom pozivu i mogućnostima razvoja u djelatnoj i pričuvnoj službi, pristupilo se reorganizaciji postojećeg sustava timova te kontinuirano educiranje pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske koji sudjeluju u prezentiranju vojnog poziva.

Ovim Zakonom predlaže se da žene mogu pohađati dragovoljno temeljno vojno osposobljavanje.

Uvažavajući odredbu članka 47. stavka 2. Ustava Republike Hrvatske, osobama koje zbog svojih vjerskih ili moralnih nazora nisu pripravne sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u Oružanim snagama Republike Hrvatske, dopušten je prigovor savjesti te ovaj Zakon uređuje obvezu za te osobe i propisuje elemente vezano uz civilnu službu.

Uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja, neophodnog za sposobnost Hrvatske da odgovori na buduće ratne ugroze, otvara priliku za sveobuhvatno jačanje otpornosti države ne samo na ratne prijetnje, već i na širok spektar drugih kriza.

Stoga je ključno da se, uz temeljno vojno osposobljavanje, civilna služba organizira tako da dugoročno i strukturno podigne otpornost društva na niz potencijalnih ugroza s kojima ćemo se suočavati u budućnosti.

S tim ciljem će se civilna služba organizirati tako da civilni obveznici steknu potrebne vještine za jačanje otpornosti društva na sve vrste prijetnji, bilo da je riječ o ratnim, civilnim, prirodnim, tehnološkim ili drugim prijetnjama.

III. OCJENA I IZVORI SREDSTAVA POTREBNIH ZA PROVEDBU ZAKONA

Za provedbu ovoga Zakona sredstva se osiguravaju u državnom proračunu Republike Hrvatske.

**PRIJEDLOG ZAKONA
O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI**

Članak 1.

U Zakonu o obrani („Narodne novine“, br. 73/13., 75/15., 27/16., 110/17. – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 30/18., 70/19. i 155/23.) u članku 5. stavku 2. točka 6. briše se.

Dosadašnja točka 7. postaje točka 6.

Članak 2.

U članku 8. točka 5. briše se.

Dosadašnja točka 6. postaje točka 5.

Članak 3.

U članku 18. točka 2. briše se.

Dosadašnje točke 3., 4., 5., 6. i 7. postaju točke 2., 3., 4., 5. i 6.

Članak 4.

Članak 19. mijenja se i glasi:

„(1) Vojna obveza dužnost je svih za to sposobnih državljana Republike Hrvatske te obuhvaća osposobljavanje, pripremanje i sudjelovanje u obrani na organiziran način.

(2) Vojna obveza nastaje u kalendarskoj godini u kojoj državljanin Republike Hrvatske navršava 18 godina života.“.

Članak 5.

Članak 20. mijenja se i glasi:

„(1) Vojna obveza državljaninu Republike Hrvatske prestaje:

- na kraju kalendarske godine u kojoj navršava 55 godina života (muškarac) odnosno 50 godina života (žena)
- ako je ocijenjen nesposobnim za vojnu službu
- na temelju otpusta iz hrvatskog državljanstva.

(2) Iznimno od stavka 1. podstavka 1. ovoga članka, vojna obveza prestaje višim časnicima i generalima/admiralima posljednjeg dana kalendarske godine u kojoj navršavaju 65 godina života.“.

Članak 6.

Članak 21. mijenja se i glasi:

„(1) Vojna obveza sastoji se od novačke obveze, temeljnog vojnog osposobljavanja odnosno civilne službe i služenja u pričuvnom sastavu Oružanih snaga.

(2) Muškarci vojni obveznici podliježu novačkoj obvezi i obvezi temeljnog vojnog osposobljavanja odnosno civilne službe i obvezi služenja u pričuvnom sastavu u skladu s odredbama ovoga Zakona.

(3) Žene vojni obveznici ne podliježu novačkoj obvezi, ali mogu dragovoljno pohađati temeljno vojno osposobljavanje i služiti u pričuvnom sastavu.

(4) Odredbe ovoga Zakona koje uređuju temeljno vojno osposobljavanje i obvezu civilne službe ne smatraju se diskriminacijom u smislu zakona kojim se uređuje suzbijanje diskriminacije.

(5) Način vođenja evidencije, obrazac vojne iskaznice i način izdavanja, pozivanja, prava i obveze i način izvršavanja vojne obveze pravilnikom propisuje ministar obrane.“.

Članak 7.

Iza članka 21. dodaju se članci 21.a, 21.b, 21.c, 21.d, 21.e, 21.f, 21.g, 21.h, 21.i, 21.j, 21.k, 21.l, 21.lj, 21.m, 21.n, 21.nj, 21.o, 21.p, 21.r, 21.s, 21.t, 21.u i 21.v koji glase:

„Članak 21.a

(1) Vojni obveznici u pravilu izvršavaju vojnu obvezu u Oružanim snagama.

(2) Stupanjem u Oružane snage vojni obveznik postaje vojnom osobom, a status vojne osobe gubi otpustom iz Oružanih snaga.

(3) Vojni obveznik ima status vojne osobe:

- pri dolasku u Oružane snage na putu od mjesta prebivališta odnosno boravišta do mjesta u koje se treba javiti nadležnom tijelu, a pri povratku na putu od mjesta u kojem je izvršio vojnu obvezu do mjesta prebivališta odnosno boravišta
- ako boravi u inozemstvu pri dolasku u Oružane snage na putu od granice Republike Hrvatske do mjesta u koje se treba javiti nadležnom tijelu, a pri povratku na putu od mjesta u kojem je izvršio vojnu obvezu do granice Republike Hrvatske.

Članak 21.b

(1) Državljeni Republike Hrvatske uvode se u vojnu evidenciju u kalendarskoj godini kada navrše 18 godina života.

(2) Državljeni Republike Hrvatske koji iz bilo kojih razloga nisu uvedeni u vojnu evidenciju u kalendarskoj godini u kojoj su navršili 18 godina života uvode se u vojnu evidenciju do prestanka vojne obveze iz članka 20. ovoga Zakona.

(3) Žene vojni obveznici uvode se u vojnu evidenciju kod dragovoljne prijave na temeljno vojno osposobljavanje.

(4) Evidenciju vojnih obveznika vodi:

- područni odjel za poslove obrane za vojne obveznike koji imaju prebivalište na području njegove nadležnosti
- ustrojstvena jedinica Ministarstva obrane nadležna za vojnu obvezu za vojne obveznike koji nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj.

Članak 21.c

(1) Novak koji boravi u inozemstvu od rođenja ili je s roditeljima otišao boraviti u inozemstvo prije nastanka novačke obveze, dužan je u kalendarskoj godini u kojoj navršava 18 godina života prijaviti se diplomatskoj misiji ili konzularnom uredu Republike Hrvatske radi uvođenja u vojnu evidenciju.

(2) Novak koji boravi u inozemstvu i iz bilo kojeg razloga nije uveden u vojnu evidenciju u Republici Hrvatskoj dužan je prijaviti se nadležnoj diplomatskoj misiji odnosno konzularnom uredu Republike Hrvatske najkasnije do navršenih 29 godina života.

(3) Za novaka koji je regulirao obvezu vojnog osposobljavanja u inozemstvu, uz prijavu dostavlja se i potvrda nadležnog tijela države u kojoj je regulirao obvezu vojnog osposobljavanja.

(4) Diplomatska misija odnosno konzularni ured Republike Hrvatske prijavu i dokumentaciju iz stavaka 1., 2. i 3. ovoga članka dostavlja ustrojstvenoj jedinici Ministarstva obrane nadležnoj za vojnu obvezu.

Članak 21.d

(1) Evidencija vojnih obveznika vodi se u pravilu u računalno-informacijskom sustavu uz jedinstvenu primjenu elektroničke obrade podataka i na propisanim obrascima.

(2) Vođenje vojne evidencije iz stavka 1. ovoga članka uredit će se pravilnikom iz članka 21. stavka 4. ovoga Zakona.

(3) Vojni obveznik obavezan je nadležni područni odjel za poslove obrane obavijestiti o promjeni podataka u vezi sa zdravstvenim stanjem, zvanjem i stupnjem obrazovanja, zanimanjem i zaposlenjem te dostaviti dokaz o nastaloj promjeni u roku od 30 dana od nastanka promjene.

(4) Prijava promjene iz stavka 3. ovoga članka može se dostaviti preporučenom pošiljkom odnosno elektroničkim putem nadležnom područnom odjelu za poslove obrane.

(5) Novak koji se radi uvođenja u vojnu evidenciju prijavi diplomatskoj misiji odnosno konzularnom uredu Republike Hrvatske popunjava prijavu s potrebnim podacima.

(6) Ministarstvo obrane putem Ministarstva unutarnjih poslova najmanje jedanput godišnje ažurira evidenciju prebivališta i boravišta vojnih obveznika.

(7) Ako je novak, ročnik ili pričuvnik pravomoćno osuđen, prvostupanjski sud će prijepis pravomoćne osuđujuće presude dostaviti nadležnom područnom odjelu za poslove obrane u kojem se osuđenik vodi u vojnoj evidenciji.

Članak 21.e

(1) Pozivanje vojnih obveznika na izvršavanje vojne obveze provode nadležni područni odjeli za poslove obrane pojedinačnim i općim pozivom.

(2) Pojedinačni poziv dostavlja se na adresu prebivališta ili boravišta vojnog obveznika i sadrži podatke o mjestu, vremenu i razlogu pozivanja.

(3) Opći poziv objavljuje se u sredstvima javnog priopćavanja ili na drugi prikladan način.

(4) Pojedinačni poziv, osim poziva za mobilizaciju, dostavlja se vojnom obvezniku u pravilu 30 dana prije početka izvršavanja vojne obveze.

(5) Vojni obveznik kojega nadležni područni odjel za poslove obrane pozove na izvršavanje vojne obveze obavezan je javiti se naznačenom tijelu u mjestu i vremenu navedenim u pojedinačnom ili općem pozivu, sa stvarima i ispravama navedenim u pozivu.

(6) Vojni obveznik koji je zbog bolesti ili drugog opravdanog razloga spriječen doći na mjesto i u vrijeme određeno u pojedinačnom pozivu, obavezan je odmah nakon primitka poziva o tome obavijestiti područni odjel za poslove obrane koji mu je uputio poziv.

Članak 21.f

Osobu koja je podnijela zahtjev za otpust iz hrvatskog državljanstva ne poziva se na izvršavanje vojne obveze do izvršnosti rješenja kojim se odlučuje o zahtjevu za otpust, osim novaka koji u toj kalendarskoj godini navršava 30 godina života.

Članak 21.g

(1) Novačka obveza nastaje u kalendarskoj godini u kojoj državljanin Republike Hrvatske navršava 18 godina života i traje do stupanja na temeljno vojno osposobljavanje ili civilnu službu odnosno isteka 30 godina života ili do prestanka vojne obveze u skladu s odredbama ovoga Zakona.

(2) Za vrijeme novačke obveze novak podliježe uvođenju u vojnu evidenciju, zdravstvenim i drugim pregledima, stupanju na temeljno vojno osposobljavanje odnosno civilnu službu te odazivu na opći ili pojedinačni poziv.

Članak 21.h

(1) Nadležni područni odjel za poslove obrane poziva i upućuje novake na zdravstvene i druge preglede na temelju plana zdravstvenih pregleda koje donosi ustrojstvena jedinica Ministarstva obrane nadležna za vojnu obvezu.

(2) Na zdravstvene i druge preglede se ne upućuju novaci koji boluju od neizlječive bolesti, imaju tjelesne mane ili nedostatke odnosno nesposobni su za vojnu službu.

(3) Zdravstveni i drugi pregledi vojnih obveznika provode se u Ministarstvu obrane ili u ovlaštenim zdravstvenim ustanovama koje odlukom odredi ministar nadležan za zdravstvo.

(4) Ocjena sposobnosti za vojnu službu može biti:

- sposoban za vojnu službu
- nesposoban za vojnu službu.

(5) Mjerila i postupke za ocjenu zdravstvene sposobnosti novaka i ročnika pravilnikom propisuje ministar obrane uz prethodnu suglasnost ministra nadležnog za zdravstvo.

Članak 21.i

(1) Ocjenu sposobnosti novaka za vojnu službu, nadležni područni odjel za poslove obrane upisuje u vojnu iskaznicu i ostale evidencijske dokumente.

(2) Osobu kojoj je prestala vojna obveza jer je ocijenjena nesposobnom za vojnu službu, može se uputiti na revizijski pregled radi provjere sposobnosti za vojnu službu.

(3) Osoba iz stavka 2. ovoga članka koja na revizijskom pregledu bude ocijenjena sposobnom za vojnu službu, podliježe temeljnom vojnom osposobljavanju do navršanih 30 godina života, odnosno obvezi služenja u pričuvnom sastavu ako je starija od 30 godina života.

Članak 21.j

(1) Na temeljno vojno osposobljavanje ne upućuje se novak:

- koji je pravomoćno osuđen na kaznu maloljetničkog zatvora ili na kaznu zatvora koja nije zamijenjena uvjetnom osudom ili radom za opće dobro
- kojem je izrečena mjera obveznog psihijatrijskog liječenja ili obveznog liječenja od ovisnosti i prisilnog smještaja u zdravstvenoj ustanovi
- protiv kojeg je pokrenut kazneni postupak zbog kaznenog djela za koje se goni po službenoj dužnosti.

(2) Novak iz stavka 1. ovoga članka, upućuje se na temeljno vojno osposobljavanje nakon izdržane kazne zatvora, nakon uvjetnog otpusta, nakon obustave sigurnosne mjere, odnosno nakon pravomoćno okončanog kaznenog postupka, a najkasnije do navršenih 30 godina života.

Članak 21.k

(1) Obveze temeljnog vojnog osposobljavanja oslobađa se novak:

- koji je ocijenjen nesposobnim za vojnu službu
- koji se na temelju ugovora s Ministarstvom obrane najmanje dvije godine obrazovao za kadeta u Republici Hrvatskoj i inozemstvu, kojim stječe vojna znanja i vještine
- koji je stekao hrvatsko državljanstvo naturalizacijom ili prirođenjem, ako je u državi čiji je bio građanin regulirao obvezu vojnog osposobljavanja
- koji osim hrvatskog ima i strano državljanstvo, a regulirao je obvezu vojnog osposobljavanja u inozemstvu
- policijski službenik i policijski vježbenik Ministarstva unutarnjih poslova te učenik Programa srednjoškolskog obrazovanja kroz 3. i 4. razred za zanimanje policajac, polaznik Programa srednjoškolskog obrazovanja odraslih za zanimanje policajac i student preddiplomskog ili specijalističkog diplomskog studija na Veleučilištu kriminalistike i javne sigurnosti, nakon završenog oblika obrazovanja u Ministarstvu unutarnjih poslova, koji je podnio zahtjev za oslobađanje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja
- zaređeni svećenik, đakon i redovnik koji se zavjetovao te osoba istoga statusa vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj koja je podnijela zahtjev za oslobađanje od obveze temeljnog vojnog osposobljavanja.

(2) Osobe iz stavka 1. podstavaka 2., 3., 4., 5. i 6. ovoga članka, zahtjev za oslobađanje od obveze temeljnog vojnog osposobljavanja podnose nadležnom područnom odjelu za poslove obrane osobno preporučenom pošiljkom odnosno elektroničkim putem.

(3) Uz zahtjev za oslobađanje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja osobe iz stavka 1. ovoga članka, obvezne su priložiti dokaz o činjenicama na kojima temelje svoj zahtjev.

(4) Nadležni područni odjel za poslove obrane o zahtjevu iz stavka 2. ovoga članka odlučuje odlukom koja nije upravna stvar.

Članak 21.l

(1) Novak koji je upisan na visoko učilište u smislu zakona kojim se uređuje visoko obrazovanje i znanstvena djelatnost, odmah nakon upisa, a najkasnije do 31. listopada tekuće godine, obvezan je dostaviti nadležnom područnom odjelu za poslove obrane potvrdu o upisu u svaku nastavnu godinu radi odgode upućivanja na temeljno vojno osposobljavanje, a najkasnije do 30. rujna kalendarske godine u kojoj novak navršava 29 godina života.

(2) Novaku se, radi sudjelovanja na svjetskim i europskim prvenstvima, međunarodnim natjecanjima i državnim prvenstvima, može na osobni zahtjev i na zahtjev Hrvatskog olimpijskog odbora, odnosno nacionalnog sportskog saveza, odgoditi temeljno

vojno osposobljavanje najdulje do jedne godine, a najkasnije do 30. rujna kalendarske godine u kojoj novak navršava 29 godina života.

(3) O zahtjevu za odgodu temeljnog vojnog osposobljavanja odlučuje nadležni područni odjel za poslove obrane.

(4) Protiv odluke iz stavka 3. ovoga članka nije dopuštena žalba, ali se može tužbom pokrenuti upravni spor pred Visokim upravnim sudom Republike Hrvatske.

(5) Visoki upravni sud Republike Hrvatske o tužbi će donijeti odluku u roku od 60 dana.

Članak 21.lj

(1) Temeljno vojno osposobljavanje može se odgoditi novaku na osobni zahtjev najdulje do 30. lipnja kalendarske godine u kojoj navršava 29 godina života.

(2) Temeljno vojno osposobljavanje može se odgoditi novaku:

- ako u njegovu kućanstvu nema drugog člana koji privređuje, najdulje godinu dana
- ako se zaposlio u svojstvu vježbenika ili se prvi put zaposlio, do završetka vježbeničkog staža odnosno isteka probnog rada
- ako su u njegovom kućanstvu samo članovi kojima je za svakodnevne životne potrebe prijeko potrebna pomoć i njega druge osobe, najdulje do 30. lipnja kalendarske godine u kojoj navršava 29 godina života
- ako se iz njegovog kućanstva u isto vrijeme na temeljno vojno osposobljavanje upućuju dva člana ili više njih, odnosno ako se jedan od njih nalazi na temeljnom vojnom osposobljavanju, dok se drugi član kućanstva ne vrati s temeljnog vojnog osposobljavanja
- ako ima određen datum za sklapanje braka, najdulje tri mjeseca
- ako očekuje rođenje djeteta do odlaska na temeljno vojno osposobljavanje odnosno za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, najdulje godinu dana
- ako je prije odlaska ili u vrijeme odlaska na temeljno vojno osposobljavanje nastupila smrt u njegovoj užoj obitelji, do idućeg roka za upućivanje
- ako je otvorio obrt ili samostalnu djelatnost, najdulje godinu dana od dana registracije obrta ili djelatnosti.

(3) Zahtjev za odgodu temeljnog vojnog osposobljavanja, podnosi se nadležnom područnom odjelu za poslove obrane u roku od osam dana od dana primitka poziva za temeljno vojno osposobljavanje osobno preporučenom pošiljkom, odnosno elektroničkim putem.

(4) Uz zahtjev za odgodu temeljnog vojnog osposobljavanja, novak je dužan priložiti:

- dokaz o nezaposlenosti ostalih članova obitelji
- ugovor o radu, odnosno rješenje o radnom odnosu, odnosno potvrdu nadležnog tijela o prijavi zdravstvenog i mirovinskog osiguranja, ako odgodu traži zbog zaposlenja u svojstvu vježbenika

- potvrdu ovlaštenog tijela za socijalnu skrb, ako su u njegovom kućanstvu samo članovi kojima je za svakodnevne životne potrebe prijeko potrebna pomoć i njega druge osobe

- potvrdu matičnog ili vjerskog ureda o određenom datumu za sklapanje braka

- izvadak iz matice umrlih
- potvrdu o registraciji obrta ili djelatnosti
- dokaz o trudnoći bračne ili izvanbračne supruge

(5) Uz zahtjev za odgodu temeljnog vojnog osposobljavanja u slučaju da su u isto vrijeme na temeljno vojno osposobljavanje pozvana dva člana istog kućanstva ili više njih, odnosno ako se jedan od njih već nalazi na temeljnom vojnom osposobljavanju, ne prilažu se dokazi, već to utvrđuje područni odjel za poslove obrane po službenoj dužnosti uvidom u evidenciju o vojnim obveznicima na temeljnom vojnom osposobljavanju.

(6) Odluka o zahtjevu za odgodu temeljnog vojnog osposobljavanja sadrži dan, mjesec i godinu do kada se odgađa temeljno vojno osposobljavanje.

Članak 21.m

(1) Novak može boraviti u inozemstvu do 30. lipnja kalendarske godine u kojoj navršava 29 godina života, a nakon toga se u roku od 30 dana mora javiti nadležnom područnom odjelu za poslove obrane.

(2) Novaka iz stavka 1. ovoga članka područni odjel za poslove obrane upućuje na zdravstvene i druge preglede.

(3) Novaka koji bude ocijenjen sposobnim za vojnu službu, područni odjel za poslove obrane upućuje na temeljno vojno osposobljavanje do isteka gornje dobne granice vojnih obveznika koji podliježu temeljnom vojnom osposobljavanju.

Članak 21.n

(1) Novaka se upućuje na temeljno vojno osposobljavanje u skladu s odlukom ministra obrane i plana upućivanja novaka u Oružane snage koji donosi ministar obrane.

(2) Temeljno vojno osposobljavanje traje dva mjeseca.

Članak 21.nj

(1) Novaka se upućuje na temeljno vojno osposobljavanje u kalendarskoj godini u kojoj navršava 19 godina života prema broju novaka koji odlukom određuje ministar obrane na temelju propisanih kriterija.

(2) Kriteriji iz stavka 1. ovoga članka propisuju se pravilnikom iz članka 21.h stavka 5. ovoga Zakona.

(3) Iznimno od stavka 1. ovoga članka, na temeljno vojno osposobljavanje upućuju se i novaci stariji od 19 godina života, a najkasnije do navršene 30 godine života, u skladu s kriterijima i brojem novaka iz stavka 1. i 2. ovoga članka.

(4) Iznimno od stavaka 1. i 3. ovoga članka, na temeljno vojno osposobljavanje mogu se uputiti novaci koji se dragovoljno prijave na temeljno vojno osposobljavanje u skladu s brojem novaka i kriterijima iz stavka 1. ovoga članka, o čemu odluku donosi ustrojstvena jedinica Ministarstva obrane nadležna za vojnu obvezu.

(5) Novak se na temeljno vojno osposobljavanje javlja u Oružane snage u vrijeme naznačeno u pozivu za temeljno vojno osposobljavanje.

(6) Područni odjel za poslove obrane novaku povlači poziv za temeljno vojno osposobljavanje:

- ako mu se odgodi temeljno vojno osposobljavanje u skladu s odredbama ovoga Zakona
- ako je nesposoban za vojnu službu
- ako dostavi dokaz da je u tekućoj godini upisan na visoko učilište
- ako mu je u međuvremenu odobrena civilna služba.

Članak 21.o

(1) Temeljno vojno osposobljavanje prekida se:

- ročniku koji je ocijenjen nesposobnim za vojnu službu
- ročniku protiv kojega je pokrenut kazneni postupak za kaznena djela za koja se goni po službenoj dužnosti
- ročniku zbog samovoljnog napuštanja postrojbe.

(2) Odluku o prekidu temeljnog vojnog osposobljavanja koja nije upravna stvar donosi zapovjednik samostalne bojne, njemu ravne ili više razine.

(3) Odluka iz stavka 2. ovoga članka upisuje se u vojnu iskaznicu i druge evidencijske dokumente.

(4) Odluka o prekidu temeljnog vojnog osposobljavanja, sadrži datum početka i datum prekida temeljnog vojnog osposobljavanja.

(5) Odluka o prekidu temeljnog vojnog osposobljavanja donosi se na temelju:

- odluke kojom je ročnik ocijenjen nesposobnim za vojnu službu
- uvjerenja nadležnog suda da je protiv ročnika pokrenut kazneni postupak za djelo za koje se goni po službenoj dužnosti
- izvješća vojne policije o nemogućnosti dovođenja ročnika koji zbog samovoljnog napuštanja postrojbe odnosno neopravdanog izostanka izbiva iz postrojbe dulje od pet dana jer je nedostupan.

Članak 21.p

(1) Ročniku se može na njegov zahtjev prekinuti temeljno vojno osposobljavanje zbog smrti ili teške bolesti u obitelji, odnosno zbog katastrofa ili velikih nesreća, ako bi njegova obitelj bila dovedena u težak položaj zbog njegove odsutnosti, dok postoje razlozi, a najdulje jednu godinu.

(2) Ročniku se može na osobni zahtjev i na zahtjev ovlaštenog tijela, odlukom prekinuti temeljno vojno osposobljavanje radi njegovog sudjelovanja na svjetskom ili europskom sportskom natjecanju, odnosno na olimpijskim igrama.

(3) Uz zahtjev za prekid temeljnog vojnog osposobljavanja ročnik prilaže:

- potvrdu zdravstvene ustanove o teškoj bolesti u obitelji, odnosno izvadak iz matice umrlih o smrti člana obitelji i mišljenje ovlaštenog tijela za socijalnu skrb da je zbog toga njegova obitelj dovedena u težak položaj, ako prekid temeljnog vojnog osposobljavanja traži zbog teškog položaja obitelji
- mišljenje ovlaštenog tijela za socijalnu skrb da je njegova obitelj zbog katastrofa ili velikih nesreća dovedena u težak položaj, ako prekid temeljnog vojnog osposobljavanja traži zbog posljedica katastrofe ili velike nesreće
- mišljenje ovlaštenog tijela za socijalnu skrb da je njegova obitelj dovedena u težak položaj, ako prekid temeljnog vojnog osposobljavanja traži zbog drugih nesreća koje su se dogodile u njegovoj obitelji.

(4) Odluka o prekidu temeljnog vojnog osposobljavanja ročniku donosi se na temelju potvrde ovlaštenog tijela ako je riječ o sportašu koji je ispunio norme za sudjelovanje na svjetskom ili europskom natjecanju, odnosno olimpijskim igrama te se trajanje prekida temeljnog vojnog osposobljavanja određuje prema vremenu utvrđenom za pripreme za natjecanje i natjecanje.

Članak 21.r

(1) Ročnika kod kojeg je nastala promjena zdravstvenog stanja koja utječe na njegovu sposobnost za vojnu službu nadležni liječnik upućuje na ocjenu sposobnosti za vojnu službu.

(2) Na temelju ocjene o zdravstvenoj nesposobnosti ročnika, zapovjednik samostalne bojne, njemu ravne ili više razine donosi odluku o prekidu temeljnog vojnog osposobljavanja te u vojnu iskaznicu upisuje temelj i datum prekida temeljnog vojnog osposobljavanja i otpusta iz Oružanih snaga.

Članak 21.s

(1) Ročnika koji je imao prekid temeljnog vojnog osposobljavanja u skladu s odredbama ovoga Zakona nadležno zapovjedništvo ili postrojba u kojoj se nalazio na dan odsluženja odnosno prekida temeljnog vojnog osposobljavanja uputit će na dovršenje nakon prestanka razloga zbog kojih mu je prekinuto temeljno vojno osposobljavanje, a najkasnije do kraja kalendarske godine u kojoj navršava 30 godina života.

(2) Iznimno od stavka 1. ovoga članka, ročnik se neće uputiti na dovršenje temeljnog vojnog osposobljavanja ako mu je do kraja temeljnog vojnog osposobljavanja ostalo manje od 10 dana.

(3) Ročnik koji je imao prekid temeljnog vojnog osposobljavanja zbog razloga navedenih u ovom Zakonu, a koji nije regulirao obvezu temeljnog vojnog osposobljavanja u smislu stavaka 1. i 2. ovoga članka, ponovno postaje novak i podliježe obvezama koje su propisane za novake.

Članak 21.t

U temeljno vojno osposobljavanje ne računa se vrijeme:

- koje ročnik provede na liječenju i bolovanju zbog ozljede ili druge nesposobnosti izazvane u namjeri izbjegavanja vojne obveze
- kada ročnik samovoljno i neopravdano izostane iz postrojbe najmanje 24 sata
- koje ročnik provede u istražnom zatvoru.

Članak 21.u

(1) Ročnika koji je odslužio temeljno vojno osposobljavanje ili kojemu je prekinuto temeljno vojno osposobljavanje iz Oružanih snaga otpušta zapovjedništvo ili postrojba u kojoj se nalazio na dan odsluženja odnosno prekida temeljnog vojnog osposobljavanja.

(2) Pri otpustu iz Oružanih snaga ročniku se uručuje vojna iskaznica u koju je upisan temelj i datum otpusta s temeljnog vojnog osposobljavanja.

Članak 21.v

(1) Na temeljno vojno osposobljavanje mogu se uputiti žene državljani Republike Hrvatske koje se prijave dragovoljno u ustrojstvenu jedinicu Ministarstva obrane nadležnu za vojnu obvezu najkasnije do 30. lipnja kalendarske godine u kojoj navršavaju 30 godina života.

(2) Na temeljno vojno osposobljavanje mogu se uputiti i državljani Republike Hrvatske stariji od 30 godina, ako su kandidati za ugovorne pričuvnike, za vojne specijaliste ili za kasni prijam u djelatnu vojnu službu.

(3) Tijela državne uprave i druga državna tijela te upravna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave obvezna su prilikom zapošljavanja na određeno i neodređeno vrijeme na temelju javnog natječaja i oglasa dati prednost nezaposlenoj osobi koja je završila temeljno vojno osposobljavanje ili dragovoljno vojno osposobljavanje, pod jednakim uvjetima.

(4) Postupak prijave i evidencije kandidata i upućivanje kandidata na temeljno vojno osposobljavanje te prava i obveze osoba na temeljnom vojnom osposobljavanju iz ovoga Zakona pravilnikom propisuje ministar obrane.“

Članak 8.

Članak 22. briše se.

Članak 9.

Članak 23. mijenja se i glasi:

„Hrvatski sabor može donijeti odluku o nepozivanju novaka na temeljno vojno osposobljavanje.“.

Članak 10.

Članak 24. mijenja se i glasi:

„(1) Osobama koje zbog svojih vjerskih ili moralnih nazora nisu pripravne sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u Oružanim snagama dopušten je prigovor savjesti i obveznici su civilne službe.

(2) Osobe iz stavka 1. ovoga članka civilnu službu obavljaju tri mjeseca u tijelu državne uprave nadležnom za civilnu zaštitu.

(3) Obavljanje civilne službe iz stavka 2. ovoga članka počinje danom dolaska novaka u tijelo iz stavka 2. ovoga članka i od dana dolaska u tijelo novak postaje civilni ročnik.

(4) Iznimno od stavka 2. ovoga članka obveznici civilne službe mogu obavljati civilnu službu u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave obavljajući poslove iz njihovog samoupravnog djelokruga koji su u funkciji: protupožarne i civilne zaštite, zaštite i unaprjeđenja prirodnog okoliša, komunalnog gospodarstva i održavanja javnih cesta.

(5) Civilna služba iz stavka 4. ovoga članka traje četiri mjeseca.

(6) Osam sati provedenih u obavljanju civilne službe iz stavka 4. ovoga članka računa se kao jedan dan u civilnoj službi te će civilni obveznik u pravilu obavljati civilnu službu u mjestu u kojem boravi, a ako to nije moguće u mjestu koje je što bliže njegovom prebivalištu ili boravištu.

(7) Upućivanje osoba iz stavaka 2. i 4. ovoga članka u civilnu službu određuje se u skladu s kriterijima iz članka 21. o stavka 2. ovoga Zakona te na temelju njihova stupnja obrazovanja i stečenih vještina i kompetencija.

(8) Način obavljanja civilne službe u tijelu državne uprave nadležnom za civilnu zaštitu te druga pitanja od značaja za obavljanje civilne službe iz stavka 2. ovoga članka uredbom propisuje Vlada.

(9) Poslove iz stavka 4. ovoga članka koje obavljaju obveznici civilne službe, način obavljanja poslova te druga pitanja od značaja za obavljanje civilne službe i način financiranja uredbom propisuje Vlada.

(10) Pravila obavljanja civilne službe iz stavka 2. ovoga članka te program osposobljavanja civilnih ročnika za stjecanje ključnih vještina i razine spremnosti obveznika civilne službe pravilnikom propisuje ministar nadležan za civilnu zaštitu.

Članak 11.

Iza članka 24. dodaju se članci 24.a, 24.b, 24.c, 24.d, 24.e, 24.f, 24.g, 24.h, 24.i, 24.j, 24.k, 24.l, 24.lj, 24.m, 24.n, 24.nj, 24.o, 24.p, 24.r i 24.s koji glase:

„Članak 24.a

(1) Nadležni područni odjel za poslove obrane dužan je novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju upoznati s pravom da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu.

(2) Zahtjev za civilnu službu nadležnom područnom odjelu za poslove obrane može podnijeti novak nakon zdravstvenog pregleda, ročnik i pričuvnik.

(3) Zahtjev iz stavka 2. ovoga članka, nadležni područni odjel za poslove obrane uz ocjenu sposobnosti iz članka 21.h stavka 4. ovoga Zakona dostavlja tijelu državne uprave nadležnom za civilnu zaštitu.

Članak 24.b

(1) Osoba iz članka 24.a stavka 2. ovoga Zakona dužna je u zahtjevu za civilnu službu učiniti uvjerljivim vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu.

(2) Prilikom odlučivanja o zahtjevu iz stavka 1. ovoga članka tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu zatražit će mišljenje nadležnog područnog odjela za poslove obrane, koje ga je dužno dostaviti u roku od 10 dana.

(3) Tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu o zahtjevu iz stavka 1. ovoga članka odlučit će rješenjem u roku od 30 dana od dana podnošenja urednog zahtjeva.

(4) Protiv rješenja iz stavka 3. ovoga članka nije dopuštena žalba, ali se može tužbom pokrenuti upravni spor pred Visokim upravnim sudom Republike Hrvatske.

(5) Visoki upravni sud Republike Hrvatske o tužbi će donijeti odluku u roku od 60 dana.

Članak 24.c

Rješenje iz članka 24.b stavka 3. ovoga Zakona dostavlja se tijelu u kojem će osoba obavljati civilnu službu, nadležnom područnom odjelu za poslove obrane i novaku.

Članak 24.d

Dužnosti obavljanja civilne službe oslobađa se novak:

- koji je ocijenjen nesposobnim za vojnu službu
- koji je stekao hrvatsko državljanstvo naturalizacijom ili prirođenjem, ako je u državi čiji je bio državljanin regulirao obvezu vojnog osposobljavanja ili civilnu službu
- koji osim hrvatskog ima i strano državljanstvo, a regulirao je obvezu vojnog osposobljavanja ili civilnu službu u inozemstvu.

Članak 24.e

(1) Na obavljanje civilne službe ne upućuje se novak:

- koji je pravomoćno osuđen na kaznu maloljetničkog zatvora ili kaznu zatvora koja nije zamijenjena uvjetnom osudom ili radom za opće dobro
- kojem je izrečena mjera obveznog psihijatrijskog liječenja ili obveznog liječenja od ovisnosti i prisilnog smještaja u zdravstvenoj ustanovi
- protiv kojeg je pokrenut kazneni postupak zbog kaznenog djela za koje se goni po službenoj dužnosti.

(2) Novak iz stavka 1. ovoga članka upućuje se na obavljanje civilne službe nakon izdržane kazne zatvora, nakon uvjetnog otpusta, nakon obustave sigurnosne mjere, odnosno nakon pravomoćno okončanog kaznenog postupka, a najkasnije do navršenih 30 godina života.

Članak 24.f

O postojanju smetnji iz članka 24.e ovoga Zakona za upućivanje novaka na civilnu službu nadležnom tijelu dužna su dostaviti pisanu obavijest tijelu državne uprave nadležnom za civilnu zaštitu.

Članak 24.g

Obavljanje civilne službe može se na zahtjev novaka odgoditi najdulje do jedne godine, a najkasnije do 30. lipnja kalendarske godine u kojoj novak navršava 29 godina života:

- ako se zaposlio u svojstvu vježbenika ili se prvi put zaposlio, do završetka vježbeničkog staža odnosno isteka probnog rada
- ako u njegovu kućanstvu nema drugog člana sposobnog za privređivanje, a prijeko je potrebno obaviti neodgodive poslove koji se bez njegove nazočnosti ne mogu obaviti bez znatne štete za kućanstvo, najdulje godinu dana
- ako u njegovom kućanstvu ima samo članove kojima je za svakodnevne životne potrebe prijeko potrebna pomoć i njega druge osobe najdulje do 30. lipnja kalendarske godine u kojoj navršava 29 godina života
- ako se iz njegovog kućanstva u isto vrijeme upućuju na temeljno vojno osposobljavanje ili obavljanje civilne službe, dva ili više članova odnosno ako se neki od njih već nalaze na temeljnom vojnom osposobljavanju ili obavljanju civilne službe, dok se jedan od njih ne vrati s temeljnog vojnog osposobljavanja ili obavljanja civilne službe
- ako ima određen datum za sklapanje braka, najdulje tri mjeseca
- ako očekuje rođenje djeteta do odlaska na civilnu službu, odnosno za vrijeme civilne službe, najdulje godinu dana

- ako je otvorio obrt ili samostalnu djelatnost, najdulje godinu dana od dana registracije obrta ili djelatnosti.

Članak 24.h

(1) Novaku se na njegov zahtjev i na zahtjev Hrvatskog olimpijskog odbora, odnosno nacionalnog sportskog saveza, može odgoditi civilna služba najviše do jedne godine, a najkasnije do 30. rujna kalendarske godine u kojoj novak navršava 29 godina života, radi sudjelovanja na svjetskim i europskim prvenstvima, međunarodnim natjecanjima i državnim prvenstvima.

(2) O zahtjevu za odgodu obavljanja civilne službe odlučuje tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu.

(3) U slučaju odbijanja zahtjeva za odgodu obavljanja civilne službe tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu donosi rješenje.

(4) Protiv rješenja iz stavka 3. ovoga članka nije dopuštena žalba, ali se može tužbom pokrenuti upravni spor pred Visokim upravnim sudom Republike Hrvatske.

(5) Visoki upravni sud Republike Hrvatske o tužbi će donijeti odluku u roku od 60 dana.

Članak 24.i

(1) Novak koji je upisan na visoko učilište ne upućuje se na obavljanje civilne službe za vrijeme školovanja, najkasnije do 30. lipnja kalendarske godine u kojoj navršava 29 godina života.

(2) Novak koji je upisan na visoko učilište dužan je najkasnije do 31. listopada kalendarske godine dostaviti tijelu državne uprave nadležnom za civilnu zaštitu potvrdu o upisu, odnosno o pohađanju visokog učilišta za tekuću nastavnu godinu.

(3) Novaka se na osobni zahtjev upućuje na obavljanje civilne službe u utvrđenom razdoblju tako da mu obavljanje civilne službe istekne do početka nastave u idućoj školskoj godini na visokom učilištu na koje je upisan.

Članak 24.j

Tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu novaku će odbiti zahtjev za civilnu službu:

- ako je pravomoćnom presudom utvrđeno da je podnositelj zahtjeva počinio kazneno djelo uporabom oružja
- ako podnositelj zahtjeva posjeduje oružje, osim osoba koje imaju izdan oružni list za držanje oružja kao uspomene
- ako podnositelj zahtjeva nije naveo traži li civilnu službu zbog vjerskih ili moralnih nazora, a to nije učinio ni u roku u koje ga je tijelo nadležno za civilnu zaštitu pozvalo da u tom smislu dopuni svoj zahtjev.

Članak 24.k

(1) Novak koji prije upućivanja u civilnu službu pisano izjavi da više ne odbija sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u Oružanim snagama, upućuje se na temeljno vojno osposobljavanje.

(2) Tijelo nadležno za civilnu zaštitu u tom će slučaju ukinuti rješenje kojim je novaku usvojen zahtjev za civilnu službu, o čemu obavještava nadležni područni odjel za poslove obrane.

(3) Protiv rješenja iz stavka 2. ovoga članka nije dopuštena žalba, ali se može tužbom pokrenuti upravni spor pred Visokim upravnim sudom Republike Hrvatske.

(4) Visoki upravni sud Republike Hrvatske o tužbi će donijeti odluku u roku od 60 dana.

Članak 24.l

(1) Ako je zahtjev za civilnu službu podnio ročnik tijekom temeljnog vojnog osposobljavanja, odnosno pričuvnik nakon uručenja poziva za vojnu službu, tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu dužno je donijeti rješenje u roku od 30 dana od dana podnošenja urednog zahtjeva.

(2) Ako tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu usvoji zahtjev za civilnu službu, ovlašteni zapovjednik dužan je odmah, a najkasnije u roku od osam dana od dana primitka odluke tijela državne uprave nadležnog za civilnu zaštitu otpustiti ročnika iz Oružanih snaga.

(3) Protiv rješenja iz stavka 1. ovoga članka nije dopuštena žalba, ali se može tužbom pokrenuti upravni spor pred Visokim upravnim sudom Republike Hrvatske.

(4) Visoki upravni sud Republike Hrvatske o tužbi će donijeti odluku u roku od 60 dana.

Članak 24.lj

Obavljanje civilne službe prekida se civilnom ročniku:

- kojeg je nadležno tijelo tijekom obavljanja civilne službe ocijenilo nesposobnim za vojnu službu
- protiv kojega je pokrenut kazneni postupak za kaznena djela za koja se goni po službenoj dužnosti
- koji samovoljno i neopravdano izostane s civilne službe neprekidno dulje od 10, ali ne dulje od 30 dana.

Članak 24.m

(1) Rješenje o prekidu civilne službe donosi tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu.

(2) Iznimno, obavljanje civilne službe ne prekida se civilnom ročniku koji je pravomoćnom presudom osuđen na kaznu maloljetničkog zatvora ili na kaznu zatvora do dvije godine i kojemu do kraja civilne službe nije ostalo više od 30 dana.

(3) Protiv rješenja iz stavka 1. ovoga članka nije dopuštena žalba, ali se može tužbom pokrenuti upravni spor pred Visokim upravnim sudom Republike Hrvatske.

(4) Visoki upravni sud Republike Hrvatske o tužbi će donijeti odluku u roku od 60 dana.

Članak 24.n

(1) Civilnom ročniku koji je ocijenjen privremeno nesposobnim za vojnu službu može se jedanput prekinuti civilna služba.

(2) Civilni ročnik, kojemu bi i drugi put trebalo prekinuti civilnu službu zbog toga što je ocijenjen privremeno nesposobnim za civilnu službu prevodi se u pričuvni sastav bez obzira na to koliko je vremena proveo na obavljanju civilne službe.

(3) Civilni ročnik koji je imao prekid civilne službe, u skladu s odredbama ovoga Zakona, uputit će se na obavljanje civilne službe nakon prestanka razloga zbog kojih mu je prekinuto obavljanje civilne službe, a najkasnije do 30. lipnja kalendarske godine u kojoj navršava 29 godina života.

(4) Civilnom ročniku može se na osobni zahtjev prekinuti obavljanje civilne službe zbog smrti ili teške bolesti u obitelji, odnosno zbog katastrofa ili velikih nesreća ako bi njegova obitelj bila dovedena u težak položaj zbog njegove odsutnosti dok postoje ti razlozi, a najdulje jednu godinu.

Članak 24.nj

(1) Civilnom ročniku, vrhunskom sportašu, može se na njegov zahtjev i na zahtjev Hrvatskog olimpijskog odbora, odnosno nacionalnog sportskog saveza, prekinuti obavljanje civilne službe radi njegovog sudjelovanja na svjetskim i europskim prvenstvima, međunarodnim natjecanjima i državnim prvenstvima, do završetka natjecanja odnosno prvenstva.

(2) O razlozima za prekid civilne službe civilni ročnik izvješćuje ovlaštenu osobu u tijelu gdje obavlja civilnu službu, a zahtjev za prekid civilne službe podnosi tijelu državne uprave nadležnom za civilnu zaštitu koje o tome donosi odluku.

(3) U slučaju odbijanja zahtjeva za prekid obavljanja civilne službe tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu donosi rješenje.

(4) Protiv rješenja iz stavka 3. ovoga članka nije dopuštena žalba, ali se može tužbom pokrenuti upravni spor pred Visokim upravnim sudom Republike Hrvatske.

(5) Visoki upravni sud Republike Hrvatske o tužbi će donijeti odluku u roku od 60 dana.

(6) Odluku o upućivanju na civilnu službu civilnog ročnika kojem je prekinuto obavljanje civilne službe donosi tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu.

(7) Odlukom iz stavka 6. ovoga članka se određuje vrijeme pristupanja daljnjem obavljanju civilne službe, vrijeme trajanja civilne službe i tijelo u kojem će obavljati civilnu službu.

(8) Civilnog ročnika kojemu je prekinuto obavljanje civilne službe, tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu ne upućuje na obavljanje civilne službe ako mu je do kraja obavljanja civilne službe ostalo manje od 30 dana te se prevodi u pričuvni sastav s danom prekida civilne službe.

Članak 24.o

(1) U vrijeme obavljanja civilne službe ne ubraja se svaki dan samovoljnog i neopravdanog izostanka s civilne službe, svaki dan u kojem civilni ročnik neopravdano odbija obavljati poslove u tijelu u koje je upućen na obavljanje civilne službe.

(2) Ako osoba, bez opravdanog razloga niti osam dana od kada je to morao učiniti ne počne obavljati civilnu službu ili ako neopravdano izostane s civilne službe dulje od osam dana neprekidno, smatrat će se da je odustao od zahtjeva za civilnu službu.

(3) Tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu donijet će rješenje o prestanku civilne službe i obavijestiti o tome nadležni područni odjel za poslove obrane, koji će u prvom sljedećem uputnom roku uputiti civilnog ročnika na odsluženje temeljnog vojnog osposobljavanja.

(4) Protiv rješenja iz stavka 3. ovoga članka nije dopuštena žalba, ali se može tužbom pokrenuti upravni spor pred Visokim upravnim sudom Republike Hrvatske.

(5) Visoki upravni sud Republike Hrvatske o tužbi će donijeti odluku u roku od 60 dana.

Članak 24.p

Civilni ročnik dužan je pravodobno dolaziti u tijelo u kojem obavlja civilnu službu te savjesno obavljati poslove koji su mu povjereni, kao i pridržavati se uputa u radu osobe zadužene za praćenje njegova rada.

Članak 24.r

(1) Civilni ročnik koji civilnu službu obavlja u tijelu državne uprave nadležnom za civilnu zaštitu za vrijeme civilne službe ima pravo na neoporezivu novčanu naknadu te na radnu i zaštitnu odjeću, smještaj i prehranu u skladu s uredbom iz članka 24. stavka 8. ovoga Zakona.

(2) Civilni ročnik koji civilnu službu obavlja u jedinici lokalne i područne (regionalne) samouprave ima pravo na naknadu troškova prijevoza.

(3) Civilni ročnik za vrijeme obavljanja civilne službe ostvaruje pravo na zdravstvenu zaštitu, obvezno zdravstveno osiguranje i prava u slučaju stradanja, oboljenja ili pogoršanja bolesti za vrijeme civilne službe.

(4) Civilni ročnik ima pravo na izvanredni dopust u trajanju od pet dana u slučaju sklapanja braka, rođenja djeteta, smrti člana uže obitelji i u drugim osobito opravdanim slučajevima do pet dana.

(5) Odluku o provedbi stavka 4. ovoga članka donosi ovlaštena osoba u tijelu za praćenje rada civilnog ročnika i o tome obavještava tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu.

Članak 24.s

(1) Ministarstvo obrane vodi evidenciju o obveznicima civilne službe.

(2) Obveznicima civilne službe iskaznicu civilne službe izdaje tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu.

(3) Iskaznica iz stavka 2. ovoga članka je javna isprava kojom obveznik civilne službe dokazuje obavljanje civilne službe i svoj status dok je u civilnoj službi.“.

Članak 12.

Članak 25. mijenja se i glasi:

„(1) Pričuvni sastav Oružanih snaga dijeli se na ugovornu i mobilizacijsku pričuvu, a mobilizacijska pričuva na nerazvrstanu i razvrstanu pričuvu.

(2) Razvrstani pričuvnik je vojni obveznik koji je odslužio vojni rok, temeljno vojno osposobljavanje ili je bio na dragovoljnom vojnom osposobljavanju ili u djelatnoj vojnoj službi te mu je određena vojnostručna specijalnost.

(3) Razvrstanim pričuvnicima, prema potrebama popune Oružanih snaga, određuje se i priopćava ratni raspored u Oružanim snagama te ih se prema utvrđenim planovima poziva na službu u Oružane snage radi osposobljavanja, vježbi i drugih aktivnosti utvrđenih ovim Zakonom.

(4) Razvrstani pričuvnici mogu biti pozvani na službu u Oružane snage radi osposobljavanja i vježbi.

(5) Program osposobljavanja i vježbi za razvrstane pričuvnike iz stavka 3. ovoga članka donosi načelnik Glavnog stožera uz prethodnu suglasnost ministra obrane.

(6) Razvrstane pričuvnike na osposobljavanje i vježbe iz stavka 4. ovoga članka poziva ustrojstvena jedinica Ministarstva obrane nadležna za vojnu obvezu na temelju zahtjeva Oružanih snaga.

(7) Na službu iz stavka 4. ovoga članka ne upućuju se trudnice, majke, samohrani roditelji odnosno skrbnici s jednim djetetom ili više djece mlađe od 14 godina te osobe koje skrbe o nemoćnim osobama.

(8) Način određivanja ratnog rasporeda i izdavanja osobne vojne opreme, način čuvanja, održavanja i vraćanja pravilnikom propisuje ministar obrane.

(9) Tijela državne uprave i druga državna tijela te upravna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave obvezna su prilikom zapošljavanja na određeno i neodređeno vrijeme na temelju javnog natječaja dati prednost pod jednakim uvjetima nezaposlenom razvrstanom pričuvniku iz stavka 2. ovoga članka.“.

Članak 13.

Članak 25.a mijenja se i glasi:

„(1) Obvezi služenja u pričuvnom sastavu podliježu:

- vojni obveznici koji su odslužili temeljno vojno osposobljavanje
- vojni obveznici koji su uspješno završili dragovoljno vojno osposobljavanje
- vojni obveznici koji su odslužili vojni rok
- djelatne vojne osobe po prestanku službe.

(2) Uz osobe iz stavka 1. ovoga članka obvezi služenja u pričuvnom sastavu podliježu:

- vojni obveznici uvedeni u vojnu evidenciju i stariji od 30 godina života koji nisu odslužili temeljno vojno osposobljavanje ili nisu završili program dragovoljnog vojnog osposobljavanja
- žene vojni obveznici s navršenih 19 godina života koje imaju odgovarajuće zvanje i stupanj obrazovanja za obavljanje stručnih i tehničkih poslova u Oružanim snagama i koje su uvedene u vojnu evidenciju kao nerazvrstani pričuvnici
- vojni obveznici koji su na drugi način regulirali vojno osposobljavanje.

(3) Pričuvnike nadležni područni odjel za poslove obrane može pozvati na službu u Oružane snage nakon zdravstvenog i drugih pregleda, ocjene sposobnosti za vojnu službu te odgovarajućeg vojnog osposobljavanja.

(4) Obvezi služenja u pričuvnom sastavu podliježu i ugovorni pričuvnici u skladu s pravilnikom iz članka 28. stavka 3. ovoga Zakona.“.

Članak 14.

Članak 25.b mijenja se i glasi:

„(1) Pričuvnike poziva nadležni područni odjel za poslove obrane u Oružane snage radi smotriranja, vježbe, vojne izobrazbe i obuke (u daljnjem tekstu vježbe) i obavljanja drugih dužnosti vojne obveze.

(2) Program provođenja vježbi donosi načelnik Glavnog stožera uz prethodnu suglasnost ministra obrane.

(3) U ratnom stanju i stanju neposredne ugroženosti pričuvnike se poziva u Oružane snage i radi mobilizacije.

(4) Pozivanje pričuvnika u Oružane snage nalaže ministar obrane.“.

Članak 15.

Iza članka 25.b dodaju se članci 25.c, 25.d, 25.e, 25.f, 25.g, 25.h, 25.i, 25.j, 25.k, 25.l, 25.lj, 25.m, 25.n, 25.nj i 25.o koji glase:

„Članak 25.c

(1) Zapovjedništvo ili postrojba Oružanih snaga podnosi ustrojstvenoj jedinici Ministarstva obrane nadležnoj za vojnu obvezu izvješće o sudjelovanju pričuvnika na vježbi na propisanom obrascu.

(2) Zapovjedništvo ili postrojba Oružanih snaga dostavlja izvode iz službenih ocjena razvrstanog pričuvnika nadležnom područnom odjelu za poslove obrane koji izvod ulaže u dosje pričuvnika.

Članak 25.d

(1) Razvrstanog pričuvnika kod kojeg je došlo do promjene zdravstvenog stanja nadležni područni odjel za poslove obrane upućuje odmah, a najkasnije u roku od osam dana nadležnoj liječničkoj komisiji na ocjenu sposobnosti za vojnu službu.

(2) Nadležna liječnička komisija iz stavka 1. ovoga članka donosi odluku o ocjeni sposobnosti razvrstanog pričuvnika na temelju zdravstvene dokumentacije.

(3) Ako zdravstvena dokumentacija nije dostatna za donošenje ocjene sposobnosti za vojnu službu, nadležna liječnička komisija će od razvrstanog pričuvnika iz stavka 1. ovoga članka zatražiti dodatnu dokumentaciju.

(4) Nadležna liječnička komisija upisuje ocjenu sposobnosti u vojnu iskaznicu razvrstanog pričuvnika.

(5) U skladu s utvrđenim zdravstvenim stanjem i potrebama Oružanih snaga nadležni područni odjel za poslove obrane može razvrstanom pričuvniku odrediti drugi rod odnosno struku.

Članak 25.e

(1) Razvrstanom pričuvniku može se na njegov zahtjev odgoditi vježba zbog opravdanih obiteljskih i drugih razloga.

(2) Zahtjev za odgodu vježbe podnosi se nadležnom područnom odjelu za poslove obrane u roku od osam dana od dana primitka poziva za vježbu ili kada nastane razlog zbog kojeg se traži odgoda vježbe.

(3) Odluku o odgodi vježbe koja nije upravna stvar nadležni područni odjel za poslove obrane dostavlja podnositelju zahtjeva i postrojbi ili zapovjedništvu Oružanih snaga u kojoj podnositelj zahtjeva ima ratni raspored.

Članak 25.f

(1) Vježba se odgađa razvrstanom pričuvniku:

- ako je bolestan, do idućeg pozivanja nakon ozdravljenja
- ako se iz njegova kućanstva u isto vrijeme pozivaju na vježbu dva ili više članova, odnosno ako se neki od njih već nalazi na vježbi ili na temeljnom vojnom osposobljavanju, dok se drugi član kućanstva ne vrati s vježbe ili s temeljnog vojnog osposobljavanja
- ako u vrijeme vježbe polaže ispite ili ako bi odlaskom na vježbu bio spriječen završiti nastavnu godinu, dok takav razlog postoji
- ako bi zbog smrti ili teške bolesti u kućanstvu odnosno zbog katastrofa ili velikih nesreća kućanstvo bilo dovedeno u težak položaj njegovim odlaskom na vježbu, dok takvo stanje u kućanstvu traje najdulje godinu dana
- ako je neposredno prije odlaska ili u vrijeme odlaska na vježbu nastupila smrt u njegovu kućanstvu ili obitelji, do idućeg pozivanja na vježbu
- ako koristi roditeljni ili roditeljski dopust, dok takav razlog postoji
- ako ima određen datum za sklapanje braka u vrijeme održavanja vježbe, do idućeg pozivanja na vježbu.

(2) Vježba koja traje dulje od tri dana može se iznimno odgoditi zbog neodgodivih potreba službe ako to zatraži tijelo državne uprave, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ili pravna osoba kod koje je pričuvnik zaposlen dok takva potreba postoji, najdulje tri mjeseca.

(3) Vježba koja traje dulje od tri dana može se iznimno odgoditi poljoprivredniku i drugoj osobi koja samostalno obavlja gospodarsku djelatnost zbog neodgodivih poslova ili radova ako u njihovu kućanstvu nema drugog člana sposobnog za privređivanje, najdulje tri mjeseca.

(4) Uz zahtjev za odgodu vježbe nadležnom područnom odjelu za poslove obrane pričuvnik je dužan priložiti:

- potvrdu izabranog doktora medicine primarne zdravstvene zaštite koja sadrži zdravstvenu dijagnozu i mišljenje o sposobnosti pričuvnika za vježbu, ako se odgoda traži zbog bolesti pričuvnika
- pisani dokaz s visokog učilišta o tome da bi pričuvnik odlaskom na vježbu u razdoblju kada je pozvan bio spriječen pristupiti polaganju ispita i ako bi dolaskom na vježbu bio spriječen završiti nastavnu godinu, ako se odgoda traži zbog toga što se nalazi na školovanju

- liječnički nalaz o teškoj bolesti ili izvadak iz matice umrlih odnosno mišljenje nadležnog tijela za socijalnu skrb o posljedicama katastrofe ili velike nesreće, ako se odgoda traži zbog smrti člana obitelji ili kućanstva, zbog teške bolesti člana kućanstva ili štete uzrokovane katastrofom ili velikom nesrećom, odnosno drugom nesrećom zbog koje bi kućanstvo pričuvnika bilo dovedeno u težak položaj
- potvrdu ustanove zdravstvenog osiguranja o korištenju roditeljskog ili roditeljskog dopusta za muškarca
- potvrdu matičnog ili vjerskog ureda da pričuvnik ima određen datum za sklapanje braka
- ako poljoprivrednik ili druga osoba koja samostalno obavlja gospodarsku djelatnost traži odgodu vježbe zbog neodgovidih poljoprivrednih radova odnosno gospodarske djelatnosti, uz zahtjev prilaže dokaz da u njegovu kućanstvu nema drugog člana sposobnog za obavljanje poljoprivrednih radova, odnosno gospodarske djelatnosti koji bi ga mogao zamijeniti dok traje vježba.

(5) Uz zahtjev pričuvnika za odgodu vježbe iz razloga što su iz njegovog kućanstva u isto vrijeme pozvana na vježbu dva člana ili više članova ili se jedan član već nalazi na vježbi, odnosno temeljnom vojnom osposobljavanju kada je na snazi obveza temeljnog vojnog osposobljavanja, ne prilažu se dokazi, već nadležni područni odjel za poslove obrane po službenoj dužnosti utvrđuje te činjenice uvidom u evidenciju o vojnim obveznicima pozvanim na vježbu, odnosno temeljno vojno osposobljavanje.

(6) Ako odgodu vježbe zbog neodgovidih potreba službe traži tijelo državne uprave, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ili pravna osoba kod koje je pričuvnik zaposlen, uz zahtjev za odgodu vježbe prilaže se obrazloženje o tome zašto se traži odgoda vježbe.

Članak 25.g

(1) Nadležni područni odjel za poslove obrane neće pozvati na vježbu pričuvnika iz mjesta u kojemu se pojavila zarazna bolest, o čemu izvješćuje postrojbu odnosno zapovjedništvo Oružanih snaga koje je podnijelo zahtjev za pozivanje pričuvnika na vježbu.

(2) Podatke o vrsti i širenju zarazne bolesti nadležni područni odjel za poslove obrane pribavlja od nadležnih epidemioloških službi.

Članak 25.h

(1) Pričuvnik koji ima ratni raspored i odlazi u inozemstvo na boravak dulji od 90 dana obavezan je prijaviti se nadležnom područnom odjelu za poslove obrane u kojem se vodi u evidenciji vojnih obveznika.

(2) Pričuvniku kojem je dostavljen poziv za izvršavanje vojne obveze nije dopušteno putovanje i odlazak na boravak u inozemstvo za vrijeme izvršenja vojne obveze.

Članak 25.i

(1) Za vrijeme službe u Oružanim snagama radnopravni status pričuvnika koji je u radnom odnosu uređuje se zakonom kojim se uređuju radni odnosi.

(2) Pričuvnici pozvani na službu u Oružane snage imaju pravo na novčanu naknadu i na naknadu putnih troškova za vrijeme provedeno u službi u Oružanim snagama.

(3) Visinu i načine isplate naknada iz stavka 2. ovoga članka pravilnikom propisuje ministar obrane.

Članak 25.j

(1) Vojni obveznici koji su zbog izvršavanja vojne obveze pozvani na službu u Oružane snage, imaju pravo na naknadu troškova za prijevoz sredstvima javnog prijevoza te osiguran smještaj i prehranu.

(2) Vojni obveznici imaju pravo na naknadu troškova javnog prijevoza u visini cijene karte najjeftinijeg javnog prijevoza i to pri dolasku u Oružane snage od mjesta prebivališta ili boravišta do mjesta u kojemu se trebaju javiti nadležnom tijelu, a pri povratku od mjesta u kojemu su izvršavali vojnu obvezu do mjesta prebivališta ili boravišta.

(3) Vojni obveznici koji su zaposleni, a pozvani su zbog izvršenja vojne obveze, imaju prava i dužnosti iz radnog odnosa u skladu s odredbama zakona kojim se uređuju radni odnosi.

(4) Pričuvnicima koji ostvaruju pravo na mirovinu ili novčanu naknadu zbog privremene nezaposlenosti pripada mirovina, odnosno novčana naknada i dok izvršavaju vojnu obvezu.

Članak 25.k

(1) Nerazvrstani pričuvnik je vojni obveznik uveden u vojnu evidenciju, stariji od 30 godina, kojemu nije određena vojnostručna specijalnost.

(2) Nerazvrstani pričuvnici mogu biti pozvani na službu u Oružane snage nakon ocjene sposobnosti za vojnu službu i odgovarajućeg vojnog osposobljavanja.

(3) Program vojnoga osposobljavanja nerazvrstanih pričuvnika iz stavka 2. ovoga članka donosi načelnik Glavnog stožera uz prethodnu suglasnost ministra obrane.

Članak 25.l

(1) Vojna iskaznica je javna isprava kojom vojni obveznik dokazuje identitet dok izvršava vojnu obvezu.

(2) Vojnom iskaznicom svoj status dokazuje:

- ročnik na temeljnom vojnom osposobljavanju
- pričuvnik tijekom služenja u pričuvnom sastavu.

(3) Vojnu iskaznicu izdaje nadležni područni odjel za poslove obrane koji vojnog obveznika vodi u evidenciji.

(4) Iznimno od stavka 1. ovoga članka, ročnicima i pričuvnicima koji izgube vojnu iskaznicu ili na drugi način ostanu bez nje, vojnu iskaznicu izdaje postrojba Oružanih snaga razine samostalne bojne, njoj ravne ili više razine.

(5) Vojna iskaznica izdaje se:

- kandidatima pri pozivanju na temeljno vojno osposobljavanje
- kadetima i stipendistima nakon potpisivanja ugovora.

(6) Serija i broj vojne iskaznice upisuje se u očevidnik i osobni karton.

(7) Vojnu iskaznicu potpisuje i ovjerava nadležna osoba Ministarstva obrane, a potpisuje je i njezin imatelj.

Članak 25.lj

(1) Vojni obveznik koji izgubi vojnu iskaznicu ili na drugi način ostane bez nje obavezan je u roku od osam dana od dana nestanka vojne iskaznice gubitak prijaviti nadležnom područnom odjelu za poslove obrane koji ga vodi u evidenciji odnosno tijelima iz ovoga Zakona.

(2) Nadležni područni odjel za poslove obrane odnosno tijelo iz stavka 1. ovoga članka izdaju vojnom obvezniku novu vojnu iskaznicu.

(3) Podaci o ratnom rasporedu u vojnoj iskaznici klasificirani su podaci.

Članak 25.m

(1) Civilni ročnik koji obavi civilnu službu postaje civilni pričuvnik, a tijelo u kojem je civilni ročnik obavio civilnu službu će o tome dostaviti pisanu obavijest Ministarstvu obrane koje donosi odluku o prevođenju civilnog ročnika u pričuvni sastav te o tome obavještava tijelo državne uprave nadležno za civilnu službu.

(2) Obvezi obavljanja civilne službe u pričuvnom sastavu podliježu osobe koje su obavile civilnu službu kao civilni ročnici, osobe koje su u skladu s ovim Zakonom na drugi način regulirale civilnu službu te osobe koje su na drugi način regulirale vojnu obvezu, a dobile su status civilnog pričuvnika.

(3) Pripadnici pričuvnog sastava iz stavka 1. ovoga članka obveznici su civilne zaštite i sudjeluju u raznim oblicima njihove obveze, a u slučaju katastrofa ili velikih nesreća te ratnog stanja ili stanja neposredne ugroženosti obavljaju poslove na koje ih rasporede nadležna tijela državne uprave za obranu i civilnu zaštitu.

Članak 25.n

Civilni pričuvnici koji su zaposleni, dok izbivaju s posla zbog civilne službe ostvaruju prava na naknadu troškova prijevoza sredstvima javnog prometa, smještaj i prehranu te prava iz radnog odnosa kao i pričuvnici koji izbivaju s posla zbog vojne obveze.

Članak 25.nj

(1) Civilnom pričuvniku na njegov zahtjev tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu odgađa civilnu službu:

- u slučaju bolesti, do idućeg pozivanja nakon ozdravljenja
- ako je neposredno pred odlazak ili u vrijeme odlaska u civilnu službu nastupila teška bolest ili smrt člana obitelji, odnosno zbog katastrofa ili velikih nesreća odnosno drugih nesreća u obitelji, do idućeg poziva na civilnu službu.
- ako bi obitelj bila dovedena u težak položaj njegovim odlaskom u civilnu službu, do idućeg poziva na civilnu službu.

(2) Civilna služba može se iznimno odgoditi zbog potreba službe, ako to zatraži tijelo ili pravna osoba u kojoj je civilni pričuvnik zaposlen dok takva potreba postoji, a najdulje za jednu godinu.

(3) O zahtjevu za odgađanje obavljanja civilne službe odlučuje tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu rješenjem.

(4) Protiv rješenja iz stavka 3. ovoga članka nije dopuštena žalba, ali se može tužbom pokrenuti upravni spor pred Visokim upravnim sudom Republike Hrvatske.

(5) Visoki upravni sud Republike Hrvatske o tužbi će donijeti odluku u roku od 60 dana.

Članak 25.o

Novaka, civilnog ročnika i civilnog pričuvnika kod kojega je nastala promjena zdravstvenog stanja koja utječe na njegovu sposobnost za civilnu službu, može se na njegov zahtjev i po službenoj dužnosti nadležni područni odjel za poslove obrane uputiti na ocjenu sposobnosti za civilnu službu.“.

Članak 16.

Naslov iznad članka 26. i članak 26. brišu se.

Članak 17.

Članak 27. mijenja se i glasi:

„(1) Ministarstvo obrane može s razvrstanim pričuvnicima koji su odslužili vojni rok, temeljno vojno osposobljavanje ili su bili na dragovoljnom vojnom osposobljavanju sklopiti ugovor na temelju kojeg imaju i druga prava i obveze u vezi sa služenjem u pričuvnom sastavu Oružanih snaga.

(2) Pričuvnici iz stavka 1. ovoga članka moraju ispunjavati opće i posebne uvjete propisane za prijam u djelatnu vojnu službu, osim uvjeta dobi.

(3) Iznimno od stavaka 1. i 2. ovoga članka, Ministarstvo obrane može s nerazvrstanim pričuvnikom sklopiti ugovor iz stavka 1. ovoga članka.“.

Članak 18.

U članku 28. stavak 2. mijenja se i glasi:

„(2) Pozivanje ugovornih pričuvnika obavlja se putem nadležnog područnog odjela za poslove obrane.“

Članak 19.

U članku 33. stavku 2. riječi: „nadležne ustrojstvene jedinice Ministarstva obrane“ zamjenjuju se riječima: „nadležni područni odjeli za poslove obrane“.

Članak 20.

Članak 35. mijenja se i glasi:

„(1) Obveznik iz članka 18. ovoga Zakona mora se na poziv nadležnog područnog odjela za poslove obrane javiti na mjesto i u vremenu utvrđenom općim ili pojedinačnim pozivom.

(2) U pozivu iz stavka 1. ovoga članka navodi se upozorenje kojim se poziva vojnog obveznika da, ako se ne odazove pozivu ili ne opravda svoj izostanak, može biti doveden u nadležni područni odjel za poslove obrane ili najbližu postrojbu Oružanih snaga.

(3) Ako se osoba iz stavka 1. ovoga članka ne odazovu pozivu i ne opravda svoj izostanak, nadležni područni odjel za poslove obrane izdaje nalog policiji za njegovo dovođenje u nadležni područni odjel za poslove obrane ili najbližu postrojbu Oružanih snaga, u skladu sa zakonom kojim su propisane ovlasti policije.

(4) Kažnjavanje u prekršajnom postupku obveznika iz stavka 1. ovoga članka ne isključuje ispunjavanje obveza koje obveznik iz stavka 1. ovoga članka ima u skladu s odredbama ovoga Zakona.

Članak 21.

U članku 35.a stavku 2. riječi: „nadležnoj ustrojstvenoj jedinici Ministarstva obrane“ zamjenjuju se riječima: „nadležnom područnom odjelu za poslove obrane“.

Članak 22.

U članku 36. stavku 1. riječi: „Nadležne ustrojstvene jedinice Ministarstva obrane“ zamjenjuju se riječima: „Nadležni područni odjeli za poslove obrane“.

U stavku 2. riječi: „nadležne ustrojstvene jedinice Ministarstva obrane“ zamjenjuju se riječima: „nadležni područni odjeli za poslove obrane“.

Članak 23.

U članku 37. riječi: „nadležno tijelo Ministarstva obrane“ zamjenjuju se riječima: „nadležni područni odjel za poslove obrane“.

Članak 24.

U članku 43. stavku 2. riječi: „dragovoljnom vojnom osposobljavanju“, zamjenjuju se riječima: „temeljnom vojnom osposobljavanju“.

Stavak 3. briše se.

Dosadašnji stavak 4. postaje stavak 3. koji se mijenja i glasi:

„(3) Ratni sastav Oružanih snaga, uz osobe iz stavka 2. ovoga članka, čine i vojni obveznici mobilizirani u Oružane snage.“.

Članak 25.

Članak 116. mijenja se i glasi:

„(1) Novčanom kaznom od 660,00 eura do 3.310,00 eura kaznit će se za prekršaj županija i Grad Zagreb ako nisu izradili plan djelovanja u ratu i stanju neposredne ugroženosti (članak 81. stavci 2. i 3.).

(2) Novčanom kaznom od 260,00 eura do 1.320,00 eura kaznit će se i odgovorna osoba u županiji i Gradu Zagrebu za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka.

(3) Novčanom kaznom od 660,00 eura do 3.310,00 eura kaznit će se za prekršaj pravna i fizička osoba:

1. ako bez odobrenja sustavima bespilotnih zrakoplova motri, snima i pristupa s kopna, mora i iz zraka vojnim lokacijama i građevinama (članak 96. stavak 1.)

2. ako bez odobrenja nadležnog tijela obavlja znanstvena ili druga istraživanja na područjima i lokacijama važnima za obranu Republike Hrvatske ili ako protivno zakonu rezultate istraživanja ustupi drugim osobama (članak 97. stavak 1. i 2.)

3. ako snima iz zraka bez odobrenja, ako zračne snimke ne dostavi na pregled prije njihove uporabe te ako umnožava, objavljuje, razmjenjuje putem interneta i iznosi snimke iz Republike Hrvatske bez odobrenja (članak 98. stavci 1., 6. i 8.).“.

Članak 26.

Članak 117. mijenja se i glasi:

„(1) Novčanom kaznom od 660,00 eura do 1.990,00 eura kaznit će se za prekršaj vlasnik odnosno korisnik vojne lokacije i građevine posebno važne za obranu ako ne postupa u skladu s uredbom Vlade koja propisuje kriterije za odabir, mjere za zaštitu te način označavanja lokacija i građevina iz članka 96. stavka 1. ovoga Zakona odnosno pravilnikom ministra obrane koji uređuje način osiguranja vojnih lokacija i građevina iz članka 96. stavka 1. ovoga Zakona (članak 96. stavci 4. i 5.).

(2) Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka novčanom kaznom od 260,00 eura do 1.320,00 eura kaznit će se i odgovorna osoba vlasnika odnosno korisnika vojne lokacije i građevine iz članka 96. stavka 1. ovoga Zakona.“.

Članak 27.

Članak 118. mijenja se i glasi:

„Novčanom kaznom od 390,00 eura do 1.320,00 eura kaznit će se za prekršaj odgovorna osoba:

1. ako ne ukloni neusklađenosti, provedbu mjera i radnji u skladu s planovima i drugim dokumentima, ako ne obustavi mjere i radnje koje nisu usklađene sa zakonom, planovima ili propisanim mjerama za obranu, ako ne podnese izvješće Inspektoratu, ako ne obustavi postupke i radnje kojima se dovode u opasnost životi i imovina (članak 88. stavci 3., 4., 5. i 6.)
2. ako stvara, obrađuje i prenosi klasificirane podatke informacijskim i komunikacijskim sustavima suprotno propisanim mjerama zaštite klasificiranih podataka (članak 94. stavak 1.)
3. ako ne postupi s klasificiranim podacima obrane na propisan način (članak 95.).“.

Članak 28.

Članak 119. mijenja se i glasi:

„Novčanom kaznom od 250,00 eura do 1.320,00 eura kaznit će se za prekršaj fizička osoba:

1. ako se bez opravdanog razloga ne odazove pozivu nadležnog tijela u vrijeme i na mjestu koji su naznačeni u pojedinačnom odnosno općem pozivu za sudjelovanje u vojnoj obvezi, radnoj obvezi, radnoj pomoći odnosno ustupanje materijalnog sredstva (članak 35. stavak 1.)
2. ako neovlašteno motri, snima i pristupa s kopna, mora i iz zraka vojnim lokacijama i građevinama posebno važnima za obranu i ostalim vojnim lokacijama i građevinama, osim vojnih lokacija i građevina koje se koriste zajedno s pravnim osobama u Republici Hrvatskoj (članak 96. stavak 1.).“.

Članak 29.

Iza članka 119. dodaju se članci 119.a i 119.b koji glase:

„Članak 119.a

(1) Novčanom kaznom od 250,00 eura do 1.320,00 eura kaznit će se za prekršaj novak ako se bez opravdanog razloga ne odazove pozivu nadležnog tijela u vrijeme i na mjestu koji su naznačeni u pojedinačnom odnosno općem pozivu za temeljno vojno osposobljavanje (članak 21.n stavak 1.).

(2) Za novaka iz stavka 1. ovoga članka koji se bez opravdanog razloga ne odazove pozivu na temeljno vojno osposobljavanje ovlašteni tužitelj za pokretanje prekršajnog postupka je nadležni područni odjel za poslove obrane Ministarstva obrane.

Članak 119.b

(1) Novčanom kaznom od 250,00 eura do 1.320,00 eura kaznit će se za prekršaj civilni obveznik ako bez opravdanog razloga ne dođe u tijelo u vrijeme naznačeno u rješenju za obavljanje civilne službe, odnosno ako bez opravdanog razloga napusti civilnu službu (članak 24. stavci 2. i 4.).

(2) Za civilnog obveznika iz stavka 1. ovoga članka koji bez opravdanog razloga ne dođe u tijelo u vrijeme naznačeno u rješenju za obavljanje civilne službe, odnosno ako bez opravdanog razloga napusti civilnu službu ovlašteni tužitelj za pokretanje prekršajnog postupka je tijelo državne uprave nadležno za civilnu zaštitu Ministarstva unutarnjih poslova koje je prethodno odobrilo civilnu službu.

Članak 30.

Članak 122. briše se.

PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 31.

(1) Pravilnike donesene na temelju ovlasti iz članka 21. stavka 5., članka 25. stavka 9. i članka 28. stavka 3. Zakona o obrani („Narodne novine“, br. 73/13., 75/15., 27/16. i 110/17. – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 30/18., 70/19. i 155/23.) ministar obrane uskladit će s odredbama ovoga Zakona u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

(2) Vlada će uredbe iz članka 10. ovoga Zakona donijeti u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

(3) Ministar obrane će pravilnike iz članaka 6., 7. i 15. ovoga Zakona donijeti u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

(4) Ministar nadležan za civilnu zaštitu će pravilnik iz članka 10. ovoga Zakona donijeti u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

Članak 32.

Danom stupanja na snagu ovoga Zakona prestaje važiti Odluka o nepozivanju novaka na obvezu služenja vojnog roka („Narodne novine“, broj 105/07.).

Članak 33.

Danom stupanja na snagu ovoga Zakona prestaje važiti Zakon o civilnoj službi („Narodne novine“, broj 25/03.).

Članak 34.

Ovaj Zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u „Narodnim novinama“.

O B R A Z L O Ž E N J E

Uz članak 1. propisuje se brisanje odredbe koja se odnosi na nepozivanje novaka na obvezu služenja vojnog roka.

Uz članak 2. propisuje se brisanje odredbe koja se odnosi na nepozivanje novaka na obvezu služenja vojnog roka.

Uz članak 3. propisuje se državljani Republike Hrvatske dužnost i prava u obrani ostvaruju kroz: vojnu obvezu, služenje u ugovornoj pričuvni, radnu obvezu, radnu pomoć, materijalnu obvezu te ostala prava i obveze.

Uz članak 4. propisuje se da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana Republike Hrvatske te obuhvaća osposobljavanje, pripremanje i sudjelovanje u obrani na organiziran način. Vojna obveza nastaje u kalendarskoj godini u kojoj državljani Republike Hrvatske navršava 18 godina života.

Uz članak 5. propisuje se da vojna obveza državljaninu Republike Hrvatske prestaje na kraju kalendarske godine u kojoj navršava 55 godina života (muškarac) odnosno 50 godina života (žena), ako je ocijenjen nesposobnim za vojnu službu, na temelju otpusta iz hrvatskog državljanstva. Iznimno, vojna obveza prestaje višim časnicima i generalima/admiralima posljednjeg dana kalendarske godine u kojoj navršavaju 65 godina života.

Uz članak 6. propisuje se da se vojna obveza sastoji od novačke obveze, temeljnog vojnog osposobljavanja odnosno civilne službe i služenja u pričuvnom sastavu Oružanih snaga Republike Hrvatske. Muškarci vojni obveznici podliježu novačkoj obvezi i obvezi temeljnog vojnog osposobljavanja odnosno civilne službe i obvezi služenja u pričuvnom sastavu. Žene vojni obveznici ne podliježu novačkoj obvezi i obvezi temeljnog vojnog osposobljavanja, ali mogu dragovoljno pohađati temeljno vojno osposobljavanje i služiti u pričuvnom sastavu. Odredbe ovoga Zakona koje uređuju temeljno vojno osposobljavanje i obvezu civilne službe ne smatraju se diskriminacijom u smislu zakona kojim se uređuje suzbijanje diskriminacije. Način vođenja evidencije, obrazac vojne iskaznice i način izdavanja, pozivanja, prava i obveze i način izvršavanja vojne obveze pravilnikom propisuje ministar obrane.“.

Uz članak 7. propisuje se da vojni obveznici u pravilu vojnu obvezu izvršavaju u Oružanim snagama Republike Hrvatske. Stupanjem u Oružane snage Republike Hrvatske vojni obveznik postaje vojnom osobom, a status vojne osobe gubi otpustom iz Oružanih snaga Republike Hrvatske. Državljan Republike Hrvatske uvode se u vojnu evidenciju u kalendarskoj godini kada navrš 18 godina života. Državljan koji iz bilo kojih razloga nisu uvedeni u vojnu evidenciju u kalendarskoj godini u kojoj su navršili 18 godina života uvode se u vojnu evidenciju do prestanka vojne obveze. Žene vojne obveznice uvode se u vojnu evidenciju kod dragovoljne prijave na temeljno vojno osposobljavanje. Novak koji boravi u inozemstvu od rođenja ili je s roditeljima otišao boraviti u inozemstvo prije nastanka novačke obveze dužan je u kalendarskoj godini u kojoj navršava 18 godina života radi uvođenja u vojnu evidenciju prijaviti se diplomatskoj misiji ili konzularnom uredu Republike Hrvatske. Novak koji boravi u inozemstvu i iz bilo kojeg razloga nije uveden u vojnu evidenciju u Republici Hrvatskoj dužan je prijaviti se nadležnoj diplomatskoj misiji odnosno

konzularnom uredu najkasnije do navršениh 29 godina života. Pozivanje vojnih obveznika na izvršavanje vojne obveze provode nadležni područni odjeli za poslove obrane. Vojni obveznik koji je zbog bolesti ili drugog opravdanog razloga spriječen doći na mjesto i u vrijeme određeno u pojedinačnom pozivu obavezan je odmah nakon primitka poziva o tome obavijestiti područni odjel za poslove obrane koji mu je uputio poziv. Osobu koja je podnijela zahtjev za otpust iz hrvatskog državljanstva ne poziva se na izvršavanje vojne obveze dok se ne riješi njezin zahtjev, osim novaka koji u toj kalendarskoj godini navršava 30 godina života. Novačka obveza nastaje u kalendarskoj godini u kojoj državljanin Republike Hrvatske navršava 18 godina života i traje do stupanja na temeljno vojno osposobljavanje ili civilnu službu odnosno isteka 30 godina života ili do prestanka vojne obveze. Za vrijeme novačke obveze novak podliježe uvođenju u vojnu evidenciju, zdravstvenim i drugim pregledima, stupanju na temeljno vojno osposobljavanje odnosno civilnu službu te odazivu na poziv. Zdravstvene i druge preglede vojnih obveznika provode se u Ministarstvu obrane ili u ovlaštenim zdravstvenim ustanovama. Ocjena sposobnosti za vojnu službu može biti sposoban za vojnu službu i nesposoban za vojnu službu. Ocjenu sposobnosti za vojnu službu novaka nadležni područni odjel za poslove obrane upisuje u vojnu iskaznicu i ostale dokumente. Ovom odredbom propisuje se tko se ne upućuje na temeljno vojno osposobljavanje te tko se oslobađa temeljnog vojnog osposobljavanja. Novak koji je upisan na visoko učilište odmah nakon upisa, a najkasnije do 31. listopada tekuće godine, obavezan je dostaviti nadležnom područnom odjelu za poslove obrane potvrdu o upisu u svaku nastavnu godinu radi odgode upućivanja na temeljno vojno osposobljavanje. Novaka kojemu prestane status redovnog studenta upućuje se na temeljno vojno osposobljavanje do kraja kalendarske godine u kojoj navršava 29 godina života. Novaku se može na osobni zahtjev i na zahtjev Hrvatskog olimpijskog odbora odnosno nacionalnog sportskog saveza odgoditi temeljno vojno osposobljavanje najdulje do jedne godine, a najkasnije do 30. rujna kalendarske godine u kojoj novak navršava 29 godina života radi njegova sudjelovanja na svjetskim i europskim prvenstvima, međunarodnim natjecanjima i državnim prvenstvima. Novak može boraviti u inozemstvu do 30. lipnja kalendarske godine u kojoj navršava 29 godina, a nakon toga u roku od 30 dana mora se javiti područnom odjelu za poslove obrane. Novaka se upućuje na temeljno vojno osposobljavanje u skladu s odlukom ministra obrane i planom upućivanja novaka u Oružane snage Republike Hrvatske koji donosi ministar obrane. Temeljno vojno osposobljavanje traje dva mjeseca. Novaka se upućuje na temeljno vojno osposobljavanje u kalendarskoj godini u kojoj navršava 19 godina života prema broju novaka koji određuje Ministarstvo obrane na temelju pravilnikom propisanih kriterija. Iznimno, na temeljno vojno osposobljavanje upućuju se i novaci stariji od 19 godina života, a najkasnije do navršene 30 godine života, u skladu s kriterijima i brojem novaka. Iznimno, na temeljno vojno osposobljavanje mogu se uputiti novaci koji se dragovoljno prijave na temeljno vojno osposobljavanje u skladu s brojem novaka i kriterijima. Ovom odredbom propisuje se kada se temeljno vojno osposobljavanje prekida. Na temeljno vojno osposobljavanje mogu se uputiti žene državljani Republike Hrvatske koje se prijave dragovoljno u ustrojstvenu jedinicu Ministarstva obrane nadležnu za vojnu obvezu najkasnije do 30. lipnja kalendarske godine u kojoj navršavaju 30 godina života. Na temeljno vojno osposobljavanje mogu se uputiti i državljani Republike Hrvatske stariji od 30 godina, ako su kandidati za ugovorne pričuvnike, za vojne specijaliste ili za kasni prijam u djelatnu vojnu službu. Tijela državne uprave i druga državna tijela te upravna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave obvezna su prilikom zapošljavanja na određeno i neodređeno vrijeme na temelju javnog natječaja i oglasa dati prednost nezaposlenoj osobi koja je završila temeljno vojno osposobljavanje ili dragovoljno vojno osposobljavanje, pod jednakim uvjetima. Člankom 9. stavkom 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije („Narodne novine“, br. 85/08. i 112/12.) propisano je da je diskriminacija u svim pojavnim oblicima zabranjena, dok je stavkom 2. toga članka Zakona

propisano da se ne smatra diskriminacijom stavljanje u nepovoljniji položaj u slučajevima: kada je takvo postupanje određeno zakonom radi očuvanja javne sigurnosti. Člankom 7. stavkom 1. Zakona o ravnopravnosti spolova („Narodne novine“, br. 82/08. i 69/17.) propisano je da je izravna diskriminacija svako postupanje uvjetovano spolom kojim se osoba stavlja ili je bila stavljena ili bi mogla biti stavljena u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji. Neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriteriji ili praksa stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola, osim ako je ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna. S obzirom na to da postoji objektivno opravdani legitimni cilj jer koji prođu temeljno vojno osposobljavanje (muškarci i žene) postaju dio pričuvnog sastava i ako se ukaže potreba sudjelovati će u obrani Republike Hrvatske. U skladu sa Zakonom o obrani obrana je državna funkcija kojom se osigurava suverenitet, neovisnost i teritorijalna cjelovitost Republike Hrvatske te područje djelovanja koje obuhvaća pripremu, uporabu i korištenje snaga i sredstava u ratnom stanju, stanju neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti Republike Hrvatske i miru. Obrana zemlje u slučaju ugroze je ključna i cilj beneficija je da se osobe potaknu na temeljno vojno osposobljavanje odnosno da ne iskažu prigovor savjesti. Nije nužno svako dovođenje u nejednak položaj diskriminacija. Ovakva odredba propisana je i u drugim posebnim zakonima i bitno je istaknuti da takve osobe pod jednakim uvjetima ostvaruju pravo. Postupak prijave i evidencije kandidata i upućivanje kandidata na temeljno vojno osposobljavanje te prava i obveze osoba na temeljnom vojnom osposobljavanju iz ovoga Zakona pravilnikom propisuje ministar obrane. U skladu s člankom 12. stavkom 4. Zakona o upravnim sporovima („Narodne novine“, broj 36/24.) daje se obrazloženje za dio kojim je propisana nadležnost Visokog upravnog suda Republike Hrvatske. S obzirom na to da se radi o vojnoj obvezi kao ustavnoj kategoriji koja je to dužnost svih za to sposobnih državljana te s obzirom na rokove koji se odnose na radnje za temeljno vojno osposobljavanje, a kako bi se osigurala sudska zaštita u tom dijelu koji se odnosi na temeljno vojno osposobljavanje predlaže se nadležnost navedenog suda.

Uz članak 8. propisuje se brisanje odredbe koja se odnosi na novačenje.

Uz članak 9. propisuje se da Hrvatski sabor može donijeti odluku o nepozivanju novaka na temeljno vojno osposobljavanje.

Uz članak 10. propisuje se da je osobama koje zbog svojih vjerskih ili moralnih nazora nisu pripravne sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u Oružanim snagama Republike Hrvatske dopušten prigovor savjesti i obveznici su civilne službe. Osobe civilnu službu obavljaju tri mjeseca u tijelu nadležnom za civilnu zaštitu. Obavljanje civilne službe počinje danom dolaska novaka u tijelo i od dana dolaska u tijelo novak postaje civilni ročnik. Iznimno, obveznici civilne službe mogu obavljati civilnu službu u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave obavljajući poslove iz njihovog samoupravnog djelokruga koji su u funkciji protupožarne i civilne zaštite, zaštite i unaprjeđenja prirodnog okoliša, komunalnog gospodarstva i održavanja javnih cesta. Civilna služba traje četiri mjeseca. Osam sati provedenih u obavljanju civilne službe računa se kao jedan dan u civilnoj službi te će civilni obveznik u pravilu obavljati civilnu službu u mjestu u kojem boravi, a ako to nije moguće u mjestu koje je što bliže njegovom prebivalištu ili boravištu. Upućivanje osoba u civilnu službu određuje se u skladu s kriterijima iz pravilnika iz članka 21.h stavka 5. Zakona te na temelju njihova stupnja obrazovanja i stečenih vještina i kompetencija. Način obavljanja civilne službe u tijelu nadležnom za civilnu zaštitu te druga pitanja za značaja za obavljanje civilne službe uredbom propisuje Vlada Republike Hrvatske. Način obavljanja

poslova u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave te druga pitanja od značaja za obavljanje civilne službe i način financiranja uredbom propisuje Vlada Republike Hrvatske. Pravila obavljanja civilne službe te program osposobljavanja civilnih ročnika za stjecanje ključnih vještina i visoke razine spremnosti obveznika civilne službe propisuje ministar nadležan za civilnu zaštitu.

Uz članak 11. propisuje se da je nadležni područni odjel za poslove obrane dužan novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju upoznati s pravom da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu. Zahtjev za civilnu službu nadležnom područnom odjelu za poslove obrane može podnijeti novak, ročnik i pričuvnik. Zahtjev nadležni područni odjel za poslove obrane uz ocjenu sposobnosti iz članka 21. h stavka 4. Zakona dostavlja tijelu nadležnom za civilnu zaštitu. Postupak o zahtjevu za civilnu službu provodi tijelo nadležno za civilnu zaštitu. Novak, ročnik i pričuvnik je dužan u zahtjevu učiniti uvjerljivim vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu. Tijelo nadležno za civilnu zaštitu zahtjev će riješiti odlukom u roku od 30 dana. Protiv rješenja nije dopuštena žalba, ali se može tužbom pokrenuti upravni spor pred Visokim upravnim sudom Republike Hrvatske u roku od 30 dana od dana zaprimanja rješenja. Visoki upravni sud Republike Hrvatske o tome će donijeti odluku u roku od 60 dana. Propisuje se kada se novak oslobađa obveze civilne službe te kada mu se ona odgađa te kada će tijelo nadležno za civilnu zaštitu novaku odbiti zahtjev za civilnu službu. Novak koji prije upućivanja u civilnu službu pisano izjavi da više ne odbija sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u Oružanim snagama Republike Hrvatske upućuje se na temeljno vojno osposobljavanje. Odluku o prekidu civilne službe donosi tijelo nadležno za civilnu zaštitu. Civilni ročnici za vrijeme civilne službe imaju pravo na novčanu naknadu, prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja te pravo na zdravstvenu zaštitu i prava u slučaju stradanja ili oboljenja za vrijeme civilne službe. Civilni ročnik ima pravo na izvanredni dopust u trajanju do pet dana u slučaju sklapanja braka, rođenja djeteta, polaganja ispita smrti člana uže obitelji. Civilni ročnik za vrijeme obavljanja civilne službe ima pravo na zaštitnu odjeću i na smještaj na način kako je propisano ovom odredbom. Ministarstvo obrane vodi evidenciju o obveznicima civilne službe. U skladu s člankom 12. stavkom 4. Zakona o upravnim sporovima („Narodne novine“, broj 36/24.) daje se obrazloženje za nadležnost Visokog upravnog suda Republike Hrvatske. S obzirom na to da se radi o vojnoj obvezi kao ustavnoj kategoriji koja je to dužnost svih za to sposobnih državljana te s obzirom na rokove koji se odnose na radnje za upućivanje na civilnu službu i njezino trajanje, a kako bi se vojnim obveznicima osigurala sudska zaštita predlaže se nadležnost navedenog suda.

Uz članak 12. propisuje se da se pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske dijeli na ugovornu i mobilizacijsku pričuvu, a mobilizacijska pričuva na nerazvrstanu i razvrstanu pričuvu. Razvrstani pričuvnik je vojni obveznik koji je odslužio vojni rok, temeljno vojno osposobljavanje ili je bio na dragovoljnom vojnom osposobljavanju ili u djelatnoj vojnoj službi te mu je određena vojnostručna specijalnost. Razvrstanim pričuvnicima određuje se i priopćava ratni raspored u Oružanim snagama Republike Hrvatske te ih se prema utvrđenim planovima poziva na službu radi osposobljavanja, vježbi i drugih aktivnosti. Razvrstane pričuvnike na osposobljavanje i vježbe poziva ustrojstvena jedinica Ministarstva obrane nadležna za vojnu obvezu na temelju zahtjeva Oružanih snaga Republike Hrvatske. Na službu se ne upućuju trudnice, majke, samohrani roditelji odnosno skrbnici s jednim djetetom ili više djece mlađe od 14 godina te osobe koje skrbe o nemoćnim osobama. Tijela državne uprave i druga državna tijela te upravna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave obvezna su prilikom zapošljavanja na neodređeno vrijeme na temelju javnog natječaja i prilikom zapošljavanja na određeno vrijeme na temelju oglasa dati

prednost pod jednakim uvjetima nezaposlenom razvrstanom pričuvniku. Člankom 7. stavkom 1. Zakona o ravnopravnosti spolova („Narodne novine“, br. 82/08. i 69/17.) propisano je da je izravna diskriminacija svako postupanje uvjetovano spolom kojim se osoba stavlja ili je bila stavljena ili bi mogla biti stavljena u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji. Neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriteriji ili praksa stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola, osim ako je ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna. S obzirom na to da postoji objektivno opravdani legitimni cilj jer koji prođu temeljno vojno osposobljavanje (muškarci i žene) postaju dio pričuvnog sastava i ako se ukaže potreba sudjelovat će u obrani Republike Hrvatske. U skladu sa Zakonom o obrani obrana je državna funkcija kojom se osigurava suverenitet, neovisnost i teritorijalna cjelovitost Republike Hrvatske te područje djelovanja koje obuhvaća pripremu, uporabu i korištenje snaga i sredstava u ratnom stanju, stanju neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti Republike Hrvatske i miru. Obrana zemlje u slučaju ugroze je ključna i cilj beneficija je da se osobe potaknu na temeljno vojno osposobljavanje odnosno da ne iskažu prigovor savjesti. Nije nužno svako dovodenje u nejednak položaj diskriminacija. Ovakva odredba propisana je i u drugim posebnim zakonima i bitno je istaknuti da takve osobe pod jednakim uvjetima ostvaruju pravo.

Uz članak 13. propisuje se da obvezi služenja u pričuvnom sastavu podliježu vojni obveznici koji su odslužili temeljno vojno osposobljavanje, vojni obveznici koji su uspješno završili dragovoljno vojno osposobljavanje, vojni obveznici koji su odslužili vojni rok i djelatne vojne osobe po prestanku službe. Obvezi služenja u pričuvnom sastavu podliježu i ugovorni pričuvnici u skladu s posebnim propisom.

Uz članak 14. propisuje se da se pričuvnike poziva u Oružane snage Republike Hrvatske radi smotriranja, vježbe, vojne izobrazbe i obuke i obavljanja drugih dužnosti vojne obveze.

Uz članak 15. propisuje se da se za razvrstanog pričuvnika kod kojeg je došlo do promjene zdravstvenog stanja područni odjel za poslove obrane upućuje odmah, a najkasnije u roku od osam dana nadležnoj liječničkoj komisiji na ocjenu sposobnosti za vojnu službu. Nadležna liječnička komisija donosi odluku o ocjeni sposobnosti za vojnu službu razvrstanog pričuvnika. U skladu s utvrđenim zdravstvenim stanjem i potrebama Oružanih snaga Republike Hrvatske može se razvrstanom pričuvniku odrediti drugi rod odnosno struka. Razvrstanom pričuvniku može se na osobni zahtjev odgoditi vježba zbog opravdanih obiteljskih i drugih razloga. Zahtjev za odgodu vježbe podnosi se područnom odjelu za poslove obrane u roku od osam dana od dana primitka poziva za vježbu ili kada nastane razlog zbog kojeg se traži odgoda vježbe. Odluku o odgodi vježbe nadležni područni odjel za poslove obrane dostavlja podnositelju zahtjeva i postrojbi ili zapovjedništvu Oružanih snaga Republike Hrvatske u kojoj podnositelj zahtjeva ima ratni raspored. Propisuje se kada se vježba odgađa razvrstanom pričuvniku. Pričuvnik koji ima ratni raspored i odlazi u inozemstvo na boravak dulji od 90 dana obavezan je prijaviti se područnom odjelu za poslove obrane u kojem se vodi u evidenciji vojnih obveznika. Pričuvniku kojem je dostavljen poziv za izvršavanje vojne obveze nije dopušteno putovanje i odlazak na boravak u inozemstvo za vrijeme izvršenja vojne obveze. Pričuvnici pozvani na službu u Oružane snage Republike Hrvatske imaju pravo na novčanu naknadu i na naknadu putnih troškova za vrijeme provedeno u službi. Vojni obveznici koji su zbog izvršavanja vojne obveze pozvani na službu u Oružane snage Republike Hrvatske imaju pravo na naknadu troškova za prijevoz sredstvima javnog prijevoza te osiguran smještaj i prehranu. Vojni obveznici koji su zaposleni, a pozvani

su zbog izvršenja vojne obveze imaju prava i dužnosti iz radnog odnosa u skladu s odredbama Zakona o radu. Pričuvnicima koji ostvaruju pravo na mirovinu ili novčanu naknadu zbog privremene nezaposlenosti pripada mirovina, odnosno novčana naknada i dok izvršavaju vojnu obvezu. Nerazvrstani pričuvnik je vojni obveznik uveden u vojnu evidenciju, stariji od 30 godina, kojemu nije određena vojnostručna specijalnost. Nerazvrstani pričuvnici mogu biti pozvani na službu u Oružane snage Republike Hrvatske nakon ocjene sposobnosti za vojnu službu te odgovarajućeg vojnog osposobljavanja. Civilni ročnik koji obavi civilnu službu postaje civilni pričuvnik i tijelo u kojem je civilni ročnik obavio civilnu službu dostavit će o tome pisanu obavijest Ministarstvu obrane koji donosi odluku o prevođenju civilnog ročnika u pričuvni sastav i o tome obavještava tijelo nadležno za civilnu zaštitu. Obvezi obavljanja civilne službe u pričuvnom sastavu podliježu osobe koje su obavile civilnu službu kao civilni ročnici, osobe koje su u skladu sa Zakonom o obrani na drugi način regulirale civilnu službu, osobe koje su na drugi način regulirale vojnu obvezu, a dobile su status civilnog pričuvnika. Pripadnici pričuvnog sastava obveznici su civilne zaštite i sudjeluju u raznim oblicima obveze, a u slučaju katastrofa ili velikih nesreća te ratnog stanja ili stanja neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti Republike Hrvatske obavljaju poslove na koje ih rasporede nadležna tijela za civilnu zaštitu i obranu. Propisuje se kada civilnom ročniku i civilnom pričuvniku prestaje civilna obveza. Civilni pričuvnici koji su zaposleni dok izbjivaju s posla zbog civilne službe ostvaruju prava na naknadu troškova prijevoza sredstvima javnog prometa, smještaj i prehranu te prava iz radnog odnosa kao i pričuvnici koji izbjivaju s posla zbog vojne obveze. Propisuje se kada se civilnom pričuvniku na njegov zahtjev odgađa civilna služba. U skladu s člankom 12. stavkom 4. Zakona o upravnim sporovima („Narodne novine“, broj 36/24.) daje se obrazloženje za nadležnost Visokog upravnog suda Republike Hrvatske. S obzirom na to da se radi o vojnoj obvezi kao ustavnoj kategoriji koja je to dužnost svih za to sposobnih državljana te s obzirom na rokove koji se odnose na radnje za civilnu službu, a kako bi se osigurala sudska zaštita predlaže se nadležnost navedenog suda.

Uz članak 16. propisuje se brisanje odredbe koja se odnosila na dragovoljno vojno osposobljavanje.

Uz članak 17. propisuje se da Ministarstvo obrane može s razvrstanim pričuvnicima koji su odslužili vojni rok, temeljno vojno osposobljavanje ili su bili na dragovoljnom vojnom osposobljavanju sklopiti ugovor na temelju kojega imaju i druga prava i obveze u vezi sa služenjem u pričuvnom sastavu Oružanih snaga Republike Hrvatske. Pričuvnici moraju ispunjavati opće i posebne uvjete propisane za prijam u djelatnu vojnu službu, osim uvjeta dobi.

Uz članak 18. propisuje se da se pozivanje ugovornih pričuvnika obavlja putem nadležnog područnog odjela za poslove obrane.

Uz članak 19. propisuje se nomotehničko usklađenje odredbe ovoga Zakona.

Uz članak 20. propisuje se da se obveznik dužnosti i prava u obrani mora na poziv nadležnog područnog odjela za poslove obrane javiti na mjesto i u vremenu utvrđenom općim ili pojedinačnim pozivom. U pozivu se navodi upozorenje kojim se poziva vojnog obveznika da, ako se ne odazove pozivu ili ne opravda svoj izostanak, može biti doveden u nadležni područni odjel za poslove obrane ili najbližu postrojbu Oružanih snaga Republike Hrvatske. Ako se osoba ne odazovu pozivu i ne opravda svoj izostanak, nadležni područni odjel za poslove obrane izdaje nalog policiji za njegovo dovođenje u nadležni područni odjel za poslove obrane ili najbližu postrojbu Oružanih snaga Republike Hrvatske u skladu sa

zakonom kojim su propisane ovlasti policije. Kažnjavanje u prekršajnom postupku obveznika ne isključuje ispunjavanje obveza koje obveznik ima u skladu s odredbama Zakona o obrani.

Uz članke 21. do 24. propisuje se nomotehničko usklađenje odredbe ovoga Zakona.

Uz članke 25. do 29. propisuje se usklađenje prekršajnih odredbi ovoga Zakona.

Uz članak 30. propisuje se brisanje odredbe kojom je propisano da za vrijeme dok se, u skladu s odredbama Zakona o obrani, novaci ne pozivaju na služenje vojnog roka, ne postoji ni njihova obveza sudjelovanja u civilnoj službi u skladu s odredbama posebnoga zakona.

Uz članak 31. propisuje se da će pravilnike donesene na temelju ovlasti iz članka 21. stavka 5., članka 25. stavka 9. i članka 28. stavka 3. Zakona o obrani („Narodne novine“, br. 73/13., 75/15., 27/16. i 110/17. – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 30/18., 70/19. i 155/23.) ministar obrane uskladiti s odredbama ovoga Zakona u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona. Vlada Republike Hrvatske će uredbe iz članka 10. ovoga Zakona donijeti u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona. Ministar obrane će pravilnike iz članaka 7. i 15. ovoga Zakona donijeti u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona. Ministar nadležan za civilnu zaštitu će pravilnik iz članka 10. ovoga Zakona donijeti u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

Uz članak 32. propisuje se da Odluka o nepozivanju novaka na obvezu služenja vojnog roka („Narodne novine“, broj 105/07.) prestaje važiti na dan stupanja na snagu ovoga Zakona.

Uz članak 33. propisuje se da Zakon o civilnoj službi („Narodne novine“, broj 25/03.) prestaje važiti na dan stupanja na snagu ovoga Zakona.

Uz članak 34. propisuje se da ovaj Zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u „Narodnim novinama“.

TEKST ODREBI ZAKONA KOJE SE MIJENJAJU, ODNOSNO DOPUNJUJU

Članak 5.

(1) Hrvatski sabor odlučuje o ratu i miru te ostvaruje građanski nadzor nad Oružanim snagama.

(2) Hrvatski sabor:

1. donosi Strategiju obrane Republike Hrvatske, na prijedlog Vlade Republike Hrvatske i uz suglasnost predsjednika Republike Hrvatske

2. odlučuje o visini i strukturi sredstava za financiranje obrane, na prijedlog Vlade Republike Hrvatske

3. usvaja Dugoročni plan razvoja Oružanih snaga, na prijedlog Vlade Republike Hrvatske

4. usvaja Godišnje izvješće o obrani

5. utvrđuje stanje neposredne ugroženosti, na prijedlog Vlade Republike Hrvatske

6. donosi odluku o nepozivanju novaka na obvezu služenja vojnog roka

7. donosi druge akte u skladu s odredbama Ustava i zakona.

Članak 8.

Vlada Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Vlada) u području obrane:

1. donosi Strateški pregled obrane, na prijedlog ministra obrane

2. podnosi Hrvatskome saboru Godišnje izvješće o obrani

3. donosi Plan obrane Republike Hrvatske

4. donosi odluku o ulasku oružanih snaga država saveznica u Republiku Hrvatsku radi pružanja humanitarne pomoći, uz prethodnu suglasnost Predsjednika Republike

5. predlaže odluku o nepozivanju novaka na obvezu služenja vojnog roka

6. donosi druge akte u skladu s odredbama ovoga Zakona.

Članak 18.

Državljeni Republike Hrvatske dužnost i prava u obrani ostvaruju kroz:

1. vojnu obvezu

2. dragovoljno vojno osposobljavanje

3. služenje u ugovornoj pričuvi

4. radnu obvezu

5. radnu pomoć

6. materijalnu obvezu

7. ostala prava i obveze.

Članak 19.

Vojna obveza dužnost je osposobljavanja, pripremanja i sudjelovanja u obrani na organiziran način svih za to sposobnih državljana Republike Hrvatske.

Članak 20.

(1) Vojna obveza nastaje u kalendarskoj godini u kojoj državljanin Republike Hrvatske navršava 18 godina života.

(2) Vojna obveza državljaninu Republike Hrvatske prestaje:

1. na kraju kalendarske godine u kojoj navršava 55 godina (muškarac) odnosno 50 godina (žena)

2. ako je ocijenjen nesposobnim za vojnu službu

3. na temelju otpusta iz hrvatskoga državljanstva.

(3) Iznimno od stavka 2. točke 1. ovoga članka, vojna obveza prestaje:

1. višim časnicima – posljednjeg dana kalendarske godine u kojoj navršavaju 60 godina života

2. generalima/admiralima – posljednjeg dana kalendarske godine u kojoj navršavaju 65 godina života.

Članak 21.

(1) Vojna obveza sastoji se od novačke obveze, obveze služenja vojnog roka odnosno civilne službe i služenja u pričuvnom sastavu Oružanih snaga.

(2) Žene vojni obveznici ne podliježu novačkoj obvezi i obvezi služenja vojnog roka.

(3) Muškarci vojni obveznici podliježu novačkoj obvezi i obvezi služenja vojnog roka odnosno civilne službe kada je na snazi obveza služenja vojnog roka.

(4) Kada nije na snazi obveza služenja vojnog roka, muškarci vojni obveznici podliježu uvođenju u vojnu evidenciju i obvezi služenja u pričuvnom sastavu Oružanih snaga u skladu s odredbama ovoga Zakona.

(5) Način vođenja evidencije, obrazac vojne iskaznice i način njezina izdavanja, pozivanja, prava i obveze i način izvršavanja vojne obveze pravilnikom propisuje ministar obrane.

Članak 22.

(1) Tijekom novačke obveze novak podliježe uvođenju u vojnu evidenciju, zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenju, stupanju na služenje vojnog roka odnosno civilnu službu te odazivu na opći ili pojedinačni poziv.

(2) Uvođenju u vojnu evidenciju podliježu državljani Republike Hrvatske u kalendarskoj godini u kojoj navršavaju 18 godina života.

(3) Zdravstvene i druge preglede te psihološka ispitivanja vojnih obveznika provode se u zdravstvenim ustanovama ili u nadležnoj ustrojstvenoj jedinici Ministarstva obrane.

(4) Ministar obrane uz suglasnost ministra nadležnog za poslove zdravlja pravilnikom propisuje mjerila i postupke za ocjenu zdravstvene i psihološke sposobnosti.

(5) Novačenje je postupak određivanja roda ili struke novaka koje se provodi kada je na snazi odluka o obveznom služenju vojnog roka.

(6) Novačenje provode novačka povjerenstva koja osniva ministar obrane.

(7) Aktom o osnivanju novačkih povjerenstava utvrđuje se sastav, način rada te način određivanja rodova i struka u kojima će se služiti vojni rok.

(8) Povjerenstva iz stavka 6. ovoga članka donose ocjenu sposobnosti za vojnu službu novaka i pričuvnika.

Članak 23.

(1) Služenje vojnog roka odnosno civilne službe obvezno je po sili zakona u slučaju stanja neposredne ugroženosti ili ratnog stanja.

(2) Hrvatski sabor može donijeti odluku o obvezi služenja vojnog roka odnosno civilne službe.

(3) Ako su tijela državne vlasti onemogućena da redovito obavljaju zakonom propisane dužnosti, Predsjednik Republike može na prijedlog predsjednika Vlade i uz njegov supotpis donijeti uredbu sa zakonskom snagom o obvezi služenja vojnog roka odnosno civilne službe.

(4) Gornja dobna granica vojnih obveznika koji podliježu služenju vojnog roka odnosno civilnoj službi je navršених 27 godina života.

(5) Služenje vojnog roka traje šest mjeseci.

(6) Vrijeme i način upućivanja novaka na služenje vojnog roka i otpust ročnika iz Oružanih snaga odlukom utvrđuje ministar obrane na prijedlog načelnika Glavnog stožera.

Članak 24.

(1) Osobama koje zbog svojih vjerskih ili moralnih uvjerenja nisu pripravne sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u Oružanim snagama dopušten je prigovor savjesti.

(2) Zahtjev za civilnu službu zbog prigovora savjesti može podnijeti vojni obveznik nakon uvođenja u vojnu evidenciju do isteka vojne obveze.

(3) Vojnom obvezniku koji se pozove na prigovor savjesti može se odobriti civilna služba.

(4) Obveza sudjelovanja u civilnoj službi uređuje se posebnim zakonom.

Članak 25.

(1) Pričuvni sastav Oružanih snaga dijeli se na ugovornu i mobilizacijsku pričuvu, a mobilizacijska pričuva na nerazvrstanu i razvrstanu pričuvu.

(2) Razvrstani pričuvnik je vojni obveznik koji je odslužio vojni rok ili je bio na dragovoljnom vojnom osposobljavanju ili u djelatnoj vojnoj službi te mu je određena vojnostručna specijalnost.

(3) Razvrstanim pričuvnicima, prema potrebama popune Oružanih snaga, određuje se i priopćava ratni raspored u Oružanim snagama te ih se prema utvrđenim planovima poziva na službu u Oružane snage radi osposobljavanja, vježbi i drugih aktivnosti utvrđenih ovim Zakonom.

(4) Razvrstani pričuvnici mogu biti pozvani na službu u Oružane snage radi osposobljavanja i vježbi u ukupnom trajanju od najviše 30 dana tijekom jedne kalendarske godine.

(5) Program osposobljavanja i vježbi za razvrstane pričuvnike iz stavka 3. ovoga članka donosi načelnik Glavnog stožera.

(6) Razvrstane pričuvnike na osposobljavanje i vježbe iz stavka 4. ovoga članka poziva nadležna ustrojstvena jedinica Ministarstva obrane na temelju zahtjeva Oružanih snaga.

(7) Ograničenja iz stavka 4. ovoga članka ne primjenjuju se na razvrstane pričuvnike upućene na vojnu izobrazbu te u slučaju ratnog stanja i stanja neposredne ugroženosti.

(8) Na službu iz stavka 4. ovoga članka ne upućuju se trudnice, majke, samohrani roditelji odnosno skrbnici s jednim djetetom ili više djece mlađe od 14 godina te osobe koje skrbe o nemoćnim osobama.

(9) Način određivanja ratnog rasporeda i izdavanja osobne vojne opreme, način čuvanja, održavanja i vraćanja pravilnikom propisuje ministar obrane na prijedlog načelnika Glavnog stožera.

Članak 25.a

(1) Nerazvrstani pričuvnik je vojni obveznik uveden u vojnu evidenciju, stariji od 27 godina, kojemu nije određena vojnostručna specijalnost u skladu s člankom 25. stavkom 2. ovoga Zakona.

(2) Nerazvrstani pričuvnici mogu biti pozvani na službu u Oružane snage nakon ocjene sposobnosti za vojnu službu te odgovarajućega vojnog osposobljavanja.

(3) Program vojnog osposobljavanja nerazvrstanih pričuvnika iz stavka 2. ovoga članka donosi načelnik Glavnog stožera.

Članak 25.b

(1) Za vrijeme službe u Oružanim snagama radnopravni status pričuvnika koji je u radnom odnosu uređuje se zakonom kojim se uređuju radni odnosi.

(2) Pričuvnici pozvani na službu u Oružane snage imaju pravo na novčanu naknadu i na naknadu putnih troškova za vrijeme provedeno u službi u Oružanim snagama.

(3) Visinu i načine isplate naknada iz stavka 2. ovoga članka pravilnikom propisuje ministar obrane.

Članak 26.

(1) Dragovoljno vojno osposobljavanje provodi se kada nije na snazi obveza služenja vojnog roka u skladu s odredbama ovog Zakona.

(2) Na dragovoljno vojno osposobljavanje mogu se uputiti, do posljednjeg dana kalendarske godine u kojoj navršavaju 30 godina, državljani Republike Hrvatske koji se za to prijave u nadležnu ustrojstvenu jedinicu Ministarstva obrane.

(3) Iznimno od stavka 2. ovoga članka, na dragovoljno vojno osposobljavanje mogu se uputiti i državljani Republike Hrvatske stariji od 30 godina ako su kandidati za ugovorne pričuvnike, za vojne specijaliste ili za kasni prijam u djelatnu vojnu službu.

(4) Na dragovoljno vojno osposobljavanje mogu se uputiti i žene u skladu s odredbama ovoga Zakona.

(5) Dragovoljno vojno osposobljavanje provodi se u ustrojstvenim jedinicama Oružanih snaga.

(6) Dragovoljnim vojnim osposobljavanjem stječu se potrebna znanja i vještine za služenje u pričuvnom sastavu Oružanih snaga i ispunjava se jedan od propisanih uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu.

(7) Osobama koje su u okviru obuke za kadete stekle vojna znanja i vještine u skladu s programom dragovoljnog vojnog osposobljavanja priznaje se i upisuje u vojnu evidenciju uspješan završetak dragovoljnog vojnog osposobljavanja.

(8) Postupak prijave i evidencije kandidata, selekcije i upućivanja kandidata na dragovoljno vojno osposobljavanje, prava i obveze osoba na dragovoljnom vojnom osposobljavanju pravilnikom propisuje ministar obrane.

(9) Uz dragovoljno vojno osposobljavanje mogu se provoditi i drugi programi i aktivnosti osposobljavanja kojima se razvija sigurnosna kultura te jača svijest kako je sudjelovanje u obrani pravo i obveza svakoga državljanina.

(10) Programe i aktivnosti osposobljavanja iz stavka 9. ovoga članka te prava i obveze osoba na tom osposobljavanju pravilnikom propisuje ministar obrane.

Članak 27.

(1) Ministarstvo obrane može s razvrstanim pričuvnicima koji su odslužili vojni rok ili su bili na dragovoljnom vojnom osposobljavanju sklopiti ugovor na temelju kojega oni imaju i druga prava i obveze u vezi sa služenjem u pričuvnom sastavu Oružanih snaga u skladu s odredbama ovoga Zakona.

(2) Pričuvnici iz stavka 1. ovoga članka moraju ispunjavati opće i posebne uvjete propisane za prijam u djelatnu vojnu službu, osim uvjeta dobi.

(3) Iznimno od odredbi stavaka 1. i 2. ovoga članka, Ministarstvo obrane može s nerazvrstanim pričuvnikom sklopiti ugovor iz stavka 1. ovoga članka uz obvezu ispunjavanja uvjeta iz članka 25.a stavka 2. ovoga Zakona.

Članak 28.

(1) Dužnosti ugovornog pričuvnika su:

- odazivanje na poziv u službu
- osposobljavanje za obavljanje dužnosti u miru do 90 dana godišnje
- sudjelovanje u operacijama potpore miru i drugim aktivnostima u inozemstvu
- druge obveze utvrđene ugovorom.

(2) Pozivanje ugovornih pričuvnika obavlja se putem nadležne ustrojstvene jedinice Ministarstva obrane.

(3) Ministar obrane pravilnikom će urediti uvjete i kriterije za izbor te prava i dužnosti ugovornih pričuvnika, postupak sklapanja ugovora, novčane naknade i druge pogodnosti, uvjete raskida ugovora te druga pitanja u vezi sa službom ugovornih pričuvnika.

Članak 33.

(1) U ratnom stanju i stanju neposredne ugroženosti pravne osobe i državljani Republike Hrvatske imaju materijalnu obvezu.

(2) Na pisani zahtjev nadležne ustrojstvene jedinice Ministarstva obrane, pravne osobe i državljani Republike Hrvatske u okolnostima iz stavka 1. ovoga članka obvezni su Oružanim snagama, tijelima državne vlasti i civilnim nositeljima obrambenih priprema ustupiti na korištenje objekte i materijalna sredstva potrebna za provedbu obrambenih zadaća i obrambenog osposobljavanja.

(3) Popise materijalnih sredstava za potrebe obrane iz stavka 2. ovoga članka vode nadležna tijela državne uprave.

(4) Tijela državne uprave koja vode popis materijalnih sredstava za potrebe obrane dužna su podatke o tome dostavljati Ministarstvu obrane na njegov zahtjev.

(5) Ako na sredstvima iz stavka 2. ovoga članka nastane šteta, oštećeniku pripada naknada za stvarnu štetu u vrijeme njezina nastanka.

(6) Vlada uredbom propisuje vrstu materijalnih sredstava i opreme iz stavka 2. ovoga članka te visinu dnevne naknade koja pripada državljanima i pravnim osobama za ustupljena sredstva.

(7) Vlasniku sredstava iz stavka 2. ovoga članka ne pripada naknada za izmaklu dobit.

Članak 35.

(1) Obveznici iz članka 18. ovoga Zakona moraju se na poziv nadležnih ustrojstvenih jedinica Ministarstva obrane javiti na mjesto i u vremenu utvrđenom općim ili pojedinačnim pozivom.

(2) Ako se osobe iz stavka 1. ovoga članka ne odazovu pozivu i ne opravdaju svoj izostanak, nadležna ustrojstvena jedinica Ministarstva obrane može zahtijevati od nadležnih tijela raspisivanje potrage i dovođenje te utvrđivanje prekršajne odgovornosti.

(3) Dovođenje izvršava središnje tijelo državne uprave nadležno za unutarnje poslove.

Članak 35.a

(1) Razvrstanom pričuvniku može se, na osobni zahtjev, odgoditi odlazak na službu u Oružane snage.

(2) Zahtjev za odgodu iz stavka 1. ovoga članka podnosi se nadležnoj ustrojstvenoj jedinici Ministarstva obrane u roku od osam dana od primitka poziva za odlazak na službu.

(3) Uvjete i način ostvarivanja prava na odgodu iz stavaka 1. i 2. ovoga članka ministar obrane propisuje pravilnikom kojim se uređuje izvršavanje vojne obveze.

Članak 36.

(1) Nadležne ustrojstvene jedinice Ministarstva obrane vode evidenciju vojnih obveznika.

(2) Za državljane Republike Hrvatske upisane u vojnu evidenciju nadležne ustrojstvene jedinice Ministarstva obrane prikupljaju podatke o rođenju, državljanstvu, prebivalištu i boravištu, psiho-tjelesnoj sposobnosti, bračnom stanju, školskoj i stručnoj spremi, zaposlenju, vojnostručnoj osposobljenosti i znanjima i vještinama važnima za obranu te ostale podatke potrebne za određivanje rasporeda.

(3) Ministarstvo obrane prikuplja podatke o kažnjavanju za državljane Republike Hrvatske predviđene za obavljanje posebno važnih dužnosti u sklopu Oružanih snaga.

Članak 37.

Nadležna tijela državne uprave dužna su u roku od 15 dana od dana nastanka promjene nadležno tijelo Ministarstva obrane obavijestiti o promjeni imena i prezimena, promjeni adrese prebivališta odnosno boravišta, o prijmu u hrvatsko državljanstvo ili otpustu iz hrvatskoga državljanstva vojnog obveznika.

Članak 43.

(1) Oružane snage imaju mirnodopski i ratni sastav.

(2) Mirnodopski sastav Oružanih snaga čine djelatne vojne osobe, državni službenici i namještenici raspoređeni u Oružane snage, pričuvnici pozvani na obuku, ugovorni pričuvnici, kadeti te osobe koje su pristupile dragovoljnom vojnom osposobljavanju.

(3) Iznimno od stavka 2. ovoga članka, mirnodopski sastav Oružanih snaga čine i ročnici kada je na snazi obvezno služenje vojnog roka.

(4) Ratni sastav Oružanih snaga, uz osobe iz stavaka 2. i 3. ovoga članka, čine i vojni obveznici mobilizirani u Oružane snage.

Članak 116.

(1) Novčanom kaznom od 5.000,00 do 25.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj županija i Grad Zagreb ako nisu izradili plan djelovanja u ratu i stanju neposredne ugroženosti (članak 81. stavci 2. i 3.).

(2) Novčanom kaznom od 2.000,00 do 10.000,00 kuna kaznit će se i odgovorna osoba u županiji i Gradu Zagrebu za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka.

(3) Novčanom kaznom od 5.000,00 do 25.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj pravna i fizička osoba:

1. ako bez odobrenja sustavima bespilotnih zrakoplova motri, snima i pristupa s kopna, mora i iz zraka vojnim lokacijama i građevinama (članak 96. stavak 1.)

2. ako bez odobrenja nadležnog tijela obavlja znanstvena ili druga istraživanja na područjima i lokacijama važnima za obranu Republike Hrvatske ili ako protivno zakonu rezultate istraživanja ustupi drugim osobama (članak 97. stavci 1. i 2.)

3. ako snima iz zraka bez odobrenja, ako zračne snimke ne dostavi na pregled prije njihove uporabe te ako umnožava, objavljuje, razmjenjuje putem interneta i iznosi snimke iz Republike Hrvatske bez odobrenja (članak 98. stavci 1., 6. i 8.).

Članak 117.

(1) Novčanom kaznom od 5.000,00 do 15.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj vlasnik odnosno korisnik vojne lokacije i građevine posebno važne za obranu ako ne postupa u skladu s uredbom Vlade koja propisuje kriterije za odabir, mjere za zaštitu te način označavanja lokacija i građevina iz članka 96. stavka 1. ovoga Zakona odnosno pravilnikom ministra obrane koji uređuje način osiguranja vojnih lokacija i građevina iz članka 96. stavka 1. ovoga Zakona (članak 96. stavci 4. i 5.).

(2) Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka novčanom kaznom od 2.000,00 do 10.000,00 kuna kaznit će se i odgovorna osoba vlasnika odnosno korisnika vojne lokacije i građevine iz članka 96. stavka 1. ovoga Zakona.

Članak 118.

Novčanom kaznom od 3.000,00 do 10.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj odgovorna osoba:

1. ako ne ukloni neusklađenosti, provedbu mjera i radnji u skladu s planovima i drugim dokumentima, ako ne obustavi mjere i radnje koje nisu usklađene sa zakonom, planovima ili propisanim mjerama za obranu, ako ne podnese izvješće Inspektoratu, ako ne obustavi postupke i radnje kojima se dovode u opasnost životi i imovina (članak 88. podstavci 3., 4., 5. i 6.)

2. ako stvara, obrađuje i prenosi klasificirane podatke informacijskim i komunikacijskim sustavima suprotno propisanim mjerama zaštite klasificiranih podataka (članak 94.)

3. ako ne postupa s klasificiranim podacima obrane na propisan način (članak 95.).

Članak 119.

Novčanom kaznom od 1.000,00 do 5.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj fizička osoba:

1. ako se bez opravdanog razloga ne odazove pozivu nadležnog tijela u vrijeme i na mjestu koji su naznačeni u pojedinačnom odnosno općem pozivu za sudjelovanje u vojnoj obvezi, radnoj obvezi, radnoj pomoći odnosno ustupanje materijalnog sredstva (članak 35. stavak 1.),

2. ako neovlašteno motri, snima i pristupa s kopna, mora i iz zraka vojnim lokacijama i građevinama posebno važnima za obranu i ostalim vojnim lokacijama i građevinama, osim vojnih lokacija i građevina koje se koriste zajedno s pravnim osobama u Republici Hrvatskoj (članak 96. stavak 1.).

Članak 122.

Za vrijeme dok se, u skladu s odredbama ovoga Zakona, novaci ne pozivaju na služenje vojnog roka, ne postoji ni njihova obveza sudjelovanja u civilnoj službi u skladu s odredbama posebnoga zakona.

Prilozi:

- Iskaz o procjeni učinaka propisa
- Izvješće o provedenom savjetovanju sa zainteresiranom javnošću

PRILOG 4.:			
OBRAZAC ISKAZA O PROCJENI UČINAKA PROPISA			
1.	OPĆE INFORMACIJE		
1.1.	Stručni nositelj:	Ministarstvo obrane	
1.2.	Naziv propisa:	Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani	
1.3.	Program rada Vlade Republike Hrvatske, akt strateškog planiranja ili reformska mjera:	Da	Program Vlade Republike Hrvatske 2024. – 2028. Opis mjere: Uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja
1.4.	Plan usklađivanja zakonodavstva Republike Hrvatske s pravnom stečevinom Europske unije	Ne	Nema pravne stečevine
2.	UTVRĐIVANJE PROBLEMA		
2.	Služenje vojnog roka, kao jedan od elemenata vojne obveze, provodilo se do 1. siječnja 2008., a vojna obveza sastojala se od novačke obveze, obveze služenja vojnog roka i obveze služenja u pričuvnom sastavu. Prelaskom na dragovoljno služenje vojnog roka odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, brzo se smanjuju i kapaciteti za provedbu obuke. Svjedočimo porastu raznih vrsta ugroza, kao što su hibridna djelovanja, kibernetički napadi i druge ugroze. Potrebno je imati na umu prirodne i druge nesreće i katastrofe te klimatske promjene zbog kojih je u određenim situacijama potrebno brzo, učinkovito i organizirano djelovanje šire društvene zajednice u pomoći ugroženim dijelovima teritorija i stanovništva. Iako je krizne događaje teško prognozirati, Oružane snage Republike Hrvatske, bez obzira na procjene i prognoze, moraju uvijek biti spremne za izvršavanje misija i zadaća. Vlastite sposobnosti za obranu nacionalna su odgovornost, pri čemu je vojna osposobljenost profesionalnih vojnika i pričuvnih snaga jedan od najvažnijih aspekata spremnosti. Spremnost i osposobljenost djelatnog sastava Oružanih snaga Republike Hrvatske nije upitna. Vrijeme potrebno za dostizanje spremnosti pričuvnika koji nisu služili vojni rok pa nemaju temeljnu vojnu obuku, može biti predugo u okolnostima mogućih kriza i sukoba. Stoga je izuzetno važno da što veći broj vojnih obveznika stekne osnovne vojne vještine i znanja potrebna za suočavanje s potencijalnim prijetnjama.		
2.2.	Izvor podataka:		
	Ministarstvo obrane		

3.	UTVRĐIVANJE POSEBNOG CILJA
3.1.	Opis posebnog cilja
	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Namjera je uspostaviti i razviti temeljno vojno osposobljavanje radi tranzicije vojnih obveznika novaka u ročnike, koji nakon uspješno završene obuke postaju razvrstani pričuvnici. Time stječu i jedan od uvjeta za sklapanje ugovora o vojničkoj službi te potencijalno pristupaju djelatnoj vojnoj službi. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti.
3.2.	Opis svrhe propisa
	Odluka o ponovnom uvođenju vojnog osposobljavanja, radi popune pričuvnog i djelatnog sastava prema dosadašnjem modelu, ključna je za razvoj temeljnog vojnog osposobljavanja. Predloženi model ne samo da bi sadržajno i kvalitativno ispunio postavljene kriterije, već bi i dalje služio kao temelj za inicijalnu obuku kandidata za prijem u vojnu službu. Njegova provedba omogućila bi ostvarenje ključnih ciljeva, prvenstveno popunu djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske. Popuna djelatnih postrojbi postigla bi se povećanjem broja zainteresiranih za sklapanje ugovora o vojnoj službi. Kroz kvalitetnu obuku i približavanje vojničkog života široj zajednici mladih, cilj je povećati atraktivnost vojnog poziva i potaknuti veći interes za služenje u Oružanim snagama Republike Hrvatske. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvođenjem temeljnog vojnog osposobljavanja proširit će se broj osoba upoznatih sa životom i radom u vojnoj organizaciji, a ostvarenjem postavljenih ciljeva ostvarit će se i promidžba vojnog poziva kao poželjnog odabira za službu u Oružanim snagama Republike Hrvatske.
3.3.	Razmotrena druga moguća normativna i nenormativna rješenja
	Cilj koji se želi postići može se ostvariti samo normativnim rješenjem budući da se prava i obveze državljana u obrani propisuju zakonom. Stoga druga normativna i nenormativna rješenja nisu moguća.
3.4.	Izvor podataka:
	Ministarstvo obrane

4.	UTVRĐIVANJE UČINAKA I ADRESATA	
4.1.	Popuna djelatnih postrojbi postigla bi se povećanjem broja zainteresiranih za sklapanje ugovora o vojnoj službi. Kroz kvalitetnu obuku i približavanje vojničkog života široj zajednici mladih, cilj je povećati atraktivnost vojnog poziva i potaknuti veći interes za služenje u Oružanim snagama Republike Hrvatske. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvođenjem temeljnog vojnog osposobljavanja proširit će se broj osoba upoznatih sa životom i radom u vojnoj organizaciji, a ostvarenjem postavljenih ciljeva ostvarit će se i promidžba vojnog poziva kao poželjnog odabira za službu u Oružanim snagama Republike Hrvatske. Cilj je definiran i izvediv u narednom razdoblju.	
4.1.1.	Učinci na gospodarstvo:	Adresati:
	Pohađanje temeljnog vojnog osposobljavanja imat će i utvrđeni učinak koristi i za gospodarstvo.	Vojni obveznici novaci
4.1.2.	Učinci na održivi razvoj:	Adresati:
	Nisu utvrđeni učinci iz članka 11. Uredbe	Nisu utvrđeni adresati iz članka 14. Uredbe
4.1.3.	Učinci na socijalnu skrb:	Adresati:
	Nisu utvrđeni učinci iz članka 12. Uredbe	Nisu utvrđeni adresati iz članka 14. Uredbe
4.1.4.	Učinci na zaštitu ljudskih prava:	Adresati:
	Nisu utvrđeni učinci iz članka 13. Uredbe	Nisu utvrđeni adresati iz članka 14. Uredbe
4.1.5.	Učinci na druga područja:	Adresati:
	Nisu utvrđeni učinci na druga područja	Nisu utvrđeni adresati iz članka 14. Uredbe
5.	ANALIZA UTVRĐENIH UČINAKA I ADRESATA	
5.1.	Analiza učinaka i adresata u području gospodarstva: Navodi se utvrđeni učinak u području gospodarstva koji će pohađanjem temeljnog vojnog osposobljavanja imati i utvrđeni učinak koristi i za gospodarstvo.	
5.2.	Analiza učinaka i adresata u području održivog razvoja: Nisu utvrđeni učinci i adresati u području održivog razvoja	
5.3.	Analiza učinaka i adresata u području socijalne skrbi: Nisu utvrđeni učinci i adresati u području socijalne skrbi	
5.4.	Analiza učinaka i adresata u području zaštite ljudskih prava: Nisu utvrđeni učinci i adresati u području zaštite ljudskih prava	
5.5.	Analiza učinaka i adresata u drugim područjima: Nisu utvrđeni učinci i adresati u drugim područjima	
5.6.	Izvor podataka: Ministarstvo obrane	
6.	SAVJETOVANJE I KONZULTACIJE	
6.1.	Savjetovanje se provodilo u trajanju od 30 dana putem središnjeg državnog internetskog portala za savjetovanje s javnošću (e-Savjetovanja) od 4. lipnja 2025. do 4. srpnja 2025.	

	Zaprimljena su mišljenja, primjedbe i prijedlozi.	
6.2.	Dostavljeno na mišljenje nadležnim državnim tijelima.	
7.	ZAKLJUČAK	
7.1.	Pozitivni učinci: - razvoj vojne i sigurnosne kulture - jačanje svijesti o sigurnosti - sudjelovanje u obrani kao pravo i obveza svakog pojedinca - rast svijesti o važnosti obrane kao ukupne sigurnosti građana i opstojnosti države - promidžba vojnog poziva kao poželjnog odabira za službu u Oružane snage - kako bi se ostvario cilj popune pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske neophodno je povećati broj osposobljenih državljana, što je ciljana populacija mladih osoba i uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja.	Negativni učinci: ne očekuju se negativni učinci
7.2.	Zaključak o učincima koji će proisteći iz provedbe: Na temelju iznesenih učinaka izvodi se zaključak o pozitivnim učincima koji se očekuju provedbom ovog Zakona.	
8.	PRILOZI	
8.1	Dokumenti u prilogu:	
9.	OVJERA ČELNIKA STRUČNOG NOSITELJA	
	Potpis: Ivan Anušić, potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske i ministar obrane Datum: 7. srpnja 2025.	

OBRAZAC
IZVJEŠĆA O PROVEDENOM SAVJETOVANJU SA ZAINTERESIRANOM
JAVNOŠĆU O NACRTU PRIJEDLOGA ZAKONA
O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI

Naslov dokumenta	Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani
Stvaratelj dokumenta, tijelo koje provodi savjetovanje	Ministarstvo obrane
Svrha dokumenta	Izvješće o provedenom savjetovanju o Nacrtu prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani
Datum dokumenta	7. srpnja 2025.
Verzija dokumenta	I.
Vrsta dokumenta	Izvješće o provedenom savjetovanju
Naziv nacrtu zakona, drugog propisa ili akta	Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani
Jedinstvena oznaka iz Plana donošenja zakona, drugih propisa i akata objavljenog na internetskim stranicama Vlade	Plan zakonodavnih aktivnosti za 2025. godinu
Naziv tijela nadležnog za izradu nacrtu	Ministarstvo obrane
Koji su predstavnici zainteresirane javnosti bili uključeni u postupak izrade odnosno u rad stručne radne skupine za izradu nacrtu?	Ministarstvo obrane koordinator je i stručni nositelj izrade Nacrtu prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani. U izradi Nacrtu prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani sudjelovali su predstavnici nadležnih državnih tijela u međuresornoj radnoj skupini.
Je li nacrt bio objavljen na internetskim stranicama ili na drugi odgovarajući način? Ako jest, kada je nacrt objavljen, na kojoj internetskoj stranici i koliko je vremena ostavljeno za savjetovanje? Ako nije, zašto?	Provedeno je savjetovanje sa zainteresiranom javnošću od 4. lipnja 2025. do 4. srpnja 2025. na portalu e – Savjetovanja.
Koji su predstavnici zainteresirane javnosti dostavili svoja očitovanja?	Zainteresirani pojedinci i pravne osobe, pučki pravobranitelj, pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, pravobranitelj za djecu

ANALIZA DOSTAVLJENIH PRIMJEDBI Primjedbe koje su prihvaćene Primjedbe koje nisu prihvaćene i obrazloženje razloga za neprihvaćanje	Analiza dostavljenih komentara nalazi se u prilogu ovog Obrasca
Troškovi provedenog savjetovanja	Provedba javnog savjetovanja nije iziskivala dodatne financijske troškove

Izvješće o provedenom savjetovanju - Javno savjetovanje o Nacrtu prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani

Redni broj	Korisnik	Isječak	Komentar	Status odgovora	Odgovor
1	PUČKI PRAVOBRANITELJ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	S obzirom na veliku promjenu koja se predlaže, nakon dugogodišnjeg dragovoljnog služenja vojnog roka odnosno dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uvođenjem novog modela vojnog osposobljavanja, početno se iznose općenite opaske - prvo, o jasnoći, dorađenosti i obrazloženosti samog ZID Zakona o obrani te (ne)mogućnosti razmatranja cjelokupnih izmjena modela koje se predlažu, osobito vezano za civilno služenje te drugo, o pitanjima koja se pri tome postavljaju vezano za standarde zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije. Prvo, vezano za jasnoću, dorađenost i obrazloženost samog ZID Zakona o obrani te (ne)mogućnost razmatranja cjelokupnih izmjena modela koje se predlažu, osobito vezano za civilno služenje se ukazuje da je kod svakog prijedloga izmjena zakona, a posebice kod onih kojima se predlažu značajne izmjene koje imaju utjecaj na ostvarivanje ljudskih prava i jednakosti važno da je prijedlog izmjena zakona maksimalno dorađen i obrazložen te da su istovremeno poznate i predstavljene izmjene povezanih zakona koji se također planiraju mijenjati, kako bi se doista mogle razmotriti izmjene koje se uvode odnosno predlažu. Općenita opaska na ZID Zakon o obrani u tom je pogledu da prijedlogu ove izmjene u cijelosti nedostaje pregled pozitivnih propisa koji su trenutno u izmjeni te njihov odnos s predloženim izmjenama, s obzirom da će, prema predloženim izmjenama i dopunama, Zakon o civilnoj službi (NN br. 25/03) prestati važiti na dan stupanja na snagu ZID Zakona o obrani te da bi Zakon o obrani postao temeljni i jedini propis koji regulira civilnu službu, dok će pojedine aspekte civilne službe naknadno pravilnikom propisati ministar nadležan za civilnu zaštitu te će pojedine aspekte uredbom ili uredbama propisati Vlada, a koje stoga neće prolaziti parlamentarnu proceduru poput zakona, te neće niti biti predmetom javnog savjetovanja. U pogledu procedura i nadležnosti, nedostaje i pojašnjenje o razlozima prebacivanja civilne službe u svim njenim oblicima, a vezano za odlučivanje o zahtjevu za civilnu službu, iz djelokruga poslova ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi na tijela nadležna za civilnu zaštitu, što bi, prema Zakonu o sustavu civilne zaštite (NN br. 82/2015, 118/2018, 31/2020, 20/2021, 114/2022), bilo Ministarstvo unutarnjih poslova (dalje u tekstu: MUP), a uz mišljenje nadležnog područnog odjela za poslove obrane odnosno	Primljeno na znanje zahvaljujemo na komentaru	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu. Stručni nositelj se pri izradi ovog zakona rukovodio sa svim onim što navodite te predloženi zakon obuhvaća detaljno sve elemente vezane za temeljno vojno osposobljavanje kao i za služenje civilne službe. U tekstu predloženoga zakona detaljno su propisane ovlasti nadležnih tijela za donošenje provedbenih propisa te je prepoznato i

		Ministarstvo obrane. Nedovoljno jasno je u pogledu predloženog novog modela predviđena uloga postojećeg sustava civilne zaštite u kontekstu civilne službe, budući da trenutno nije razvidno kako će postojeći Zakon o sustavu civilne zaštite biti usklađen sa Zakonom o obrani, što je tek najavljeno u prijelaznim odredbama. Svrha Zakona o sustavu civilne zaštite je smanjenje rizika od katastrofa te zaštita i spašavanje građana, materijalnih i kulturnih dobara i okoliša na teritoriju RH od posljedica prirodnih, tehničko-tehnoloških velikih nesreća i katastrofa, otklanjanje posljedica terorizma i ratnih razaranja. Ovaj je zakon primjerice primijenjen u situaciji kada je Vlada RH proglasila katastrofu (potres na području Sisačko-moslavačke, Zagrebačke i Karlovačke županije) te prilikom epidemije COVID-19. Međutim, nije razvidno na koji način će se primjenjivati osposobljavanje i vježbe građana koji su obveznici civilne zaštite, u odnosu na mogućnost civilnog služenja vojnog roka u ZID Zakona o obrani, a što bi trebalo pojasniti. Dakle, trenutno nedostaje cjelokupan pregled i objašnjenje izmjene koncepta civilne službe, a u odnosu na Zakon o civilnoj službi (koji će prestati važiti), pri čemu nije poznato niti pojašnjeno što će sve naknadno, niti otprilike na koji način, biti uređeno putem pravilnika i uredbi ili uredbi Vlade kojima će se pojedini aspekti civilne službe uređivati, kao niti u kojem je opsegu i smjeru planirana izmjena Zakona o sustavu civilne zaštite, čije će se odredbe usklađivati s odredbama ZID Zakona o obrani po njegovom stupanju na snagu. Nadalje, obrazloženja pojedinih odredbi ZID Zakona o obrani faktički ne sadrže prava obrazloženja, već se parafrazira sadržaj predloženih izmjena. Slijedom toga u odnosu na svaku konkretnu izmjenu/predloženu odredbu izostaju relevantna pojašnjenja o razlozima izmjene, pojašnjenja o načinu na koji se konkretna odredba mijenja, razlozima zbog kojih je predloženo upravo odabrano rješenje, kao i o ciljevima koji se žele postići izmjenom. Isto je važno kako radi javne rasprave, odnosno mogućnosti davanja mišljenja na pojedine odredbe u fazi savjetovanja sa zainteresiranom javnošću i u naknadnom postupku donošenja zakona, tako i radi primjene pojedinih odredbi nakon usvajanja, ali i mogućeg propitivanja ustavnosti. U vezi s opaskom o nedostatku šireg pregleda relevantnih propisa, obrazloženje ne sadrži pregled izmjena u odnosu na sve zakonske propise koji se mijenjaju u svezi s izmjenom ZID Zakona o obrani, a to je prvenstveno Zakon o civilnoj službi - koji bi prema predloženim izmjenama trebao prestati važiti, te Zakon o sustavu civilne zaštite - čije bi se odredbe trebale uskladiti sa ZID	u prijelaznim odredbama propisana potreba usklađenja i Zakona o sustavu civilne zaštite s obzirom na poslove koje će civilna zaštita imati kod obavljanja civilne službe.

			Zakona o obrani, a što je važno kako bi bio jasnije predložen stvarni doseg i sadržaj ovih zakonskih izmjena te kako bi se u fazi donošenja zakona moglo konstruktivno predlagati eventualna bolja rješenja. Nažalost, izostankom cjelokupnog pregleda postojećeg rješenja u odnosu na predloženo, pojašnjenja izmjene koncepta te adekvatnih obrazloženja i pojašnjenja, smanjuje se kvaliteta potencijalne javne rasprave. Drugo, vezano za pitanje poštivanja standarda zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije, u prvom redu se ukazuje da je trenutno otežano ozbiljno razmatranje dijela pitanja, osobito onih koja se odnose na civilno služenje, a zbog ranije navedenih nedorečenosti ZID Zakona o obrani koje se odnose na civilno služenje te nepoznatog sadržaja odredbi drugih propisa koje tek treba predstaviti javnosti. Uvažavajući da su pitanja obrane i sigurnosti svake države i njenih građana od suštinske važnosti te da je država dužna osigurati obranu i sigurnost svojih građana od različitih vrsta ugroza, početno se ukazuje da je Republika Hrvatska ovlaštena odabrati način na koji će to osiguravati, držeći se pri tome Ustava, kao i standarda međunarodnog prava, uključujući onih koje se odnose na zaštitu ljudskih prava i nediskriminaciju odnosno jednakost i ravnopravnost te odredbi zakona organske snage, u prvom redu ZSD-a kao krovnog antidiskriminacijskog zakona RH. Pri tome, postojanje različitih modela služenja vojnog roka odnosno vojnog osposobljavanja u različitim europskim državama, kao i recentna uvođenja ili razmatranja uvođenja vojnog osposobljavanja uslijed procjena porasta ugroza na različite načine, ukazuju da posebice pitanja jednakosti nisu jednoznačna te u velikoj mjeri ovise o tumačenjima jednakosti i ravnopravnosti od države do države te konkretnom modelu. Pri tome, korisno bi bilo i da je učinjena detaljna komparativna analiza različitih modela, posebice u državama članicama EU, a osobito vezano za pitanje priziva odnosno prigovora savjesti te uređenje civilne službe, kao i vezano za pitanja rodne ravnopravnosti odnosno modaliteta sudjelovanja žena te da je komparativna analiza predložena javnosti u obrazloženju ZID Zakona o obrani. Ono što je ipak i bez uvida u takvu analizu moguće zaključiti iz dostupnih izvora, je slijedeće: da nisu sve države članice EU uvele temeljno vojno osposobljavanje; da sve koje jesu, s obzirom i na međunarodne i europske standarde zaštite ljudskih prava, omogućavaju i prigovor savjesti odnosno civilno služenje. Pri tome se razlikuju načini civilnog služenja, duljina civilnog služenja, koje je u pravilu dulje nego vojno osposobljavanje (uz značajne razlike		

			među državama kako u duljini vojnog osposobljavanja, tako i duljini civilne službe), dok neke države imaju i druge beneficije za poticanje vojnog osposobljavanja u odnosu na civilno služenje. Neke države fokusiranije su na individualne sposobnosti i karakteristike, neovisno o spolu/rodu, dok neke postavljaju obvezu vojnog osposobljavanja samo za muškarce.		
2	HRVOJE MARKOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Mislim da bi anemični vaterpolist koji ima 5.500 eura plaću mogao podnijeti mrvicu veće porezno opterećenje da financira tržišnu naknadu ročnicima i pričuvnicima koji služe u Oružanim snagama, umjesto da ih prijetnjom represivnog sustava prisiljava da mu služe za naknadu koju on odredi.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon je jasno uredio temeljno vojno osposobljavanje, prava i obveze ročnika i služenje u civilnoj službi
3	FRAN SARDELIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu.

		dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi		

		4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje		

		za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike		

			radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svedeno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i		

			pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezone poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga		

			Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 - 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
4	PAOLA HORVAT SOVILJ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Nacrt prijedloga ZIDA Zakona o obrani je protuustavan, predstavlja kršenje odredbi međunarodnih ugovora i konvencija, svojom je naravi diskriminatoran po osnovi spola i drugih statusa te uvodi prisilni rad. Sve navedeno je apsolutno neprihvatljivo. Država koja 35 godina nije u stanju smisliti način kako stambeno zbrinuti svoje građane ili im omogućiti kontinuirani i pravovremeni pristup zdravstvenoj skrbi nije u poziciji	Nije prihvaćen	Predloženi zakon u skladu je s Ustavom Republike Hrvatske i ne predstavlja kršenje odredbi međunarodnih ugovora i konvencija

			nametati ovakve obveze tim istim građanima. Omogućite stanovništvu odgovarajući životni standard pa će se dobrovoljno javljati da brane takav standard i takvu državu. Sve drugo je isključivo prisila i primjena nesrazmjerne autoritarnosti kojima u demokraciji nije mjesto.		
5	IVAN PAVLOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzilo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlade generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu.

			Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad.		

		Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmiranju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila		

		obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu?" Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i	

			pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i		

			ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c-lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje		

			obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
6	ANTE BOŠNJAK	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Trebalo bi iskoristiti priliku i u Zakonu o obrani predvidjeti mogućnost rješavanja vlasništva 1/1 za vojne objekte i lokacije izgrađene prije domovinskog rata, a i dalje se koriste i to na isti način kao što Zakon o cestama ili Zakon o komunalnom gospodarstvu omogućuju uknjižbu svih vrsta cesta i objekata komunalne infrastrukture. To bi bio vid evidentiranja stvarnog stanja! Trenutno to nije moguće na jednostavan način iako su ti objekti izgrađeni prije 50-70 godina. Pitanja vlasništva nad tim nekretninama država mora rješavati u standardnim postupcima što je često "Sizifov posao" i bespotrebno opterećuje cijeli sustav.	Primljeno na znanje	
7	SANJIN LUKARIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	U čl. 47 st. 1 Ustava RH piše "Vojna obveza i obrana Republike Hrvatske dužnost je SVIH za to sposobnih državljana." Kako po svim zakonima RH žene također spadaju u SVE državljanke, a nije im ovim Nacrtom prijedloga Zakona definirana novačka odnosno vojna OBVEZA i vojačko osposobljavanje, ovaj Nacrt prijedloga zakona je PROTUUSTAVAN. Ili obvežite i žene na novačku odnosno vojnu obvezu i vojačko osposobljavanje ili ukinite ovaj Nacrt prijedloga Zakona. Ovaj Nacrt prijedloga je PROTUUSTAVAN i zbog čl. 14 st. 2 u kojem piše "Svi su pred zakonom jednaki." s obzirom da prema vašem Nacrtu prijedloga muškarci i žene nisu u istom položaju. Ovaj Nacrt prijedloga diskriminira žene, diskriminira muškarce, diskriminira one koji se ne odluče na vojačko osposobljavanje nego na	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i vojna obveza obuhvaća i muškarce i žene na način kako se to predlaže zakonom

			priziv savjesti s obzirom da im onda civilno služenje traje dvostruko duže. Ovaj Zakon je diskriminatoran i iz razloga što osobama koje se odluče na vojno osposobljavanje pripada prednost pri zapošljavanju u javnim službama, za razliku od onih koji koriste Ustavom zagarantirano pravo na prigovor savjesti (čl. 47 st. 2). Također, diskriminatoran je i iz razloga što se nekima dodjeljuje novčana naknada, a nekima ne. Zaključno, ovaj Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani TREBA UKINUTI.		
8	MARTIN JOSIP KOCIJAN	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Poštovani, Obzirom na najavu ponovnog uvođenja obveznog vojnog roka, želim istaknuti nekoliko ključnih problema s ovim prijedlogom: Financijski aspekt: Hrvatska je nedavno na NATO summitu podržala povećanje obrambenih izdataka na 5% BDP-a do 2035. godine. Ova značajna proračunska sredstva omogućila bi plaćanje dovoljno visokih plaća za dragovoljnu vojnu službu umjesto oslanjanja na "porez u naravi" kroz obavezan vojni rok. Međunarodne obveze: Obvezna vojna služba samo za muškarce krši načelo jednakosti pred zakonom iz Opće deklaracije o ljudskim pravima. Centar za ekonomsko obrazovanje već je pokrenuo postupak pred Ustavnim sudom upravo zbog diskriminacije na osnovi spola. Ovakav prijedlog ne samo da diskriminira muškarce nametanjem obveza, već i smatra doprinos žena obrani zemlje suvišnim. Sigurnosni aspekt: Povećana vojna potrošnja prvenstveno koristi proizvođačima oružja, a ne stvarnoj sigurnosti. Bolje je uložiti sredstva u adekvatno plaćanje dragovoljaca nego u skupe obrambene sustave čiji proizvođači nisu u Hrvatskoj. Društveni aspekt: Prijedlog počiva na patrijarhalnim pretpostavkama o ulogama spolova i šalje poruku da je obveza muškaraca štiti žene, što je i seksistično i mizoginistično. Pozivam na razmatranje ovih argumenata i usmjeravanje prema dragovoljnoj vojnoj službi s adekvatnim financiranjem. Međunarodne obveze koje se krše: * Opća deklaracija o ljudskim pravima - Članak 7: Svi su jednaki pred zakonom i imaju pravo bez ikakve diskriminacije na jednaku zaštitu zakona. Svi imaju pravo na jednaku zaštitu od svake diskriminacije koja krši ovu Deklaraciju i od svakog poticanja na takvu diskriminaciju. * Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima - Članak 26: Sve su osobe jednake pred zakonom i imaju pravo bez ikakve diskriminacije na jednaku zaštitu zakona. U tom pogledu, zakon mora zabraniti svaku diskriminaciju i jamčiti svim osobama jednaku i djelotvornu zaštitu od diskriminacije na bilo kojoj osnovi kao što su rasa, boja kože, spol, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske, detaljno obrazložen u nenormativnom dijelu i u skladu sa svim načelima uredio temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi.

			podrijetlo, imovina, rođenje ili drugi status. * Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda - Članak 4: 1. Nitko se neće držati u ropstvu ili u služnosti. 2. Nitko neće biti obavezan obavljati prisilni ili obvezni rad. - Članak 14: Uživane prava i sloboda utvrđenih ovom Konvencijom osigurava se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status. * Ustav Republike Hrvatske - Članak 14: 1. Svi u Republici Hrvatskoj uživaju prava i slobode, bez obzira na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, imovanje, rođenje, naobrazbu, društveni položaj ili druga svojstva. 2. Svi su jednaki pred zakonom. - Članak 47: 1. Vojna služba i obrana Republike Hrvatske dužnost je svakog sposobnog građanina Republike Hrvatske.		
9	ALEKSANDAR BANČIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služnje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu".	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o

			Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog	važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima		

			koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana		

		voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te		

			slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezone poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c-lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobaricama-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama		

			ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 - 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za		

			svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
10	STELLA BOIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost šteti kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu		

		vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s		

		kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s ključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih)		

		naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na		

		temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c_lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u		

			punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
11	PETAR RINČIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47.

		obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslila Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u	Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim		

		direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim		

		smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode,		

		neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c-lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti		

			pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
12	SLOBODAN SEFEROVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti

		čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U	nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni		

		na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga		

			zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na		

			slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvoznici radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/ciljanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobaricama-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi		

		takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtjeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego		

			da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
13	BORIS MARKOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13)	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometcima, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad.		

		Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmiranju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti		

		poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu?" Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu,		

			ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje		

			temelnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c_lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno.		

			VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtjeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
14	ALESSANDRO KIRAMARIOS	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje, ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja (TVO), posebno popuna djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se u potpunosti ostvariti kroz **dragovoljni model** ako se uvede **primjerena (tržišna) naknada** za ročnike. Istraživanja MORH-a pokazuju da bi gotovo 60% novaka pristupilo vojnoj službi dragovoljno ako bi im se isplatila primjerena mjesečna naknada, što čini potencijalnu bazu od 12 do 14 tisuća muškaraca godišnje – višestruko više od potrebnih 4000 ročnika. Uvođenje obveznog TVO-a, s druge strane, **krši ustavna načela socijalne pravde, jednakosti i slobode**. Naime, prisilna vojna služba u naravi predstavlja oblik **poreza**, gdje mladi – mahom muškarci – umjesto društva snose trošak obrane vlastitim radom i vremenom, često uz nisku naknadu. To je osobito problematično kada se u obveznu službu šalju osobe koje bi za	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlade generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje

			isti iznos bile voljne služiti dragovoljno, ili kada građani s visokim primanjima uživaju u obrani koju osiguravaju potplaćeni ročnici. Obvezni TVO uzrokuje i **društvene i ekonomske troškove** – otežava mladima ulazak na tržište rada, poslodavci izbjegavaju zapošljavanje kandidata koji nisu „odradili vojsku“, a mnogi će pokušavati izbjeći obvezu fingiranjem nesposobnosti, produžavanjem studija ili odlaskom u inozemstvo. Takav sustav, iako formalno „besplatan“, stvara niz skrivenih troškova koji dodatno opterećuju državu i gospodarstvo. Model dragovoljnog vojnog osposobljavanja, ako je adekvatno financiran, **ispunjava iste vojne ciljeve** bez prisile, diskriminacije i negativnih posljedica. Osigurava motivirane i osposobljene pripadnike Oružanih snaga, poštuje ustavna prava i načela tržišnog gospodarstva, te omogućava učinkovitije i pravednije upravljanje resursima. Zaključno, **nema potrebe za obveznim TVO-om** kada postoje učinkovitiji, pravedniji i održiviji načini da se postignu isti ciljevi – uz veću dobrovoljnost, manji društveni otpor i poštivanje temeljnih ljudskih prava.		sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu
15	JURAJ VELIMIROVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog

		statistiku, Živođeni prema spolu i mjesecu rođjenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je	pojedinka i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su		

			veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi		

			u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava		

			propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c_lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 - 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodatka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i		

			pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
16	LIDIJA BABIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlade generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako

		čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje	bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama		

			koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od		

		modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti		

			dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imaće slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima		

		(Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c-lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio		

			poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
17	LUKA BABIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlade generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile		

		pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost šteti kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirivanju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji		

		proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za		

			1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati		

			želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/clanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti		

			dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
18	IVANA BELJAN	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi)	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih

		lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih	snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da		

		uživaju obranu koju će im pružiti ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj		

		novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog		

			vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/ciljak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi		

		uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 - 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja).		

			Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
19	ANDREJ GREGIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmiranju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike)		

		– međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada,		

			neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu?" Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na		

			daljnu službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost.		

			Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c_lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno.		

			VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
20	FRANE CVITANIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih

		spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni	snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati		

			ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda		

			čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu		

		udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi		

		uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja).		

			Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
21	MARKO GRUBEŠIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile		

		pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost šteti kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmiranju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za		

			prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za		

			1250 i više eura mjesečno s uključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom		

		osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c lanak/udarna-sezona-na-vratima -radnici-se-jos-traze-sobarica ma-960-konobarima-1178-eura/26 81407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH		

			2025 - 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
22	TIN MAJETIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe

		uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmiranju javnih troškova, u skladu	osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od		

		ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi		

		novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i		

			ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na		

			temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c-lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 - 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno		

			osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtjeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
23	KLAUDIJA RAAB	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Uvođenje vojnog roka ne predstavlja odgovor na potrebe suvremenog društva, već korak unatrag u smjeru prisilne mobilizacije umjesto osnaživanja mladih kroz znanje i aktivno građanstvo. Umjesto militarizacije društva, potrebno je ulagati u kvalitetno obrazovanje, posebno u području građanskog odgoja, društvene solidarnosti i razvoja mirotnih kompetencija. Dugoročna sigurnost i otpornost zajednice ne temelje se na obuci s oružjem, već na demokratskim vrijednostima, međusobnom povjerenju i obrazovanoj javnosti koja zna prepoznati i mirno rješavati izazove.	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o

					važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu
24	DOMINIK BELINIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).	Nije prihvaćen	Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu kao i prava i obveze tih osoba koje ispunjavaju svoje dužnosti
25	MAJA MADARAS	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod

		izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice,	šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog		

			dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmiranju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a.		

			S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i		

		muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c_lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na		

			službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
26	MARKO ŠELENDIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga

		koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzilo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvođe gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirivanju javnih troškova, u skladu	Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade		

		za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije		

		su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom		

			3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske		

		poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c lanak/udarna-sezona-na-vratima -radnici-se-jos-traze-sobarica ma-960-konobarima-1178-eura/26 81407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće		

			nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
27	KARLO ĆOSO	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlade generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s		

			obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti		

			broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca		

			ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s ključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijeqanja		

		zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/clanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da		

			služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 - 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtjeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
28	DANIJEL KOPČINOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni

		koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzilo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvođe gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmiranju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim	sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost šteti kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala		

			Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektne troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku		

			formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog		

		vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c-lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno		

		je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 - 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodatka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika		

			koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
29	GORDANA GATARIĆ AČIMOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlade generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad.		

		Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmiranju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila		

		obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu?" Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i		

			pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i		

			ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c lanak/udarna-sezona-na-vratima -radnici-se-jos-traze-sobarica ma-960-konobarima-1178-eura/26 81407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života,		

			nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtjeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
30	KRISTINA KAPETANOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o

		obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmiranju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara).	važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog		

			modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je		

			duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom		

		osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezone poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/clanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobaricama-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će		

			struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtjeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
31	VANDA BAJŠ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će

		je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga.	posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost šteti kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada		

			– Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmiranju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili.		

		Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za		

			tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod		

			uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c lanak/udarna-sezona-na-vratima -radnici-se-jos-traze-sobarica ma-960-konobarima-1178-eura/26 81407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 - 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem		

			zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
32	DARKO PLUKAVEC	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike

		provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva	Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirivanju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje		

			za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektne troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu?" Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka		

			dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi		

			pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od		

			prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
33	TOMISLAV KAPETANOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlade generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj

		vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo	sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili		

			Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog		

		osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja		

		ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c lanak/udarna-sezona-na-vratima		

		-radnici-se-jos-traze-sobarica ma-960-konobarima-1178-eura/26 81407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 - 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao		

			njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
34	MISLAV ŠTEFAN	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlade generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile		

		pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za		

			prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za		

			1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom		

		osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c lanak/udarna-sezona-na-vratima -radnici-se-jos-traze-sobarica ma-960-konobarima-1178-eura/26 81407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH		

			2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
35	FILIP BABIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe

		uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmiranju javnih troškova, u skladu	osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od		

		ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi		

		novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i		

			ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na		

			temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanje može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c-lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno		

			osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtjeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
36	BLAŽENKA MARTINOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se svim komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje, dodajem sljedeće: ustavno je upitno da netko tko se pozove na priziv savjesti "kažnjava" na nekoliko načina: 1. nije jednak onima koji se javljaju na natječaje za posao u javnim službama, a koji su odlučili vojni rok, i time oni imaju prednost, iako je zajamčen priziv savjesti; 2. oni s prizivom savjesti također rade društveno koristan posao, no njima se služba vremenski udvostručuje i ne plaća se kao onima koji su u službenju roka; 3. nema mogućnosti žalbe ako se odbije "priziv savjesti" i dvojbeno je tko treba odlučiti čiji je "priziv" valjan, a Zakon ga omogućuje. Vojni rok treba ostati za one koji se time žele profesionalno baviti, naime Hrvatska nema toliko materijalnih sredstava da bi se naoružala za ratove koji se danas vode tehnologijama i informacijama. Ako je cilj vojne obuke osposobljavanje za moguće krizne situacije i katastrofe, postoje i drugi načini naobrazbe, kroz obrazovni sustav.	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o

					važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu
37	BRUNO POLONIJO	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	U potpunosti se protivim ponovnom uvođenju obveznog vojnog roka, odnosno "temelnog vojnog osposobljavanja" kako je predloženo u Nacrtu prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani. Smatram da bi se država trebala usredotočiti na daljnju profesionalizaciju i modernizaciju vojske, umjesto da se vraća zastarjelim, nedemokratskim i diskriminatorskim modelima obrane. Kao prvo, koncepcija modernog ratovanja, što je bolno očito na primjeru sukoba u Ukrajini, fundamentalno se promijenila. Današnja bojišta dominiraju tehnološki napredni sustavi poput bespilotnih letjelica (dronova), preciznih dalekometrnih raketa te sofisticiranih obavještajnih platformi. U takvom okruženju, rezultat ne donosi "topovsko meso", već visoko specijalizirani i dugotrajno obučeni profesionalci. Kratka temeljna obuka ročnika jednostavno nije dovoljna za stvaranje vojnika sposobnog za rukovanje modernom tehnologijom, zbog čega je ovaj prijedlog ulaganje u model ratovanja iz prošlosti. Nadalje, sam Nacrt prijedloga zakona je duboko problematičan i protuustavan. Članak 6. Nacrta izričito navodi da obvezi podliježu isključivo muškarci, dok žene mogu pristupiti dragovoljno. Ovo je eklatantan primjer diskriminacije po osnovi spola. Da je i sam predlagatelj svjestan toga, pokazuje skandalozan članak 33. koji pokušava zakonom propisati da se ove odredbe "ne smatraju diskriminacijom", što je pravno neodrživ pokušaj zaobilaženja članka 14. Ustava RH. Ovaj zakon ne staje samo na tome, već stvara građane drugog reda. Članci 12. i 32. Nacrta daju prednost pri zapošljavanju u javnom sektoru onima koji su odslužili vojni rok. Time se izravno diskriminiraju sve žene, ali i muškarci koji su zbog zdravstvenih razloga ocijenjeni nesposobnima ili su iskoristili svoje ustavno pravo na prigovor savjesti. U samom obrazloženju Nacrta, u dijelu "Ocjena stanja", zakonodavac priznaje da trenutni model dragovoljnog vojnog osposobljavanja ne osigurava dovoljan broj polaznika. Umjesto da rješava stvarni problem – niske naknade i neatraktivnost vojnog poziva – država pribjegava prisili. To je priznavanje neuspjeha vlastite obrambene politike.	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			Konačno, ovaj zakon uvodi i pravnu nesigurnost. Članak 21. o prepušta definiranje ključnih kriterija za odabir ročnika ministru i pravilniku, umjesto da su oni jasno definirani zakonom, što otvara prostor arbitrarnosti. Istovremeno, članak 24. propisuje da civilna služba traje duže od vojnog roka (3-4 mjeseca naspram 2), što je jasan pokazatelj njene kaznene prirode s ciljem odvratanja od prigovora savjesti. Zaključno, budućnost hrvatske obrane leži u maloj, ali tehnološki naprednoj, vrhunski plaćenju i profesionalnoj vojsci, a ne u masovnom novačenju koje je konceptualno zastarjelo, ekonomski štetno, društveno nepravedno i ustavno-pravno duboko problematično.		
38	JAKOV NOVAK	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlade generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s		

		obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost šteti kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti		

			broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca		

			ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s ključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijeqanja		

		zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/clanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da		

			služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 - 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopравnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtjeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
39	KREŠIMIR MARKULIN	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni

		koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzilo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvođe gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmiranju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim	sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana		

		(budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmiranju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu?" Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri		

		kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti		

			dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c-lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica		

			ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i		

			reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
40	TONČI KRANJČEVIĆ-BATALIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslila Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je		

			redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji		

		proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i		

			krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava		

			propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/clanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 - 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će		

			struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
41	KREŠIMIR LOVRO JOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Poštovani, predlažemo da se u zakon i program Temeljne vojne obuke uključi i mogućnost pozivanja nezaposlenih osoba s evidencije Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u dobi od 20 i 21 godine, uz već predviđene nultogodišnje 19-godišnjake. Smatramo da bi ovime sustav dobio dodatnu fleksibilnost, bez potrebe za uvođenjem općeg poziva ili prisile nad ostalim građanima. Također smatramo da je ovaj prijedlog u potpunosti u skladu sa zakonima i pravima građana jer svatko ima pravo na priziv savjesti, a time i mogućnost civilnog služenja u trajanju od 3	Nije prihvaćen	Predloženi zakon jasno je uredio područje vojne obveze i pozivanje novaka na temeljno vojno osposobljavanje

			mjeseca i služenja u vlastitom mjestu prebivališta u trajanju od 4 mjeseca. Nitko se ovime ne bi prisiljavao na služenje protiv svoje volje, već bi mu se pružila zakonom već predviđena alternativa jer iste te osobe imaju besplatno zdravstveno na HZZO-u. Posebno želimo istaknuti da bi ovakav prijedlog pridonio socijalnoj ravnoteži jer su generacije u dobi od 20 i 21 godine činjeničnoj možda nepovoljnijoj situaciji na tržištu rada. Mnogi od njih završili su školovanje u razdoblju pandemije i posljepandemije te istih otežanih gospodarskih prilika te nisu imali jednak start kao generacije 19-godišnjaka koji po završetku srednje škole odmah imaju priliku teoretski zaposliti se tako da služe domovini, čime će steći iskustvo i primati naknadu. Na ovaj način bi i njihovi stariji vršnjaci dobili priliku biti ravnopravni sa svojim mlađim kolegama. Valjalo bi i napomenuti da sadašnji plan ministra vezano za TVO računa i na dragovoljne ročnike koji su stariji od nultog godišta, a imaju po 25, 26, 27+ godina. Važno je misliti i na njih, kao i na njihovu psihološku misao, jer nije isto služiti sa mladićem bez radnog iskustva, koji je tek završio srednju školu, i sa mladićem od 21 godine koji već ima značajnije životno i radno iskustvo. Smatramo da bi ovaj prijedlog doprinio boljem balansu između generacija koje bi služile obvezno TVO. Napominjemo i da bi provedba ovakvog prijedloga bila tehnički izvediva jer MORH već i sada surađuje s drugim državnim tijelima, pa tako i s HZZ-om koji vodi evidenciju nezaposlenih osoba. S obzirom na to da se HZZ-ova evidencija koristi i u druge svrhe u interesu države, ovakav oblik suradnje ne bi bio pravno ili tehnički sporan, već bi predstavljao logičan nastavak postojeće prakse. Ovakvo rješenje omogućilo bi Ministarstvu obrane lakše popunjavanje planiranih godišnjih kvota ročnika od 4000. na godinu pa čak malo i više. Ovaj prijedlog bi bio koristan i za državu i za mlade ljude koji žele služiti domovini, steći nova znanja i vještine te dobiti naknadu i iskustvo koje im može pomoći u daljnjoj karijeri. I za kraj, želimo samo reći kako bi mnogi mladi Hrvati radije željeli da usvojite ovaj prijedlog i da dobiju poziv za služenje TVO-a, nego da osvoje nekakve nagrade na lutriji. Jer nema veće časti i ponosa od služenja domovini u Hrvatskoj vojsci. Molimo vas da ovaj plan ozbiljno razmotrite i uključite u zakon. Zahvaljujemo na razumijevanju i želimo Vam svako dobro.		
42	LUCIJA MIŠKULIN	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi

		DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog	stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija,		

			koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi		

		novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao		

			najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati		

			primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c/lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće		

			nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
43	BARTOL HRIBAR	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	1. Ljudi bi dragovoljno služili vojsku – ako ih se pošteno plati Istraživanja pokazuju da bi oko 60% mladih muškaraca služilo vojsku ako dobiju odgovarajuću naknadu. To je dovoljno da se godišnje popuni vojska i pričuva (oko 4000 ročnika). Zato prisila nije potrebna – samo adekvatna plaća. 2. Obvezni vojni rok je oblik nepravednog "poreza u naravi" Prisilna vojna služba znači da trošak obrane ne plaća društvo kroz poreze, nego samo oni koji moraju služiti – to je nepravedno. Bogati uživaju obranu, ali siromašni je "plaćaju" vlastitim radom. Takav sustav je socijalno i ekonomski nepošten. 3. TVO stvara skrivene ekonomske štete Mladi će izbjegavati služenje (npr. studijem, odlaskom iz zemlje). Radno tržište će biti poremećeno – poslodavci neće htjeti zapošljivati kandidate koji još moraju odslužiti vojni rok. Gubi se vrijeme i produktivnost, npr. liječnici i stručnjaci kasne s ulaskom u profesiju. 4. TVO je ustavno problematičan Krši načela jednakosti i slobode jer se primjenjuje isključivo na muškarce. Ograničava prava građana (npr. slobodu kretanja i rada). Time dolazi do diskriminacije temeljem spola. 5. Dragovoljni model je bolji u svakom pogledu Ispunjava iste ciljeve kao prisilni model, ali na pošten način. Ukupno košta manje kada se uračunaju svi ekonomski i društveni efekti. U skladu je s Ustavom i temeljnim vrijednostima – slobodom, jednakosti i pravima čovjeka. 6. Postoji i treće rješenje – plaćena ugovorna pričuva Umjesto prisilnog služenja, moguće je proširiti pričuvni sustav na temelju	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			ugovora i naknade, čime bi se osigurala obrana bez kršenja prava građana.		
44	LEO GOJNIK	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja,	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlade generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor:		

			https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmiranju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu?" Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100%		

		vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima		

		osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola.		

		V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem		

			zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
45	MARIN BRALIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Ova izmjena zakona krši nekoliko ustavnih članaka: Članak 3. Članak 14. Članak 17. Članak 22. Članak 23. Članak 55. Također ne vidim nikakav smisao u tome da su građani dužni proći vojnu obuku pa i braniti državu, dok ta ista država ne dopušta građanima posjedovanje i nošenje oružja u svrhu osobne sigurnosti, a niti ne dopušta građanima da brane sebe i svoju imovinu kada su ugroženi. Ne vidim smisao niti u tome da MORH želi građane osposobiti za korištenje osobnog naoružanja dok istovremeno MUP želi oružje što dalje odmaknuti od građana i otežat nabavu i korištenje. Ročnicima koji su već prošli obuku, MUP odbija izdavanje odobrenja za nabavu oružja ako nisu lovci/strijelci čime im se onemogućava odlazak na streljanu i vježbanje upotrebe oružja, što je pogotovo apsurdno. Nije ovo ni prva ni zadnja izmjena zakona koja je katastrofalno trajavo napravljena.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje područje vojne obveze uz obrazloženje koje je sadržano u nenormativnom dijelu zakona
46	VEDRAN ŠULENTIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Ovaj članak nije u skladu s Ustavom jer propisuje različite obveze temeljem spola. Jednostavno ne postoji pravna osnova po kojem bi vojni rok (ili bilo koja druga obveza) trebao biti obveza za jedan spol, a opcija za drugi spol.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje područje vojne obveze
47	MARTIN JOSIP KOCIJAN	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Poštovani, Kao građanin zabrinut za poštivanje međunarodnih obveza koje Hrvatska poštuje već više od tri desetljeća, upozoravam na ozbiljna kršenja Konvencije Međunarodne organizacije rada (ILO) br. 29 o prisilnom radu u predloženom članku 24. o civilnoj službi, kao i na fundamentalne nekonzistentnosti unutar samog nacrt zakona. Hrvatska je ratificirala ILO Konvenciju	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje područje vojne obveze, kao i prava vojnih obveznika koja se predlažu propisati Nacrtom prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske

			br. 29 još 8. listopada 1991. godine s trenutačnim stupanjem na snagu, što znači da smo već 34 godine obvezni poštovati ovu konvenciju. Ustav Republike Hrvatske izričito zabranjuje ropstvo i prisilan rad u člancima 22. i 23., a Kazneni zakon detaljno kriminalizira različite oblike prisilnog rada u člancima 105., 106. i 177. ILO Konvencija br. 29 strogo zabranjuje prisilan rad, dopuštajući ga samo u slučaju "istinskih, naglih, nepredvidljivih hitnih slučajeva", što sustavni program civilne službe u komunalnim poslovima, održavanju cesta i zaštiti okoliša ne ispunjava. Međunarodni presedani pokazuju ozbiljnost ovog pitanja - ILO komisija 2023. je godine osudila Mjanmar zbog sličnih kršenja Konvencije br. 29 koja zabranjuje obveznu vojnu službu koja nameće "rad koji nije čisto vojne prirode", a Južna Koreja suočava se s kontinuiranim kritikama zbog svojih programa alternativne službe. Eritreju su mnogi uključujući UN optužili za korištenje ročnika za prisilan rad, neograničen vojni rok i izgradnju cesti. Međutim, članak 24.n stavak 2. stvara dodatno kršenje koje je izravno kontradiktorno temeljnim odredbama samog nacrt. Prema članku 20. stavku 1., vojna obveza državljaninu prestaje ako je ocijenjen nesposobnim za vojnu službu. Članak 21. stavak 1. jasno definira da se vojna obveza sastoji od novačke obveze, temeljnog vojnog osposobljavanja odnosno civilne službe i služenja u pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Budući da vojna obveza sadrži služenje u pričuvnom sastavu, a prestaje ako je osoba ocijenjena nesposobnom, logički je nemoguće prisilno premjestiti nekoga u pričuvni sastav ako je medicinski ocijenjen nesposobnim, bez obzira na to je li ta nesposobnost privremena ili stalna. Nadalje, nacrt sadrži ozbiljnu terminološku nekonzistentnost koja potkopava pravnu sigurnost. Članak 21.h stavak 4. jasno propisuje da ocjena sposobnosti za vojnu službu može biti samo "sposoban za vojnu službu" ili "nesposoban za vojnu službu", dakle postoje samo dvije kategorije. Usprkos tome, članak 24.n stavak 1. koristi termin "privremeno nesposoban za vojnu službu" koji nije definiran kao formalna kategorija ocjene sposobnosti. Iako članak 21.i stavak 2. spominje revizijski pregled za osobe ocijenjene nesposobnima, to ne uvodi treću kategoriju – već samo omogućuje ponovnu procjenu onih koji su već ocijenjeni nesposobnima. Ako se misli na osobe podložne revizijskom pregledu, one i dalje ne bi smjele biti upisane u pričuvu sve dok revizijski pregled ne utvrdi da su sposobne za vojnu službu. Nakon 34 godine obvezivanja na međunarodne standarde rada,		

			Hrvatska nema opravdanje za uvođenje sustava koji krši temeljne ILO konvencije i vlastite ustavne principe. Predložene odredbe moraju se u potpunosti revidirati kako bi bile usklađene s dugogodišnjim međunarodnim obvezama i unutarnjom pravnom konzistentnosti.		
48	MARIO MARIN	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Novi zakon o obrani kako je već prethodno napisao gospodin Ivica Babić mora, naglašavam mora citiram: "Svim vojnim obveznicima koji su odslužili obvezni vojni rok u Hrvatskoj vojsci do zamrzavanja vojnog roka 2008. godine vrijeme provedeno na vojnom roku mora se uračunati u radni staž. Nije pravedno da oni koji su dali od najmanje 6 do 12 mjeseci svoga života služeći obavezni vojni rok za ovu državu nemaju to vrijeme uračunato u radni staž, čak štoviše diskriminira se te ljude ovim zakonskim izmjenama" kraj citata. S tim više što još prema javno dostupnim informacijama Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje u 2024 godini i to osamdeset godina od završetka drugog svjetskog rata, partizanske mirovine je primalo 3.637 osoba, Domovinske vojske 1.319 i pripadnika bivše JNA 3.023. Ukupno nešto mije od 7979 mirovina nadodamo li sve ostale i priznavanje radnoga staža novim pripadnicima koji bi prošli TVO onda je minimum Ustavne ravnopravnosti da se svima nama upiše i prizna radni staž u trajanju koje smo tada proveli služeći Domovini. A sve pokriveno Člankom 47. Ustava Republike Hrvatske koja jasno kaže: "Vojna obveza i obrana Republike Hrvatske dužnost je svih za to sposobnih državljana" znači nema dekreta od 1992 do 2008 DA, od 2008 do 2025 NE pa sad opet DA nije to igranje na igralištu to je jasno vidljivo zadnje tri godine u svega par stotina kilometara od našega Osjeka u Ukrajini gdje dnevno život izgubi na obe strane preko 150 ljudi i više. S ozbiljnim stvarima treba pristupiti ozbiljno i studiozno a ne stihijski i paušalno jer prema Ustavu RH svi smo ravnopravni jednako vrijedni.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon uređuje temeljno vojno osposobljavanje te prava i obveze ročnika koji će ga pohađati
49	JAKOV GLAMUZINA	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Ovakva izvedba vojnog roka je protuustavna zato što vojni rok čini obaveznim samo za muškarce, što se protivi ustavnoj odredbi o ravnopravnosti spolova.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon je izrađen u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i ne protivi se odredbama o ravnopravnosti spolova
50	HRVOJE ČLEKOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Nemam ništa protiv služenja obaveznog vojnog roka, pod uvjetom da pravila nisu donesena uz pretpostavku da svi mi u dobi između 19 i 30 godina živimo s roditeljima i nemamo nikakvih životnih briga. Naknada od 1.100 € meni osobno nije dovoljna jer, iskreno, živim sam u najmu u Zagrebu i nemam riješeno stambeno pitanje. Stan plaćam 700 €, a tijekom zime režije dosegnu i 150 €. Uz to, imam kredit od 240 € mjesečno, kao i ugovornu obvezu za mobilni telefon od 35 €, te internet i TV u stanu koji zajedno iznose još 40 €. Moгу se odreći interneta ili mobitela,	Nije prihvaćen	Prava i obveze ročnika na temeljnom vojnom osposobljavanju su detaljno uređena predloženim zakonom i zakonom kojim se uređuje služba u Oružanim snagama Republike Hrvatske

			ali tko će mi raskinuti ugovore kada odem na vojnu obuku? Tko će mi plaćati stan dok sam odsutan – ili se očekuje da se po povratku vratim kao beskućnik? Hoće li država zabraniti najmodavcima da nas ne mogu izbaciti iz stana tjedan dana prije obuke? Što ako dobijem otkaz najma jer ne mogu garantirati plaćanje najamnine dok služim vojni rok? Ukupno imam mjesečne troškove od 1.165 €, što znači da čak ni naknada od 1.100 € ne pokriva moje fiksne obveze – i to samo zato što ne živim s roditeljima i nisam stambeno zbrinut. Uložio sam puno truda kako bih pronašao dobar posao kod odgovornog poslodavca, i s takvim primanjima mogu dostojanstveno živjeti. No ako budem morao otići na obuku, upadam u ozbiljne financijske i egzistencijalne probleme. Ne živim s nepokretnom osobom, ali živim s kućnim ljubimcem koji si ne može sam skuhati ručak niti otići u dućan po hranu. Hoće li država platiti hotel za ljubimce? Prema Zakonu o zaštiti životinja RH, kućni ljubimci su živa bića s osjećajem, i kao takvi: ne smiju biti zanemareni, ne smiju ostati bez skrbi, vlasnik ima zakonsku obvezu brinuti se o njima. Dovodi li me država do toga da kršim zakon kako bih mogao služiti vojni rok? Što se tiče priziva savjesti i spominjane naknade od 250 €, to iskreno ne želim ni komentirati – jer takav iznos nema nikakvog smisla, ni u praksi ni u poštenju.		
51	IVICA BABIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Svim vojnim obveznicima koji su odslužili obvezni vojni rok u Hrvatskoj vojsci do zamrzavanja vojnog roka 2008. godine vrijeme provedeno na vojnom roku mora se uračunati u radni staž. Nije pravedno da oni koji su dali od najmanje 6 do 12 mjeseci svoga života služeći obavezni vojni rok za ovu državu nemaju to vrijeme uračunato u radni staž, čak štoviše diskriminira se te ljude ovim zakonskim izmjenama da netko tko je samo dva mjeseca služio (budući ročnici) imaju to vrijeme uračunato u radni staž a onaj tko je višestruko dulje služio vojni rok uopće nema to pravo. Nadajmo se da se ta nepravda ispravi ovim zakonskim izmjenama, jer u protivnom ovakav diskriminatorski odnos prema bivšim obveznim ročnicima je razlog za tužbu Ustavnom sudu.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon uređuje temeljno vojno osposobljavanje i prava i obveze ročnika koji će ga pohađati
52	HRVOJE MARKOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja oporezuje ročnike i buduće pričuvnike uaturi kroz njihovo prisilno služenje u Oružanim snagama. Prisiljeni su služiti za manje od iznosa naknade koja bi osigurala dovoljan broj dragovoljnih ročnika i pričuvnika. Time subvencioniraju obranu svim ostalim	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje područje vojne obveze, kao i prava vojnih obveznika koja se predlažu propisati Nacrtom prijedloga

			poreznim obveznicima. Iz tvrdnje da dragovoljnim vojnim osposobljavanjem nije osiguran dovoljan broj ročnika i pričuvnika NE PROIZLAZI zaključak da treba uvesti obvezni vojni rok odnosno temeljno vojno osposobljavanje. To je kao da prije 150 godina veleposjednik tvrdi da nadnice ne osiguravaju dovoljan broj težaka pa je zato potrebno uvesti kmetstvo. Jedino što proizlazi je da su naknade, odnosno nadnice, preniske u odnosu na potreban broj ročnika/pričuvnika(seljaka). Ministar obrane navodi da planira oko 4.000 ročnika godišnje (https://vlada.gov.hr/vijesti/sluzbeno-predstavljeno-vojno-osposobljavanje-prvi-rocnici-po-cetkom-2026-godine/44553). Rezultati anketa koje MORH provodi na reprezentativnom uzorku novaka prilikom uvođenja u vojnu evidenciju pokazuju da 60% ispitanika navodi primjerenu mjesečnu naknadu kao jedan od najznačajnijih razloga koji bi ih potaknuo na bilo koju vrstu vojne službe, što nedvosmisleno ukazuje na potencijal od oko 11.000 mladića svake godine koji bi dragovoljno služili vojsku POD UVJETOM DA IH DRUŠTVO PRIMJERENO PLATI (https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluz-ilo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 - 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Pripadnik koji služi u OSRH dragovoljno je motiviraniji od onog koji služi zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija. Ustav propisuje da se porezni sustav temeljni na načelima jednakosti i pravednosti. Nije jasno zbog čega bi mladić trebao subvencionirati obranu nekome tko, primjerice, kao predsjednik Vlade zarađuje 5.600 eura mjesečno, umjesto da taj predsjednik Vlade kroz nenamjenske poreze plati ročniku i pričuvniku tržišnu cijenu usluge koju mu pruža kroz službu u Oružanim snagama. Ukupni troškovi obveznog vojnog roka odnosno temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od iznosa koji je prikazan kroz proračun zato što se porezi koji se prikupljaju i plaćaju u naravi ne prikazuju prema trenutnim	zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani. Isto tako Zakonom o radu je uređena ova problematika za vojne obveznike radnike. Stoga su iznesene konstatacije netočne.

			standardima proračunskog računovodstva. Ali ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosuđu ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja podrazumijeva obuku 4000 novih ročnika/pričuvnika godišnje je iznos za koji bi se 4000 ljudi dragovoljno, bez prisile javilo na vojno osposobljavanje. Ono što obvezni vojni rok omogućava je redistribuciju troškova sa šireg društva na pružatelje javnog dobra (ročnike), ali to nimalo ne umanjuje cijenu tog dobra. Izgradnja autoceste ne bi bila nimalo jeftinija kada bi država konfiscirala potrebne strojeve i prisilila ljude na rad – samo bi prebacila troškove njezine izgradnje sa šireg društva (koje bi platilo manje nenamjenske poreze) na one pojedince čiju bi imovinu i rad ekspropirala. Isto vrijedi za službu i pripravnost ročnika i pričuvnika. Obvezni vojni rok je porez u naravi, kao što su to nekada bile naturalija, tlaka, nacionalizacija, obvezni otkupi poljoprivrednih dobara (ispod tržišnih cijena) koje je Jugoslavija provodila krajem 1940-ih itd. Njime ročnici subvencioniraju ostatak društva, koje ne plaća punu cijenu njihovog služenja za proizvodnju javnog dobra (obrane) iako ga isto to društvo konzumira. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s prihvaćenim standardima pravde, jednakosti i slobode. Nadalje, ukupnim troškovima TVO-a treba dodati indirektne troškove koji proizlaze iz neefikasne alokacije radne snage (zbog poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti ročnika itd.), fingiranja zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanja studija i/ili odlazak u inozemstvo radi izbjegavanja TVO-a, produženih listi čekanja jer će ročnici koji bi inače radili kao liječnici "nositi grablje i motiku" itd. Svi ovi problemi, koji donose stvarne troškove za državu (iako nisu vidljivi kao stavke u proračunu), nestaju s tržišnim rješenjem. Navodite da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ne možete prisiliti poslodavca da ga kao prvo uopće zaposli. Kada je na snazi bila obveza služenja obveznog vojnog roka, razgovori za prvi posao su najčešće počeli pitanjem: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Poslodavci će preferirati kandidate koji su već odslužili TVO ili žene ili pak strance koji nemaju dotičnu obvezu. Ova ironija koja bi bila posljedica prijedloga MORH-a je tim više cinična u situaciji kada se iz iste Vlade može slušati o nedostatku radne snage i potrebama uvoza stranih radnika.		

			Tako će mnogi, uključujući i oni koji bi inače po sadašnjim uvjetima dragovoljno se odazvali na vojno osposobljavanje, biti svedeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan vlastite struke, i preko godinu dana dok čekaju poziv i ne obave TVO. Problem obveznog vojnog roka odnosno TVO-a je problem svakog centralnog planiranja ekonomije: niti jedan birokrat nikada neće imati sve informacije koje ima svaki pojedinac. Poslovni sposobni građani mogu donositi najbolje odluke za vlastiti interes, a promicanjem vlastitog interesa često promiču interes društva efektivnije nego oni kojima je to bio primarni cilj. SAD nije ukinuo obvezni vojni rok zato što su postali dovoljno bogati da prijeđu isključivo na dragovoljnu vojsku, nego jer su poslušali ekonomiste koji su uspjeli objasnili da je jeftnije prijeći na dragovoljni sustav *uz zadržavanje jednakih sposobnosti oružanih snaga*. Kada institucije poput IFO-a govore o tome koliko bi obvezni vojni rok koštao domaću ekonomiju, govore o trošku POVRH onoga koji bi osigurao JEDNAKU SPOSOBNOST oružanih snaga dragovoljnim putem. Republika Hrvatska bi mogla postići ne samo jednaku obrambenu sposobnost, nego i jednak broj godišnje obučanih ročnika i pričuvnika uz manje troškove uvođenjem adekvatnih naknada za dragovoljno služenje. Time bi državi ostao višak vrijednosti koji bi mogla uložiti u bilo što, pa tako i u primjerice bolje opremanje Oružanih snaga.		
53	CENTAR ZA EKONOMSKO OBRAZOVANJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine

		Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u suštini dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije	teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		Drugog svjetskog rata provodila komunistička Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade		

			dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektne troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem,		

			dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s ključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom		

		osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/cilanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura.		

			lako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 - 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili		

			zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
54	KAROL JURIŠIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Također uz služenje vojnog roka ili civilnog vojnog roka ili u jedinicama lokalne samouprave ili u državnim institucijama treba nagraditi besplatnim vozačkim ispitima na račun državnog proračuna S poštovanjem Karol Jurišić	Nije prihvaćen	Prava vojnih obveznika detaljno su propisana predloženim zakonom
55	TOMISLAV GUDELJ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmiranju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je		

			redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage,		

		poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu?" Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu		

			do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost.		

			Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/clanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti		

			dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtjeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
56	PRAVOBRANITELJ/ICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	U članku 12. stavku 9. Nacrta prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani propisuje se: „Tijela državne uprave i druga državna tijela te upravna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave obvezna su prilikom zapošljavanja na neodređeno vrijeme na temelju javnog natječaja i prilikom zapošljavanja na određeno vrijeme na temelju oglasa dati prednost pod jednakim uvjetima nezaposlenom razvrstanom pričuvniku iz stavka 2. ovog članka.“. Pravobraniteljica upozorava kako konkretno normativno rješenje predstavlja tzv. neizravnu diskriminaciju utemeljenu na spolu, koja je zakonski zabranjena pa takvo zakonodavno rješenje Pravobraniteljica ne može podržati jer je u suprotnosti sa Zakonom o ravnopravnosti spolova (NN 82/08, 69/17) i Ustavom RH (NN 135/1997, 113/2000, 28/2001, 76/2010, 5/2014). Naime, u Zakonu o ravnopravnosti	Nije prihvaćen	Člankom 9. stavkom 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije („Narodne novine“, broj 85/08 i 112/12) propisano je da je diskriminacija u svim pojavnim oblicima zabranjena, dok je stavkom 2. toga članka Zakona propisano da se ne smatra diskriminacijom stavljanje u nepovoljniji položaj u slučajevima kada je takvo postupanje određeno zakonom radi očuvanja javne sigurnosti. Člankom 7. stavkom 1. Zakona o ravnopravnosti spolova („Narodne novine“, broj 82/08 i 69/17) propisano je da je izravna diskriminacija svako postupanje uvjetovano spolom kojim se osoba stavlja ili je bila stavljen ili bi mogla biti stavljen u

		spolova, u članku 7. stavak 2. ističe se kako: „neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriterij ili praksa stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola, osim ako je ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna“. U konkretnoj situaciji ne postoji legitimni cilj propisivanja navedene beneficije razvrstanim pričuvnicima, odnosno osobama koje sudjeluju u obveznom dvomjesečnom temeljnom vojnom osposobljavanju, a niti su sredstva usmjerena postizanju tog cilja primjerena i nužna jer Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani točno predviđa na koji način će se osigurati temeljno vojno osposobljavanje, odnosno da je ono obvezno za sve muškarce određene dobi, a žene da se mogu uključiti dobrovoljno. Sukladno tome, za očekivati je da će ova (naizgled) neutralna pravna norma posljedično dovesti u nepovoljan položaj upravo žene, jer za njih nije propisano obvezno temeljno vojno osposobljavanje pa će zasigurno nerazmjerno manji broj žena i ostvarivati propisane zakonske beneficije jer će ih se značajno manji broj uključivati u usporedivoj situaciji s muškarcima za koje je temeljno vojno osposobljavanje obvezno. Dugoročno gledano, na ovaj način smanjit ćemo mogućnost zapošljavanja ženama u tijelima državne uprave i drugim državnim tijelima te upravnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno žene dovesti u nepovoljan položaj temeljem njihovog spola. Istovremeno država uvodi mehanizme s kojima pokušava riješiti podzastupljenost žena na tržištu rada kako u navedenim tijelima, tako i u trgovačkim društvima, ali i u politici te na rukovodećim pozicijama. Stoga, nije nužno, ni primjereno, a i suprotno je kako Ustavu, tako i navedenim ciljevima države, Zakonu o ravnopravnosti spolova, ali i međunarodnim obvezama RH, dodatno putem zakonskih beneficija poticati nešto što stvara neravnopravnost među spolovima. Naime, ukoliko se prihvati opisano zakonsko rješenje, u usporedivoj situaciji s muškarcima sve osobe ženskog spola koje se nisu dobrovoljno odlučile na temeljno vojno osposobljavanje, biti će dovedene u nepovoljan položaj u području rada i zapošljavanja u svim tijelima državne uprave i drugim državnim tijelima te upravnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Pravobraniteljica stoga predlaže zakonodavcu ili potpuno ukidanje navedene beneficije ili uvođenje jednake dvomjesečne vojne obveze za	nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji. Neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriterij ili praksa stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola, osim ako je ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna. S obzirom na to da postoji objektivno opravdani legitimni cilj jer oni koji prođu temeljno vojno osposobljavanje (muškarci i žene) postaju dio pričuvnog sastava i ako se ukaže potreba oni će sudjelovati u obrani Republike Hrvatske. U skladu sa Zakonom o obrani obrana je državna funkcija kojom se osigurava suverenitet, neovisnost i teritorijalna cjelovitost Republike Hrvatske te područje djelovanja koje obuhvaća pripremu, uporabu i korištenje snaga i sredstava u ratnom stanju, stanju neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti Republike Hrvatske i miru. Obrana zemlje u slučaju ugroze je ključna i cilj beneficija je da se osobe potaknu na temeljno vojno osposobljavanje odnosno da ne iskažu prigovor savjesti. Nije nužno svako dovođenje u nejednak položaj diskriminacija. Navodimo da je ovakva odredba propisana i u drugim posebnim zakonima i da je bitno istaknuti da takve osobe pod jednakim uvjetima ostvaruju određeno pravo. Vojna obveza je ustavna kategorija, a iznimke njezine aktivacije, razlozi njezine odgode i prekida razumno i proporcionalno su predviđene i propisane s ispunjenim legitimnim ciljem razmjerno i racionalno.

			svih, bez obzira na spol. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, gđa. Višnja Ljubičić		
57	ANTE BOŠNJAK	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Trebalo bi iskoristiti ove izmjene i dopune Zakona o obrani te promijeniti i članak 98. Zakona o obrani koji regulira snimanje iz zraka i uskladiti ga s vremenom u kojem živimo jer je u potpunosti relikv socijalističkih vremena i zastarjelog načina razmišljanja. Pitam se je li živimo u 1985. ili 2025. godini!? Ograničenja za snimanje iz zraka bi se trebala odnositi isključivo na vojne lokacije. U doba satelita i pogotovo dronova koji su totalno promijenili sve što znamo o ratovanju zadržati ovakav članak je totalni nonsens i nerazumijevanje trenutka u kojem živimo. Kompletan teritorij RH uključujući vojne lokacije u prilično visokoj rezoluciji vidljiv je na više satelitskih servisa tako da smiješno ispada markiranje vojnih lokacija na službenim ortofoto snimkama Državne Geodetske Uprave. Prijedlog je da se u navedenom članku strogo ograniči samo snimanje vojnih lokacija te da se ukine obveza slanja snimljenog materijala na pregled Državnoj Geodetskoj Upravi jer takva odredba nema smisla u današnje vrijeme i samo bespotrebno birkorativizira i otežava upotrebu bespilotnih letjelica geodetskim i drugim tvrtkama koji se bave snimanjem iz zraka, a apsolutno ništa ne doprinosi povećanju sigurnosti niti obrambene spremnosti oružanih snaga RH.	Primljeno na znanje	
58	ZAGREBAČKO PSIHOLOŠKO DRUŠTVO	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, I. USTAVNA OSNOVA ZA DONOŠENJE ZAKONA	Prijedlog izmjena zakona je diskriminatoran po više osnova (spolnoj, vjerskim i moralnim uvjerenjima) i time krši Članak 3. Ustava Republike Hrvatske prema kojem su, između ostalog, sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka. Prijedlog uvođenja obaveznog vojnog roka predstavlja spolnu diskriminaciju jer podrazumijeva obavezu vojnog roka samo za muškarce i dobrovoljni vojni rok za žene. Za sve osobe, neovisno o spolu, vojni rok treba biti dobrovoljan. Neprihvatljivo je i da je prema Članku 11. (odnosno prijedlogu dodavanja točke 24.b u Zakon o obrani) "novak dužan zahtjevu za civilnu službu učiniti uvjerljivim vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". Ovakva formulacija daje prostor za subjektivnu procjenu jesu li neki razlozi uvjerljivi ili ne te se osobe niti ne bi trebale stavljati u položaj da se trebaju opravdavati zbog svojih vrijednosti. Dodatno, ovim prijedlogom izmjena Zakona osobe koje se pozivaju na priziv savjesti i služe civilnu službu jasno se stavlja u nepovoljan položaj u odnosu na osobe koje služe obavezni vojni rok jer je člankom 21.n određeno da temeljno vojno osposobljavanje traje 2 mjeseca, a civilna služba 4 mjeseca. Osobe koje služe civilnu	Nije prihvaćen	Predloženi zakon u skladu je s Ustavom Republike Hrvatske. Uredio je jasno temeljno vojno osposobljavanje, prava i obveze ročnika i služenje u civilnoj službi

			službu ne smiju biti kažnjavane zbog svojih vrijednosti.		
59	SANJIN LUKARIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, I. USTAVNA OSNOVA ZA DONOŠENJE ZAKONA	U čl. 47 st. 1 Ustava RH piše "Vojna obveza i obrana Republike Hrvatske dužnost je SVIH za to sposobnih državljana." Kako po svim zakonima RH žene također spadaju u SVE državljanke, a nije im ovim Nacrtom prijedloga Zakona definirana novačka odnosno vojna OBVEZA i vojačko osposobljavanje, ovaj Nacrt prijedloga zakona je PROTUUSTAVAN. Ili obvežite i žene na novačku odnosno vojnu obvezu i vojačko osposobljavanje ili ukinite ovaj Nacrt prijedloga Zakona. Ovaj Nacrt prijedloga je PROTUUSTAVAN i zbog čl. 14 st. 2 u kojem piše "Svi su pred zakonom jednaki." s obzirom da prema vašem Nacrtu prijedloga muškarci i žene nisu u istom položaju. Ovaj Nacrt prijedloga diskriminira žene, diskriminira muškarce, diskriminira one koji se ne odluče na vojačko osposobljavanje nego na priziv savjesti s obzirom da im onda civilno služenje traje dvostruko duže. Ovaj Zakon je diskriminatoran i iz razloga što osobama koje se odluče na vojno osposobljavanje pripada prednost pri zapošljavanju u javnim službama, za razliku od onih koji koriste Ustavom zagantirano pravo na prigovor savjesti (čl. 47 st. 2). Također, diskriminatoran je i iz razloga što se nekima dodjeljuje novčana naknada, a nekima ne. Zaključno, ovaj Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani TREBA UKINUTI.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon u skladu je s Ustavom Republike Hrvatske. Uredio je temeljno vojno osposobljavanje, prava i obveze ročnika i služenje u civilnoj službi
60	SAMANTA MILOTIĆ BANČIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, I. USTAVNA OSNOVA ZA DONOŠENJE ZAKONA	Treba preispitati ustavnost cijelog zakona koji novake koji odabiru civilno služenje kažnjava dužim služenjem i manjom naknadom. Također, ako je priziv savjesti ustavno pravo, zašto se prizive savjesti smije preispitivati i možda odbaciti? Tko ima to pravo da procijeni legitimnost tuđeg priziva savjesti?	Nije prihvaćen	Napravljene su prethodno analize i predloženi zakon izrađen je i usklađen s Ustavom Republike Hrvatske
61	MARIN SVRZIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, II. OCJENA STANJA I OSNOVNA PITANJA KOJA SE UREĐUJU PREDLOŽENIM ZAKONOM TE POSLJEDICE KOJE ĆE DONOŠENJEM ZAKONA PROISTEĆI	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor:	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj

		https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmiranju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni	sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili.		

			Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem,		

			dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili		

			privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/clanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a.		

			Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti		

			pokazuju da ne bi).		
62	ZAGREBAČKO PSIHOLOŠKO DRUŠTVO	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, II. OCJENA STANJA I OSNOVNA PITANJA KOJA SE UREĐUJU PREDLOŽENIM ZAKONOM TE POSLEDICE KOJE ĆE DONOŠENJEM ZAKONA PROISTEĆI	Vojni rok obavezan je u manjini europskih zemalja. Stoga nije opravdan argument da je baš za Hrvatsku, kao malu državu koja egzistira u istom društveno-olitičkom okruženju kao i ostale europske države u kojima je vojni rok isključivo dobrovoljan, obavezan vojni rok ključan u suočavanju s "potencijalnim prijetnjama".	Nije prihvaćen	Napravljene su prethodno analize i predloženi zakon izrađen je i usklađen s Ustavom Republike Hrvatske i uređuje temeljno vojno osposobljavanje i sluzenje u civilnoj službi
63	VALENT PESSI	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, II. OCJENA STANJA I OSNOVNA PITANJA KOJA SE UREĐUJU PREDLOŽENIM ZAKONOM TE POSLEDICE KOJE ĆE DONOŠENJEM ZAKONA PROISTEĆI	Pridružujem se komentarima CENTRA ZA EKONOMSKO OBRAZOVANJE I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40- 45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinka i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u suštini dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila komunistička Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u		

		pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirivanju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim		

			direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektne troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok		

			država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te		

			psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/clanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s		

			točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 - 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
64	IVAN-MAROJE VLAHOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, II. OCJENA STANJA I OSNOVNA PITANJA KOJA SE UREĐUJU PREDLOŽENIM	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga

		ZAKONOM TE POSLJEDICE KOJE ĆE DONOŠENJEM ZAKONA PROISTEĆI	koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzilo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i	Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće		

		koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije		

		kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih)		

			naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model		

		temelnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c_lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog		

			osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtjeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
65	DARKO MARINAC	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, II. OCJENA STANJA I OSNOVNA PITANJA KOJA SE UREĐUJU PREDLOŽENIM ZAKONOM TE POSLJEDICE KOJE ĆE DONOŠENJEM ZAKONA PROISTEĆI	U odlomku II. OCJENA STANJA I OSNOVNA PITANJA KOJA SE UREĐUJU PREDLOŽENIM ZAKONOM TE POSLJEDICE KOJE ĆE DONOŠENJEM ZAKONA PROISTEĆI, U 6. tom odlomku: Svedočimo porastu raznih vrsta ugroza, kao što su hibridna djelovanja kibernetički napadi, i ruske vojne invazije u punom opsegu na Ukrajinu (kada već svjedočimo) i druge ugroze. 7. odlomak. Vrijeme potrebno za dostizanje spremnosti pričuvnika koji nisu služili vojni rok pa nemaju temeljnu vojnu obuku, može biti predugo u okolnostima mogućih kriza i ratnih sukoba. Temeljne vrijednosti vojnog osposobljavanja obuhvaćaju: -Integritet – Izgradnja čvrstog karaktera temeljenog na odgovornosti, moralnim i etičkim načelima, pri čemu instruktori pružaju primjer ispravnog vođenja. 3. odlomak služenje zamijeniti participacijom u OSRH. 4., Odlomak. Razvojem vojne orhgnizacijske i sigurnosne kulzure dalje sve kao u tekstu. 8. odlomak: Polaznici temeljnog vojnog osposobljavanja po završetku obuke imat će razvijene temeljne vojne sposobnosti, znanja i vještine, težnju ka izvrsnosti, i temeljne vrijednosti Hrvatske vojske, stegovnu odgovornost te osjećaj pripadnosti Oružanim snagama Republike Hrvatske.	Nije prihvaćen	Stručni nositelj izrade zakona detaljno je uredio nenormativni dio teksta zakona

66	CENTAR ZA EKONOMSKO OBRAZOVANJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, II. OCJENA STANJA I OSNOVNA PITANJA KOJA SE UREĐUJU PREDLOŽENIM ZAKONOM TE POSLEDICE KOJE ĆE DONOŠENJEM ZAKONA PROISTEĆI	Čelnik predlagatelja, ministar obrane Ivan Anušić, više je puta u javnim nastupima istaknuo društvene koristi temeljnog vojnog osposobljavanja navodeći primjer kad su pripadnici oružanih snaga naišli na prometnu nesreću te, zahvaljujući onome što su navodno naučili u sklopu vojne obuke, pružili unesrećenima prvu pomoć, oživljavali ih te im spasili život. Iz navedenog je očito da ministar nije svjestan da je osposobljavanje za pružanje prve pomoći, uključujući tehnike oživljavanja, preduvjet za stjecanje vozačke dozvole. Međutim, vozači ne uče prvu pomoć u vojsci nego u organizaciji Hrvatskog crvenog križa za vrijeme pohađanja autoškole. Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova, na dan 31.12.2024. u Hrvatskoj je bilo 2.340.080 registriranih vozača motornih vozila. I svi su osposobljeni za pružanje prve pomoći. Ne u vojsci, nego u autoškoli/crvenom križu. Prema tome, pretpostavke Ministarstva obrane o tome što će društvo dobiti uvođenjem predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja ne odgovaraju stvarnosti, slijedom čega nije primjereno uvesti TVO.	Nije prihvaćen	Temeljno vojno osposobljavanje i osobe koje će ga pohađati te njihova prava i obveze detaljno su uređeni predloženim zakonom i predloženim zakonom kojim se uređuje služba u Oružanim snagama Republike Hrvatske
67	CENTAR ZA EKONOMSKO OBRAZOVANJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, II. OCJENA STANJA I OSNOVNA PITANJA KOJA SE UREĐUJU PREDLOŽENIM ZAKONOM TE POSLEDICE KOJE ĆE DONOŠENJEM ZAKONA PROISTEĆI	I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti

		obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u suštini dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslila Drugog svjetskog rata provodila komunistička Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara).	građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih		

		troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a.		

			S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s ključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje		

			modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/clanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila		

			provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 - 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
68	BRUNO MADERIĆ	NACRT PRIJEDLOGA	Prijedlog ponovnog uvođenja vojnog roka temelji se na poprečnim	Nije prihvaćen	Temelnog vojno osposobljavanje detaljno

		ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, II. OCJENA STANJA I OSNOVNA PITANJA KOJA SE UREĐUJU PREDLOŽENIM ZAKONOM TE POSLJEDICE KOJE ĆE DONOŠENJEM ZAKONA PROISTEĆI	pretpostavkama o tome kako se gradi odgovorno, solidarno i sigurno društvo. Umjesto jačanja prisilnih oblika služenja državi, prioritet bi trebali biti sustavno ulaganje u demokratske institucije, građanski i politički odgoj te obrazovanje mladih za kritičko mišljenje, dijalog i nenasilno rješavanje sukoba. Vojni rok ne odgovara suvremenim sigurnosnim izazovima, niti doprinosi razvoju demokratske kulture. Društva se ne osnažuju disciplinom oružja, već ulaganjem u obrazovane, osviještene i uključene građane.		je uređeno predloženim zakonom
69	ZAGREBAČKO PSIHOLOŠKO DRUŠTVO	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Protivimo se izmjenama Zakona kojima se ukida dosadašnja odluka o nepozivanju na obavezu služenja vojnog roka te smatramo da vojni rok treba ostati dobrovoljan. Iz psihološke perspektive znamo da je preduvjet osobne dobrobiti i mentalnog zdravlja život u skladu s vlastitim vrijednostima. Oduzimanje ljudskog prava na donošenje odluka o vlastitom životu pojačava rizike za nezdrava i štetna ponašanja te razvoj teškoća na području mentalnog, a onda i fizičkog zdravlja. Prijedlog izmjena zakona je diskriminatoran po više osnova (spolnoj, vjerskim i moralnim uvjerenjima) i time krši Članak 3. Ustava Republike Hrvatske prema kojem su, između ostalog, sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka. Prijedlog uvođenja obaveznog vojnog roka predstavlja spolnu diskriminaciju jer podrazumijeva obavezu vojnog roka samo za muškarce i dobrovoljni vojni rok za žene. Za sve osobe, neovisno o spolu, vojni rok treba biti dobrovoljan. Neprihvatljivo je i da je prema Članku 11. (odnosno prijedlogu dodavanja točke 24.b u Zakon o obrani) "novak dužan zahtjevu za civilnu službu učiniti uvjerljivim vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". Ovakva formulacija daje prostor za subjektivnu procjenu jesu li neki razlozi uvjerljivi ili ne te se osobe niti ne bi trebale stavljati u položaj da se trebaju opravdavati zbog svojih vrijednosti. Dodatno, ovim prijedlogom izmjena Zakona osobe koje se pozivaju na priziv savjesti i služe civilnu službu jasno se stavlja u nepovoljan položaj u odnosu na osobe koje služe obavezni vojni rok jer je člankom 21.n određeno da temeljno vojno osposobljavanje traje 2 mjeseca, a civilna služba 4 mjeseca. Osobe koje služe civilnu službu ne smiju biti kažnjavane zbog svojih vrijednosti. Općenito se predloženim izmjenama vrlo proizvoljno ignoriraju očiti diskriminatorni elementi. Tako je člankom 12. (odnosno predloženim izmjenama izvornog Članka 25. Zakona o obrani) dana jasna prednost pri zapošljavanju razvrstanih pričuvnicima u tijelima državne uprave i drugim državnim tijelima te upravnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, iako ih	Nije prihvaćen	Napravljene su prethodno analize i predloženi zakon izrađen je i usklađen s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi

			dvojmesečno služenje vojnog roka nikako ne čini kompetentnijima za navedene poslove. Time se krši Članak 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije jer se osobe koje ne služe obvezni vojni rok, što zbog toga što su žene, što zbog vjerskih, političkih i drugih uvjerenja, stavlja u nepovoljni položaj pri zapošljavanju.		
70	PRAVOBRANITELJ ZA DJECU	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI	Sukladno Zakonu o pravobranitelju za djecu („Narodne novine“, broj 73/17) u postupku javne rasprave putem e-savjetovanja dostavljamo primjedbe i prijedloge za poboljšanje Nacrta prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani. Pravobraniteljica za djecu uputila je tijekom 2025. godine Ministarstvu obrane RH preporuku u kojoj upozorava na nepravilnosti u provođenju postupka uvođenja maloljetnika u vojnu evidenciju. Naime, prema postojećem Zakonu o obrani i Pravilniku o načinu vođenja evidencije vojnih obveznika i izvršavanju vojne obveze poziv maloljetnicima za uvođenje u vojnu evidenciju upućuje se neposredno djeci, a ne zakonskim zastupnicima djeteta. Isto rješenje predlaže se i Nacrtom prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani. Prema UN-ovoj Konvenciji o pravima djeteta dijete označava svaku osobu mlađu od 18 godina. Sukladno pozitivnim propisima, dijete nema poslovnu, odnosno procesnu sposobnost (osim u zakonom predviđenim iznimnim slučajevima) slijedom čega je pravo i dužnost roditelja zastupati djetetova prava i interese, što čini temeljni sadržaj roditeljske skrbi (članak 92. stavak 3. Obiteljskog zakona). Dijete potpunu poslovnu sposobnost stječe s navršениh 18 godina. „Odgoda“ stjecanja poslovne, pa samim time i procesne sposobnosti djeteta povezuje se s tjelesnom i psihičkom nezrelošću zbog čega je djetetu potrebno pružiti zaštitu kako bi uživalo prava i slobode koje mu pripadaju kao pravnom subjektu. Budući da dijete nema procesnu sposobnost, radnje u postupku u njegovo ime i za njegov račun poduzimaju zakonski zastupnici, a supsidijarnom primjenom Obiteljskog zakona to mogu biti roditelji, uključujući i posvojitelje, skrbnik te posebni skrbnik. Sukladno odredbama članka 3. stavka 2. Zakona o općem upravnom postupku („Narodne novine“, broj 47/09, 110/21) navedeni Zakon, kao lex generalis, primjenjuje se na „svako postupanje javnopravnih tijela iz područja upravnog prava koje ima neposredan učinak na prava, obveze ili pravne interese stranaka“. Odredba članka 33. istoga Zakona propisuje da za stranku bez postupovne sposobnosti radnje u postupku poduzima zakonski zastupnik određen na temelju zakona, dok odredba članka 85. stavka 6. propisuje da se dostavom pismena osobi ovlaštenoj za zastupanje stranke ili opunomoćeniku	Primljeno na znanje Zahvaljujemo na komentaru	

			za primanje pismena smatra da je dostava izvršena samoj stranci. S obzirom da se u slučaju upućivanja poziva za uvođenje u vojnu evidenciju nesporno radi o postupanju koje ima neposredan učinak na prava, obveze i pravne interese maloljetnika te da poziv upućuje tijelo državne uprave, u konkretnom slučaju potrebno je primijeniti opće odredbe o dostavi osobama bez postupovne sposobnosti iz Zakona o općem upravnom postupku, kao općeg propisa koji uređuje pravila na temelju kojih tijela državne uprave, u okviru djelokruga utvrđenog na temelju zakona, primjenjuju predmetni Zakon. Ukazujemo kako dijete u upravnom postupku sudjeluje isključivo zastupano po zakonskom zastupniku, pri čemu javnopravna tijela moraju postupati s posebnom pozornošću, uzimajući u obzir djetetovu ranjivost i potrebu društvene zaštite. Pri tome je potrebno imati na umu da nedostatak procesne sposobnosti djeteta, koja onemogućuje samostalno poduzimanje radnji u postupku, ne uskraćuje pravo djetetu na aktivno sudjelovanje u postupku, odnosno pravo djeteta da ga se sasluša. Okolnost da stranku u upravnom postupku nije zastupao zakonski zastupnik, odnosno da stranci nije dana mogućnost sudjelovanja u postupku predstavlja bitnu procesnu povredu sukladno odredbama Zakona o općem upravnom postupku. Stoga uvođenje maloljetnika u vojnu evidenciju ne predstavlja „samo mjeru prikupljanja podataka o vojnim obveznicima“. U vezi navedenog, ukazujemo i na odredbe Opće uredbe o zaštiti podataka prema kojoj su djeca prepoznata kao osobito ranjiva skupina jer ne mogu adekvatno raspolagati sa svojim osobnim podacima, stoga privola nositelja roditeljske odgovornosti nije nužna samo „u kontekstu preventivnih usluga ili usluga savjetovanja koje su ponuđene izravno djetetu“.		
71	MARIN BRALIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 4.	Obveza vojne dužnosti, osposobljavanja i pripremanja nema smisla ako građani ne mogu posjedovati svoje oružje. Potrebno je izmijeniti zakon o Nabavi i posjedovanju oružja građana te ukinuti nužnost opravdanog razloga za nabavu i posjedovanje oružja.	Nije prihvaćen	Nije predmet predloženog zakona
72	MARIO MARIN	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 4.	Ako znamo da nam je Republika Hrvatska ove 2025 godine proslavila svoje 34 godine samostalnosti i suverenosti, a istodobno znamo da od 2007 do 2025 godine niti jedna generacija a to je 18 generacija ili više od pola naše državnosti nisu služili i prošli nikakav oblik vojne obuke. Po tome se nas koji smo služili kao ročni vojnici Republici Hrvatskoj bilo 12 mjeseci bilo 10 mjeseci ili pak 6 mjeseci te sutra našoj djeci koja će biti obvezna služiti u temeljnoj vojnoj obuci a prekosutra nedaj Bože	Nije prihvaćen	Predloženi zakon uređuje temeljno vojno osposobljavanje

			sudjelovati i u obrambenome ratu ili obrani od ratne ugroze da sve nas se stavlja u potpuno neravnopravan položaj i tu se krši Članak 47. Ustava Republike Hrvatske koji jasno u svojoj prvoj rečenici kaže citiram: " Vojna obveza i obrana Republike Hrvatske dužnost je svih za to sposobnih državljana . " Prema tome jasno je kako Republika Hrvatska u kojoj je državna vlast ustrojena na načelu diobe vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu vlast mora zakonski doraditi i ispraviti Ustavne nepravde koje se mogu javiti usvajanjem ovakvoga zakona. Jer zašto mi koji smo časno služili domovini kao ročni vojnici nemožemo minimalno biti za to nagrađeni da nam se taj period prizna kao radni staž bilo 12, 10 ili 6 mjeseci ovisno koliko je tko oslužio od 1992 do 2008 godine. Nadalje nači modalitet za obuku ovih 18 generacija od 2007 do 2025 jer oni prema Ustavu RH su jednako pravni s nama i našom ujedno i njihovom djecom koja će sutra biti bilo na braniku Domovine ili saveza?!		
73	MARIO MARIN	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 4.	(3) Vojna obveza nastaje i za sve državljane Republike Hrvatske koji nisu od 2007. do 2025. godine prošli niti jedan oblik osposobljavanja, pripremanja i sudjelovanja u obrani na organiziran način.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon uređuje temeljno vojno osposobljavanje
74	GORDANA GATARIĆ AČIMOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 5.	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog

		za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je	pojedince i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirivanju javnih troškova u skladu sa svojim		

		gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu?" Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili		

		specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te		

			psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj		

			imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
75	ZVONIMIR BLAŽIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 5.	Mene zanima zašto je stavljeno ograničenje za one koji mogu prijaviti na temeljnu vojnu obuku na 30. godinu života, ako ovdje piše da vojna obaveza za državljane završava kada građanin napuni 55. godinu života? Zašto se ne bi dragovoljno mogao javiti na temeljnu vojnu obuku građanin koji je u rasponu između 30. i 55. godine života? S jedne strane u tekstu ovdje piše da postoji manjak osoblja, a s druge strane je ovakvim ograničenjem u 30. godini otpisano 25 generacija koje su trenutno u najproduktivnijim godinama života. Ako se netko dragovoljno javi, pa makar i u 35. godini života, zasigurno može više	Nije prihvaćen	Predloženim zakonom detaljno se uređuje vojna obveza i temeljno vojno osposobljavanje kao dio vojne obveze

			pridonijeti od nekog ročnika s 18 godina koji mora biti tamo. Što bi s ljudima između 30. i 55. godine života trebalo biti u slučaju velikog rata poput onoga u Ukrajini, gdje je mobilizirana kompletna populacija? Povijesni primjeri pokazuju da o ishodu rata često presudno odlučuje početna faza sukoba (Francuska 1914., Francuska 1940., Iran 1980., Ukrajina 2022.) i sposobnost države da svoju mobiliziranu vojsku pravodobno i učinkovito upotrijebi. Stoga je u interesu Republike Hrvatske da što veći broj građana prođe vojnu obuku i osposobi se za obranu — ne samo oni u užem dobnom rasponu — kako bi država bila što je moguće otpornija upravo u onim prvim, presudnim danima eventualnog sukoba.		
76	MARIN BRALIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 5.	Dodati: vojna obveza prestaje i kada građanin više ne ispunjava opće i posebne uvjete za nabavu i posjedovanje oružja.	Nije prihvaćen	Predmetna problematika koja se odnosi na trajanje vojne obveze uređena je predloženim zakonom
77	ZORAN OKLOBDŽIJA	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 5.	Dakle ponovno radite razliku između muškaraca i žena i time direktno kršite Članke 5. i 6. Zakona o ravnopravnosti spolova (ZORS)! Koji je objektivni i razumni razlog da muškarcima prestaje vojna obveza sa 55, a ženama sa 50 godina života? Podjećam na odluku Ustavnog suda na tu tematiku i sličan primjer diskriminacije na spolnoj osnovi u starom ZOMO-u gdje su muškarci također trebali 5 godina više radnog staža u odnosu na žene za ulazak u punu starosnu mirovinu. Presuda Ustavnog suda 21. ožujka 2007. gdje izjednačava radni staž muškaraca i žena je u odluci broj: U-I-764/2004, U-I-2578/2004, U-I-2670/2004, U-I-3006/2004 i U-I-1452/2005 Obrazloženje Suda je: članak 14. Ustava ne zabranjuje zakonodavcu da prava i obveze pojedinih istovrsnih ili sličnih skupina uređuje različito, ako se time ispravljaju postojeće nejednakosti među tim skupinama ili za to postoje drugi opravdani, na Ustavu utemeljeni razlozi. Različito uređenje prava i obveza, međutim, smatrat će se diskriminirajućim ako propisano razlikovanje nema objektivnog i razumnog opravdanja, odnosno ako se time ne ostvaruje legitimni cilj ili ako ne postoji razmjernost između propisane zakonske mjere i cilja koji se nastoji postići ... Stoga je Ustavni sud ukinuo osporene članke 30., 31., 66. i 78. stavak 2. ZOMO-a zbog njihove nesuglasnosti s člancima 3. i 14. Ustava.	Nije prihvaćen	Kao što je ranije obrazloženo, ne krše se odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova i predloženi zakon koji uređuje vojnu obvezu izrađen je i usklađen s Ustavom Republike Hrvatske
78	HRVOJE MARKOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 6.	Podatak jesu li obvezni vojni rok ili temeljno vojno osposobljavanje obveze žena u Švicarskoj, Njemačkoj, Austriji itd. je jednako nebitno za shvaćanje o tome je li predložena izmjena članka 21. Zakona o obrani protuustavna kao i podatak podliježu li žene u Saudijskoj Arabiji muškom	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje područje vojne obveze, kao i prava ročnika koja se predlažu propisati Nacrtom prijedloga zakona o

			skrbništvu te imaju li ondje biračko pravo. Za razliku od navedenih zemalja, čiji ustavi izričito propisuju vojni rok kao obvezu muškaraca, Ustav Republike Hrvatske je nedvosmislen: Vojna obveza dužnost je SVIH za to sposobnih državljana. SVI su pred zakonom jednaki. AKO su žene vojni obveznici sposobni ispuniti dužnosti novačke obveze, vojnog osposobljavanja i služenja u pričuvnom sastavu, a služba žena u Oružanim snagama kroz dragovoljno vojno osposobljavanje, kadetsku službu, profesionalni i pričuvni sastav nedvojbeno pokazuje da jesu, onda zakonodavac NE MOŽE propisati novačku obvezu i obvezu temeljnog vojnog osposobljavanja vojnim obveznicima na temelju njihovog spola. Inače stavljate muškarca vojnog obveznika, sposobnog za vojnu službu, u nepovoljniji položaj od žene vojne obveznice, sposobne za vojnu službu, time što prvom oduzimate slobodu i pravo na izbor želi li služiti u oružanim snagama. To je 1/1 izravna diskriminacija zabranjena hrvatskim Ustavom i Zakonom o suzbijanju diskriminacije. Ministarstvo obrane i Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova moraju odlučiti: 1) Žene nisu sposobne za vojnu obvezu i obranu Republike Hrvatske, nego se mogu pridružiti eto da se valjda bolje osjećaju, čime ne samo da dovodite u pitanje načelo jednakih plaća, nego otvoreno omalovažavate doprinos žena u obrani Republike Hrvatske, ILI 2) Žene jesu sposobne za vojnu obvezu i obranu Republike Hrvatske, čime ne možete ograničiti odnosno nametnuti novačku obvezu i obvezu temeljnog vojnog osposobljavanja odnosno civilne službe skupini građana na temelju njihovog spola. Izaberite jedno, jer po zakonima logike ne mogu obje premise istovremeno vrijediti. Slijedom navedenog, nesporno je da je predloženi članak u suprotnosti s Ustavom Republike Hrvatske. S obzirom da podaci anketiranja koja MORH provodi na reprezentativnom uzorku novaka prilikom uvođenja u vojnu evidenciju pokazuju da bi primjerena mjesečna naknada osigurala dovoljan broj dragovoljnih ročnika, predlažem uvođenje iste kako bi se osigurala jednakost svih građana pred zakonom te izbjegli svi indirektni ekonomski i društveni troškovi obveznog temeljnog vojnog osposobljavanja.		izmjena i dopunama Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske
79	ZAGREBAČKO PSIHOLOŠKO DRUŠTVO	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 6.	Prijedlog izmjena zakona je diskriminatoran po više osnova (spolnoj, vjerskim i moralnim uvjerenjima) i time krši Članak 3. Ustava Republike Hrvatske prema kojem su, između ostalog, sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje područje vojne obveze

			Prijedlog uvođenja obaveznog vojnog roka predstavlja spolnu diskriminaciju jer podrazumijeva obavezu vojnog roka samo za muškarce i dobrovoljni vojni rok za žene. Za sve osobe, neovisno o spolu, vojni rok treba biti dobrovoljan.		
80	CENTAR ZA EKONOMSKO OBRAZOVANJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 6.	Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Višnja Ljubičić mrtvo hladno spominje biološke različitosti kao razlog zbog kojeg obvezni vojni rok za muškarce ne bi bila diskriminacija, dok istovremeno tvrdi da bi došlo do diskriminacije kada bi se ženama zabranilo dragovoljno služenje istoga. Pa odlučite se – jesu li žene sposobne za obavljanje vojničkih dužnosti u oružanim snagama ili nisu? Ako jesu, tada ne možete opravdati oduzimanje slobode i prava na izbor osobama uvođenjem obaveznog vojnog roka na temelju njihovog spola. Ako nisu, tada pljuvate u lice svakoj ženi koja doprinosi obrani Republike Hrvatske služenjem u oružanim snagama te dovodite u pitanje načelo jednakih plaća u vojsci. U okviru aktualnog savjetovanja s javnošću o izmjenama Zakona o obrani, Pravobraniteljica smatra da bi došlo do diskriminacije žena jer pretpostavlja da bi se manji broj njih dragovoljno uključio u služenje vojnog roka, pa time i ostvarilo zakonom predviđene beneficije za služenje istog (prije svega, prednost pri zapošljavanju u državnim i javnim tijelima). Međutim, potpuno zanemaruje izravnu diskriminaciju koja proizlazi iz okolnosti da će između dva građana jednako sposobna za novačku obvezu, služenje vojnog roka i služenje u pričuvu, jedan biti dužan ispuniti navedene obveze, dok drugi neće – i to isključivo na temelju njihovog spola. Nitko ne tvrdi da bi jednaki broj muškaraca i žena nakon novačenja bio proglašen sposobnim za vojnu službu. No činjenica jest da će jedna skupina vojno sposobnih građana morati služiti vojni rok, dok druga neće na temelju njihovog spola. To je, po definiciji, izravna diskriminacija. Za kraj, zamislite da zakonodavac predlaže obvezu žena, i samo žena, da završe tečaj domaćinstva ili služe kao odgojiteljice u vrtiću, pri čemu bi im pripale i određene beneficije, a muškarci bi mogli sudjelovati dragovoljno. Pravobraniteljici vjerojatno ne bi palo na pamet spominjati "biološke različitosti" kao opravdanje za različiti zakonski tretman građana na temelju njihovog spola, zanemariti izravnu diskriminaciju i fokusirati se isključivo na pretpostavku da bi manji broj muškaraca se dragovoljno javio, nego bi s punim pravom upozoravala na izravnu diskriminaciju žena	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje područje vojne obveze i sudjelovanje mušaraca i žena u vojnoj obvezi

			ograničavanjem njihove slobode i uvođenjem zakonskih obveza na temelju zastarjelih patrijarhalnih stereotipa.		
81	SANJIN LUKARIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 6.	Stavak 2 mijenja se i glasi: "(2) Muškarci i žene vojni obveznici podliježu novačkoj obvezi i obvezi temeljnog vojnog osposobljavanja odnosno civilne službe i obvezi služenja u pričuvnom sastavu u skladu s odredbama ovog Zakona." - zbog potrebe usklađivanja s čl. 14 st. 2 Ustava RH "Svi su pred zakonom jednaki." Stavak 3 se briše.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje područje vojne obveze
82	SAMANTA MILOTIĆ BANČIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 6.	Ovaj članak nije u skladu s člankom 3. i člankom 14. Ustava. Članak 3. Ustava glasi: "Članak 3. Sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski višestranački sustav najviše su vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelj za tumačenje Ustava." Članak 14. Ustava glasi: "Članak 14. Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Svi su pred zakonom jednaki."	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je i usklađen s Ustavom Republike Hrvatske
83	MARIO MARKOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 6.	Pravo pitanje nije jesu li muškarci diskriminirani u odnosu na žene, niti trebaju li žene služiti obavezni vojni rok kao i muškarci. Ključno je zašto se ponovno, gotovo neprimjetno, uvodi koncept tzv. općenarodne obrane, o čemu sam detaljnije pisao uz članak 7. Osobno sam protiv uvođenja obaveznog vojnog roka kao dijela tog koncepta, ali ako zakonodavno tijelo prihvati i ozakoni ovakav prijedlog zakona, smatram da prijedlozi iz članka 6., odnosno članka 21., stavka 3., te članka 12., odnosno članka 25., stavka 9., nisu protuustavni. OBRAZLOŽENJE Zagovaratelji ideje da žene imaju obvezu služenja vojnog roka najčešće se pozivaju na Ustav Republike Hrvatske, Zakon o ravnopravnosti spolova i Zakon o suzbijanju diskriminacije. Međutim, niti u jednoj konvenciji, rezoluciji ili nekom drugom međunarodnom pravnom obvezujućem aktu ne spominje se obavezan vojni rok za žene. Zapošljavanje žena u oružanim snagama je unutarnje pitanje svake zemlje, te niti UN, niti EU, niti NATO ne postavljaju pred članice takve zahtjeve, već samo donose preporuke i prate njihovu primjenu. Načelo ravnopravnosti spolova je temeljno pravo. Spolna diskriminacija, dakle bilo prema muškarcima bilo prema ženama, je neprihvatljiva.	Primljeno na znanje zahvaljujemo na komentaru	

			Međutim, pravni sustavi i međunarodni standardi prepoznaju postojanje objektivnih razlika koje mogu opravdati različite pristupe u određenim područjima, uključujući i vojnu službu. Primjerice, fizičke i psihološke razlike, kao i društvene uloge, mogu biti relevantni za oblikovanje zakonskih obveza. Pri tome je važno da se postigne ravnoteža između jednakosti prava i jednakosti obveza, ali uzimajući u obzir i realne mogućnosti i potrebe oružanih snaga. Dobrovoljnost za žene u služenju vojnog roka nije nužno izraz stereotipa, već i pragmatičan pristup koji omogućava uključivanje žena koje su spremne i sposobne, a ne nameće obvezu koja za njih može biti nerazmjerna. Međunarodni pravni okvir ne propisuje uniformnu obvezu služenja vojnog roka za žene, već ostavlja prostor državama da prilagode svoje zakone u skladu sa svojim društvenim, demografskim i sigurnosnim potrebama, te je važno je da se provede otvorena i stručna rasprava o mogućnostima i posljedicama eventualnog proširenja obveze na žene, uz uvažavanje svih relevantnih faktora, pri čemu je nužno postupati promišljeno u skladu s pravnim, društvenim i sigurnosnim kontekstom. U većini europskih zemalja vojni rok nije obavezan za žene, već ga mogu služiti dobrovoljno. U više otvorenih izvora mogu se pronaći podaci o državama u kojima žene moraju služiti vojsku npr. članak „Kojе zemlje zahtijevaju vojnu službu za žene?“ (Which countries require military service for women?) dostupno na https://www.dw.com/en/which-countries-require-military-service-for-women/a-72151079 U Europi su tri države u kojima je *obavezan* vojni rok za žene: Danska, Norveška, Švedska. U Danskoj od 1.07.2025. žene mogu biti regrutirane putem nacionalne lutrije (ako ne bude dovoljno dobrovoljaca), zatim Norveška koja je uvela univerzalni vojni rok za žene i muškarce 2015. te Švedska koja je obavezni vojni rok obnovila 2018., uključujući i žene starije od 18 godina. U Nizozemskoj se novačenje odnosi i na žene, iako je obvezna vojna služba u cijelosti ukinuta od 1997. godine. Navedeni primjeri služenja vojnog roka za žene svakako su važni i mogu poslužiti kao smjernice za daljnju raspravu, no svaka država ima specifične okolnosti i sigurnosne prioritete, pa nije nužno da se isti model primijeni univerzalno. U kontekstu *obaveznog* služenja vojnog roka u svijetu, navodim primjer Izraela gdje od 1949. žene moraju služiti vojsku dvije godine, dok muškarci služe tri godine, Eritreje gdje vojna služba traje 16 mjeseci za žene i		

			muškarce, zatim Čada, Gvineje Bisau, Malija, Mozambika, Zelenortskih Otoka, Nigera, Obale Bjelokosti, Burme, Kine, Istočnog Timora i Sjeverne Koreje. Međutim, u više demokratskih država vojna služba za žene je *dobrovoljna*, kao npr. u Sjedinjenim Američkim Državama, Ujedinjenom Kraljevstvu, Belgiji, Kanadi, Španjolskoj, Francuskoj, Poljskoj, Australiji, Grčkoj, Turskoj, Češkoj, Portugalu, Boliviji, Japanu, Južnoj Koreji i Njemačkoj. Zanimljivo je da u Ukrajini, iako se bori protiv ruskog agresora, *ne postoji obvezna* vojna služba za žene. U Rusiji je u listopadu 2024. osnovana prva dobrovoljačka borbena jedinica za rat protiv Ukrajine sastavljena isključivo od žena. Vezano za prethodno navedene tri skandinavske države može se postaviti pitanje, radi li se o ravnopravnosti spolova ili se jednostavno radi o broju vojnika s kojima pojedina država raspolaže ili uopće može raspolagati zbog demografske situacije? Ustav Republike u članku 47. određuje da je vojna obveza i obrana Republike Hrvatske dužnost svih za to sposobnih građana, da je dopušten prigovor savjesti onima koji zbog svojih vjerskih ili moralnih nazora nisu pripravnici sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u oružanim snagama, ali takve osobe su obvezne ispunjavati druge dužnosti određene zakonom. **Zakonom o ravnopravnosti spolova** (NN 82/08, 69/17) utvrđuju se opće osnove za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova kao temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske. Zakon definira pojmove ravnopravnosti spolova, diskriminacije na temelju spola, izravne i neizravne diskriminacije, uznemiravanja i spolnog uznemiravanja te posebnih mjera. Područja na koja se zakon odnosi su zapošljavanje i rad, obrazovanje, političke stranke, mediji i službena statistika. U članku 1a. navedeno je da ovaj zakon sadrži odredbe koje su u skladu sa direktivama Europske unije u vezi provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada, o primjeni načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama koji su samozaposleni, o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga, o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja, o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja na radu trudnih radnica te radnica koje su nedavno rodile ili doje, te o postupnoj provedbi načela jednakog postupanja prema		

		muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti. Direktive se definiraju kao zakonodavni akti Europske unije upućeni državama članicama, te su obvezujuće u pogledu rezultata koje je potrebno postići. Uredbe su zakonodavni akti Europske unije, obvezujuće su u cijelosti i izravno se primjenjuju u svim državama članicama. U cjelokupnom tekstu Zakona o ravnopravnosti spolova nema niti jedne naznake da bi se bilo koja odredba odnosila na pitanja obveznog vojnog roka ili na bilo kakva pitanja u vezi obrane. U **Zakonu o suzbijanju diskriminacije** (NN 85/08 i 112/12) u članku 8. određeno je da se zakon primjenjuje na postupanje svih državnih tijela, tijela jedinica lokalne i područne i regionalne samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima te na postupanje svih pravnih i fizičkih osoba osobito u područjima rada i radnih uvjeta, obrazovanja, znanosti i sporta, socijalne sigurnosti, uključujući i područje socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja te osiguranja za slučaj nezaposlenosti, zdravstvene zaštite, pravosuđa i uprave, stanovanja, javnog informiranja i medija, pristupa dobrima i uslugama te pružanju istih, članstva i djelovanja u sindikatima, organizacijama civilnoga društva, političkim strankama ili bilo kojim drugim organizacijama te sudjelovanja u kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu. Iako se ova područja ne odnose izravno na pitanja vezana uz obranu i vojni rok, može se postaviti pitanje je li vojni rok neka vrsta zapošljavanja? Naime, služenje vojnog roka nije isto što i zapošljavanje, odnosno služenje vojske ima specifične karakteristike koje ga razlikuju od radnih odnosa u civilnom sektoru. Vojna služba često podrazumijeva intenzivne fizičke napore, uključujući nošenje teške opreme, dugotrajne marševe, borbene treninge i izdržljivost u ekstremnim uvjetima. Povijesno gledano, muškarci su najčešće bili uključeni u vojnu službu, jer su fizički zahtjevi prilagođeni njihovim prosječnim fizičkim sposobnostima. Nadalje, za razliku od klasičnih radnih odnosa, vojska se bavi nacionalnom sigurnošću, obranom države i aktivnostima koje mogu uključivati borbene situacije. Ova uloga zahtijeva specifičnu obuku, uključujući taktiku, rukovanje naoružanjem, krizno upravljanje i psihološku otpornost. Stoga se vojna služba prilagođava nacionalnim obrambenim ciljevima, a ne ekonomskim uvjetima tržišta rada. Vojna služba uvijek je bila tradicionalno muška profesija, osobito u kulturama koje su imale dugu vojnu tradiciju, dok su žene sudjelovale u ratovima kao npr. medicinske sestre,		

			administrativno osoblje ili u drugim specijaliziranim službama, a njihov broj je bio znatno manji u usporedbi s muškarcima. Iako se naizgled može reći da je uvođenje obveznog vojnog roka samo za muškarce jedan od oblika diskriminacije, smatram da država ima pravo postaviti poseban oblik državne obaveze za svoje građane na temelju legitimnih obrambenih ciljeva. Ključni dokumenti u tom smislu su **Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena** (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, - CEDAW) koja se bavi ravnopravnošću spolova i zaštitom ženskih prava, ali ne zahtijeva obveznu vojnu službu za žene. Usvojena je 18.12.1979. od strane Generalne skupštine UN-a, stupila je na snagu 3. rujna 1981. nakon ratifikacije od strane dvadeset zemalja, a SFRJ ju je ratificirala iste godine. Nakon raspada Jugoslavije, Republika Hrvatska je 9.09.1992. službeno postala država stranka CEDAW-a putem notifikacije sukcesije, čime je preuzela obveze iz konvencije. Konvencija je dostupna na https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women. CEDAW ima i Opcijski protokol, koji omogućava ženama da podnose pritužbe na kršenja prava pred Odborom za CEDAW. Na ovu temu detalji se mogu pronaći na https://ravnopravnost.gov.hr/uredi-15/strateski-i-zakonodavni-okvir-za-ravnopravnost-spolova/nacionalni-propisi/3-izvjestaji-analize-2073/2073 Drugi važan međunarodni dokument je **Rezolucija Vijeća sigurnosti UN- a 1325 o ženama, miru i sigurnosti** koja štiti i promiče ženska prava za postizanje rodne ravnopravnosti s obzirom na temeljna ljudska prava. Na države se apelira „...da osiguraju sve veću zastupljenost žena na svim razinama odlučivanja u državnim, regionalnim i međunarodnim institucijama i mehanizmima za sprečavanje, upravljanje i rješavanje sukoba." O navedenoj rezoluciji detaljniji podaci mogu se naći na https://mvep.gov.hr/informacije-za-gradjane-244593/ugovori-dokumenti-i-obrasci/dokumenti/nap-ii/27171 Vezano za vojni sektor, postoje dva međunarodna dokumenta koja govore o načelu jednakog tretmana muškaraca i žena u pristupu zapošljavanju, stručnoj edukaciji i promicanju te uvjetima rada. To su **Rezolucija o ženama u oružanim snagama** Parlamentarne skupštine Vijeća Europe 2120 (2016.) i Preporuka Vijeća Europe 1742 (2006.) o ljudskim pravima pripadnika oružanih snaga.		

			Rezolucije Vijeća Europe definiraju se kao formalni dokumenti kojima Vijeće Europe izražava stav o određenoj temi te mogu biti pravno obvezujuće ili ne. Preporuke Vijeća Europe također nisu pravno obvezujuće, a njima države članice izražavaju zajednički stav o određenim pitanjima. Rezolucija 2120 (2016) punog naziva na engleskom jeziku „Women in the armed forces: promoting equality, putting an end to gender-based violence“ može se pronaći na https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=22939&lang=en Rezolucija između ostalog preporučuje da žene imaju pristup svim dužnostima u oružanim snagama, da se promiče sudjelovanje žena u međunarodnim operacijama, da se razvijaju fleksibilnije karijerne mogućnosti za žene, da se stvaraju povoljni uvjeti za ravnopravnost spolova te da se implementiraju politike nulte tolerancije prema rodno uvjetovanom nasilju u oružanim snagama. U dokumentu se *nigdje* ne navode odredbe prema kojima bi se ravnopravnost muškaraca i žena postizala na način *da i žene treba prisilno novačiti u vojsku*, ukoliko je to propisano za muškarce. Vezano za navedenu rezoluciju, smatram da je važno pročitati i izvješće na engleskom jeziku (Explanatory memorandum) gospođe Maryvonne Blondin na https://pace.coe.int/en/files/22789/html#_TOC_N05A579E8N05AA82B0 Izvješće gospođe Maryvonne Blondin bavi se položajem žena u oružanim snagama, naglašavajući da su žene i dalje manjina u vojsci i suočavaju se s mnogim oblicima diskriminacije zbog okruženja koje je dizajnirano pretežno za muškarce. Izvješće ističe kako su rodno uvjetovano uznemiravanje i nasilje česti u vojsci, a unutarnja kultura često pogoduje takvom zlostavljanju. U izvješću se poziva na promicanje zapošljavanja žena u vojsci, otvaranje svih vojnih pozicija za žene, razvoj fleksibilnih karijernih puteva te sustavno uključivanje rodne dimenzije u sve vojne operacije. Izvješće detaljno razmatra povijesnu prihvaćenost žena u oružanim snagama, pristup različitim vojnim profesijama, sudjelovanje žena u inozemnim misijama, napredovanje u karijeri, ravnotežu između posla i privatnog života, te potrebu za promjenom mentaliteta i prilagodbom struktura većem broju žena. Posebna pažnja posvećena je problemu seksualnog uznemiravanja, nasilja i važnosti učinkovitih mehanizama za podnošenje pritužbi. Međutim, istaknuo bih dio koji je po mojem mišljenju najvažniji za temu ove javne rasprave. Naime, gospođa		

			Blondin smatra da oružane snage moraju imati reputaciju *prvoklasnog poslodavca* kako bi mogle privući najkvalitetnije muškarce ili žene. Na primjeru Norveške pokazala je važnost predodžbe koju ima javnost o oružanim snagama, a naročito kako su oružane snage prikazane u vlastitim regrutacijskim kampanjama, odnosno bile su temeljene na zastarjelim stereotipima - trčanje kroz blato, oružje, pucanje itd. U svezi prethodno navedenog, smatram važnom i Preporuku Vijeća Europe 1742 (2006.) punog naziva na engleskom jeziku „Human rights of members of the armed forces“, može se pronaći na https://pace.coe.int/en/files/17424/html . Ova Preporuka predstavlja važan okvir za zaštitu i promicanje ljudskih prava unutar vojnih struktura, balansirajući između potrebe vojne discipline i sigurnosti sa osnovnim pravima i dostojanstvom pripadnika oružanih snaga. Preporuka naglašava da se ljudska prava trebaju primjenjivati u svim okolnostima, uključujući i u vrijeme oružanih sukoba u skladu s međunarodnim humanitarnim pravom, pripadnici oružanih snaga moraju imati civilna i politička prava zajamčena Europskom konvencijom o ljudskim pravima uz određene ograničene iznimke koje su nužne za ispunjavanje vojnih zadaća. Osobe imaju pravo na prigovor savjesti koji se smatra ključnim dijelom slobode misli, savjesti i religije, a države se pozivaju da osiguraju stvarnu i učinkovitu zaštitu tog prava. Također se nigdje ne navode odredbe prema kojima bi se ravnopravnost muškaraca i žena postizala na način da i žene treba prisilno novačiti u vojsku, ukoliko je to propisano za muškarce. Smatram da uvođenje obveznog vojnog roka za žene nije primjereno niti opravdano, te da takva mjera ne doprinosi stvarnoj ravnopravnosti spolova. Ravnopravnost ne znači nužno identične obveze i tretman, već pravičan pristup koji uvažava biološke, društvene i individualne razlike između muškaraca i žena. Naime, postoje prirodne i biološke razlike koje utječu na sposobnosti i uloge muškaraca i žena u društvu, a koje zakonodavstvo treba uzeti u obzir. Stoga, uvođenje obveznog vojnog roka za žene može rezultirati upravo **kontraefektom**, a to je ograničavanje njihovih prava i sloboda, što nije u skladu s načelima pravičnosti i jednakosti. Obvezni vojni rok za muškarce odražava sigurnosne potrebe države i njihove fizičke predispozicije, dok žene imaju pravo i mogućnost **dobrovoljnog** uključivanja u vojsku, što im omogućava slobodu izbora i poštivanje njihovih prava. Postoje mišljenja da je nepravedno što samo muškarci imaju zakonsku		

			obvezu služenja vojske, dok žene nemaju takvu obavezu. Zbog toga se često zagovara proširenje te obveze i na žene, u cilju uspostavljanja prave rodne ravnopravnosti. Međutim, takav stav dovodi do paradoksa. Naime, strogo i apsolutno provođenje ove zakonske obveze samo za muškarce doživljava se kao nepravda, jer muškarci bivaju stavljeni u neravno pravan položaj, odnosno diskriminirani su na temelju spola. Stoga se njihov zahtjev da i žene budu uključene u prisilnu vojnu službu može tumačiti kao težnja za ostvarivanjem "najvećeg prava", odnosno jednake vojne obveze kako bi se izbjegla "najveća nepravda", odnosno diskriminacija i neravno pravnost. Dvojica Šveđana su tijekom 2012. objavila vrlo zanimljivo istraživanje pod naslovom „Rod, društvene norme i preživljavanje u pomorskim katastrofama“ (Gender, social norms, and survival in maritime disasters). Oni su analizirali tzv. pravilo "žene i djeca prvi" (WCF, woman & children first), odnosno htjeli su dokazati postoji li zaista takvo pravilo da se prilikom havarije na moru prvo spašavaju žene i djeca, pa tek onda muškarci. Navedeni dvojac je htio provjeriti je li riječ o mitu ili je pravilo WCF zaista primjenjivano u pomorskim nesrećama. Autori su proučavali utjecaj spola, društvenih normi, ponašanje posade i kapetana na šanse za preživljavanje putnika i članova posade tijekom brodoloma. Korištenjem povijesnih zapisa, popisa preživjelih i drugih izvora, analizirali su 18 velikih pomorskih nesreća u razdoblju 1852. - 2011., u kojima je bilo zahvaćeno više od 15.000 ljudi iz različitih nacionalnosti. Došli su do zanimljivih rezultata prema kojima su u odnosu na spol muškarci imali značajno veću vjerojatnost za preživljavanje od žena, odnosno stopa preživljavanja muškaraca bila je dvostruko veća od stope preživljavanja žena. Isto tako članovi posade i kapetani imali su najviše šanse za preživljavanje. U većini slučajeva **posada nije davala prednost ženama i djeci**. Autori su zaključili da je pravilo WCF vrlo rijetko primijenjeno, no brod „Titanic“ bio je izuzetak. Naime, kapetan broda kao zapovjednik koji ima vrhovnu ovlast izdavanja i provođenja zapovijedi izričito je naredio evakuaciju prvo žena i djece, što je značajno povećalo njihovu stopu preživljavanja. Navodno su časnici i pucali na ljude koji nisu poslušali naredbu. Osim broda „Titanic“, nema dokaza da je navedeno pravilo dosljedno provođeno u ostalim slučajevima. Vezano za društvene norme i ponašanje, autori su zaključili da su ljudi u kriznim situacijama češće *sebični* nego što slijede društvene norme o *zaštiti slabijih*, te nema dokaza da su se muškarci masovno žrtvovali za žene i djecu. Dakle „žene i djeca prvo“ (WCF) je mit, te o primjeni		

			ovog načela ne postoje povijesni podaci. Umjesto toga, preživljavanje u pomorskim nesrećama najviše ovisi od osobnih interesa i statusu pojedinca na brodu (je li netko član posade ili je običan putnik). Ne postoje dokazi o postojanju tzv. viteških normi. Titanic je dakle bio izuzetak, a ne pravilo. (Izvor: Gender, social norms, and survival in maritime disasters, autori Mikael Elindera i Oscar Erixsona, Department of Economics, Uppsala University, SE-751 20 Uppsala, Sweden; and The Research Institute of Industrial Economics, SE-102 15 Stockholm, Sweden, Edited by Kenneth Wachter, University of California, Berkeley, CA, and approved June 29, 2012 (received for review May 2, 2012) https://ssrn.com/abstract=2161890) Zašto sam naveo rezultate istraživanja koje na prvi pogled nema nikakve poveznice sa ovim prijedlogom zakona? Ili možda ipak ima? Naime, istraživanje je pokazalo da su ljudi u kriznim situacijama češće sebični nego solidarni, a žrtvovanje za slabije nije statističko pravilo, već iznimka. Iz dijela komentara udruge Centar za ekonomsko obrazovanje može se zaključiti da bi glavni motivacijski faktor za pristupanje vojnoj službi trebala biti primjerena novčana naknada, a ne domoljubni ili društveni motivi, te da bi model dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz tržišnu naknadu, osigurao dovoljan broj ročnika. Također se može zaključiti da obvezno služenje vojnog roka temeljeno na društvenoj dužnosti, odnosno normi nailazi na otpor i izbjegavanje, te da ga se percipira kao nepravedan teret koji neravnomjerno pogađa samo muškarce. Prisilna vojna služba smatra se društveno nepoželjnom, dok se dragovoljnost uz primjerenu naknadu smatra učinkovitijom i pravednijom. Dakle, u kriznim i izvanrednim situacijama pojedinci prvenstveno djeluju iz osobnog interesa (preživljavanje ili financijska korist), dok su društvene norme (junaštvo, domoljublje, solidarnost itd.) rijetko presudan motivator. Izuzeci su mogući, ali samo kada postoji snažan autoritet ili izričita naredba kao u slučaju kapetana broda „Titanic“, odnosno kada su društvene norme institucionalizirane i strogo se provode. Zaključno, osobni interesi, status, izravni materijalni ili financijski poticaji ključni su faktori ponašanja u kriznim situacijama, dok su društvene norme i očekivanja o žrtvovanju za zajednicu ili one slabije, uglavnom mit ili iznimka, a ne pravilo. Stoga bi u kreiranju **obrambene politike** trebalo uzeti u obzir **stvarne motivacijske mehanizme ljudi**, a ne oslanjati se na idealizirane predodžbe o ljudskom ponašanju.		

			U smislu prethodno navedenog, smatram da beneficije koje će dobivati muškarci u slučaju eventualnog obaveznog vojnog roka nisu oblik diskriminacije, već priznanje njihove obveze i doprinosa društvu. Ukidanje tih beneficija bilo bi nepravedno prema onima koji su ispunili zakonsku obvezu. Bez lažne političke korektnosti prisilno novačenje žena treba sagledati i sa aspekta demografske situacije u Republici Hrvatskoj. Nisam stručnjak za navedeno područje, ali demografi mogu vrlo lako izračunati demografski gubitak ako mladi ljudi, a osobito žene, kao ključni demografski potencijal iseljavaju iz države. Pretpostavka je da će se oni/one vratiti jednog dana. Međutim, demografska propast je zagwarantirana ukoliko bi došlo do eventualnog prisilnog novačenja mladih, a naročito prisilnog novačenja žena i njihovog uključivanja u ratne sukobe. Stoga smatram da su zapravo demografski problemi jedan od glavnih razloga zašto samo tri europske države imaju obavezan vojni rok za žene, a ostale vrlo oprezno pristupaju ovoj temi. Ponovo ističem primjer Ukrajine, države koja je u ratu, ali koja mora balansirati između potreba za ljudskim resursima i očuvanja demografske strukture.		
84	JOSIP IVOŠ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 6.	Predlažem izmjenu stavka (2) i brisanje stavka (3) u članku 21. kako bi se osigurala ravnopravnost žena i muškaraca u pogledu vojnih obveza. Način na koji je članak trenutno formuliran diskriminira muškarce jer im nameće obvezu koja za žene ostaje dobrovoljna. Takva razlika nije opravdana nijednim načelom jednakosti pred zakonom i proturječi Ustavu Republike Hrvatske, osobito članku 14. koji jamči jednakost svih građana bez obzira na spol ili druge osobine, te članku 47. Ustava RH koji izričito navodi da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Ako se uvodi obvezna novačka obveza i vojna obveza, ona bi trebala biti univerzalna, rodno neutralna i neutralna po svim drugim osobinama za sve građane Republike Hrvatske, osim u slučajevima kad bi postojale jasne, znanstveno utemeljene medicinske ili druge objektivne razlike koje opravdavaju drukčiji tretman – što u ovom slučaju nije navedeno niti obrazloženo. Osim pravne jednakosti, ravnopravna vojna obveza doprinosi i jačanju društvene kohezije i solidarnosti, demistifikaciji rodnih stereotipa u kontekstu sigurnosti i obrane, većoj participaciji žena u sigurnosnim strukturama, što dugoročno vodi prema ravnoteži i u profesionalnom vojnom sastavu. Ovo nije nešto novo, obveza služenja za oba spola postoji npr. u Švedskoj, Danskoj, Norveškoj,	Nije prihvaćen	Kao što je ranije obrazloženo, ne krše se odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova i predloženi zakon koji uređuje vojnu obvezu izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske

			Izraelu i u mnogim drugim državama u svijetu. Stoga predlažem da se: stavak (2) izmijeni i glasi: „(2) Žene i muškarci vojni obveznici podliježu novačkoj obvezi i obvezi temeljnog vojnog osposobljavanja odnosno civilne službe i obvezi služenja u pričuvnom sastavu u skladu s odredbama ovog Zakona.“ stavak (3) se briše, jer je također diskriminirajući. Naime, ukoliko država smatra da temeljno vojno osposobljavanje treba biti dobrovoljno, onda to načelo mora jednako vrijediti za sve, bez obzira na spol.		
85	TOMISLAV PAVIŠIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 6.	točka (2) Muškarci i žene vojni obveznici podliježu novačkoj obvezi i obvezi temeljnog vojnog osposobljavanja odnosno civilne službe i obvezi služenja u pričuvnom sastavu u skladu s odredbama ovog Zakona. točka (3) - brisati	Nije prihvaćen	Kao što je ranije obrazloženo, ne krše se odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova i predloženi zakon koji uređuje vojnu obvezu izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske
86	TOMISLAV PAVIŠIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 6.	Obveza koja postoji za muškarce dok su žene isključene iz nje direktno dovodi muški spol neravnopravnu poziciju. Trebalo bi se postaviti pitanje zašto majke za svako rođeno dijete dobivaju priznatih godinu dana staža dok očevi ne dobivaju? Također bi se moglo postaviti pitanje što je sa muškarcima, posebice očevima koji su po starom modelu odslužili vojno osposobljavanje u trajanju 10 mjeseci, a pritom od RH nisu dobili priznavanje tih 10mj u radni staž, pritom su još i očevi - ne radili li se tu o jasnoj diskriminaciji muškog spola koja je već dugo na snazi? Ako se vratimo na novi prijedlog zakona o obrani u ovom obliku, više je nego jasno kako se ovdje provodi daljnja diskriminacija muškog spola prema donjim člancima ustava RH: Temeljno vojno osposobljavanje dobro je došla ideja za mlade generacije hrvatskih građana, međutim mora biti jednaka za oba spola, tj. iz istih prava proizlaze i iste obveze. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da	Nije prihvaćen	Kao što je ranije obrazloženo, ne krše se odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova i predloženi zakon koji uređuje vojnu obvezu izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske

			su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola		
87	IRENA OŽVALD	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 6.	Potrebno je uskladiti novačku obvezu i obvezu služenja vojnog roka sa Ustavom RH te sa Poveljom EU, te propisati obvezu jednako za muškarce i za žene.. Neprihvatljivo je da se ženama jamči sloboda izbora dok se muškarcima propisuje obveza. Posebno je nejasno zašto se u slučaju prigovora savjesti propisuje obveza civilne službe (i to u duplo dužem trajanju, dakle kao kazna), a žene nije propisana obveza civilne službe iako je službena potreba za uvođenjem obveznog vojnog roka navodno u hibridnim djelovanjima, kibernetičkim napadima, prirodnim nesrećama i klimatskim promjenama. Ako se zakoni RH donose slijedom tradicionalnih podjela uloga na muške i ženske, smatrajući da su muškarci vojnici, zar ne bi onda žene trebale biti barem njegovateljice? Ne bi li se za žene onda trebala uvesti obveza civilnog služenja vojnog roka u bolnicama radi učenja o njezi i spašavanju života ranjenika, u IT firmama radi učenja o mjerama sigurnosti protiv kibernetičkih napada, ili u ekološkom institucijama i udrugama radi poduzimanja potrebnih akcija za klimatske promjene? Zemlje poput Norveške i Švedske uvele su obvezni vojni rok i za muškarce i za žene, i tako pokazale da je istinska jednakost u ovakvim slučajevima ne samo moguća nego i nužna za vjerodostojnu demokraciju. Predlažem da se ili uvede obvezno novačenje i vojni rok za sve sposobne punoljetne građane ili da se u potpunosti odustane od obveznog vojnog roka te da se dodatno nagradi dobrovoljno služenje ili uvedu jače beneficije za privlačenje novačenja profesionalne vojske. Količina novaca koja će se iz državnog proračuna potrošiti na provođenje obveznog vojnog roka zasigurno veće učinke	Nije prihvaćen	Kao što je ranije obrazloženo, predloženi zakon koji uređuje vojnu obvezu izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske

			imala kada bi bila uložena u profesionalnu vojsku. Motiviranost i kvaliteta bolji su okvir za sigurnu državu od ulaganja u kvantitetu. Dodatno predlažem da se u slučaju prigovora savjesti ne uvodi obvezno civilno služenje jer takva obveza nesporno i nedvosmisleno diskriminira muškarce te ih dodatno čak i kažnjava dužim periodom služenja. Naglašavam da velika većina zemalja EU nema obvezni vojni rok, već imaju profesionalnu vojsku dovoljnog kapaciteta za svoje potrebe. Molim jasno naznačiti za koga Hrvatska priprema svoje mladiće? Očito je da razlog nisu spremnost na prirodne katastrofe i kibernetički napadi kao što je napisano u točki II. Nacrta ove izmjene zakona jer bi u tom slučaju u obvezi sudjelovale i žene.		
88	MARIN BRALIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 6.	Članak 6. direktno je u suprotnosti sa Člancima 5. i 6. Zakona o ravnopravnosti spolova (ZORS) te je protuustavan.	Nije prihvaćen	Kao što je ranije obrazloženo, ne krše se odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova i predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske
89	ZORAN OKLOBĐIJA	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 6.	U Članku 6., stavci (2) i (3) direktno su u suprotnosti sa Člancima 5. i 6. Zakona o ravnopravnosti spolova (ZORS) i čine eklatantni primjer diskriminacije prema spolu jer se rade razlike među spolovima bez ikakvog objektivnog i razumnog opravdanja! Ovdje se muškarcima naređuje da nešto moraju stavkom (2) - dakle nameće im se obveza, a ženama se nudi mogućnost za to isto, no ne i obveza, stavkom (3) kako bi se kao izbjegla diskriminacija. Činjenica je da se radi razlika među spolovima koja u konačnici diskriminira i muškarce i žene kada se u cjelini gledaju stavci (2) i (3)! Stavak (3) doslovno govori da su žene slabiji spol i kao takve nesposobne za vojnu obuku, osim ako se neka od njih ne osjeća dovoljno jakom (fizički, mentalno i sl.) pa se može dobrovoljno javiti (ako će imati volje i vremena). Ta mogućnost se muškarcima ne dopušta! Radi se o klasičnom stereotipu, jer u stvarnosti postoji puno žena koje su u mnogim aspektima jače od većine muškaraca. Liječnici su tu da procijene tko je nesposoban, a ne kultura ili tradicionalne spolne uloge u društvu! Osim na izjednačavanju prava paralelno treba raditi i na izjednačavanju obveza, jer u protivnom idemo u teški disbalans društva! Nitko ne traži da program vojne obuke bude isti za sve, ali obveza za obukom ne smije biti uvjetovana spolom! Po pogledu spola žene jesu sposobne obavljati vojnu obuku! Ako nisu sposobne predlagatelj ovih izmjena treba to dokazati na znanstvenoj osnovi i ako to dokaže onda treba ukinuti i dobrovoljno služenje vojnog roka - jer nesposobni ne mogu nikako! Pozivati se na Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (Convention on the Elimination of All	Nije prihvaćen	Kao što je ranije obrazloženo, ne krše se odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova i predloženi zakon koji uređuje vojnu obvezu izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske

		Forms of Discrimination against Women, - CEDAW) iz 1979. je smiješno! Kao prvo taj dokument je star već 45 godina i on je bio samo temelj za promjene na nacionalnim razinama širom svijeta. On nije propisivao sve u detalje, to se dalje radilo u nacionalnim zakonodavstvima pa je tako u RH nastao i spomenuti ZORS (2003. NN 116/2003) i još neki propisi. I kao drugo, ovdje se radi i diskriminacija prema muškarcima, jer zbog nečega što žene ne moraju, a netko ipak mora - morat će muškarci!? Oprostite ali niti jedan međunarodni sporazum koji ide u korist ženama ne smije ići na štetu muškaraca i naravno obrnuto! Sve ostalo je čista diskriminacija na spolnoj osnovi! Sve više država EU uvodi ili planira tu obvezu i za žene, pa tako Danska uvodi obvezu od 2026., a Latvija to razmatra od 2028. Švedska je 2017. ponovno uvela vojnu obvezu i obveza vrijedi za sve! Norvaška od 2015. Nizozemska je 1997. suspendirala obvezni vojni rok za sve, a dok je bio na snazi vrijedio je i za žene. Da li to znači da su žene u tim državama fizički, mentalno ili u nekom drugom aspektu sposobnije od žena u RH? Kako očekujete da će muškarci i žene biti jednako prisutni i da imaju jednake mogućnosti u oružanim snagama RH ako je vojna obuka obavezna muškarcima, a ženama nije - što je bit ČL. 5 ZORS-a (ravnopravnost)? Prijašnji pokušaji da se ova diskriminacija eliminira iz Zakona o obrani je odbijena od strane predlagatelja zakona uz obrazloženje koje citiram: "za potrebe razvoja Oružanih snaga Republike Hrvatske postoji dovoljan broj muškaraca vojnih obveznika te ne postoji potreba da kada nije na snazi obveza služenja vojnog roka da se žene vojni obveznici uvode u vojnu evidenciju" Dakle to obrazloženje je bilo diskriminacijsko u svojoj osnovi i kao takvo neprihvatljivo, a jedini argument je bilo to da tada nije postojala obveza služenja vojnog roka! Ovim novim prijedlogom za izmjenama ne postoji više niti jedan argument (ako je ikada i postojao) po kojemu bi jedan spol bio obavezan nešto raditi, a drugi ne kada je u pitanju bilo koja radnja ili funkcija vezana za oružane snage - kada se predlaže uvođenje obveze služenja vojnog roka! Molim da se tradicije, stereotipi, kulture, prakse i sl. u ovom slučaju stave na stranu! Također predlagani stavci (2) i (3) gledano u cjelini su u suprotnosti i sa Ustavnom RH i to člancima 3. 14. i 47.! Ovom prilikom podsjećam na sličan primjer diskriminacije na spolnoj osnovi u starom ZOMO koji je Ustavni sud 21. ožujka 2007. ispravio odlukom broj: U-I-764/2004, U-I-2578/2004, U-I-2670/2004, U-I-3006/2004 i U-I-		

			1452/2005 Obrazloženje Suda je: ... smatrat će se diskriminirajućim ako propisano razlikovanje nema objektivnog i razumnog opravdanja, odnosno ako se time ne ostvaruje legitimni cilj ili ako ne postoji razmjernost između propisane zakonske mjere i cilja koji se nastoji postići ... Stoga je Ustavni sud ukinuo osporene članke 30., 31., 66. i 78. stavak 2. ZOMO-a zbog njihove nesuglasnosti s člancima 3. i 14. Ustava. Shodno odluci Ustavnog suda iz 2007. postavljam ponovno pitanje koje je to objektivno i razumno opravdanje da se radi razlika među spolovima u ovom slučaju? Shodno svemu gore navedenom predlaže se izmjena kako slijedi: (2) Muškarci i žene vojni obveznici podliježu novačkoj obvezi i obvezi temeljnog vojnog osposobljavanja odnosno civilne službe i obvezi služenja u pričuvnom sastavu u skladu s odredbama ovog Zakona. (3) brisati		
90	ZORAN OKLOBĐIJA	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 6.	(2) Muškarci i žene vojni obveznici podliježu novačkoj obvezi i obvezi temeljnog vojnog osposobljavanja odnosno civilne službe i obvezi služenja u pričuvnom sastavu u skladu s odredbama ovog Zakona. (3) brisati	Nije prihvaćen	Kao što je ranije obrazloženo, predloženi zakon koji uređuje vojnu obvezu izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske
91	JAKOV GLAMUZINA	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 6.	Ovaj članak je protuustavan.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon koji uređuje vojnu obvezu izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske
92	CENTAR ZA EKONOMSKO OBRAZOVANJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 6.	Ovaj članak nije u skladu s člankom 3. i člankom 14. Ustava. Članak 3. Ustava glasi: "Članak 3. Sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski višestranački sustav najviše su vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelj za tumačenje Ustava." Članak 14. Ustava glasi: "Članak 14. Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Svi su pred zakonom jednaki." Članak 47. stavak 1. Ustava glasi: "Članak 47. Vojna obveza dužnost je svih za to sposobnih državljana." Ustav ne propisuje opseg niti način izvršavanja vojne obveze, nego to ostavlja na volji zakonodavca. Članak 19. Zakona o obrani glasi: "Vojna	Nije prihvaćen	Kao što je ranije obrazloženo, predloženi zakon koji uređuje vojnu obvezu izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske

			obveza dužnost je osposobljavanja, pripremanja i sudjelovanja u obrani na organiziran način svih za to sposobnih državljana Republike Hrvatske.” Muškarci i žene danas služe u Oružanim snagama ravnopravno kao djelatne vojne osobe, ugovorni i razvrstani pričuvnici i dragovoljni ročnici te zajednički doprinose sigurnosti i obrani Republike Hrvatske. To je dokaz da su i muškarci i žene sposobni za obavljanje vojničkih dužnosti u oružanim snagama. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za izvršavanje dužnosti vojne obveze u dijelu koji obuhvaća novačku obvezu, temeljno vojno osposobljavanje i kasnije služenje u razvrstanoj pričuvi je dužan izvršavati te dužnosti po sili zakona. Žena vojni obveznik koja je sposobna izvršavati iste dužnosti ih nije dužna izvršavati po sili zakona, osim ako je to posljedica odluke donesene njezinom vlastitom voljom (prijavom na dragovoljno vojno osposobljavanje). Ovaj članak stavlja građane u nepovoljniji položaj na temelju njihovog spola u usporedivoj situaciji, što je po definiciji izravna diskriminacija koja je zabranjena i Ustavom i Zakonom o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, zakonodavac nema ustavnu ovlast propisati novačku obvezu i obvezu temeljnog vojnog osposobljavanja odnosno civilne službe građanima na temelju njihovog spola. S obzirom da se pred Ustavnim sudom već vode predmeti po prijedlozima za ocjenu ustavnosti, kao i na izvjesne tužbe za zaštitu od diskriminacije i povodom povreda Ustavom zajamčenih prava, predlaže se zadržavanje sustava dragovoljnog vojnog osposobljavanja uz uvođenje naknada koje bi osigurale dovoljan broj ročnika i pričuvnika.		
93	PUČKI PRAVOBRANITELJ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	U 4. stavku, posljednjoj alineji, navedeno je da je novak uz zahtjev za odgodu temeljnog vojnog osposobljavanja dužan priložiti dokaz o trudnoći supruge. Navedeno pretpostavlja postojanje bračne zajednice kao uvjet za odgodu temeljnog vojnog osposobljavanja u slučaju očekivanja rođenja djeteta. Prema Obiteljskom zakonu izvanbračna zajednica proizvodi učinke kao i bračna zajednica te je i čl. 11. st. 3. Obiteljskog zakona propisano da „Nepovoljno postupanje prema izvanbračnim drugovima u pogledu pristupa koristima, povlasticama, ali i obvezama zajamčenim bračnim drugovima koje ne može biti opravdano objektivnim razlozima te koje nije nužno za ostvarenje istih predstavlja diskriminaciju temeljem obiteljskog statusa“. Smatramo da isto predstavlja diskriminaciju temeljem bračnog ili obiteljskog statusa i temeljem Zakona o ravnopravnosti spolova te Zakona o suzbijanju diskriminacije koji zabranjuju diskriminaciju temeljem bračnog ili obiteljskog statusa. Stoga u navedenu	Prihvaća se	

			odredbu predlažemo uvrstiti i izvanbračnu suprugu, odnosno pojasniti da se ista odnosi na bračne i izvanbračne supružnike.		
94	PUČKI PRAVOBRANITELJ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	U čl. 7. ZID Zakona o obrani, kojim je dodan i čl. 21.lj, u 2. stavku, 4. alineji propisano je da se temeljno vojno osposobljavanje može odgoditi novaku ako se zaposlio u svojstvu vježbenika ili se prvi put zaposlio, do završetka vježbeničkog staža odnosno isteka probnog rada, a najdulje godinu dana. Međutim, ukazujemo da u nekim profesijama vježbenički staž traje dulje od godine dana (npr. za odvjetničke, javnobilježničke te vježbenike u pravosudnim tijelima) pa odgoda ograničenja na godinu dana neće pomoći u ostvarenju svrhe koja je vjerojatno bila vodilja pri propisivanju ovog izuzetka, jer bi ovi vježbenici i prije završetka vježbeničkog staža morali otići na sluzenje temeljnog vojnog osposobljavanja. Kako ne bi došlo do različitog tretmana te moguće negativnog utjecaja na zapošljavanje i rad onih mladih ljudi koji se zapošljavaju u profesijama gdje je propisano dulje trajanje vježbeničkog staža, predlažemo propisati da odgoda iz ovog razloga može trajati do završetka vježbeničkog staža odnosno isteka probnog rada, a najdulje do 30. lipnja kalendarske godine u kojoj se navršava 29 godina života.	Prihvaća se	
95	PAOLA HORVAT SOVILJ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	Slažem se s Centrom za ekonomsko obrazovanje. Predloženi članak 21.k st. 1. alineje 5. i 6. u suprotnosti je s člankom 14. st. 2. i člankom 47. Ustava Republike Hrvatske. Navedenim odredbama se obveze temeljnog vojnog osposobljavanja na njihov zahtjev oslobađa novak polaznik policijske škole Ministarstva unutarnjih poslova i novak zaređeni svećenik, đakon, redovnik koji se zavjetovao te osoba istoga statusa vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj. Članak 14. st. 2. Ustava glasi: Svi su pred zakonom jednaki. Članak 47. Ustava Republike Hrvatske glasi: Vojna obveza i obrana Republike Hrvatske dužnost je svih za to sposobnih državljana. Dopusšten je prigovor savjesti onima koji poradi svojih vjerskih ili moralnih nazora nisu pripravnici sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u oružanim snagama. Te su osobe obvezane ispunjavati druge dužnosti određene zakonom. Predloženim izmjenama Zakona o obrani se uvodi obveza temeljnog vojnog osposobljavanja odnosno civilne službe svim muškarcima vojnim obveznicima. S obzirom da navedene kategorije novaka ne ispunjavaju dužnosti vojne obveze i obrane Republike Hrvatske u sklopu polaganja policijske škole ili davanja svećeničkog i sl. zavjeta, zakonodavac nema ovlast izuzeti ih iz obveze temeljnog vojnog osposobljavanja. Ovakvim prijedlogom	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske

			se polaznika policijske škole stavlja u nejednak položaj pred zakonom u odnosu na polaznike drugih civilnih obrazovnih ustanova u usporedivom položaju. Temeljno vojno osposobljavanje sastoji se od puno više od učenja rukovanja osobnim naoružanjem (koje, usput rečeno, se može osim u policijskoj školi učiti i u streljačkom klubu). Također, zaređene svećenike, đakone i redovnike se stavlja u nejednak položaj pred zakonom u odnosu na druge vojne obveznike, bez obzira na vjerske ili moralne nazore poradi kojih eventualno ne bi bili pripravnici sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti, u usporedivom položaju – svećenike, đakone i redovnike se ovakvim prijedlogom oslobađa i obveze civilne službe, dok "obični" ljudi koji bi dijelili iste vjerske ili moralne nazore bi i dalje bili obveznici civilne službe.		
96	CENTAR ZA EKONOMSKO OBRAZOVANJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	Predloženi članak 21.k st. 1. alineje 5. i 6. u suprotnosti je s člankom 14. st. 2. i člankom 47. Ustava Republike Hrvatske. Navedenim odredbama se obveze temeljnog vojnog osposobljavanja na njihov zahtjev oslobađa novak polaznik policijske škole Ministarstva unutarnjih poslova i novak zaređeni svećenik, đakon, redovnik koji se zavjetovao te osoba istoga statusa vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj. Članak 14. st. 2. Ustava glasi: Svi su pred zakonom jednaki. Članak 47. Ustava Republike Hrvatske glasi: Vojna obveza i obrana Republike Hrvatske dužnost je svih za to sposobnih državljana. Dopusšten je prigovor savjesti onima koji poradi svojih vjerskih ili moralnih nazora nisu pripravnici sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u oružanim snagama. Te su osobe obvezane ispunjavati druge dužnosti određene zakonom. Predloženim izmjenama Zakona o obrani se uvodi obveza temeljnog vojnog osposobljavanja odnosno civilne službe svim muškarcima vojnim obveznicima. S obzirom da navedene kategorije novaka ne ispunjavaju dužnosti vojne obveze i obrane Republike Hrvatske u sklopu polaganja policijske škole ili davanja svećeničkog i sl. zavjeta, zakonodavac nema ovlast izuzeti ih iz obveze temeljnog vojnog osposobljavanja. Ovakvim prijedlogom se polaznika policijske škole stavlja u nejednak položaj pred zakonom u odnosu na polaznike drugih civilnih obrazovnih ustanova u usporedivom položaju. Temeljno vojno osposobljavanje sastoji se od puno više od učenja rukovanja osobnim naoružanjem (koje, usput rečeno, se može osim u policijskoj školi učiti i u streljačkom klubu). Također, zaređene svećenike, đakone i redovnike se stavlja u nejednak	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske

			položaj pred zakonom u odnosu na druge vojne obveznike, bez obzira na vjerske ili moralne nazore poradi kojih eventualno ne bi bili pripravnici sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti, u usporedivom položaju – svećenike, đakone i redovnike se ovakvim prijedlogom oslobađa i obveze civilne službe, dok "obični" ljudi koji bi dijelili iste vjerske ili moralne nazore bi i dalje bili obveznici civilne službe. S obzirom da bi primjerena mjesečna naknada osigurala dovoljan broj ročnika, predlažemo uvođenje iste kako bi se izbjegli svi indirektni ekonomski i društveni troškovi obveznog temeljnog vojnog osposobljavanja.		
97	IVANA ZANZE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	Udruga Roditelji u akciji pridružuje se komentarima MMH i CMS: Nadopuna teksta "U članku 21.e stavku 6 potrebno je dodati jasan rok za podnošenje ove obavijesti te postupanje nadležnog tijela povodom iste - kako bi se izbjegle pravne praznine i nedorečenosti ove odredbe. Predlažemo da se riječi "odmah nakon primitka poziva" zamijene riječima "u roku od tri dana od primitka poziva, odnosno tri dana od nastupanja bolesti ili drugog opravdanog razloga", kako bi se jasnije odredio rok za podnošenje obavijesti, ali i predvidjela situacija u kojoj ovakve okolnosti nastupe između zaprimanja poziva i vremena određenog pozivom. Također, kako bi se izbjegle situacije pravne nesigurnosti, važno je propisati i postupanje nadležnog tijela po primitku ove obavijesti, stoga predlažemo dodati rečenice: "Područni odjel za poslove obrane dužan je po primitku obavijesti žurno o njoj odlučiti, a najkasnije sedam dana prije vremena određenog pozivom. Ukoliko vojni obveznik ne zaprimi pravovremeno potvrdu, nije dužan po pozivu postupiti, a područni odjel za poslove obrane poslat će mu novi poziv." Nadopuna teksta: "U članku 21.f potrebno je brisati "osim novaka koji u toj kalendarskoj godini navršava 30 godina života". Naime, nije logično ni opravdano zbog čega bi se osobu koja je podnijela zahtjev za otpust iz hrvatskog državljanstva pozivalo na izvršavanje vojne obveze dok je taj zahtjev u obradi, neovisno o dobi te osobe." Nadopuna teksta: U članku 21.j (2) predlažemo riječi "izdržane kazne zatvora, nakon uvjetnog puštanja, nakon obustave odgojne ili sigurnosne mjere" zamijeniti riječima "nastupanja rehabilitacije na način propisan Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji." Smatramo da je služenje vojnog roka i služenje hrvatskoj vojsci izrazito odgovoran zadatak, te se na isti	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje vojnu obvezu, temeljno vojno osposobljavanje i civilnu službu.

			trebaju upućivati samo osobe koje su potpuno rehabilitirane. Nadopuna teksta: U članku 21. Ij (3) riječi "u roku od osam dana" zamijeniti riječima "u roku od 15 dana" Obrazloženje: s obzirom da dio dokumentacije potreban nije dostupan kroz online sustav (e-građani) te da rok od osam dana može zahvatiti veći broj neradnih dana, potrebno je omogućiti dovoljno vremena da se prikupi dokumentacija. Opći komentar: U članku 21. Ij (4) kod navoda "dokaz o trudnoći supruge" nije jasno odnosi li se ovo na bračnu i/ili izvanbračnu suprugu. U svakom slučaju, čak i da se konkretizira uvjet na način; dokaz o trudnoći bračne ili izvanbračne supruge, to u nepovoljan položaj stavlja sve ostale muškarce koji nisu sklopili bračnu zajednicu, a koji očekuju dijete s partnericom za koju nisu ispunjeni uvjeti koji ju zakonski smatraju njegovom izvanbračnom suprugom. Dakle ovime se krši pravo muškarca da bude prisutan prije rođenja djeteta, u trenutku rođenja djeteta odnosno nakon rođenja djeteta, a ukoliko nije u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici. Stoga bi dokaz o trudnoći osobe uz pisanu izjavu da je trudna s pozvanim novakom bio adekvatniji.		
98	SANDRA ROZMAN PAPAK	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	Pridružujem se komentarima Mreže mladih Hrvatske. U članku 21.e stavku 6 potrebno je dodati jasan rok za podnošenje ove obavijesti te postupanje nadležnog tijela povodom iste - kako bi se izbjegle pravne praznine i nedorečenosti ove odredbe. Predlažemo da se riječi "odmah nakon primitka poziva" zamijene riječima "u roku od tri dana od primitka poziva, odnosno tri dana od nastupanja bolesti ili drugog opravdanog razloga", kako bi se jasnije odredio rok za podnošenje obavijesti, ali i predvidjela situacija u kojoj ovakve okolnosti nastupe između zaprimanja poziva i vremena određenog pozivom. Također, kako bi se izbjegle situacije pravne nesigurnosti, važno je propisati i postupanje nadležnog tijela po primitku ove obavijesti, stoga predlažemo dodati rečenice: "Područni odjel za poslove obrane dužan je po primitku obavijesti žurno o njoj odlučiti, a najkasnije sedam dana prije vremena određenog pozivom. Ukoliko vojni obveznik ne zaprimi pravovremeno potvrdu, nije dužan po pozivu postupiti, a područni odjel za poslovne obrane poslat će mu novi poziv." U članku 21.f potrebno je brisati "osim novaka koji u toj kalendarskoj godini navršava 30 godina života". Naime, nije logično ni opravdano zbog čega bi se osobu koja je podnijela zahtjev za otpust iz hrvatskog državljanstva pozivalo na izvršavanje vojne obveze dok je taj zahtjev u	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje vojnu obvezu, temeljno vojno osposobljavanje i civilnu službu.

			obradi, neovisno o dobi te osobe." U članku 21.j (2) predlažemo riječi "izdržane kazne zatvora, nakon uvjetnog puštanja, nakon obustave odgojne ili sigurnosne mjere" zamijeniti riječima "nastupanja rehabilitacije na način propisan Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji." Smatramo da je služenje vojnog roka i služenje hrvatskoj vojsci izrazito odgovoran zadatak, te se na isti trebaju upućivati samo osobe koje su potpuno rehabilitirane. U članku 21. lj (3) riječi "u roku od osam dana" zamijeniti riječima "u roku od 15 dana" Obrazloženje: s obzirom da dio dokumentacije potreban nije dostupan kroz online sustav (e-građani) te da rok od osam dana može zahvatiti veći broj neradnih dana, potrebno je omogućiti dovoljno vremena da se prikupi dokumentacija. Opći komentar: U članku 21. lj (4) kod navoda "dokaz o trudnoći supruge" nije jasno odnosi li se ovo na bračnu i/ili izvanbračnu suprugu. U svakom slučaju, čak i da se konkretizira uvjet na način; dokaz o trudnoći bračne ili izvanbračne supruge, to u nepovoljan položaj stavlja sve ostale muškarce koji nisu sklopili bračnu zajednicu, a koji očekuju dijete s partnericom za koju nisu ispunjeni uvjeti koji ju zakonski smatraju njegovom izvanbračnom suprugom. Dakle ovime se krši pravo muškarca da bude prisutan prije rođenja djeteta, u trenutku rođenja djeteta odnosno nakon rođenja djeteta, a ukoliko nije u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici. Stoga bi dokaz o trudnoći osobe uz pisanu izjavu da je trudna s pozvanim novakom bio adekvatniji.		
99	SANJIN LUKARIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	Članak 21.b stavak 3 se briše - zbog potrebe usklađivanja s čl. 14 st. 2 Ustava RH "Svi su pred zakonom jednaki." Dakle, ne mogu jedna pravila vrijediti za žene, a druga za muškarce.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske
100	ZELENA AKCIJA	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	Tražimo sljedeće nadopune: - U članku 21.e stavku 6 potrebno je dodati jasan rok za podnošenje ove obavijesti te postupanje nadležnog tijela povodom iste - kako bi se izbjegle pravne praznine i nedorečenosti ove odredbe. Predlažemo da se riječi "odmah nakon primitka poziva" zamijene riječima "u roku od tri dana od primitka poziva, odnosno tri dana od nastupanja bolesti ili drugog opravdanog razloga", kako bi se jasnije odredio rok za podnošenje obavijesti, ali i predvidjela situacija u kojoj ovakve okolnosti nastupe između zaprimanja poziva i vremena određenog pozivom. Također, kako bi se izbjegle situacije pravne nesigurnosti, važno je propisati i postupanje nadležnog tijela po	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje vojnu obvezu, temeljno vojno osposobljavanje i civilnu službu.

			primitku ove obavijesti, stoga predlažemo dodati rečenice: "Područni odjel za poslove obrane dužan je po primitku obavijesti žurno o njoj odlučiti, a najkasnije sedam dana prije vremena određenog pozivom. Ukoliko vojni obveznik ne zaprimi pravovremeno potvrdu, nije dužan po pozivu postupiti, a područni odjel za poslovne obrane poslat će mu novi poziv." - U članku 21.f potrebno je brisati "osim novaka koji u toj kalendarskoj godini navršava 30 godina života". Naime, nije logično ni opravdano zbog čega bi se osobu koja je podnijela zahtjev za otpust iz hrvatskog državljanstva pozivalo na izvršavanje vojne obveze dok je taj zahtjev u obradi, neovisno o dobi te osobe." U članku 21.j (2) predlažemo riječi "izdržane kazne zatvora, nakon uvjetnog puštanja, nakon obustave odgojne ili sigurnosne mjere" zamijeniti riječima "nastupanja rehabilitacije na način propisan Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji." Smatramo da je služenje vojnog roka i služenje hrvatskoj vojsci izrazito odgovoran zadatak, te se na isti trebaju upućivati samo osobe koje su potpuno rehabilitirane. - U članku 21. lj (3) riječi "u roku od osam dana" zamijeniti riječima "u roku od 15 dana" Obrazloženje: s obzirom da dio dokumentacije potreban nije dostupan kroz online sustav (e-građani) te da rok od osam dana može zahvatiti veći broj neradnih dana, potrebno je omogućiti dovoljno vremena da se prikupi dokumentacija. - U članku 21. lj (4) kod navoda "dokaz o trudnoći supruge" nije jasno odnosi li se ovo na bračnu i/ili izvanbračnu suprugu. U svakom slučaju, čak i da se konkretizira uvjet na način; dokaz o trudnoći bračne ili izvanbračne supruge, to u nepovoljan položaj stavlja sve ostale muškarce koji nisu sklopili bračnu zajednicu, a koji očekuju dijete s partnericom za koju nisu ispunjeni uvjeti koji ju zakonski smatraju njegovom izvanbračnom suprugom. Dakle ovime se krši pravo muškarca da bude prisutan prije rođenja djeteta, u trenutku rođenja djeteta odnosno nakon rođenja djeteta, a ukoliko nije u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici. Stoga bi dokaz o trudnoći osobe uz pisanu izjavu da je trudna s pozvanim novakom bio adekvatniji.		
101	CENTAR ZA MIROVNE STUDIJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	U članku 7. traži se nadopuna teksta: sljedećim: U članku 21.e stavku 6 potrebno je dodati jasan rok za podnošenje ove obavijesti te postupanje nadležnog tijela povodom iste - kako bi se izbjegle pravne praznine i nedorečenosti ove odredbe. Predlažemo da se riječi "odmah nakon	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno i jasno uređuje vojnu obvezu

			primitka poziva" zamijene riječima "u roku od tri dana od primitka poziva, odnosno tri dana od nastupanja bolesti ili drugog opravdanog razloga", kako bi se jasnije odredio rok za podnošenje obavijesti, ali i predvidjela situacija u kojoj ovakve okolnosti nastupe između zaprimanja poziva i vremena određenog pozivom. Također, kako bi se izbjegle situacije pravne nesigurnosti, važno je propisati i postupanje nadležnog tijela po primitku ove obavijesti, stoga predlažemo dodati rečenice: "Područni odjel za poslove obrane dužan je po primitku obavijesti žurno o njoj odlučiti, a najkasnije sedam dana prije vremena određenog pozivom. Ukoliko vojni obveznik ne zaprimi pravovremeno potvrdu, nije dužan po pozivu postupiti, a područni odjel za poslovne obrane poslat će mu novi poziv. U članku 21.f potrebno je brisati "osim novaka koji u toj kalendarskoj godini navršava 30 godina života". Naime, nije logično ni opravdano zbog čega bi se osobu koja je podnijela zahtjev za otpust iz hrvatskog državljanstva pozivalo na izvršavanje vojne obveze dok je taj zahtjev u obradi, neovisno o dobi te osobe. U članku 21.j (2) predlažemo riječi "izdržane kazne zatvora, nakon uvjetnog puštanja, nakon obustave odgojne ili sigurnosne mjere" zamijeniti riječima "nastupanja rehabilitacije na način propisan Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji. Smatramo da je služenje vojnog roka i služenje hrvatskoj vojsci izrazito odgovoran zadatak, te se na isti trebaju upućivati samo osobe koje su potpuno rehabilitirane. U članku 21. lj (3) riječi "u roku od osam dana" zamijeniti riječima "u roku od 15 dana" Obrazloženje: s obzirom da dio dokumentacije potreban nije dostupan kroz online sustav (e-građani) te da rok od osam dana može zahvatiti veći broj neradnih dana, potrebno je omogućiti dovoljno vremena da se prikupi dokumentacija. U članku 21. lj (4) kod navoda "dokaz o trudnoći supruge" nije jasno odnosi li se ovo na bračnu i/ili izvanbračnu suprugu. U svakom slučaju, čak i da se konkretizira uvjet na način; dokaz o trudnoći bračne ili izvanbračne supruge, to u nepovoljan položaj stavlja sve ostale muškarce koji nisu sklopili bračnu zajednicu, a koji očekuju dijete s partnericom za koju nisu ispunjeni uvjeti koji ju zakonski smatraju njegovom izvanbračnom suprugom. Dakle ovime se krši pravo muškarca da bude prisutan prije rođenja djeteta, u trenutku rođenja djeteta odnosno nakon rođenja djeteta, a ukoliko nije u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici. Stoga bi dokaz		

			o trudnoći osobe uz pisanu izjavu da je trudna s pozvanim novakom bio adekvatniji.		
102	KRISTIJAN OREŠKOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	Nadopuna teksta "U članku 21.e stavku 6 potrebno je dodati jasan rok za podnošenje ove obavijesti te postupanje nadležnog tijela povodom iste - kako bi se izbjegle pravne praznine i nedorečenosti ove odredbe. Predlažemo da se riječi "odmah nakon primitka poziva" zamijene riječima "u roku od tri dana od primitka poziva, odnosno tri dana od nastupanja bolesti ili drugog opravdanog razloga", kako bi se jasnije odredio rok za podnošenje obavijesti, ali i predvidjela situacija u kojoj ovakve okolnosti nastupe između zaprimanja poziva i vremena određenog pozivom. Također, kako bi se izbjegle situacije pravne nesigurnosti, važno je propisati i postupanje nadležnog tijela po primitku ove obavijesti, stoga predlažemo dodati rečenice: "Područni odjel za poslove obrane dužan je po primitku obavijesti žurno o njoj odlučiti, a najkasnije sedam dana prije vremena određenog pozivom. Ukoliko vojni obveznik ne zaprimi pravovremeno potvrdu, nije dužan po pozivu postupiti, a područni odjel za poslovne obrane poslat će mu novi poziv." Nadopuna teksta: "U članku 21.f potrebno je brisati "osim novaka koji u toj kalendarskoj godini navršava 30 godina života". Naime, nije logično ni opravdano zbog čega bi se osobu koja je podnijela zahtjev za otpust iz hrvatskog državljanstva pozivalo na izvršavanje vojne obveze dok je taj zahtjev u obradi, neovisno o dobi te osobe." Nadopuna teksta: U članku 21.j (2) predlažemo riječi "izdržane kazne zatvora, nakon uvjetnog puštanja, nakon obustave odgojne ili sigurnosne mjere" zamijeniti riječima "nastupanja rehabilitacije na način propisan Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji." Smatramo da je služenje vojnog roka i služenje hrvatskoj vojsci izrazito odgovoran zadatak, te se na isti trebaju upućivati samo osobe koje su potpuno rehabilitirane. Nadopuna teksta: U članku 21. lj (3) riječi "u roku od osam dana" zamijeniti riječima "u roku od 15 dana" Obrazloženje: s obzirom da dio dokumentacije potreban nije dostupan kroz online sustav (e-građani) te da rok od osam dana može zahvatiti veći broj neradnih dana, potrebno je omogućiti dovoljno vremena da se prikupi dokumentacija. Opći komentar: U članku 21. lj (4) kod navoda "dokaz o trudnoći supruge" nije jasno odnosi li se ovo na bračnu i/ili izvanbračnu suprugu. U svakom slučaju, čak i da se konkretizira uvjet na način; dokaz o trudnoći bračne ili	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje vojnu obvezu

			izvanbračne supruge, to u nepovoljan položaj stavlja sve ostale muškarce koji nisu sklopili bračnu zajednicu, a koji očekuju dijete s partnericom za koju nisu ispunjeni uvjeti koji ju zakonski smatraju njegovom izvanbračnom suprugom. Dakle ovime se krši pravo muškarca da bude prisutan prije rođenja djeteta, u trenutku rođenja djeteta odnosno nakon rođenja djeteta, a ukoliko nije u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici. Stoga bi dokaz o trudnoći osobe uz pisanu izjavu da je trudna s pozvanim novakom bio adekvatniji.		
103	CENTAR ZA GRAĐANSKE INICIJATIVE POREČ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	U članku 21.e stavku 6 potrebno je dodati jasan rok za podnošenje ove obavijesti te postupanje nadležnog tijela povodom iste - kako bi se izbjegle pravne praznine i nedorečenosti ove odredbe. Predlažemo da se riječi "odmah nakon primitka poziva" zamijene riječima "u roku od tri dana od primitka poziva, odnosno tri dana od nastupanja bolesti ili drugog opravdanog razloga", kako bi se jasnije odredio rok za podnošenje obavijesti, ali i predvidjela situacija u kojoj ovakve okolnosti nastupe između zaprimanja poziva i vremena određenog pozivom. Također, kako bi se izbjegle situacije pravne nesigurnosti, važno je propisati i postupanje nadležnog tijela po primitku ove obavijesti, stoga predlažemo dodati rečenice: "Područni odjel za poslove obrane dužan je po primitku obavijesti žurno o njoj odlučiti, a najkasnije sedam dana prije vremena određenog pozivom. Ukoliko vojni obveznik ne zaprimi pravovremeno potvrdu, nije dužan po pozivu postupiti, a područni odjel za poslovne obrane poslat će mu novi poziv." U članku 21.f potrebno je brisati "osim novaka koji u toj kalendarskoj godini navršava 30 godina života". Naime, nije logično ni opravdano zbog čega bi se osobu koja je podnijela zahtjev za otpust iz hrvatskog državljanstva pozivalo na izvršavanje vojne obveze dok je taj zahtjev u obradi, neovisno o dobi te osobe." U članku 21.j (2) predlažemo riječi "izdržane kazne zatvora, nakon uvjetnog puštanja, nakon obustave odgojne ili sigurnosne mjere" zamijeniti riječima "nastupanja rehabilitacije na način propisan Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji." Smatramo da je služenje vojnog roka i služenje hrvatskoj vojsci izrazito odgovoran zadatak, te se na isti trebaju upućivati samo osobe koje su potpuno rehabilitirane. U članku 21. lj (3) riječi "u roku od osam dana" zamijeniti riječima "u roku od 15 dana" Obrazloženje: s obzirom da dio dokumentacije potreban nije dostupan kroz online sustav (e-građani) te da rok od osam dana može zahvatiti veći	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje vojnu obvezu

			broj neradnih dana, potrebno je omogućiti dovoljno vremena da se prikupi dokumentacija. Opći komentar: U članku 21. Ij (4) kod navoda "dokaz o trudnoći supruge" nije jasno odnosi li se ovo na bračnu i/ili izvanbračnu suprugu. U svakom slučaju, čak i da se konkretizira uvjet na način; dokaz o trudnoći bračne ili izvanbračne supruge, to u nepovoljan položaj stavlja sve ostale muškarce koji nisu sklopili bračnu zajednicu, a koji očekuju dijete s partnericom za koju nisu ispunjeni uvjeti koji ju zakonski smatraju njegovom izvanbračnom suprugom. Dakle ovime se krši pravo muškarca da bude prisutan prije rođenja djeteta, u trenutku rođenja djeteta odnosno nakon rođenja djeteta, a ukoliko nije u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici. Stoga bi dokaz o trudnoći osobe uz pisanu izjavu da je trudna s pozvanim novakom bio adekvatniji.		
104	MARIO MARKOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	U javnom savjetovanju je i Nacrt Prijedloga strategije obrane Republike Hrvatske. Neki dijelovi navedenog prijedloga podsjećaju na koncept općenarodne obrane kojeg bi se trebali sjećati svi muškarci i žene rođeni prije 1970.-te. kao npr. dio o civilnim nositeljima na stranici 13. („Radi stavljanja navedenih i drugih potencijala u funkciju obrane, potrebno je kontinuirano provoditi obrambene pripreme civilnih nositelja i sudionika. Pripreme Oružanih snaga za vođenje borbenih operacija osiguravaju se sveukupnim mirnodopskim aktivnostima djelatnog i pričuvnog sastava, pripremama za provedbu mobilizacije i mobilizacijskog razvoja, izradom i provedbom Plana uporabe Oružanih snaga Republike Hrvatske i planova pripravnosti te planiranjem i provedbom obrambenih postupaka koji prethode njihovoj uporabi. Civilni nositelji obrambene funkcije i obrambenih priprema osiguravaju materijalno zbrinjavanje i potporu Oružanim snagama za uspješnu provedbu obrambenih operacija te, uz jednake uvjete, potporu Hrvatske kao zemlje domaćina savezničkim snagama. Civilni nositelji obrambenih priprema u miru provode odgovarajuće aktivnosti za djelovanje u stanju neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti Republike Hrvatske i ratnom stanju.“) ili dio o općoj mobilizaciji na stranici 14. („Različitost scenarija mogućih oružanih sukoba nameće Hrvatskoj imperativ održavanja i razvijanja obrambenih sposobnosti za provedbu intenzivnih modernih operacija obrane vlastitog teritorija. Budući da prijetnja oružanom agresijom može nastupiti u bitno različitim strateškim okolnostima, Oružane snage trebaju biti sposobne provesti brzi borbeni razvoj i mobilizaciju te onemogućiti prodor agresorskih snaga na nacionalni teritorij“) U konceptu općenarodne obrane	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje vojnu obvezu i temeljno vojno osposobljavanje kao dio vojne obveze

			(nekad) kao i u ovom predloženom (danas) naglašava se priprema civilnih i vojnih struktura za obranu zemlje, zatim da se provode kontinuirane obrambene pripreme, uključujući mobilizaciju i planove uporabe vojnih snaga, te da civilni sektor igra ključnu ulogu u logističkoj podršci vojsci. Koncept općenarodne obrane prvenstveno navodim zbog trajanja temeljnog vojnog osposobljavanja, a ne iz neke moje reminiscencije na prošla vremena. Iznenadjujuće je da je trajanje temeljnog vojnog osposobljavanja određeno samo na *dva mjeseca* (članak 21.n), te se može postaviti pitanje kako se uopće došlo do toga da su baš dva mjeseca odgovarajuće razdoblje obuke, a ne recimo jedan, tri ili više mjeseci? U konceptu općenarodne obrane (nekad), vojno obrazovanje praktički je bilo *permanentno*. U srednjoškolskom obrazovanju postojao je predmet „Općenarodna obrana“ s praktičnom nastavom u kojoj su se učenici upoznavali sa pješačkim naoružanjem uz obavezno ocjensko gađanje iz puške na poligonu. Pripreme za gađanje uključivale su i ocjensko gađanje iz zračne puške. Na fakultetima se prve dvije godine također izučavao predmet „Općenarodna obrana“ na teorijskoj razini. Međutim, nakon završetka prve godine studija bila je obavezna predvojnička obuka za studente u tzv. „Omladinskim nastavnim jedinicama“. Tako je npr. generacija rođena 1957. tijekom srpnja 1977. u 15 ili 16 dana morala savladati pješačku temeljnu obuku npr. trening izdržljivosti, taktičku obuku i vježbe (desetina u napadu i obrani, pojedinac u napadu i obrani, borba protiv tenkova, bacanje ručne bombe, borba pješačkim naoružanjem protiv niskoletjećih letjelica, gađanje iz puške itd.). Ovo govorim iz vlastitog iskustva. Dakle, osnovno „pješačko gradivo“ tadašnji novaci savladali su za **četiri puta manje** vremena nego u odnosu na vrijeme koje će imati na raspolaganju sadašnji novaci. U kontekstu tadašnjeg političkog i društvenog uređenja, bitno je uzeti u obzir da je motivacija vojno sposobnih muškaraca za služenje vojnog roka bila kombinacija društvene časti, obaveze, stjecanja korisnih vještina i ograničenih mogućnosti za izbjegavanje službe. O kojoj motivaciji se danas govori potencijalnim novacima? Davno sam pročitao bitnu razliku između taktike i strategije. Taktika je *pobijediti* neprijatelja u klanu. Međutim, strategija je *dovesti* neprijatelja u klanac. Razvoj hrvatske vojske tijekom proteklih 18 godina temeljen na političkom kompromisu i podilaženju različitim interesima radi „mira u kući“, rezultirao je slabljenjem obrambene strategije i sigurnosnih kapaciteta. Zanimljivo se		

			modernizacije i jačanje vojske, nisu u dovoljnoj mjeri uočene prijetnje i rizici na istoku Europe, te se u vezi toga nisu preispitali i prilagodili obrambeni planovi. Tijekom 18 godina u Republici Hrvatskoj stasale su generacije mladih koji danas imaju opravdane razloge za skepticizam prema služenju obaveznog vojnog roka, jer smatraju da je vojni rok besmislen u kontekstu stvarnih problema poput korupcije, nedostatka radnih mjesta, visoke cijene života, demografije, priuštivog stanovanja itd. Navedeni izazovi stvaraju osjećaj nesigurnosti i nezadovoljstva prema državi i to su zapravo ključne unutarnje sigurnosne prijetnje koje vojna obuka ne može riješiti. Ponovo ću navesti dio iz izvješća gospođe Blondin koja smatra da oružane snage moraju imati reputaciju prvoklasnog poslodavca kako bi mogle privući najkvalitetnije muškarce ili žene, a regrutacijske kampanje ne bi trebale biti temeljene na zastarjelim stereotipima. U komentaru uz članak 6. napisao sam između ostalog da su osobni interesi, status, izravni materijalni ili financijski poticaji ključni faktori ponašanja u kriznim situacijama (npr. havarija broda na moru), dok su društvene norme i očekivanja o žrtvovanju za zajednicu ili one slabije, uglavnom mit ili iznimka, a ne pravilo. Stoga bi u kreiranju obrambene politike trebalo uzeti u obzir stvarne motivacijske mehanizme ljudi, a ne oslanjati se na idealizirane predodžbe o ljudskom ponašanju. Osim toga, izjave u medijima kao npr. ministra Ivana Anušića u Dnevniku NOVA TV dana 4.06.2025. da se osoba koja završi temeljno vojno osposobljavanje stavlja **na raspolaganje** Republici Hrvatskoj i hrvatskom narodu do svoje 55. godine, jer će do svoje 55. godine imati obvezu i biti pričuvni sastav oružanih snaga izazivaju određene nedoumice. Naime, još uvijek postoje sjećanja na vremena kada su Hrvati bili raznim državama na „raspolaganju“ i polagali svoje živote na bojištima diljem Europe, što najbolje opisuju stihovi „Nigdar još ni bilo pak nigdar nemre biti, da kmet neje moral na vojščinu iti“ (Miroslav Krleža: Balade Petrice Kerempuha, balada Khevenhiller). Naravno da Republika Hrvatska kao članica NATO-a ne može samo očekivati pomoć u slučaju rata od članica NATO-a, nego se očekuje i da sudjeluje i u obrani drugih članica saveza ukoliko bi bile napadnute. Stoga smatram da samo profesionalna vojska može sudjelovati u eventualnom ispunjavanju ugovornih obveza sukladno članku 5. Sjevernoatlantskog ugovora, te je		

			krajnje vrijeme da država donese odluku o daljnjem razvoju koncepta profesionalne vojske koja je spremna na brzu reakciju i sposobnost prilagodbe suvremenim sigurnosnim izazovima. Također smatram da je koncept vojske baziran na prisilnom novačenju civila neučinkovit i zastario i treba ga napustiti. Naime, kao što sam naveo u komentaru uz članak 6. **sustavi koji se oslanjaju na dragovoljnost i primjerene naknade učinkovitiji su i pravedniji od onih koji se oslanjaju na prisilu ili moralna očekivanja**.		
105	CENTAR ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA - OSIJEK	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	Pridružujemo se komentarima Mreže mladih Hrvatske i Centra za mirovne studije: U članku 21.e stavku 6 potrebno je dodati jasan rok za podnošenje ove obavijesti te postupanje nadležnog tijela povodom iste - kako bi se izbjegle pravne praznine i nedorečenosti ove odredbe. Predlažemo da se riječi "odmah nakon primitka poziva" zamijene riječima "u roku od tri dana od primitka poziva, odnosno tri dana od nastupanja bolesti ili drugog opravdanog razloga", kako bi se jasnije odredio rok za podnošenje obavijesti, ali i predvidjela situacija u kojoj ovakve okolnosti nastupe između zaprimanja poziva i vremena određenog pozivom. Također, kako bi se izbjegle situacije pravne nesigurnosti, važno je propisati i postupanje nadležnog tijela po primitku ove obavijesti, stoga predlažemo dodati rečenice: "Područni odjel za poslove obrane dužan je po primitku obavijesti žurno o njoj odlučiti, a najkasnije sedam dana prije vremena određenog pozivom. Ukoliko vojni obveznik ne zaprimi pravovremeno potvrdu, nije dužan po pozivu postupiti, a područni odjel za poslovne obrane poslat će mu novi poziv." U članku 21.f potrebno je brisati "osim novaka koji u toj kalendarskoj godini navršava 30 godina života". Naime, nije logično ni opravdano zbog čega bi se osobu koja je podnijela zahtjev za otpust iz hrvatskog državljanstva pozivalo na izvršavanje vojne obveze dok je taj zahtjev u obradi, neovisno o dobi te osobe." U članku 21.j (2) predlažemo riječi "izdržane kazne zatvora, nakon uvjetnog puštanja, nakon obustave odgojne ili sigurnosne mjere" zamijeniti riječima "nastupanja rehabilitacije na način propisan Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji." Smatramo da je služenje vojnog roka i služenje hrvatskoj vojsci izrazito odgovoran zadatak, te se na isti trebaju upućivati samo osobe koje su potpuno rehabilitirane. U članku 21. lj (3) riječi "u roku od osam dana" zamijeniti riječima "u roku od 15 dana"	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno i jasno uređuje vojnu obvezu i temeljno vojno osposobljavanje kao dio vojne obveze

			Obrazloženje: s obzirom da dio dokumentacije potreban nije dostupan kroz online sustav (e-građani) te da rok od osam dana može zahvatiti veći broj neradnih dana, potrebno je omogućiti dovoljno vremena da se prikupi dokumentacija. Opći komentar: U članku 21. lj (4) kod navoda "dokaz o trudnoći supruge" nije jasno odnosi li se ovo na bračnu i/ili izvanbračnu suprugu. U svakom slučaju, čak i da se konkretizira uvjet na način; dokaz o trudnoći bračne ili izvanbračne supruge, to u nepovoljan položaj stavlja sve ostale muškarce koji nisu sklopili bračnu zajednicu, a koji očekuju dijete s partnericom za koju nisu ispunjeni uvjeti koji ju zakonski smatraju njegovom izvanbračnom suprugom. Dakle ovime se krši pravo muškarca da bude prisutan prije rođenja djeteta, u trenutku rođenja djeteta odnosno nakon rođenja djeteta, a ukoliko nije u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici. Stoga bi dokaz o trudnoći osobe uz pisanu izjavu da je trudna s pozvanim novakom bio adekvatniji.		
106	MREŽA MLADIH HRVATSKE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	U članku 21. lj (4) kod navoda "dokaz o trudnoći supruge" nije jasno odnosi li se ovo na bračnu i/ili izvanbračnu suprugu. U svakom slučaju, čak i da se konkretizira uvjet na način; dokaz o trudnoći bračne ili izvanbračne supruge, to u nepovoljan položaj stavlja sve ostale muškarce koji nisu sklopili bračnu zajednicu, a koji očekuju dijete s partnericom za koju nisu ispunjeni uvjeti koji ju zakonski smatraju njegovom izvanbračnom suprugom. Dakle ovime se krši pravo muškarca da bude prisutan prije rođenja djeteta, u trenutku rođenja djeteta odnosno nakon rođenja djeteta, a ukoliko nije u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici. Stoga bi dokaz o trudnoći osobe uz pisanu izjavu da je trudna s pozvanim novakom bio adekvatniji.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno i jasno uređuje vojnu obvezu i temeljno vojno osposobljavanje kao dio vojne obveze
107	MREŽA MLADIH HRVATSKE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	U članku 21. lj (3) riječi "u roku od osam dana" zamijeniti riječima "u roku od 15 dana" Obrazloženje: s obzirom da dio dokumentacije potreban nije dostupan kroz online sustav (e-građani) te da rok od osam dana može zahvatiti veći broj neradnih dana, potrebno je omogućiti dovoljno vremena da se prikupi dokumentacija.	Nije prihvaćen	Kao što je ranije navedeno predloženi zakon detaljno i jasno uređuje vojnu obvezu i temeljno vojno osposobljavanje
108	MREŽA MLADIH HRVATSKE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	U članku 21.j (2) predlažemo riječi "izdržane kazne zatvora, nakon uvjetnog puštanja, nakon obustave odgojne ili sigurnosne mjere" zamijeniti riječima "nastupanja rehabilitacije na način propisan Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji." Smatramo da je služenje vojnog roka i služenje hrvatskoj vojsci izrazito odgovoran zadatak, te se na isti trebaju upućivati samo osobe koje su potpuno rehabilitirane.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje vojnu obvezu i sve elemente vezane uz temeljno vojno osposobljavanje
109	MREŽA MLADIH HRVATSKE	NACRT PRIJEDLOGA	U članku 21.f potrebno je brisati "osim novaka koji u toj kalendarskoj godini	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje vojnu obvezu i

		ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	navršava 30 godina života". Naime, nije logično ni opravdano zbog čega bi se osobu koja je podnijela zahtjev za otpust iz hrvatskog državljanstva pozivalo na izvršavanje vojne obveze dok je taj zahtjev u obradi, neovisno o dobi te osobe		sve elemente vezane uz temeljno vojno osposobljavanje
110	MREŽA MLADIH HRVATSKE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	U članku 21.e stavku 6 potrebno je dodati jasan rok za podnošenje ove obavijesti te postupanje nadležnog tijela povodom iste - kako bi se izbjegle pravne praznine i nedorečenosti ove odredbe. Predlažemo da se riječi "odmah nakon primitka poziva" zamijene riječima "u roku od tri dana od primitka poziva, odnosno tri dana od nastupanja bolesti ili drugog opravdanog razloga", kako bi se jasnije odredio rok za podnošenje obavijesti, ali i predvidjela situacija u kojoj ovakve okolnosti nastupe između zaprimanja poziva i vremena određenog pozivom. Također, kako bi se izbjegle situacije pravne nesigurnosti, važno je propisati i postupanje nadležnog tijela po primitku ove obavijesti, stoga predlažemo dodati rečenice: "Područni odjel za poslove obrane dužan je po primitku obavijesti žurno o njoj odlučiti, a najkasnije sedam dana prije vremena određenog pozivom. Ukoliko vojni obveznik ne zaprimi pravovremeno potvrdu, nije dužan po pozivu postupiti, a područni odjel za poslovne obrane poslat će mu novi poziv."	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje vojnu obvezu i sve elemente vezane uz temeljno vojno osposobljavanje
111	IVAN GOLUBIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu".	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o

		Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za	sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i		

		jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmiranju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu?" Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije,	

			odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni		

			preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imaće slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/cilanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da		

			služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
112	ANJA TUKONIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	Poštovani, Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe

		reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzilo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u	osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost šteti kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao		

		porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmiranju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju		

		obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključenim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima		

		osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao		

			obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c_lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje		

			obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
113	KREŠIMIR LOVRO JOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	Poštovani, predlažemo da se u zakon i program Temeljne vojne obuke uključi i mogućnost pozivanja nezaposlenih osoba s evidencije Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u dobi od 20 i 21 godine, uz već predviđene nultogodišnje 19-godišnjake. Smatramo da bi ovime sustav dobio dodatnu fleksibilnost, bez potrebe za uvođenjem općeg poziva ili prisile nad ostalim građanima. Također smatramo da je ovaj prijedlog u potpunosti u skladu sa zakonima i pravima građana jer svatko ima pravo na priziv savjesti, a time i mogućnost civilnog služenja u trajanju od 3 mjeseca i služenja u vlastitom mjestu prebivališta u trajanju od 4 mjeseca. Nitko se ovime ne bi prisiljavao na služenje protiv svoje volje, već bi mu se pružila zakonom već predviđena alternativa jer iste te osobe imaju besplatno zdravstveno na HZZO-u. Posebno želimo istaknuti da bi ovakav prijedlog pridonio socijalnoj ravnoteži jer su generacije u dobi od 20 i 21 godine činjeničnoj možda nepovoljnijoj situaciji na tržištu rada. Mnogi od njih završili su školovanje u razdoblju pandemije i posljepandemije te istih otežanih gospodarskih prilika te nisu imali jednak start kao generacije 19-godišnjaka koji po završetku srednje škole odmah imaju priliku teoretski zaposliti se tako da služe domovini, čime će steći iskustvo i primati naknadu. Na ovaj način bi i njihovi stariji vršnjaci dobili priliku biti ravnopravni sa svojim mlađim kolegama. Valjalo bi i napomenuti da sadašnji plan ministra vezano za TVO računa i na dragovoljne ročnike koji su	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje području vojne obveze.

			stariji od nultog godišta, a imaju po 25, 26, 27+ godina. Važno je misliti i na njih, kao i na njihovu psihološku misao, jer nije isto služiti sa mladićem bez radnog iskustva, koji je tek završio srednju školu, i sa mladićem od 21 godine koji već ima značajnije životno i radno iskustvo. Smatramo da bi ovaj prijedlog doprinio boljem balansu između generacija koje bi služile obvezno TVO. Napominjemo i da bi provedba ovakvog prijedloga bila tehnički izvediva jer MORH već i sada surađuje s drugim državnim tijelima, pa tako i s HZZ-om koji vodi evidenciju nezaposlenih osoba. S obzirom na to da se HZZ-ova evidencija koristi i u druge svrhe u interesu države, ovakav oblik suradnje ne bi bio pravno ili tehnički sporan, već bi predstavljao logičan nastavak postojeće prakse. Ovakvo rješenje omogućilo bi Ministarstvu obrane lakše popunjavanje planiranih godišnjih kvota ročnika od 4000. na godinu pa čak malo i više. Ovaj prijedlog bi bio koristan i za državu i za mlade ljude koji žele služiti domovini, steći nova znanja i vještine te dobiti naknadu i iskustvo koje im može pomoći u daljnjoj karijeri. I za kraj, želimo samo reći kako bi mnogi mladi Hrvati radije željeli da usvojite ovaj prijedlog i da dobiju poziv za služenje TVO-a, nego da osvoje nekakve nagrade na lutriji. Jer nema veće časti i ponosa od služenja domovini u Hrvatskoj vojsci. Molimo vas da ovaj plan ozbiljno razmotrite i uključite u zakon. Zahvaljujemo na razumijevanju i želimo Vam svako dobro.		
114	NENAD SAMARDŽIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	Na 21p reguliran je prekid vojnog osposobljavanja zbog samovoljnog udaljavanje iz postrojbe ali bi trebalo propisati i nastavak kada ga vojna ili civilna policija jednog dana pronađu. Trebalo bi biti jasno da samovoljno udaljavanje ne znači prekid osposobljavanja bez sankcije	Primljeno na znanje	
115	NENAD SAMARDŽIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	Na 21h stavak 4 razmotriti mogućnost uvođenja ocjene "privremeno nesposoban" na određeni broj godina i samo za neka zdravstvena stanja. Nakon ponovnog pregleda donijela bi se konačna ocjena sposoban ili nesposoban. Time bi se smanjila mogućnost onesposobljavanja za određena stanja koja se mogu promijeniti u pozitivnom smjeru.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon uredio je to područje, a detaljnija razrada bit će predmet provedbenog propisa
116	CENTAR ZA EKONOMSKO OBRAZOVANJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	Članak 21.b nije u skladu s člankom 3. i člankom 14. Ustava. Članak 3. Ustava glasi: "Članak 3. Sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski višestranački	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske

			sustav najviše su vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelj za tumačenje Ustava.” Članak 14. Ustava glasi: “Članak 14. Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Svi su pred zakonom jednaki.” Članak 47. stavak 1. Ustava glasi: “Članak 47. Vojna obveza dužnost je svih za to sposobnih državljana.” Ustav ne propisuje opseg niti način izvršavanja vojne obveze, nego to ostavlja na volji zakonodavca. Članak 19. Zakona o obrani glasi: “Vojna obveza dužnost je osposobljavanja, pripremanja i sudjelovanja u obrani na organiziran način svih za to sposobnih državljana Republike Hrvatske.” Muškarci i žene danas služe u Oružanim snagama ravnopravno kao djelatne vojne osobe, ugovorni i razvrstani pričuvnici i dragovoljni ročnici te zajednički doprinose sigurnosti i obrani Republike Hrvatske. To je dokaz da su i muškarci i žene sposobni za obavljanje vojničkih dužnosti u oružanim snagama. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za izvršavanje dužnosti vojne obveze u dijelu koji obuhvaća uvođenje u vojnu evidenciju i služenje u nerazvrstanoj pričuvi je dužan izvršavati te dužnosti po sili zakona. Žena vojni obveznik koja je sposobna izvršavati iste dužnosti ih nije dužna izvršavati po sili zakona, osim ako je to posljedica odluke donesene njezinom vlastitom voljom (prijavom na dragovoljno vojno osposobljavanje). S obzirom da MORH predlaže da nerazvrstani pričuvnici čine vojni obveznici uvedeni u vojnu evidenciju (...), a obvezi uvođenja u vojnu evidenciju podliježu isključivo muškarci vojni obveznici, ovaj članak stavlja građane u nepovoljniji položaj na temelju njihovog spola u usporedivoj situaciji, što je po definiciji izravna diskriminacija koja je zabranjena i Zakonom o suzbijanju diskriminacije. *Ako* zakonodavac propisuje da su vojni obveznici dužni uvoditi se u vojnu evidenciju te da nakon 27. godine života ti obveznici postaju nerazvrstani pričuvnici, to ne smije činiti na temelju njihovog spola. S obzirom da se pred Ustavnim sudom već vode predmeti po prijedlozima za ocjenu ustavnosti i ovog aspekta vojne obveze, kao i na izvjesne tužbe za zaštitu od diskriminacije i povodom povreda Ustavom zajamčenih prava, predlaže se zadržavanje sustava dragovoljnog vojnog osposobljavanja uz uvođenje naknada koje bi osigurale dovoljan broj ročnika i pričuvnika, kao i uvođenje robusnog sustava ugovorne pričuve i/ili nerazvrstane pričuve koja ne stavlja građane u nepovoljniji		

			položaj na temelju njihovog spola u usporedivoj situaciji.		
117	DANIJELO PUPEK	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	Vrijedi li odgoda vojnog roka i ukoliko se upiše na visoko učilište u inozemstvu? Također, hoće li se na temeljno vojno osposobljavanje pozivati retroaktivno, to jest one koji u trenutku stupanja ovog zakona na snagu imaju između 20 i 30 godina?	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje sve elemente vezano uz temeljno vojno osposobljavanje
118	PRAVOBRANITELJ ZA DJECU	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 7.	Uz odredbu članka 7. Nacrta propisa, kojim se iza članka 21. Zakona o obrani dodaje i članak 21.b: Predloženom odredbom članka 21.b stavka 1. Nacrta propisa propisuje se da se „državljeni Republike Hrvatske uvode u vojnu evidenciju u kalendarskoj godini u kojoj navršavaju 18 godina života“. Ukazujemo da je ministar obrane putem sredstava javnog priopćavanja, na pitanje treba li se Zakonom o obrani slanje poziva za uvođenje u vojnu evidenciju preciznije regulirati, istaknuo kako su „pri izradi Nacrta izmjena Zakona o obrani detaljno razmotrili ovu problematiku te će se od sljedeće godine osobe upisane u vojnu evidenciju tek nakon što navršu 18 godina“. Slijedom navedenog, predlažemo da se ponovno razmotri navedeno rješenje, odnosno da se predloženim člankom, što trenutnim rješenjem nije slučaj, propiše da se „državljeni Republike Hrvatske uvode u vojnu evidenciju po navršetku 18 godina života, odnosno po punoljetnosti“. Uz odredbu članka 7. Nacrta propisa, kojim se iza članka 21. Zakona o obrani dodaje i članak 21.c: Predloženom odredbom članka 21.c stavka 1. Nacrta propisa propisuje se da je „novak koji boravi u inozemstvu od rođenja ili je s roditeljima otišao boraviti u inozemstvo prije nastanka novačke obveze, dužan u kalendarskoj godini u kojoj navršava 18 godina života prijaviti se diplomatskoj misiji ili konzularnom uredu Republike Hrvatske radi uvođenja u vojnu evidenciju“. Imajući u vidu naprijed iznesenu argumentaciju predlažemo da se razmotri rješenje prema kojem bi novak koji boravi u inozemstvu od rođenja ili je s roditeljima otišao boraviti u inozemstvo prije nastanka novačke obveze bio dužan prijaviti se po navršetku 18 godina života, odnosno po punoljetnosti diplomatskoj misiji ili konzularnom uredu Republike Hrvatske radi uvođenja u vojnu evidenciju. Predloženom odredbom članka 21.c stavka 2. Nacrta propisa propisuje se da se novak koji boravi u inozemstvu i iz bilo kojeg razloga nije uveden u vojnu evidenciju, dužan prijaviti nadležnoj diplomatskoj misiji, odnosno konzularnom uredu RH. Ukoliko se ne usvoji prijedlog pravobraniteljice za djecu da se uvođenje u vojnu evidenciju provodi po navršetku 18 godina života, predlažemo propisati da se novak prijavljuje putem svog zakonskog zastupnika.	Primljeno na znanje	

		Uz odredbu članka 7. Nacrta propisa, kojim se iza članka 21. Zakona o obrani dodaje i članak 21.d: Predloženom odredbom članka 21.d stavka 3. Nacrta propisa propisuje se da je „vojni obveznik obavezan nadležni područni odjel za poslove obrane obavijestiti o promjeni podataka u vezi sa zdravstvenim stanjem, zvanjem i stupnjem obrazovanja, zanimanjem i zaposlenjem te dostaviti dokaz o nastaloj promjeni u roku od 30 dana od nastanka promjene. Ukoliko se ne usvoji prijedlog pravobraniteljice za djecu da se uvođenje u vojnu evidenciju provodi po navršetku 18 godina života, predlažemo propisati da zakonski zastupnik vojnog obveznika obavijesti o promjeni podataka u vezi sa zdravstvenim stanjem, zvanjem i stupnjem obrazovanja, zanimanjem i zaposlenjem te dostavi dokaz o nastaloj promjeni u roku od 30 dana od nastanka promjene. Predloženom odredbom članka 21.d stavka 5. Nacrta propisa propisuje se da „novak koji se radi uvođenja u vojnu evidenciju prijavi diplomatskoj misiji odnosno konzularnom uredu Republike Hrvatske popunjava prijavu s potrebnim podacima“. Ukoliko se ne usvoji prijedlog pravobraniteljice za djecu da se uvođenje u vojnu evidenciju provodi po navršetku 18 godina života, predlažemo propisati da zakonski zastupnik novaka kojeg se radi uvođenja u vojnu evidenciju prijavljuje diplomatskoj misiji odnosno konzularnom uredu Republike Hrvatske popunjava prijavu s potrebnim podacima. Uz odredbu članka 7. Nacrta propisa, kojim se iza članka 21. Zakona o obrani dodaje i članak 21.e: Predloženom odredbom članka 21.e. stavka 2. i stavka 4. Nacrta propisa propisuje se da se „pojedinačni poziv dostavlja na adresu prebivališta ili boravišta vojnog obveznika i sadrži podatke o mjestu, vremenu i razlogu pozivanja“, odnosno da se „pojedinačni poziv, osim poziva za mobilizaciju, dostavlja vojnom obvezniku u pravilu 30 dana prije početka izvršavanja vojne obveze“. Ukoliko se ne usvoji prijedlog pravobraniteljice za djecu uz odredbe članaka 21.b i 21.c, prema kojima bi obveza uvođenja u vojnu evidenciju nastupila po navršetku 18 godina života, odnosno po punoljetnosti, uz odredbu članka 21.e stavka 2. i stavka 4. Nacrta propisa predlažemo propisati da se pojedinačni poziv dostavlja vojnom obvezniku putem zakonskog zastupnika na adresu prebivališta ili boravišta i sadrži podatke o mjestu, vremenu i razlogu pozivanja, odnosno da se pojedinačni poziv, osim poziva za mobilizaciju, dostavlja vojnom obvezniku putem zakonskog zastupnika u pravilu 30 dana prije početka izvršavanja vojne obveze. Predloženom odredbom članka 21.e stavaka 5. i 6. Nacrta propisa propisuje se da je „vojni obveznik kojega nadležni područni odjel za poslove		

			obrane pozove na izvršavanje vojne obveze obvezan javiti se naznačenom tijelu u mjestu i vremenu navedenim u pojedinačnom ili općem pozivu, sa stvarima i ispravama navedenim u pozivu", odnosno da je „vojni obveznik koji je zbog bolesti ili drugog opravdanog razloga spriječen doći na mjesto i u vrijeme određeno u pojedinačnom pozivu, obvezan odmah nakon primitka poziva o tome obavijestiti područni odjel za poslove obrane koji mu je uputio poziv". Ukoliko se ne usvoji prijedlog pravobraniteljice za djecu prema kojoj bi obveza uvođenja u vojnu evidenciju nastupila po navršetku 18 godina života, odnosno po punoljetnosti, uz odredbu članka 21.e stavaka 5. i 6. Nacrta propisa predložimo propisati da je vojni obveznik kojega nadležni područni odjel za poslove obrane pozove na izvršavanje vojne obveze obvezan javiti se naznačenom tijelu putem svog zakonskog zastupnika, odnosno da je zakonski zastupnik vojnog obveznika obvezan odmah nakon primitka poziva obavijestiti područni odjel za poslove obrane ako je zbog bolesti ili drugog opravdanog razloga spriječen doći na mjesto i u vrijeme određeno u pojedinačnom pozivu. Uz odredbu članka 7. Nacrta propisa, kojim se iza članka 21. Zakona o obrani dodaje i članak 21.g: Predloženom odredbom članka 21.g. stavka 1. i stavka 2. Nacrta propisa propisuje se da „novačka obveza nastaje u kalendarskoj godini u kojoj državljanin Republike Hrvatske navršava 18 godina života i traje do stupanja na temeljno vojno osposobljavanje ili civilnu službu odnosno isteka 30 godina života ili do prestanka vojne obveze u skladu s odredbama ovog Zakona. Za vrijeme novačke obveze novak podliježe uvođenju u vojnu evidenciju, zdravstvenim i drugim pregledima, stupanju na temeljno vojno osposobljavanje odnosno civilnu službu te odazivu na opći ili pojedinačni poziv". Pravobraniteljica za djecu ukazuje na odredbe Zakona o potvrđivanju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta glede uključivanja djece u oružane sukobe prema kojima su države stranke dužne osigurati da se osobe koje još nisu navršile 18 godina ne unovačuju prisilno u oružane snage, stoga se ukazuje podnositelju prijedloga Zakona da je prilikom propisivanja novačke obveze potrebno voditi računa o navedenoj konvencijskoj obvezi. Iz Nacrta propisa treba nesumnjivo proizlaziti da novačka obveza, kako je propisana odredbom članka 21.g. stavka 2, ne uključuje niti podrazumijeva prisilno novačenje.		
119	DARKO MAJSTOROVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA	u članku 21.b stavku 3 na kraju rečenice dodati tekst: "ili civilnoj službi."	Nije prihvaćen	Predloženi zakon jasno uređuje temeljno vojno osposobljavanje i civilnu službu

		ZAKONA O OBRANI, Članak 7.			
120	CENTAR ZA EKONOMSKO OBRAZOVANJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 9.	Prijedlog novog teksta: "Članak 23. mijenja se i glasi: „Hrvatski sabor može donijeti odluku o pozivanju novaka na temeljno vojno osposobljavanje.“. Obrazloženje: Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlade generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. Slijedom navedenog, prijedlog novog teksta, uz zadržavanje postojeće odluke Sabora o nepozivanju novaka, omogućuje ostvarivanje ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja dragovoljnim putem uz mogućnost aktivacije prisilnih mjera pozivanjem novaka odlukom Sabora u slučaju da u budućnost okolnosti to zahtijevaju.		
121	SANJIN LUKARIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 9.	Pod kojim uvjetima Hrvatski sabor može donijeti ovakvu odluku? Bez jasnih kriterija ovakav članak se može koristiti za manipulaciju i nepozivanje pojedinih novaka prema stranačkoj ili nekoj drugoj podobnosti.	Nije prihvaćen	Predloženim zakonom jasno je propisana ovlast Hrvatskog sabora
122	PUČKI PRAVOBRANITELJ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	Čl. 10. ZID Zakona o obrani kojim se mijenja čl. 24. Zakona o obrani propisuje mogućnost isticanja prigovora savjesti. Pri tome se uvodi dva modaliteta civilne službe, no kao što je već naznačeno, nisu dovoljno jasno propisani, niti javnosti trenutno poznati brojni elementi ova dva modela, niti su ove odredbe adekvatno obrazložene, a što otežava razmatranje opravdanosti razlika između temeljnog vojnog osposobljavanja, civilne službe u tijelu nadležnom za civilnu zaštitu te civilne službe u jedinicama lokalne ili regionalne samouprave. Pri tome, po izričaju iz čl. 10. st. 4. ZID Zakona o obrani „iznimno od stavka 2.„ može se zaključiti da je prvi model, civilna služba u civilnoj zaštiti i st. 2. postavljena kao pravilo, dok je civilna služba u jedinicama lokalne ili regionalne samouprave iznimka ili izuzetak. Vezano za trajanje i razlike u trajanju, između ostalog propisuje se da se civilna služba u tijelu nadležnom za civilnu zaštitu obavlja tri mjeseca (st. 2.), što je prihvatljivo s obzirom da čl. 7. ZID Zakona o obrani (kojim se uvodi čl. 21.n) propisuje da temeljno vojno osposobljavanje traje dva mjeseca. Međutim, iznimno od te odredbe, obveznici civilne službe mogu obavljati službu u jedinicama lokalne ili regionalne samouprave obavljajući poslove iz njihovog samoupravnog djelokruga koji su u funkciji: protupožarne i civilne zaštite, zaštite i unaprjeđenja prirodnog okoliša, komunalnog gospodarstva i održavanja javnih cesta, u kojem slučaju civilna služba traje četiri mjeseca. Pri tome nije obrazložena razlika u trajanjima od dva, tri i četiri mjeseca, pri čemu je osobito potrebno pojasniti razloge razlikovanja između dva modaliteta civilnog služenja,	Nije prihvaćen	Predloženi zakon jasno je uredio civilnu službu i odredio njezino trajanje u skladu s vremenom koji će obveznici provesti u civilnoj službi, dok će se detaljnije to razraditi predviđenim provedbenim propisima

		odnosno da civilna služba u jedinicama lokalne ili regionalne samouprave (četiri mjeseca) traje mjesec dana dulje od civilne službe u tijelu nadležnom za civilnu zaštitu (tri mjeseca), pri čemu je obavljanje poslova u funkciji civilne zaštite (iz samoupravnog djelokruga jedinica) jedan od načina civilnog služenja u jedinicama lokalne ili regionalne samouprave. Nedostaje i objašnjenje izmjene koncepta civilne službe koji je prethodno bio jedinstven i uređen Zakonom o civilnoj službi (koji će prestati važiti), a koji će prema ZID Zakona o obrani imati dvije varijante, obje detaljnije uređene tek uredbom ili uredbama Vlade (koje će uređivati način obavljanja civilne službe u tijelu nadležnom za civilnu zaštitu te poslove koje obavljaju obveznici civilne službe u jedinicama lokalne samouprave). Nadalje, postoje dvojbe i vezano za omjer trajanja između vojne obuke i civilne službe u jedinicama lokalne ili regionalne samouprave koji je dva mjeseca naspram četiri mjeseca, odnosno 1:2. Pri tome ukazujemo da je u ranijoj presudi Europskog suda za ljudska prava (ESLJP), Sud naveo da odsluženje civilnog vojnog roka treba biti postavljeno tako da predstavlja odgovarajuću alternativu, pri čemu ne smije predstavljati svojevrsnu kaznu za one koji su odbili izvršavati redovni vojni rok te u načelu ne bi trebalo premašiti trajanje jednog i pol vojnog služenja. Istovremeno ukazujemo i da se navedena presuda odnosi na daleko dulje(a) razdoblje(a), kao i mogućnost vojnog i jedne opcije civilnog služenja u jednom trajanju, dok se ovim prijedlogom uvode tri razdoblja trajanja službe koja su u određenom međusobnom odnosu, odnosno dva modaliteta civilnog služenja, za koje nije pojašnjen, između ostalog i razlog njihovog uvođenja. Svjesni smo da u drugim europskim državama koje imaju obvezni vojni rok isti traje osjetno duže od predložena dva mjeseca (pa samim time i civilna služba traje znatno dulje), no europske su države svoje rokove trajanja vojne odnosno civilne službe u pravilu propisale upravo u skladu sa spomenutim standardom ESLJP-a. Nadalje, iz predložene odredbe nije jasno koji će civilni obveznici obavljati službu u tijelu nadležnom za civilnu zaštitu u trajanju od tri mjeseca, a koji „iznimno“ u jedinicama lokalne samouprave u trajanju od četiri mjeseca te tko će o tome i kako točno odlučivati. O kakvoj se iznimci radi nije razvidno ni iz teksta predloženih odredbi niti iz njihova obrazloženja. Razvidno je samo da će njihove poslove, način njihova obavljanja te „druga pitanja od značaja“ propisati Vlada uredbom ili uredbama, koje ne prolaze parlamentarnu proceduru poput zakona i stoga neće biti predmetom javnog savjetovanja. Iz predloženih zakonskih izmjena također nije jasno kako će se vršiti distinkcija		

			između civilnih obveznika jedne i druge vrste, pa nije moguće niti usporediti razlike te eventualnu opravdanost njihovog različitog trajanja. U medijskim istupima nadležni ministar je najavio da „oni koji će služiti u civilnoj zaštiti ostaju kao dio pričuve, a osobe koje ne žele uopće imati veze sa sustavom idu u jedinice lokalne samouprave“, no isto bi za adekvatno razmatranje razloga i opravdanosti propisane distinkcije trebalo biti navedeno u zakonu. Iako je najavljeno usklađivanje Zakona o sustavu civilne zaštite s odredbama ovih zakonskih izmjena i dopuna, te se planira donošenje popratnih uredbi, navedena pitanja je trebalo propisati i obrazložiti Zakonom o obrani, kojim se uvode navedene kategorije civilne službe. Ujedno, obzirom da iz izmjena i dopuna Zakona o obrani nije razvidno u kojim dijelovima i na koji način će se usklađivati Zakon o sustavu civilne zaštite sa Zakonom o obrani, ovim putem ukazujemo na potrebu dodatnog usklađivanja ovih zakona vezano za definiranje osposobljavanja i vježbi za civilnu zaštitu, a što se odnosi na civilno služenje vojnog roka. Potrebno je pojasniti radi li se o istoj vrsti osposobljavanja te koja je razlika između civilnog služenja i izvršavanja građanske obveze u sustavu civilne zaštite. U konačnici, predlažemo i da se predvidi da obveznici civilne službe mogu obavljati dio poslova vezano za održavanje javnih skloništa, na problematiku kojih je ukazano u Izvješću Državnog ureda za reviziju iz svibnja 2024. godine.		
123	ZAGREBAČKO PSIHOLOŠKO DRUŠTVO	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	Ovim prijedlogom izmjena Zakona osobe koje se pozivaju na priziv savjesti i služe civilnu službu jasno se stavlja u nepovoljan položaj u odnosu na osobe koje služe obavezni vojni rok jer je člankom 21.n određeno da temeljno vojno osposobljavanje traje 2 mjeseca, a Člankom 24. da civilna služba traje 4 mjeseca. Osobe koje služe civilnu službu ne smiju biti kažnjavane zbog svojih vrijednosti.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje sve elemente vezano uz temeljno vojno osposobljavanje
124	IVANA ZANZE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	Udruga Roditelji u akciji podržava komentare MMH i CMS: Nadopuna teksta: U članku 24. stavku 4. predlažemo brisanje "unaprijeđenje prirodnog okoliša i komunalnog gospodarstva i održavanja javnih cesta." Naime nejasna je formulacija "unaprijeđenje prirodnog okoliša", odnosno nije jasno koje to poslove obuhvaća. Osim toga, svi poslovi navedeni u tom stavku poslovi su koji su fizički poslovi na otvorenom. Poslovi su to i na kojima redovito nedostaje radnika i na kojima su plaće uglavnom uvećane zbog otežanih uvjeta rada pa je u tom kontekstu posebno diskriminatorno da su osobe koje ulažu prigovor savjesti prisiljene neplaćeno raditi teške fizičke poslove. Podsjećamo na Schmidbauerovu rezoluciju iz 1989. koja poziva da se osobe koje obavljaju alternativnu službu zaštite od iskorištavanja, da	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje sve elemente vezano uz temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi

			osobe u civilnoj službi primaju istu plaću kao i novaci te na jasno razlikovanje aktivnosti civilne alternativne službe i slobodnih radnih mjesta na tržištu rada, o čemu se treba dogovoriti sa sindikatima. Nadopuna teksta: Prijedlog izmjene članka 24., stavka 5: "Civilna služba iz stavka 4. ovog članka traje tri mjeseca." Preporuka je i standard u većini država EU da civilna služba traje maksimalno 50% duže od vojne. S obzirom da bi vojna trajala 2 mjeseca, preporučeno maksimalno trajanje civilne službe je 3 mjeseca. Opći komentar: U članku 24. stavku 7 Važno je Zakonom ili podzakonskim aktom jasno propisati kriterij "obrazovanja i stečenih vještina i kompetencija", kako je primjerice u članku 21.h stavku 5 ovog Zakona propisano donošenje Pravilnika kojim će se propisati mjerila i postupci za ocjenu zdravstvene sposobnosti novaka i ročnika. Važno je točno propisati na koji se način vrši upućivanje osoba iz stavka 2. i 4. kako bi se izbjegle zlouporabe i pravna nesigurnost.		
125	GORAN KEREKEŠ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlade generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao

		tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslila Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak –	ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

		svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog		

		osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu?" Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je dulljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca		

			ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u		

		djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvoznici radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/clanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će		

			struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtjeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
126	SANDRA ROZMAN PAPAK	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	Pridružujem se komentarima Mreže mladih Hrvatske i Centra za mirovne studije: U članku 24. stavku 4. predlažemo brisanje "unaprijeđenje prirodnog okoliša i komunalnog gospodarstva i održavanja javnih cesta." Naime nejasna je formulacija "unaprijeđenje prirodnog okoliša", odnosno nije jasno koje to poslove obuhvaća. Osim toga, svi poslovi navedeni u tom stavku poslovi su koji su fizički poslovi na otvorenom. Poslovi su to i na kojima redovito nedostaje radnika i na kojima su plaće uglavnom uvećane zbog otežanih uvjeta rada pa je u tom kontekstu posebno diskriminatorno da su osobe koje ulažu prigovor savjesti	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će

			prisiljene neplaćeno raditi teške fizičke poslove. Podsjećamo na Schmidbauerovu rezoluciju iz 1989. koja poziva da se osobe koje obavljaju alternativnu službu zaštite od iskorištavanja, da osobe u civilnoj službi primaju istu plaću kao i novaci te na jasno razlikovanje aktivnosti civilne alternativne službe i slobodnih radnih mjesta na tržištu rada, o čemu se treba dogovoriti sa sindikatima. Prijedlog izmjene članka 24., stavka 5: "Civilna služba iz stavka 4. ovog članka traje tri mjeseca." Preporuka je i standard u većini država EU da civilna služba traje maksimalno 50% duže od vojne. S obzirom da bi vojna trajala 2 mjeseca, preporučeno maksimalno trajanje civilne službe je 3 mjeseca. Opći komentar: U članku 24. stavku 7 Važno je Zakonom ili podzakonskim aktom jasno propisati kriterij "obrazovanja i stečenih vještina i kompetencija", kako je primjerice u članku 21.h stavku 5 ovog Zakona propisano donošenje Pravilnika kojim će se propisati mjerila i postupci za ocjenu zdravstvene sposobnosti novaka i ročnika. Važno je točno propisati na koji se način vrši upućivanje osoba iz stavka 2. i 4. kako bi se izbjegle zlouporabe i pravna nesigurnost.		posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu
127	SANJIN LUKARIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	Stavak 5 mijenja se i glasi: "(5) Civilna služba iz stavka 4. ovog članka traje dva mjeseca. Čl. 14 st 2 Ustava RH kaže "Svi su pred zakonom jednaki."	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i uređuje sve elemente vezano uz služenje u civilnoj službi
128	SANJIN LUKARIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	Stavak 2 mijenja se i glasi: "(2) Osobe iz stavka 1. ovog članka civilnu službu obavljaju dva mjeseca u tijelu nadležnom za civilnu zaštitu." Čl. 14 st 2 Ustava RH kaže "Svi su pred zakonom jednaki."	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje sve elemente vezano uz služenje u civilnoj službi
129	SANJIN LUKARIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	Diskriminatorno je prema čl. 14 st 2 Ustava RH "Svi su pred zakonom jednaki." da civilno služenje traje čak i dvostruko duže od vojačkog osposobljavanja.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje sve elemente vezano uz temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi
130	ZELENA AKCIJA	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	Tražimo sljedeće nadopune teksta: - U članku 24. stavku 4. predlažemo brisanje "unaprijeđenje prirodnog okoliša i komunalnog gospodarstva i održavanja javnih cesta." Naime nejasna je formulacija "unaprijeđenje prirodnog okoliša", odnosno nije jasno koje to poslove obuhvaća. Osim toga, svi poslovi navedeni u tom stavku poslovi su koji su fizički poslovi na otvorenom. Poslovi su to i na kojima redovito nedostaje radnika i na kojima su plaće uglavnom uvećane zbog otežanih uvjeta rada pa je u tom kontekstu posebno diskriminatorno da	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje sve elemente vezano uz služenje u civilnoj službi te je predloženo donošenje provedbenih propisa koji će detaljnije urediti ovo područje

			su osobe koje ulažu prigovor savjesti prisiljene neplaćeno raditi teške fizičke poslove. Podsjećamo na Schmidbauerovu rezoluciju iz 1989. koja poziva da se osobe koje obavljaju alternativnu službu zaštite od iskorištavanja, da osobe u civilnoj službi primaju istu plaću kao i novaci te na jasno razlikovanje aktivnosti civilne alternativne službe i slobodnih radnih mjesta na tržištu rada, o čemu se treba dogovoriti sa sindikatima. - Prijedlog izmjene članka 24., stavka 5: "Civilna služba iz stavka 4. ovog članka traje tri mjeseca." Preporuka je i standard u većini država EU da civilna služba traje maksimalno 50% duže od vojne. S obzirom da bi vojna trajala 2 mjeseca, preporučeno maksimalno trajanje civilne službe je 3 mjeseca. - U članku 24. stavku 7 Važno je Zakonom ili podzakonskim aktom jasno propisati kriterij "obrazovanja i stečenih vještina i kompetencija", kako je primjerice u članku 21.h stavku 5 ovog Zakona propisano donošenje Pravilnika kojim će se propisati mjerila i postupci za ocjenu zdravstvene sposobnosti novaka i ročnika. Važno je točno propisati na koji se način vrši upućivanje osoba iz stavka 2. i 4. kako bi se izbjegle zlouporabe i pravna nesigurnost.		
131	CENTAR ZA MIROVNE STUDIJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	U članku 10. tražimo nadopunu teksta na sljedeći način: U članku 24. stavku 4. predlažemo brisanje "unaprijeđenje prirodnog okoliša i komunalnog gospodarstva i održavanja javnih cesta." Naime nejasna je formulacija "unaprijeđenje prirodnog okoliša", odnosno nije jasno koje to poslove obuhvaća. Osim toga, svi poslovi navedeni u tom stavku poslovi su koji su fizički poslovi na otvorenom. Poslovi su to i na kojima redovito nedostaje radnika i na kojima su plaće uglavnom uvećane zbog otežanih uvjeta rada pa je u tom kontekstu posebno diskriminatorno da su osobe koje ulažu prigovor savjesti prisiljene neplaćeno raditi teške fizičke poslove. Podsjećamo na Schmidbauerovu rezoluciju iz 1989. koja poziva da se osobe koje obavljaju alternativnu službu zaštite od iskorištavanja, da osobe u civilnoj službi primaju istu plaću kao i novaci te na jasno razlikovanje aktivnosti civilne alternativne službe i slobodnih radnih mjesta na tržištu rada, o čemu se treba dogovoriti sa sindikatima. Predlažemo izmjene članka 24., stavka 5: "Civilna služba iz stavka 4. ovog članka traje tri mjeseca." Preporuka je i standard u većini država EU da civilna služba traje maksimalno 50% duže od vojne. S obzirom da bi vojna trajala 2 mjeseca, preporučeno maksimalno trajanje civilne službe je 3 mjeseca.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje sve elemente vezano uz služenje u civilnoj službi te je predloženo donošenje provedbenih propisa koji će detaljnije urediti ovo područje

			U članku 24. stavku 7 Važno je Zakonom ili podzakonskim aktom jasno propisati kriterij "obrazovanja i stečenih vještina i kompetencija", kako je primjerice u članku 21.h stavku 5 ovog Zakona propisano donošenje Pravilnika kojim će se propisati mjerila i postupci za ocjenu zdravstvene sposobnosti novaka i ročnika. Važno je točno propisati na koji se način vrši upućivanje osoba iz stavka 2. i 4. kako bi se izbjegle zlouporabe i pravna nesigurnost.		
132	SAMANTA MILOTIĆ BANČIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	Članak 4. Zakona o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Protokola br. 1., 4., 6., 7. i 11. uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda glasi: 1. Nitko se ne smije držati u ropstvu ili ropstvu sličnom odnosu. 2. Nitko se ne smije siliti na prisilan ili obvezatan rad. 3. U svrhu tumačenja ovog članka pojam *prisilni ili obvezatni rad* ne obuhvaća: a) svaki rad koji se u skladu s člankom 5. ove Konvencije zahtijeva od neke osobe na redovitom izdržavanju kazne ili za vrijeme uvjetnog otpusta na slobodu; b) svaku vojnu službu ili, u zemljama gdje se dopušta odbijanje obnašanja vojne službe zbog prigovora savjesti, drugu službu određenu umjesto obvezatne vojne službe; c) svaku službu koja se traži u slučaju nepogode ili nesreće koje ugrožavaju život i blagostanje zajednice; c) svaki rad ili službu koji su dio uobičajenih građanskih obveza. Međutim, vezano za odredbe o trajanju civilne službe iz članka 24. stavak 5. predlažem da se riječi *četiri mjeseca* zamijene s riječima *tri mjeseca*, odnosno da se odredba stavka 5. uskladi sa dvije rezolucije i jednom preporukom. OBRAZLOŽENJE Rezolucija o prigovoru savjesti i alternativnoj civilnoj službi Europskog parlamenta (Schmidbauerova rezolucija) iz 1989. godine (Resolution on conscientious objection and alternative civilian service (Schmidbauer Resolution) 13 Oct 1989 The European parliament. Rezolucija je dostupna na engleskom jeziku na https://wri-irg.org/en/story/1989/resolution-conscientious-objection-and-alternative-civilian-service-schmidbauer te naglašava pravo svih vojnih obveznika da odbiju vojnu službu zbog prigovora savjesti, uz poštovanje slobode i jednakog tretmana svih građana. U navedenoj rezoluciji Europski parlament, između ostalog, poziva: - da se svim vojnim obveznicima (novacima) dodijeli pravo da u bilo kojem trenutku odbiju vojnu službu, bilo naoružanu ili nenaoružanu, iz razloga savjesti, uz puno poštovanje načela slobode i jednakog postupanja prema svim članovima društva; - da države članice osiguraju da se osobama koje obavljaju alternativnu službu ne uskraćuju njihova ustavna i/ili građanska prava te da se očuva njihovo dostojanstvo; - da osobi koja se pozvala na prigovor savjesti bude dovoljna izjava u kojoj se navode	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu sa Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje sve elemente vezano uz temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi te je predloženo donošenje provedbenih propisa koji će još detaljnije urediti ovo područje

			njegovi motivi kako bi se dobio status prigovarača savjesti; - da se duljina alternativne službe smije produžiti od trajanja redovne službe samo za polovicu kako bi se nadoknadila razdoblja obuke u pričuvi od strane onih koji obavljaju vojnu službu; - da se osobe koje obavljaju alternativnu službu zaštite od iskorištavanja i da osobe u civilnoj službi primaju istu plaću kao i novaci; - na jasno razlikovanje aktivnosti civilne alternativne službe i slobodnih radnih mjesta na tržištu rada, o čemu se treba dogovoriti sa sindikatima; - na uvođenje nacionalnog postupka žalbe; - da države članice poduzmu sve potrebne korake za izmjenu svog zakonodavstva kako bi ga uskladile s ovom rezolucijom i rezolucijom od 7. veljače 1983. Rezolucijom o prigovoru savjesti u državama članicama Zajednice (Resolution on conscientious objection in the Member States of the Community (Bandrés Molet & Bindi Resolution), 19.07.1994., Rezolucija je dostupna na https://wri-irg.org/en/story/1994/resolution-conscientious-objection-member-states-community-bandres-molet-bindi U navedenoj rezoluciji Europska komisija: - Smatra prigovor savjesti stvarnim subjektivnim pravom, kako je priznato rezolucijom 1989/59 Komisije Ujedinjenih naroda za ljudska prava, usko povezanim s ostvarivanjem individualnih sloboda te stoga da služenje vojnom roku može biti u obliku vojne ili civilne službe; - Vjeruje da bi se pojam *prigovarač savjesti* trebao shvatiti kao netko tko, suočen s obvezom služenja vojnog roka, odbija to učiniti iz vjerskih, etičkih ili filozofskih razloga ili iz razloga savjesti te poziva sve države članice da usvoje ovu definiciju; - Potvrđuje osnovna načela koja je definirao Odbor ministara Vijeća Europe u svojoj preporuci R(87)8 o prigovoru savjesti na obveznu vojnu službu i smatra da je ova preporuka minimalna osnova za odredbe o civilnoj službi koje bi trebale povezivati sve države članice Vijeća Europe; - Ističe da je prigovor savjesti pitanje od međunarodne važnosti, što pokazuju rezolucija koju je 1989. godine usvojila Komisija Ujedinjenih naroda za ljudska prava, Preporuka koju je 1987. godine usvojio Odbor ministara Vijeća Europe i njegova rezolucija iz 1989. godine, koje sve uključuju pravo na prigovor savjesti na vojnu službu među raznim pravima i propisuju da alternativna civilna služba ne smije biti kaznene prirode; - Uvjerena je da pravo na prigovor savjesti proizlazi iz ljudskih prava i temeljnih sloboda koje se Unija obvezuje poštivati u skladu s člankom F(2) Ugovora o EU te da stoga usklađivanje zakonodavstva u ovom području spada u nadležnost Europske zajednice; - Poziva države članice da, kao pitanje od zajedničkog interesa, prouče iskustva onih koje su ukinule obveznu vojnu službu u korist potpuno profesionalnih oružanih snaga,		

			prihvaćajući da svi građani države članice trebaju uživati ista prava i ispunjavati iste obveze; - Poziva države članice da osiguraju da obvezna vojna služba i civilna služba koje se obavljaju u ustanovama koje nisu pod nadzorom Ministarstva obrane budu istog trajanja, u skladu sa stavkom 51. spomenute rezolucije od 11. ožujka 1993. o poštivanju ljudskih prava u EZ-u; - Vjeruje da prigovarači savjesti koji obavljaju civilnu službu moraju uživati ista prava kao i novaci koji sudjeluju u oružanoj vojnoj službi, kako u socijalnom smislu - na primjer u pogledu pristupa strukovnom osposobljavanju - tako i u pogledu plaće; - Naglašava da je sloboda vjerskog uvjerenja čvrsto utemeljena kao jedno od temeljnih individualnih prava utvrđenih u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima i Europskoj konvenciji o ljudskim pravima te stoga ponavlja stavove iznesene u spomenutim rezolucijama od 21. siječnja 1993. i 22. travnja 1993. o obveznom izjašnjavanju o vjeroispovijesti na osobnim iskaznicama; - Poziva da se pravo na prigovor savjesti i pravo na civilnu službu ugrade u protokol uz Europsku konvenciju o ljudskim pravima; - Poziva države članice Europske unije koje nemaju (ili više nemaju) novačenje te vojnu i civilnu službu da ipak jamče temeljno pravo na prigovor savjesti; - Poziva Komisiju da zatraži od država članica Europske unije i zemalja koje su podnijele zahtjev za pristupanje da se pridržavaju načela utvrđenih u spomenutim rezolucijama od 7. veljače 1983., 13. listopada 1989. i 11. ožujka 1993. te u ovoj rezoluciji. Preporuka Vijeća Europe 1742 (2006.) punog naziva na engleskom jeziku *Human rights of members of the armed forces* koja se može se pronaći na https://pace.coe.int/en/files/17424/html je važan okvir za zaštitu i promicanje ljudskih prava unutar vojnih struktura, balansirajući između potrebe vojne discipline i sigurnosti sa osnovnim pravima i dostojanstvom pripadnika oružanih snaga. Preporuka naglašava da se ljudska prava trebaju primjenjivati u svim okolnostima, uključujući i u vrijeme oružanih sukoba u skladu s međunarodnim humanitarnim pravom, pripadnici oružanih snaga moraju imati civilna i politička prava zajamčena Europskom konvencijom o ljudskim pravima uz određene ograničene iznimke koje su nužne za ispunjavanje vojnih zadaća. Osobe imaju pravo na prigovor savjesti koji se smatra ključnim dijelom slobode misli, savjesti i religije, a države se pozivaju da osiguraju stvarnu i učinkovitu zaštitu tog prava. Također se nigdje ne navode odredbe prema kojima bi se ravnopravnost muškaraca i žena postizala na način da i žene treba prisilno novačiti u vojsku, ukoliko je to propisano za muškarce.		
133	KRISTIJAN OREŠKOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA	U članku 24. stavku 7 Važno je Zakonom ili podzakonskim aktom	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje sve elemente

		ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	jasno propisati kriterij "obrazovanja i stečenih vještina i kompetencija", kako je primjerice u članku 21.h stavku 5 ovog Zakona propisano donošenje Pravilnika kojim će se propisati mjerila i postupci za ocjenu zdravstvene sposobnosti novaka i ročnika. Važno je točno propisati na koji se način vrši upućivanje osoba iz stavka 2. i 4. kako bi se izbjegle zlouporabe i pravna nesigurnost.		vezano uz temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi te je predloženo donošenje provedbenih propisa koji će još razraditi ovo područje
134	KRISTIJAN OREŠKOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	Nadopuna teksta: U članku 24. stavku 4. predlažemo brisanje "unaprijeđenje prirodnog okoliša i komunalnog gospodarstva i održavanja javnih cesta." Naime nejasna je formulacija "unaprijeđenje prirodnog okoliša", odnosno nije jasno koje to poslove obuhvaća. Osim toga, svi poslovi navedeni u tom stavku poslovi su koji su fizički poslovi na otvorenom. Poslovi su to i na kojima redovito nedostaje radnika i na kojima su plaće uglavnom uvećane zbog otežanih uvjeta rada pa je u tom kontekstu posebno diskriminatorno da su osobe koje ulažu prigovor savjesti prisiljene neplaćeno raditi teške fizičke poslove. Podsjećamo na Schmidbauerovu rezoluciju iz 1989. koja poziva da se osobe koje obavljaju alternativnu službu zaštite od iskorištavanja, da osobe u civilnoj službi primaju istu plaću kao i novaci te na jasno razlikovanje aktivnosti civilne alternativne službe i slobodnih radnih mjesta na tržištu rada, o čemu se treba dogovoriti sa sindikatima. Nadopuna teksta: Prijedlog izmjene članka 24., stavka 5: "Civilna služba iz stavka 4. ovog članka traje tri mjeseca." Preporuka je i standard u većini država EU da civilna služba traje maksimalno 50% duže od vojne. S obzirom da bi vojna trajala 2 mjeseca, preporučeno maksimalno trajanje civilne službe je 3 mjeseca.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje sve elemente vezano uz služenje u civilnoj službi te je predloženo donošenje provedbenih propisa koji će još razraditi ovo područje
135	CENTAR ZA GRAĐANSKE INICIJATIVE POREČ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	Nadopuna teksta: U članku 24. stavku 4. predlažemo brisanje "unaprijeđenje prirodnog okoliša i komunalnog gospodarstva i održavanja javnih cesta." Naime nejasna je formulacija "unaprijeđenje prirodnog okoliša", odnosno nije jasno koje to poslove obuhvaća. Osim toga, svi poslovi navedeni u tom stavku poslovi su koji su fizički poslovi na otvorenom. Poslovi su to i na kojima redovito nedostaje radnika i na kojima su plaće uglavnom uvećane zbog otežanih uvjeta rada pa je u tom kontekstu posebno diskriminatorno da su osobe koje ulažu prigovor savjesti prisiljene neplaćeno raditi teške fizičke poslove. Podsjećamo na Schmidbauerovu rezoluciju iz 1989. koja poziva da se osobe koje obavljaju alternativnu službu zaštite od iskorištavanja, da osobe u civilnoj službi primaju istu plaću kao i novaci te na jasno razlikovanje aktivnosti civilne alternativne službe i slobodnih radnih mjesta na tržištu rada, o čemu se treba dogovoriti sa sindikatima.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje sve elemente vezano uz služenje u civilnoj službi te je predloženo donošenje provedbenih propisa koji će još razraditi ovo područje

			Nadopuna teksta: Prijedlog izmjene članka 24., stavka 5: "Civilna služba iz stavka 4. ovog članka traje tri mjeseca." Preporuka je i standard u većini država EU da civilna služba traje maksimalno 50% duže od vojne. S obzirom da bi vojna trajala 2 mjeseca, preporučeno maksimalno trajanje civilne službe je 3 mjeseca. Opći komentar: U članku 24. stavku 7 Važno je Zakonom ili podzakonskim aktom jasno propisati kriterij "obrazovanja i stečenih vještina i kompetencija", kako je primjerice u članku 21.h stavku 5 ovog Zakona propisano donošenje Pravilnika kojim će se propisati mjerila i postupci za ocjenu zdravstvene sposobnosti novaka i ročnika. Važno je točno propisati na koji se način vrši upućivanje osoba iz stavka 2. i 4. kako bi se izbjegle zlouporabe i pravna nesigurnost.		
136	MARIO MARKOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	Na početku želio bih razjasniti, smatra li se rad prilikom služenja vojnog roka ili civilne službe *prisilnim radom*? Smatram da takav rad nije *prisilni rad*. Naime, temeljem članka 4. stavak 3. točka b. Zakona o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Protokola br. 1., 4., 6., 7. i 11. uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (NN MU 18/97, 6/99 i 8/99), pojam *prisilni ili obvezatni rad* ne obuhvaća svaku vojnu službu ili u zemljama gdje se dopušta odbijanje obnašanja vojne službe zbog prigovora savjesti, drugu službu određenu umjesto obvezatne vojne službe. Članak 4. Zakona o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Protokola br. 1., 4., 6., 7. i 11. uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda glasi: 1. Nitko se ne smije držati u ropstvu ili ropstvu sličnom odnosu. 2. Nitko se ne smije siliti na prisilan ili obvezatan rad. 3. U svrhu tumačenja ovog članka pojam *prisilni ili obvezatni rad* ne obuhvaća: a) svaki rad koji se u skladu s člankom 5. ove Konvencije zahtijeva od neke osobe na redovitom izdržavanju kazne ili za vrijeme uvjetnog otpusta na slobodu; b) svaku vojnu službu ili, u zemljama gdje se dopušta odbijanje obnašanja vojne službe zbog prigovora savjesti, drugu službu određenu umjesto obvezatne vojne službe; c) svaku službu koja se traži u slučaju nepogode ili nesreće koje ugrožavaju život i blagostanje zajednice; c) svaki rad ili službu koji su dio uobičajenih građanskih obveza. Međutim, vezano za odredbe o trajanju civilne službe iz članka 24. stavak 5. predlažem da se riječi *četiri mjeseca* zamijene s riječima *tri mjeseca**.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje sve elemente vezano uz služenje u civilnoj službi te je predloženo donošenje provedbenih propisa koji će detaljnije urediti ovo područje

		odnosno da se odredba stavka 5. uskladi sa dvije rezolucije i jednom preporukom. OBRAZLOŽENJE Rezolucija o prigovoru savjesti i alternativnoj civilnoj službi Europskog parlamenta (Schmidbauerova rezolucija) iz 1989. godine (Resolution on conscientious objection and alternative civilian service (Schmidbauer Resolution) 13 Oct 1989 The European parliament. Rezolucija je dostupna na engleskom jeziku na https://wri-irg.org/en/story/1989/resolution-conscientious-objection-and-alternative-civilian-service-schmidbauer te naglašava pravo svih vojnih obveznika da odbiju vojnu službu zbog prigovora savjesti, uz poštovanje slobode i jednakog tretmana svih građana. U navedenoj rezoluciji Europski parlament, između ostalog, poziva: - da se svim vojnim obveznicima (novacima) dodijeli pravo da u bilo kojem trenutku odbiju vojnu službu, bilo naoružanu ili nenaoružanu, iz razloga savjesti, uz puno poštovanje načela slobode i jednakog postupanja prema svim članovima društva; - da države članice osiguraju da se osobama koje obavljaju alternativnu službu ne uskraćuju njihova ustavna i/ili građanska prava te da se očuva njihovo dostojanstvo; - da osobi koja se pozvala na prigovor savjesti bude dovoljna izjava u kojoj se navode njegovi motivi kako bi se dobio status prigovarača savjesti; - da se duljina alternativne službe smije produžiti od trajanja redovne službe samo za polovicu kako bi se nadoknadila razdoblja obuke u pričuvi od strane onih koji obavljaju vojnu službu; - da se osobe koje obavljaju alternativnu službu zaštite od iskorištavanja i da osobe u civilnoj službi primaju istu plaću kao i novaci; - na jasno razlikovanje aktivnosti civilne alternativne službe i slobodnih radnih mjesta na tržištu rada, o čemu se treba dogovoriti sa sindikatima; - na uvođenje nacionalnog postupka žalbe; - da države članice poduzmu sve potrebne korake za izmjenu svog zakonodavstva kako bi ga uskladile s ovom rezolucijom i rezolucijom od 7. veljače 1983. Rezolucijom o prigovoru savjesti u državama članicama Zajednice (Resolution on conscientious objection in the Member States of the Community (Bandrés Molet & Bindi Resolution), 19.07.1994., Rezolucija je dostupna na https://wri-irg.org/en/story/1994/resolution-conscientious-objection-member-states-community-bandres-molet-bindi U navedenoj rezoluciji Europska komisija: - Smatra prigovor savjesti stvarnim subjektivnim pravom, kako je priznato		

		rezolucijom 1989/59 Komisije Ujedinjenih naroda za ljudska prava, usko povezanim s ostvarivanjem individualnih sloboda te stoga da služenje vojnom roku može biti u obliku vojne ili civilne službe; - Vjeruje da bi se pojam "prigovarač savjesti" trebao shvatiti kao netko tko, suočen s obvezom služenja vojnog roka, odbija to učiniti iz vjerskih, etičkih ili filozofskih razloga ili iz razloga savjesti te poziva sve države članice da usvoje ovu definiciju; - Potvrđuje osnovna načela koja je definirao Odbor ministara Vijeća Europe u svojoj preporuci R(87)8 o prigovoru savjesti na obveznu vojnu službu i smatra da je ova preporuka minimalna osnova za odredbe o civilnoj službi koje bi trebale povezivati sve države članice Vijeća Europe; - Ističe da je prigovor savjesti pitanje od međunarodne važnosti, što pokazuju rezolucija koju je 1989. godine usvojila Komisija Ujedinjenih naroda za ljudska prava, Preporuka koju je 1987. godine usvojio Odbor ministara Vijeća Europe i njegova rezolucija iz 1989. godine, koje sve uključuju pravo na prigovor savjesti na vojnu službu među raznim pravima i propisuju da alternativna civilna služba ne smije biti kaznene prirode; - Uvjerena je da pravo na prigovor savjesti proizlazi iz ljudskih prava i temeljnih sloboda koje se Unija obvezuje poštivati u skladu s člankom F(2) Ugovora o EU te da stoga usklađivanje zakonodavstva u ovom području spada u nadležnost Europske zajednice; - Poziva države članice da, kao pitanje od zajedničkog interesa, prouče iskustva onih koje su ukinule obveznu vojnu službu u korist potpuno profesionalnih oružanih snaga, prihvaćajući da svi građani države članice trebaju uživati ista prava i ispunjavati iste obveze; - Poziva države članice da osiguraju da obvezna vojna služba i civilna služba koje se obavljaju u ustanovama koje nisu pod nadzorom Ministarstva obrane budu istog trajanja, u skladu sa stavkom 51. spomenute rezolucije od 11. ožujka 1993. o poštivanju ljudskih prava u EZ-u; - Vjeruje da prigovarači savjesti koji obavljaju civilnu službu moraju uživati ista prava kao i novaci koji sudjeluju u oružanoj vojnoj službi, kako u socijalnom smislu - na primjer u pogledu pristupa strukovnom osposobljavanju - tako i u pogledu plaće; - Naglašava da je sloboda vjerskog uvjerenja čvrsto utemeljena kao jedno od temeljnih individualnih prava utvrđenih u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima i Europskoj konvenciji o ljudskim pravima te stoga ponavlja stavove iznesene u spomenutim rezolucijama od 21. siječnja 1993. i 22. travnja 1993. o obveznom izjašnjavanju o vjeroispovijesti na osobnim iskaznicama; - Poziva da se pravo na prigovor		

			savjesti i pravo na civilnu službu ugrade u protokol uz Europsku konvenciju o ljudskim pravima; - Poziva države članice Europske unije koje nemaju (ili više nemaju) novačenje te vojnu i civilnu službu da ipak jamče temeljno pravo na prigovor savjesti; - Poziva Komisiju da zatraži od država članica Europske unije i zemalja koje su podnijele zahtjev za pristupanje da se pridržavaju načela utvrđenih u spomenutim rezolucijama od 7. veljače 1983., 13. listopada 1989. i 11. ožujka 1993. te u ovoj rezoluciji. Preporuka Vijeća Europe 1742 (2006.) punog naziva na engleskom jeziku *Human rights of members of the armed forces* koja se može se pronaći na https://pace.coe.int/en/files/17424/html je važan okvir za zaštitu i promicanje ljudskih prava unutar vojnih struktura, balansirajući između potrebe vojne discipline i sigurnosti sa osnovnim pravima i dostojanstvom pripadnika oružanih snaga. Preporuka naglašava da se ljudska prava trebaju primjenjivati u svim okolnostima, uključujući i u vrijeme oružanih sukoba u skladu s međunarodnim humanitarnim pravom, pripadnici oružanih snaga moraju imati civilna i politička prava zajamčena Europskom konvencijom o ljudskim pravima uz određene ograničene iznimke koje su nužne za ispunjavanje vojnih zadaća. Osobe imaju pravo na prigovor savjesti koji se smatra ključnim dijelom slobode misli, savjesti i religije, a države se pozivaju da osiguraju stvarnu i učinkovitu zaštitu tog prava. Također se nigdje ne navode odredbe prema kojima bi se ravnopravnost muškaraca i žena postizala na način da i žene treba prisilno novačiti u vojsku, ukoliko je to propisano za muškarce.		
137	CENTAR ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA - OSIJEK	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	Pridružujemo se komentarima Mreže mladih Hrvatske i Centra za mirovne studije: U članku 24. stavku 4. predlažemo brisanje "unaprijeđenje prirodnog okoliša i komunalnog gospodarstva i održavanja javnih cesta." Naime nejasna je formulacija "unaprijeđenje prirodnog okoliša", odnosno nije jasno koje to poslove obuhvaća. Osim toga, svi poslovi navedeni u tom stavku poslovi su koji su fizički poslovi na otvorenom. Poslovi su to i na kojima redovito nedostaje radnika i na kojima su plaće uglavnom uvećane zbog otežanih uvjeta rada pa je u tom kontekstu posebno diskriminatorno da su osobe koje ulažu prigovor savjesti prisiljene neplaćeno raditi teške fizičke poslove. Podsjećamo na Schmidbauerovu rezoluciju iz 1989. koja poziva da se osobe koje obavljaju alternativnu službu zaštite od iskorištavanja, da osobe u civilnoj službi primaju istu plaću kao i novaci te na jasno razlikovanje aktivnosti civilne alternativne službe i slobodnih radnih mjesta na tržištu rada, o čemu se treba dogovoriti sa sindikatima.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje sve elemente vezano uz služenje u civilnoj službi te je predloženo donošenje provedbenih propisa koji će detaljnije urediti ovo područje

			Prijedlog izmjene članka 24., stavka 5: "Civilna služba iz stavka 4. ovog članka traje tri mjeseca." Preporuka je i standard u većini država EU da civilna služba traje maksimalno 50% duže od vojne. S obzirom da bi vojna trajala 2 mjeseca, preporučeno maksimalno trajanje civilne službe je 3 mjeseca. Opći komentar: U članku 24. stavku 7 Važno je Zakonom ili podzakonskim aktom jasno propisati kriterij "obrazovanja i stečenih vještina i kompetencija", kako je primjerice u članku 21.h stavku 5 ovog Zakona propisano donošenje Pravilnika kojim će se propisati mjerila i postupci za ocjenu zdravstvene sposobnosti novaka i ročnika. Važno je točno propisati na koji se način vrši upućivanje osoba iz stavka 2. i 4. kako bi se izbjegle zlouporabe i pravna nesigurnost.		
138	MREŽA MLADIH HRVATSKE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	U članku 24. stavku 7 Važno je Zakonom ili podzakonskim aktom jasno propisati kriterij "obrazovanja i stečenih vještina i kompetencija", kako je primjerice u članku 21.h stavku 5 ovog Zakona propisano donošenje Pravilnika kojim će se propisati mjerila i postupci za ocjenu zdravstvene sposobnosti novaka i ročnika. Važno je točno propisati na koji se način vrši upućivanje osoba iz stavka 2. i 4. kako bi se izbjegle zlouporabe i pravna nesigurnost.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje sve elemente vezano uz temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi te je predloženo donošenje provedbenih propisa koji će još razraditi ovo područje
139	MREŽA MLADIH HRVATSKE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	Prijedlog izmjene članka 24., stavka 5: "Civilna služba iz stavka 4. ovog članka traje tri mjeseca." Preporuka je i standard u većini država EU da civilna služba traje maksimalno 50% duže od vojne. S obzirom da bi vojna trajala 2 mjeseca, preporučeno maksimalno trajanje civilne službe je 3 mjeseca.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje sve elemente vezano uz služenje u civilnoj službi koje obuhvaća i njezino trajanje te je predloženo donošenje provedbenih propisa koji će detaljnije urediti ovo područje
140	MREŽA MLADIH HRVATSKE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	U članku 24. stavku 4. predlažemo brisanje "unaprijeđenje prirodnog okoliša i komunalnog gospodarstva i održavanja javnih cesta." Naime nejasna je formulacija "unaprijeđenje prirodnog okoliša", odnosno nije jasno koje to poslove obuhvaća. Osim toga, svi poslovi navedeni u tom stavku poslovi su koji su fizički poslovi na otvorenom. Poslovi su to i na kojima redovito nedostaje radnika i na kojima su plaće uglavnom uvećane zbog otežanih uvjeta rada pa je u tom kontekstu posebno diskriminatorno da su osobe koje ulažu prigovor savjesti prisiljene neplaćeno raditi teške fizičke poslove. Podsjećamo na Schmidbauerovu rezoluciju iz 1989. koja poziva da se osobe koje obavljaju alternativnu službu zaštite od iskorištavanja, da osobe u civilnoj službi primaju istu plaću kao i novaci te na jasno razlikovanje aktivnosti civilne alternativne službe i slobodnih radnih mjesta na tržištu rada, o čemu se treba dogovoriti sa sindikatima.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje elemente vezano uz služenje u civilnoj službi koje obuhvaća i njezino trajanje te je predloženo donošenje provedbenih propisa koji će detaljnije urediti ovo područje

141	DANIJEL PUPEK	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	To što oni koji su odslužili vojni rok imaju prednost kod zapošljavanja samo će dodatno pridonijeti odlasku mladih iz Hrvatske zbog težeg pronalaska zaposlenja. Također se slažem s ovime što je Mario Marković napisao. Da bi civilna služba u jedinicama lokalne samouprave trebala trajati 3 mjeseca uz istu naknadu kao temeljno vojno osposobljavanje.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi
142	GORAN POLJAK	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 10.	PRIJEDLOG NOVOG STAVKA: "(2) Osobama iz stavka 1. ovog članka nije dozvoljena nabava i posjedovanje vatrenog oružja za koje je potrebno odobrenje sukladno Zakonu o nabavi i posjedovanju oružja građana, kao niti nošenje vatrenog oružja pri obavljanju poslova i djelatnosti koje to uključuju, osim ako drugim zakonskim propisima to nije izričito dozvoljeno." NAPOMENA: Prilagoditi numeraciju ostalih stavaka. OBRRAZLOŽENJE: Predloženim stavkom želi se jasno i nedvosmisleno istaknuti dosljednost za osobe koje iz bilo kojeg razloga iskažu prigovor savjesti za obavljanje vojničkih dužnosti u Oružanim snagama, a koje u pravilu uključuju nošenje i uporabu vatrenog oružja. Sukladno međunarodnom humanitarnom pravu za vrijeme oružanih sukoba civili uživaju posebnu zaštitu, a takva zaštita može se izgubiti ukoliko civili nose vatreno oružje i na taj način postaju legitiman cilj kao i vojne osobe. Svaka osoba koja iskaže prigovor savjesti i time se kvalificira za civilnu službu nedvojbeno izražava stav da se u pravima i obvezama uvijek razlikuje od vojne osobe i takav stav mora se uvažiti i implementirati u sve aspekte života konkretne osobe, a ne samo uvažavati za vrijeme kada takva osoba obavlja civilnu službu. Isto tako, predloženim stavkom želi se spriječiti zlouporaba instituta prigovora savjesti. Npr. osoba prilikom iskazivanja prigovora savjesti navede da odbija koristiti bilo koje sredstvo kojim može usmrtiti drugu osobu ili životinju te priloži potvrdu da ne posjeduje vatreno oružje, a nakon nekoliko godina postane zaštitar koji nosi vatreno oružje i ujedno je član lovačkog društva. Unošenje ovakve zakonske odredbe nije diskriminirajuće i ne spriječava niti jednu osobu u obavljanju bilo kojih poslova i djelatnosti, ukoliko je to moguće bez nošenja vatrenog oružja. Također, iznimno su mogući i izuzeci u slučaju da drugi zakonski propisi za pojedine kategorije osoba drugačije odrede. Eventualno mišljenje kako gore navedena problematika možda izlazi iz okvira Zakona o obrani i bolje bi bila regulirana drugim zakonom ili zakonima je pogrešna iz razloga što je upravo Zakon o obrani temeljni zakon koji regulira vojnu obavezu i sposobnost za istu, oslobađanje od	Primljeno na znanje	

			vojne obveze, prigovor savjesti i civilnu službu, kao i sva druga prava i obveze osoba na koje se Zakon odnosi.		
143	PUČKI PRAVOBRANITELJ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	Člankom 11. ZID Zakona o obrani uvode se novi članci (odredbe), između ostaloga i čl. 24.a st. 2. kojim je propisano da „Zahtjev za civilnu službu nadležnom područnom odjelu za poslove obrane može podnijeti novak nakon zdravstvenog pregleda, ročnik i pričuvnik“, kao i čl. 24.b st. 1. kojim je popisano „Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu učiniti uvjerljivim vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu“. S obzirom da se u čl. 24.a st. 2. kao ovlaštenici podnošenja zahtjeva za civilnu službu (de facto prigovora savjesti) navode novak, ročnik i pričuvnik, nejasno je zbog čega se u čl. 24.b st. 1. navodi samo novak, iako i ročnik i pričuvnik mogu ponijeti zahtjev za civilnu službu. Stoga se postavlja pitanje nameće li se samo novaku dužnost da „učini uvjerljivim vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu“, dok se to od ročnika i pričuvnika ne traži, ili su potonje dvije kategorije osoba omaškom ispuštene iz predložene odredbe, u kojem slučaju ih je potrebno uvrstiti u navedenu odredbu. Nadalje, formulacija „učiniti uvjerljivim“ nije obrazložena te je nejasno na koji način će netko učiniti uvjerljivim vlastita vjerska ili druga uvjerenja. Kao takva podložna je različitim interpretacijama i neujednačenoj primjeni, a zbog svoje apstraktnosti i potencijalno odvrćajuća od podnošenja zahtjeva za civilnu službu (prigovora savjesti). Također, prema postojećem Zakonu o civilnoj službi takav uvjet za zahtjev za civilnu službu nije propisan. Stoga ne postoji ni praksa u postupanju koja bi bila od pomoći pri tumačenju predložene odredbe, a njezinu razumijevanju ne pridonosi ni to što predlagatelj u obrazloženju odredbe nije pojasnio koja je intencija njezina uvođenja i na koji način bi netko učinio uvjerljivim svoja vjerska ili moralna uvjerenja koja smatra zaprekama za sudjelovanje u vojnim aktivnostima. Nadalje, u čl. 24.b navedeno je da o zahtjevu za civilnu službu odlučuje „tijelo nadležno za civilnu zaštitu“. Za razliku od važećeg Zakona o civilnoj službi, kojim je propisano da o zahtjevu odlučuje Povjerenstvo koje imenuje ministar nadležan za poslove socijalne skrbi na vrijeme od četiri godine, da ima predsjednika i dva člana koje čine predstavnici ministarstava obrane, pravosuđa i uprave te rada i socijalne skrbi, da se predsjedniku i članovima povjerenstva određuju zamjenici, da predsjednik i njegov zamjenik ne mogu biti predstavnici MORH-a, kao i da će ministar nadležan za poslove socijalne skrbi donijeti pravilnik kojim će se	Prihvaća se	

			urediti način rada Povjerenstva i druga pitanja značajna za njegov rad, iz nacрта prijedloga ZID Zakona o obrani nije posve jasno smatra li se „tijelom nadležnim za civilnu zaštitu“ MUP (koji je prema Zakonu o sustavu civilne zaštite „središnje tijelo državne uprave nadležno za poslove civilne zaštite“), tko, odnosno koje tijelo bi unutar „tijela nadležnog za civilnu zaštitu“ odlučivao o zahtjevima za civilnu službu, a nije propisano niti da će se donijeti podzakonski akt kojim bi se detaljnije propisao postupak odlučivanja o zahtjevu za civilnu službu. Dodatno, navedeno je da će pri odlučivanju o zahtjevu za civilnu službu tijelo nadležno za civilnu zaštitu zatražiti mišljenje nadležnog područnog odjela za poslove obrane, koje ga je dužno dostaviti u roku od 10 dana. Nije jasno zbog čega se pri odlučivanju o odobravanju ovoga zahtjeva traži mišljenje nadležnog područnog odjela za poslove obrane, koji bi bio sadržaj mišljenja, niti u kojoj bi mjeri ovo mišljenje utjecalo na konačnu odluku tijela nadležnog za civilnu zaštitu. Posebno je nejasno zašto se traži mišljenje tijela iz sustava obrane, s obzirom da se radi o ustavnom dopuštenom prigovoru savjesti i upravo zbog njega – civilnoj (a ne vojnoj) službi. Kao što je već navedeno, u ovome dijelu se niti ne predlaže donošenje podzakonskog akta kojim bi se to detaljnije reguliralo. Također, u usporedbi s važećim Zakonom o civilnoj službi, umjesto ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi (u čijem je djelokrugu bilo obavljanje poslova civilne službe - čl. 11. st. 1. Zakona o civilnoj službi), odnosno međuresornog Povjerenstva imenovanog od strane ministra nadležnog za poslove socijalne skrbi, o ovim zahtjevima bi odlučivalo „tijelo nadležno za civilnu zaštitu“ (MUP, op.a.) uz prethodno mišljenje područne jedinice Ministarstva obrane. Nadalje, protiv rješenja tijela nadležnog za civilnu zaštitu o zahtjevu za civilnu službu nije dopuštena žalba, ali se može tužbom pokrenuti upravni spor pred Visokim upravnim sudom Republike Hrvatske. Prema postojećem Zakonu o civilnoj službi protiv rješenja Povjerenstva se mogla izjaviti žalba Povjerenstvu za žalbe u roku od 15 dana od dana primitka rješenja, a tek nakon toga je postojala mogućnost upravnog spora. Izostanak mogućnosti žalbe je otegotno jer bi bilo manje finansijski zahtjevno za podnositelja, dok pokretanje upravnog spora pred Visokim upravnim sudom iziskuje značajnije finansijske izdatke (angažiranje pravne pomoći odnosno odvjetnika), pravno je složenije te je izgledno da će na neke podnositelje zahtjeva za civilnu službu djelovati odvraćajuće zbog nemogućnosti snošenja troškova upravnog spora. Zbog navedenog se stječe dojam da		

			se predloženim rješenjima, u korelaciji s važećim Zakonom o civilnoj službi, faktički sužava mogućnost realizacije instituta prigovora savjesti, a koji je predviđen Ustavom RH te zaštićen međunarodnim pravom ljudskih prava, pri čemu postupak njegova isticanja i odobravanja ne smije biti previše otegotan. Stoga predlažemo propisati drugačiji postupak odlučivanja o zahtjevu za civilnu službu, a koji treba biti detaljnije uređen na zakonskoj razini, pri čemu propisati barem mogućnost podnošenja žalbe protiv rješenja kojim se odlučuje o zahtjevu za civilnu službu, definiranje žalbenog tijela i načina njegovog postupanja.		
144	ZAGREBAČKO PSIHOLOŠKO DRUŠTVO	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	Neprihvatljivo je i da je prema Članku 11. (odnosno prijedlogu dodavanja točke 24.b u Zakon o obrani) "novak dužan zahtjevu za civilnu službu učiniti uvjerljivim vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". Ovakva formulacija daje prostor za subjektivnu procjenu jesu li neki razlozi uvjerljivi ili ne te se osobe niti ne bi trebale stavljati u položaj da se trebaju opravdavati zbog svojih vrijednosti. Predlažemo da osobe koje zbog vjerskih ili moralnih uvjerenja ne žele služiti obvezni vojni rok mogu to navesti bez davanja dodatnih obrazloženja. Osobne vrijednosti nisu nešto što može biti uvjerljivo ili neuvjerljivo.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi
145	IVANA ZANZE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	Udruga Roditelji u akciji podržava komentare MMH i CMS: Nadopuna teksta: Stavak 1. treba mijenjati na način da se riječi "dužan je novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju upoznati s pravom da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu" mijenjaju riječima "obavezan je dostaviti novaku pri uvođenju u vojnu evidenciju u pisanom obliku informaciju o pravu da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu, koja sadrži i uputu o načinima podnošenja zahtjeva." Obrazloženje: pravo na prigovor savjesti u vojnoj službi ustavno je pravo, zagarantirano člankom 47. Ustava RH, te je isto stoga temeljno i sve osobe pri uvođenju u vojnu evidenciju stoga moraju istoga biti svjesni, te upućeni na koji način ga mogu ostvariti. Dužnost informiranja o ovom pravu proizlazi i iz načela pomoći stranci, propisanog člankom 7 Zakona o općem upravnom postupku. Nadopuna teksta: U članku 24.b predlažemo brisanje stavka (1) i stavka (2) te zamjenu stavka (1) riječima "Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu označiti poziva li se na vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". Usvajanjem ovog komentara, stavci (3), (4) i (5) postaju stavci (2), (3) i (4). Argumentacija: Navedeni izričaj i prijedlog promjene prijedloga u skladu	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi

			je s člankom 12. stavkom 2. Zakona o civilnoj službi kojom se određuje upravo: "Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu označiti poziva li se na vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". U skladu s tom odredbom izrađen je i aktualni PZC obrazac u kojem je navedeno "Razlog traženja civilne službe: Vjerski ili Moralni (zaokružiti). Također, smatramo da je nemoguće na bilo koji način propisati ni urediti što neke razloge čini "uvjerljivima", osobito s obzirom da se radi o duboko osobnim uvjerenjima, te bi se time stvorio veliki prostor diskrecije na temelju kojeg tijelo odlučuje o nečijem ustavnom pravu što smatramo protuustavnim, budući da se na ovaj način ne mogu ograničiti ustavna prava. Nadopuna teksta: U članku 24.b predlažemo dodavanje stavke s tekstom "Novak ne može biti upućen u službu prije dostave rješenja iz stavka 3" Nadopuna teksta: U članku 24.g predlažemo dodavanje teksta nakon trenutno zadnje natuknice, tekst bi glasio: "- ako se zaposlio u svojstvu vježbenika ili se prvi put zaposlio, do završetka vježbeničkog staža odnosno isteka probnog rada - ako je otvorio obrt ili samostalnu djelatnost, najdulje godinu dana od dana registracije obrta ili djelatnosti." Argumentacija: ti razlozi su navedeni ranije u Zakonu te ih zakonodavac priznaje kao legitimnu osnovu za odgodu službe te je potrebno uskladiti tekst Zakona kako osobe koje služe civilnu zaštitu ne bi bile diskriminirane Nadopuna teksta: Članak 24n stavak 2. Treba preinačiti na način da ispred riječi "pričuvni sastav" stoji riječ "civilni. Obrazloženje: Važno je zbog razumijevanja odredbe naznačiti u koji će pričuvni sastav osoba biti stavljena, s obzirom da nije moguće osobu s prizivom savjesti prevoditi u vojni pričuvni sastav.		
146	SANDRA ROZMAN PAPAK	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	Pridužujem se komentarima Mreže mladih Hrvatske. Nadopuna teksta: Stavak 1. treba mijenjati na način da se riječi "dužan je novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju upoznati s pravom da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu" mijenjaju riječima "obvezan je dostaviti novaku pri uvođenju u vojnu evidenciju u pisanom obliku informaciju o pravu da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu, koja sadrži i uputu o načinima podnošenja zahtjeva." Obrazloženje: pravo na prigovor savjesti u vojnoj službi ustavno je pravo, zagarantirano člankom 47. Ustava RH, te je isto stoga temeljno i sve osobe pri uvođenju u vojnu evidenciju stoga moraju istoga biti svjesni, te upućeni na koji način ga mogu ostvariti. Dužnost informiranja o	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi

			ovom pravu proizlazi i iz načela pomoći stranci, propisanog člankom 7 Zakona o općem upravnom postupku. Nadopuna teksta: U članku 24.b predlažemo brisanje stavka (1) i stavka (2) te zamjenu stavka (1) riječima "Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu označiti poziva li se na vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". Usvajanjem ovog komentara, stavci (3), (4) i (5) postaju stavci (2), (3) i (4). Argumentacija: Navedeni izričaj i prijedlog promjene prijedloga u skladu je s člankom 12. stavkom 2. Zakona o civilnoj službi kojom se određuje upravo: "Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu označiti poziva li se na vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". U skladu s tom odredbom izrađen je i aktualni PZC obrazac u kojem je navedeno "Razlog traženja civilne službe: Vjerski ili Moralni (zaokružiti). Također, smatramo da je nemoguće na bilo koji način propisati ni urediti što neke razloge čini "uvjerljivima", osobito s obzirom da se radi o duboko osobnim uvjerenjima, te bi se time stvorio veliki prostor diskrecije na temelju kojeg tijelo odlučuje o nečijem ustavnom pravu što smatramo protuustavnim, budući da se na ovaj način ne mogu ograničiti ustavna prava. Nadopuna teksta: U članku 24.b predlažemo dodavanje stavke s tekстом "Novak ne može biti upućen u službu prije dostave rješenja iz stavka 3" Nadopuna teksta: U članku 24.g predlažemo dodavanje teksta nakon trenutno zadnje natuknice, tekst bi glasio: "- ako se zaposlio u svojstvu vježbenika ili se prvi put zaposlio, do završetka vježbeničkog staža odnosno isteka probnog rada - ako je otvorio obrt ili samostalnu djelatnost, najdulje godinu dana od dana registracije obrta ili djelatnosti." Argumentacija: ti razlozi su navedeni ranije u Zakonu te ih zakonodavac priznaje kao legitimnu osnovu za odgodu službe te je potrebno uskladiti tekst Zakona kako osobe koje služe civilnu zaštitu ne bi bile diskriminirane Nadopuna teksta: Članak 24n stavak 2. Treba preinačiti na način da ispred riječi "pričuvni sastav" stoji riječ "civilni. Obrazloženje: Važno je zbog razumijevanja odredbe naznačiti u koji će pričuvni sastav osoba biti stavljena, s obzirom da nije moguće osobu s prizivom savjesti prevoditi u vojni pričuvni sastav.		
147	SANJIN LUKARIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	Potrebno je obrisati čl. 24.b jer se ne može uvjetovati civilno služenje temeljem prigovora savjesti. Čl. 47 st. 2 Ustava RH definira "Dopušten je prigovor savjesti onima koji poradi svojih vjerskih ili moralnih nazora nisu pripravnici sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje služenje u civilnoj službi

			oružanim snagama. Te su osobe obvezane ispunjavati druge dužnosti određene zakonom." Prema Ustavu osoba ne mora donositi nikakve "uvjerljive razloge" nego jednostavno izraziti prigovor savjesti i automatizmom dobiti služenje civilne službe umjesto vojne.		
148	ZELENA AKCIJA	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	Tražimo sljedeće izmjene i nadopune teksta: - Stavak 1. treba mijenjati na način da se riječi "dužan je novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju upoznati s pravom da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu" mijenjaju riječima "obvezan je dostaviti novaku pri uvođenju u vojnu evidenciju u pisanom obliku informaciju o pravu da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu, koja sadrži i uputu o načinima podnošenja zahtjeva." Obrazloženje: pravo na prigovor savjesti u vojnoj službi ustavno je pravo, zagarantirano člankom 47. Ustava RH, te je isto stoga temeljno i sve osobe pri uvođenju u vojnu evidenciju stoga moraju istoga biti svjesni, te upućeni na koji način ga mogu ostvariti. Dužnost informiranja o ovom pravu proizlazi i iz načela pomoći stranci, propisanog člankom 7 Zakona o općem upravnom postupku. - U članku 24.b predlažemo brisanje stavka (1) i stavka (2) te zamjenu stavka (1) riječima "Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu označiti poziva li se na vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". Usvajanjem ovog komentara, stavci (3), (4) i (5) postaju stavci (2), (3) i (4). Argumentacija: Navedeni izričaj i prijedlog promjene prijedloga u skladu je s člankom 12. stavkom 2. Zakona o civilnoj službi kojom se određuje upravo: "Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu označiti poziva li se na vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". U skladu s tom odredbom izrađen je i aktualni PZC obrazac u kojem je navedeno "Razlog traženja civilne službe: Vjerski ili Moralni (zaokružiti). Također, smatramo da je nemoguće na bilo koji način propisati ni urediti što neke razloge čini "uvjerljivima", osobito s obzirom da se radi o duboko osobnim uvjerenjima, te bi se time stvorio veliki prostor diskrecije na temelju kojeg tijelo odlučuje o nečijem ustavnom pravu što smatramo protuustavnim, budući da se na ovaj način ne mogu ograničiti ustavna prava. - U članku 24.b predlažemo dodavanje stavke s tekstom "Novak ne može biti upućen u službu prije dostave rješenja iz stavka 3" - U članku 24.g predlažemo dodavanje teksta nakon trenutno zadnje natuknice, tekst bi glasio: "- ako se zaposlio u svojstvu vježbenika ili se prvi put zaposlio, do završetka vježbeničkog staža odnosno isteka	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi

			probnog rada - ako je otvorio obrt ili samostalnu djelatnost, najdulje godinu dana od dana registracije obrta ili djelatnosti." Argumentacija: ti razlozi su navedeni ranije u Zakonu te ih zakonodavac priznaje kao legitimnu osnovu za odgodu službe te je potrebno uskladiti tekst Zakona kako osobe koje služe civilnu zaštitu ne bi bile diskriminirane - Članak 24n stavak 2. Treba preinačiti na način da ispred riječi "pričuvni sastav" stoji riječ "civilni". Obrazloženje: Važno je zbog razumijevanja odredbe naznačiti u koji će pričuvni sastav osoba biti stavljena, s obzirom da nije moguće osobu s prizivom savjesti prevoditi u vojni pričuvni sastav.		
149	CENTAR ZA MIROVNE STUDIJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	U članku 11. tražimo nadopune i izmjene na sljedeći način: Stavak 1. treba mijenjati na način da se riječi "dužan je novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju upoznati s pravom da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu" mijenjaju riječima "obvezan je dostaviti novaku pri uvođenju u vojnu evidenciju u pisanom obliku informaciju o pravu da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu, koja sadrži i uputu o načinima podnošenja zahtjeva." Obrazloženje: pravo na prigovor savjesti u vojnoj službi ustavno je pravo, zagarantirano člankom 47. Ustava RH, te je isto stoga temeljno i sve osobe pri uvođenju u vojnu evidenciju stoga moraju istoga biti svjesni, te upućeni na koji način ga mogu ostvariti. Dužnost informiranja o ovom pravu proizlazi i iz načela pomoći stranci, propisanog člankom 7 Zakona o općem upravnom postupku. U članku 24.b predlažemo brisanje stavka (1) i stavka (2) te zamjenu stavka (1) riječima "Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu označiti poziva li se na vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". Usvajanjem ovog komentara, stavci (3), (4) i (5) postaju stavci (2), (3) i (4). Navedeni izričaj i prijedlog promjene prijedloga u skladu je s člankom 12. stavkom 2. Zakona o civilnoj službi kojom se određuje upravo: "Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu označiti poziva li se na vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". U skladu s tom odredbom izrađen je i aktualni PZC obrazac u kojem je navedeno "Razlog traženja civilne službe: Vjerski lili Moralni (zaokružiti). Također, smatramo da je nemoguće na bilo koji način propisati ni urediti što neke razloge čini "uvjerljivima", osobito s obzirom da se radi o duboko osobnim uvjerenjima, te bi se time stvorio veliki prostor diskrecije na temelju kojeg tijelo odlučuje o nečijem ustavnom pravu što smatramo protuustavnim, budući da se na ovaj način ne mogu ograničiti ustavna prava.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi

			U članku 24.b predlažemo dodavanje stavke s tekstom "Novak ne može biti upućen u službu prije dostave rješenja iz stavka 3" U članku 24.g predlažemo dodavanje teksta nakon trenutno zadnje natuknice, tekst bi glasio: "- ako se zaposlio u svojstvu vježbenika ili se prvi put zaposlio, do završetka vježbeničkog staža odnosno isteka probnog rada - ako je otvorio obrt ili samostalnu djelatnost, najdulje godinu dana od dana registracije obrta ili djelatnosti." Argumentacija: ti razlozi su navedeni ranije u Zakonu te ih zakonodavac priznaje kao legitimnu osnovu za odgodu službe te je potrebno uskladiti tekst Zakona kako osobe koje služe civilnu zaštitu ne bi bile diskriminirane Članak 24n stavak 2. Treba preinačiti na način da ispred riječi "pričuvni sastav" stoji riječ "civilni. Obrazloženje: Važno je zbog razumijevanja odredbe naznačiti u koji će pričuvni sastav osoba biti stavljena, s obzirom da nije moguće osobu s prizivom savjesti prevoditi u vojni pričuvni sastav.		
150	KRISTIJAN OREŠKOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	Nadopuna teksta: Stavak 1. treba mijenjati na način da se riječi "dužan je novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju upoznati s pravom da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu" mijenjaju riječima "obvezan je dostaviti novaku pri uvođenju u vojnu evidenciju u pisanom obliku informaciju o pravu da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu, koja sadrži i uputu o načinima podnošenja zahtjeva." Obrazloženje: pravo na prigovor savjesti u vojnoj službi ustavno je pravo, zagarantirano člankom 47. Ustava RH, te je isto stoga temeljno i sve osobe pri uvođenju u vojnu evidenciju stoga moraju istoga biti svjesni, te upućeni na koji način ga mogu ostvariti. Dužnost informiranja o ovom pravu proizlazi i iz načela pomoći stranci, propisanog člankom 7 Zakona o općem upravnom postupku. Nadopuna teksta: U članku 24.b predlažemo brisanje stavka (1) i stavka (2) te zamjenu stavka (1) riječima "Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu označiti poziva li se na vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". Usvajanjem ovog komentara, stavci (3), (4) i (5) postaju stavci (2), (3) i (4). Argumentacija: Navedeni izričaj i prijedlog promjene prijedloga u skladu je s člankom 12. stavkom 2. Zakona o civilnoj službi kojom se određuje upravo: "Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu označiti poziva li se na vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". U skladu s tom odredbom izrađen je i aktualni PZC obrazac u kojem je navedeno "Razlog traženja civilne službe: Vjerski lili	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi

			Moralni (zaokružiti). Također, smatramo da je nemoguće na bilo koji način propisati ni urediti što neke razloge čini "uvjerljivima", osobito s obzirom da se radi o duboko osobnim uvjerenjima, te bi se time stvorio veliki prostor diskrecije na temelju kojeg tijelo odlučuje o nečijem ustavnom pravu što smatramo protuustavnim, budući da se na ovaj način ne mogu ograničiti ustavna prava. Nadopuna teksta: U članku 24. b predlažemo dodavanje stavke s tekstom "Novak ne može biti upućen u službu prije dostave rješenja iz stavka 3" Nadopuna teksta: U članku 24. g predlažemo dodavanje teksta nakon trenutno zadnje natuknice, tekst bi glasio: "- ako se zaposlio u svojstvu vježbenika ili se prvi put zaposlio, do završetka vježbeničkog staža odnosno isteka probnog rada - ako je otvorio obrt ili samostalnu djelatnost, najdulje godinu dana od dana registracije obrta ili djelatnosti." Argumentacija: ti razlozi su navedeni ranije u Zakonu te ih zakonodavac priznaje kao legitimnu osnovu za odgodu službe te je potrebno uskladiti tekst Zakona kako osobe koje služe civilnu zaštitu ne bi bile diskriminirane Nadopuna teksta: Članak 24n stavak 2. Treba preinačiti na način da ispred riječi "pričuvni sastav" stoji riječ "civilni. Obrazloženje: Važno je zbog razumijevanja odredbe naznačiti u koji će pričuvni sastav osoba biti stavljena, s obzirom da nije moguće osobu s prizivom savjesti prevoditi u vojni pričuvni sastav.		
151	CENTAR ZA GRAĐANSKE INICIJATIVE POREČ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	Nadopuna teksta: Stavak 1. treba mijenjati na način da se riječi "dužan je novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju upoznati s pravom da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu" mijenjaju riječima "obvezan je dostaviti novaku pri uvođenju u vojnu evidenciju u pisanom obliku informaciju o pravu da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu, koja sadrži i uputu o načinima podnošenja zahtjeva." Obrazloženje: pravo na prigovor savjesti u vojnoj službi ustavno je pravo, zagarantirano člankom 47. Ustava RH, te je isto stoga temeljno i sve osobe pri uvođenju u vojnu evidenciju stoga moraju istoga biti svjesni, te upućeni na koji način ga mogu ostvariti. Dužnost informiranja o ovom pravu proizlazi i iz načela pomoći stranci, propisanog člankom 7 Zakona o općem upravnom postupku. Nadopuna teksta: U članku 24. b predlažemo brisanje stavka (1) i stavka (2) te zamjenu stavka (1) riječima "Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu označiti poziva li se na vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". Usvajanjem ovog komentara, stavci (3), (4) i (5) postaju	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi

			stavci (2), (3) i (4). Argumentacija: Navedeni izričaj i prijedlog promjene prijedloga u skladu je s člankom 12. stavkom 2. Zakona o civilnoj službi kojom se određuje upravo: "Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu označiti poziva li se na vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". U skladu s tom odredbom izrađen je i aktualni PZC obrazac u kojem je navedeno "Razlog traženja civilne službe: Vjerski ili Moralni (zaokružiti). Također, smatramo da je nemoguće na bilo koji način propisati ni urediti što neke razloge čini "uvjerljivima", osobito s obzirom da se radi o duboko osobnim uvjerenjima, te bi se time stvorio veliki prostor diskrecije na temelju kojeg tijelo odlučuje o nečijem ustavnom pravu što smatramo protuustavnim, budući da se na ovaj način ne mogu ograničiti ustavna prava. Nadopuna teksta: U članku 24.b predlažemo dodavanje stavke s tekstom "Novak ne može biti upućen u službu prije dostave rješenja iz stavka 3" Nadopuna teksta: U članku 24.g predlažemo dodavanje teksta nakon trenutno zadnje natuknice, tekst bi glasio: "- ako se zaposlio u svojstvu vježbenika ili se prvi put zaposlio, do završetka vježbeničkog staža odnosno isteka probnog rada - ako je otvorio obrt ili samostalnu djelatnost, najdulje godinu dana od dana registracije obrta ili djelatnosti." Argumentacija: ti razlozi su navedeni ranije u Zakonu te ih zakonodavac priznaje kao legitimnu osnovu za odgodu službe te je potrebno uskladiti tekst Zakona kako osobe koje služe civilnu zaštitu ne bi bile diskriminirane Nadopuna teksta: Članak 24n stavak 2. Treba preinačiti na način da ispred riječi "pričuvni sastav" stoji riječ "civilni. Obrazloženje: Važno je zbog razumijevanja odredbe naznačiti u koji će pričuvni sastav osoba biti stavljena, s obzirom da nije moguće osobu s prizivom savjesti prevoditi u vojni pričuvni sastav.		
152	CENTAR ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA - OSIJEK	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	Pridružujemo se komentarima Mreže mladih Hrvatske i Centru za mirovne studije Stavak 1. treba mijenjati na način da se riječi "dužan je novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju upoznati s pravom da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu" mijenjaju riječima "obvezan je dostaviti novaku pri uvođenju u vojnu evidenciju u pisanom obliku informaciju o pravu da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu, koja sadrži i uputu o načinima podnošenja zahtjeva." Obrazloženje: pravo na prigovor savjesti u vojnoj službi ustavno je pravo, zagarantirano člankom 47. Ustava RH, te je isto stoqa temeljno i	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi

			sve osobe pri uvođenju u vojnu evidenciju stoga moraju istoga biti svjesni, te upućeni na koji način ga mogu ostvariti. Dužnost informiranja o ovom pravu proizlazi i iz načela pomoći stranci, propisanog člankom 7 Zakona o općem upravnom postupku. U članku 24.b predlažemo brisanje stavka (1) i stavka (2) te zamjenu stavka (1) riječima "Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu označiti poziva li se na vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". Usvajanjem ovog komentara, stavci (3), (4) i (5) postaju stavci (2), (3) i (4). Argumentacija: Navedeni izričaj i prijedlog promjene prijedloga u skladu je s člankom 12. stavkom 2. Zakona o civilnoj službi kojom se određuje upravo: "Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu označiti poziva li se na vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". U skladu s tom odredbom izrađen je i aktualni PZC obrazac u kojem je navedeno "Razlog traženja civilne službe: Vjerski ili Moralni (zaokružiti). Također, smatramo da je nemoguće na bilo koji način propisati ni urediti što neke razloge čini "uvjerljivima", osobito s obzirom da se radi o duboko osobnim uvjerenjima, te bi se time stvorio veliki prostor diskrecije na temelju kojeg tijelo odlučuje o nečijem ustavnom pravu što smatramo protuustavnim, budući da se na ovaj način ne mogu ograničiti ustavna prava. U članku 24.b predlažemo dodavanje stavke s tekstom "Novak ne može biti upućen u službu prije dostave rješenja iz stavka 3" U članku 24.g predlažemo dodavanje teksta nakon trenutno zadnje natuknice, tekst bi glasio: "- ako se zaposlio u svojstvu vježbenika ili se prvi put zaposlio, do završetka vježbeničkog staža odnosno isteka probnog rada - ako je otvorio obrt ili samostalnu djelatnost, najdulje godinu dana od dana registracije obrta ili djelatnosti." Argumentacija: ti razlozi su navedeni ranije u Zakonu te ih zakonodavac priznaje kao legitimnu osnovu za odgodu službe te je potrebno uskladiti tekst Zakona kako osobe koje služe civilnu zaštitu ne bi bile diskriminirane Članak 24n stavak 2. Treba preinačiti na način da ispred riječi "pričuvni sastav" stoji riječ "civilni". Obrazloženje: Važno je zbog razumijevanja odredbe naznačiti u koji će pričuvni sastav osoba biti stavljena, s obzirom da nije moguće osobu s prizivom savjesti prevoditi u vojni pričuvni sastav.		
153	MREŽA MLADIH HRVATSKE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI,	U članku 24.b predlažemo dodavanje stavke s tekstom "Novak ne može biti upućen u službu prije dostave rješenja iz stavka 3"	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi

		Članak 11.			
154	MREŽA MLADIH HRVATSKE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	Članak 24n stavak 2. Treba preinačiti na način da ispred riječi "pričuvni sastav" stoji riječ "civilni. Obrazloženje: Važno je zbog razumijevanja odredbe naznačiti u koji će pričuvni sastav osoba biti stavljena, s obzirom da nije moguće osobu s prizivom savjesti prevoditi u vojni pričuvni sastav.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi
155	MREŽA MLADIH HRVATSKE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	U članku 24.g predlažemo dodavanje teksta nakon trenutno zadnje natuknice, tekst bi glasio: "- ako se zaposlio u svojstvu vježbenika ili se prvi put zaposlio, do završetka vježbeničkog staža odnosno isteka probnog rada - ako je otvorio obrt ili samostalnu djelatnost, najdulje godinu dana od dana registracije obrta ili djelatnosti." Argumentacija: ti razlozi su navedeni ranije u Zakonu te ih zakonodavac priznaje kao legitimnu osnovu za odgodu službe te je potrebno uskladiti tekst Zakona kako osobe koje služe civilnu zaštitu ne bi bile diskriminirane	Prihvaća se	
156	MREŽA MLADIH HRVATSKE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	U članku 24.b predlažemo brisanje stavka (1) i stavka (2) te zamjenu stavka (1) riječima "Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu označiti poziva li se na vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". Usvajanjem ovog komentara, stavci (3), (4) i (5) postaju stavci (2), (3) i (4). Argumentacija: Navedeni izričaj i prijedlog promjene prijedloga u skladu je s člankom 12. stavkom 2. Zakona o civilnoj službi kojom se određuje upravo: "Novak je dužan u zahtjevu za civilnu službu označiti poziva li se na vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu". U skladu s tom odredbom izrađen je i aktualni PZC obrazac u kojem je navedeno "Razlog traženja civilne službe: Vjerski ili Moralni (zaokružiti). Također, smatramo da je nemoguće na bilo koji način propisati ni urediti što neke razloge čini "uvjerljivima", osobito s obzirom da se radi o duboko osobnim uvjerenjima, te bi se time stvorio veliki prostor diskrecije na temelju kojeg tijelo odlučuje o nečijem ustavnom pravu što smatramo protuustavnim, budući da se na ovaj način ne mogu ograničiti ustavna prava.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje služenje u civilnoj službi
157	MREŽA MLADIH HRVATSKE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	Stavak 1. treba mijenjati na način da se riječi "dužan je novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju upoznati s pravom da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu" mijenjaju riječima "obvezan je dostaviti novaku pri uvođenju u vojnu evidenciju u pisanom obliku informaciju o pravu da na temelju prigovora savjesti može podnijeti zahtjev za civilnu službu, koja sadrži i uputu o načinima podnošenja zahtjeva." Obrazloženje: pravo na prigovor savjesti u vojnoj službi ustavno je pravo, zagarantirano člankom 47. Ustava RH, te je isto stoga temeljno i sve osobe pri uvođenju u vojnu	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje služenje u civilnoj službi

			evidenciju stoga moraju istoga biti svjesni, te upućeni na koji način ga mogu ostvariti. Dužnost informiranja o ovom pravu proizlazi i iz načela pomoći stranci, propisanog člankom 7 Zakona o općem upravnom postupku.		
158	CENTAR ZA EKONOMSKO OBRAZOVANJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	Članak 24.n. nije u skladu s člankom 3. Ustava koji propisuje vladavinu pravu kao najvišu vrednotu ustavnog poretka. Čl. 21. st. 1. propisuje da se vojna obveza sastoji od, između ostalog, civilne službe. Čl. 20. st. 1. propisuje da vojna obveza državljanu prestaje ako je ocijenjen neposobnim za vojnu službu. Čl. 24.d propisuje da se dužnosti obavljanja civilne službe oslobađa, između ostalog, novak koji je ocijenjen nesposobnim za vojnu službu. Čl. 21.h. st. 4. taksativno propisuje da ocjena sposobnosti za vojnu službu može biti jedino "sposoban za vojnu službu" ili "nesposoban za vojnu službu", dakle ne postoji mogućnost ocjene "privremeno nesposoban za vojnu službu" koju navodi čl. 24.n. niti postoji mogućnost sukladno čl. 20. st. 1. da se civilnog ročnika koji bi bio ocijenjen (privremeno ili trajno) nesposobnim za vojnu službu prevodi u pričuvni sastav. Zbog navedenog, predložena norma nije u skladu sa zahtjevima pravne sigurnosti, određenosti, predvidljivosti, pravne izvjesnosti i dosljednosti koje postavlja čl. 3. Ustava pred zakonodavcem.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi
159	CENTAR ZA EKONOMSKO OBRAZOVANJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	Članak 24.j nije u skladu s člancima 40. i 47. st. 2. Ustava, člankom 18. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima te člankom 10. Povelje Europske unije o temeljnim pravima. Tamo gdje je to zakonom dopušteno, neki Jehovini svjedoci imaju puške da se zaštite od divljih životinja ili da love divljač radi prehrane. To ne utječe na vjerske ili moralne nazore radi kojih ne bi bili pripravnici sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti ili nošenju oružja da se zaštite od drugih ljudi. (https://wol.jw.org/hr/wol/d/r19/lp-c/1983528#h=15) Sloboda savjesti i vjeroispovijedi uključuje slobodu promjene vjeroispovijedi ili uvjerenja. Ako je netko bio počinio kazneno djelo uporabom oružja, to ne znači da nije mogao odsluženjem kazne promijeniti vjeroispovijed ili uvjerenje te poprimiti vjerske ili moralne nazore radi kojih ne bi bio pripravnici sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti uključujući (ali ne i ograničeno na) nošenje oružja.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi
160	MARIO MARKOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 11.	Komentar je vezan uz članak 24.b Smatram da novaci nisu dužni u zahtjevu za civilnu službu učiniti uvjerljivim vjerske ili moralne razloge zbog kojih traži civilnu službu, odnosno dokazivati svoja vjerska ili moralna uvjerenja. Stoga predlažem da se u	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje služenje u civilnoj službi

			članku 11. prijedlog članka 24.b briše kao nepotreban. OBRAZLOŽENJE Kao razlog navodim da odredbe članka 24.b treba uskladiti s dvije rezolucije i jednom preporukom: Rezolucija o prigovoru savjesti i alternativnoj civilnoj službi Europskog parlamenta (Schmidbauerova rezolucija) iz 1989. godine (Resolution on conscientious objection and alternative civilian service (Schmidbauer Resolution) 13 Oct 1989. Rezolucija je dostupna na engleskom jeziku na https://wri-irg.org/en/story/1989/resolution-conscientious-objection-and-alternative-civilian-service-schmidbauer . Rezolucija naglašava pravo svih vojnih obveznika da odbiju vojnu službu zbog prigovora savjesti, uz poštovanje slobode i jednakog tretmana svih građana. Europski parlament, između ostalog, poziva: - da se svim vojnim obveznicima (novcima) dodijeli pravo da u bilo kojem trenutku odbiju vojnu službu, bilo naoružanu ili nenaoružanu, iz razloga savjesti, uz puno poštovanje načela slobode i jednakog postupanja prema svim članovima društva; - da države članice osiguraju da se osobama koje obavljaju alternativnu službu ne uskraćuju njihova ustavna i/ili građanska prava te da se očuva njihovo dostojanstvo; - da osobi koja se pozvala na prigovor savjesti bude dovoljna izjava u kojoj se navode njegovi motivi kako bi se dobio status prigovarača savjesti; - da se duljina alternativne službe smije produžiti od trajanja redovne službe samo za polovicu kako bi se nadoknadila razdoblja obuke u pričuvi od strane onih koji obavljaju vojnu službu; - da se osobe koje obavljaju alternativnu službu zaštite od iskorištavanja i da osobe u civilnoj službi primaju istu plaću kao i novaci; - na jasno razlikovanje aktivnosti civilne alternativne službe i slobodnih radnih mjesta na tržištu rada, o čemu se treba dogovoriti sa sindikatima; - na uvođenje nacionalnog postupka žalbe; - da države članice poduzmu sve potrebne korake za izmjenu svog zakonodavstva kako bi ga uskladile s ovom rezolucijom i rezolucijom od 7. veljače 1983.; Rezolucija o prigovoru savjesti u državama članicama Zajednice (Resolution on conscientious objection in the Member States of the Community (Bandrés Molet & Bindi Resolution), 19.07.1994., Rezolucija je dostupna na https://wri-irg.org/en/story/1994/resolution-conscientious-objection-member-states-community-bandres-molet-bindi U navedenoj rezoluciji Europska komisija: - Smatra prigovor savjesti stvarnim		

			subjektivnim pravom, kako je priznato rezolucijom 1989/59 Komisije Ujedinjenih naroda za ljudska prava, usko povezanim s ostvarivanjem individualnih sloboda te stoga služenje vojnog roka može biti u obliku vojne ili civilne službe; - Vjeruje da bi pojam *prigovarač savjesti* trebalo shvatiti kao netko tko, suočen s obvezom služenja vojnog roka, odbija to učiniti iz vjerskih, etičkih ili filozofskih razloga ili iz razloga savjesti te poziva sve države članice da usvoje ovu definiciju; - Potvrđuje osnovna načela koja je definirao Odbor ministara Vijeća Europe u svojoj preporuci R(87)8 o prigovoru savjesti na obveznu vojnu službu i smatra da je ova preporuka minimalna osnova za odredbe o civilnoj službi koje bi trebale povezivati sve države članice Vijeća Europe; - Ističe da je prigovor savjesti pitanje od međunarodne važnosti, što pokazuju rezolucija koju je 1989. godine usvojila Komisija Ujedinjenih naroda za ljudska prava, Preporuka koju je 1987. godine usvojio Odbor ministara Vijeća Europe i njegova rezolucija iz 1989. godine, koje sve uključuju pravo na prigovor savjesti na vojnu službu među raznim pravima i propisuju da alternativna civilna služba ne smije biti kaznene prirode; - Uvjerena je da pravo na prigovor savjesti proizlazi iz ljudskih prava i temeljnih sloboda koje se Unija obvezuje poštivati u skladu s člankom F(2) Ugovora o EU te da stoga usklađivanje zakonodavstva u ovom području spada u nadležnost Europske zajednice; - Poziva države članice da kao pitanje od zajedničkog interesa, prouče iskustva onih koje su ukinule obveznu vojnu službu u korist potpuno profesionalnih oružanih snaga, prihvaćajući da svi građani države članice trebaju uživati ista prava i ispunjavati iste obveze; - Poziva države članice da osiguraju da obvezna vojna služba i civilna služba koje se obavljaju u ustanovama koje nisu pod nadzorom Ministarstva obrane budu istog trajanja, u skladu sa stavkom 51. spomenute rezolucije od 11. ožujka 1993. o poštivanju ljudskih prava u EZ; - Vjeruje da prigovarači savjesti koji obavljaju civilnu službu moraju uživati ista prava kao i novaci koji sudjeluju u oružanoj vojnoj službi, kako u socijalnom smislu - na primjer u pogledu pristupa strukovnom osposobljavanju - tako i u pogledu plaće; - Naglašava da je sloboda vjerskog uvjerenja čvrsto utemeljena kao jedno od temeljnih individualnih prava utvrđenih u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima i Europskoj konvenciji o ljudskim pravima te stoga ponavlja stavove iznesene u spomenutim rezolucijama od 21. siječnja 1993. i 22. travnja 1993. o obveznom izjašnjavanju o vjeroispovijesti na osobnim iskaznicama;		

		- Poziva da se pravo na prigovor savjesti i pravo na civilnu službu ugrade u protokol uz Europsku konvenciju o ljudskim pravima; - Poziva države članice Europske unije koje nemaju (ili više nemaju) novačenje te vojnu i civilnu službu da ipak jamče temeljno pravo na prigovor savjesti; - Poziva Komisiju da zatraži od država članica Europske unije i zemalja koje su podnijele zahtjev za pristupanje da se pridržavaju načela utvrđenih u spomenutim rezolucijama od 7. veljače 1983., 13. listopada 1989. i 11. ožujka 1993. te u ovoj rezoluciji; Preporuka Vijeća Europe 1742 (2006.) punog naziva na engleskom jeziku *Human rights of members of the armed forces* može se pronaći na https://pace.coe.int/en/files/17424/html. Ova Preporuka predstavlja važan okvir za zaštitu i promicanje ljudskih prava unutar vojnih struktura, balansirajući između potrebe vojne discipline i sigurnosti sa osnovnim pravima i dostojanstvom pripadnika oružanih snaga. Preporuka naglašava da se ljudska prava trebaju primjenjivati u svim okolnostima, uključujući i u vrijeme oružanih sukoba u skladu s međunarodnim humanitarnim pravom, pripadnici oružanih snaga moraju imati civilna i politička prava zajamčena Europskom konvencijom o ljudskim pravima uz određene ograničene iznimke koje su nužne za ispunjavanje vojnih zadaća. Osobe imaju pravo na prigovor savjesti koji se smatra ključnim dijelom slobode misli, savjesti i religije, a države se pozivaju da osiguraju stvarnu i učinkovitu zaštitu tog prava. Također se nigdje ne navode odredbe prema kojima bi se ravnopravnost muškaraca i žena postizala na način da i žene treba prisilno novačiti u vojsku, ukoliko je to propisano za muškarce. Osim toga Europski sud za ljudska prava (ESLJP) donio je nekoliko važnih presuda koje se odnose na pravo na civilnu službu i prigovor savjesti od kojih je najvažnija presuda *Bayatyan protiv Armenije*, 07.07.2011., predmet 23459/03. U navedenoj odluci ESLJP je utvrdio da je Armenija prekršila članak 9. Konvencije koji štiti slobodu mišljenja, savjesti i vjere, jer je osudila podnositelja zahtjeva na zatvorsku kaznu zbog odbijanja vojne službe iz vjerskih razloga. Ova presuda bila je prekretnica, jer je prvi put potvrđeno da prigovor savjesti spada pod zaštitu članka 9. Europske konvencije o ljudskim pravima. Ključni zaključci presude su: - Pravo na prigovor savjesti dio je slobode vjere i mora biti zaštićeno. - Zatvorska kazna za odbijanje vojne službe iz vjerskih razloga predstavlja kršenje ljudskih prava. - Države članice Vijeća Europe moraju osigurati alternativnu civilnu službu za		

			osobe koje imaju prigovor savjesti. Sukladno navedenoj presudi, Ustavni sud Republike Hrvatske je u jednom ustavnosudskom postupku ispitivao je li osporenom presudom Upravnog suda i odlukama nadležnih tijela podnositeljici ustavne tužbe u relevantno vrijeme bilo povrijeđeno njezino Ustavom zaštićeno pravo na slobodno javno očitovanje vjere. Ustavni sud je donio Odluku broj: U-III-3785/2009 od 18. lipnja 2014., objavljena u NN 89/2014. U obrazloženju je Ustavni sud između ostaloga naveo, citiram: *Polazeći od tih navoda ustavne tužbe, a imajući u vidu okolnosti konkretnog slučaja, Ustavni sud je ustavnu tužbu ocjenjivao sa stajališta članka 40. Ustava i članka 9. Konvencije koji glase: Članak 40. Jamči se sloboda savjesti i vjeroispovijedi i slobodno javno očitovanje vjere ili drugog uvjerenja.* *Članak 9. 1. Svatko ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi; to pravo uključuje slobodu da se promijeni vjeroispovijed ili uvjerenje i slobodu da se pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazuje svoju vjeroispovijed ili uvjerenje bogoslužjem, poučavanjem, praktičnim vršenjem i obredima. 2. Sloboda iskazivanja vjeroispovijedi ili uvjerenja podvrgnut će se samo takvim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa javnog reda i mira, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.* Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP) u predmetu Bayatyan protiv Armenije (presuda od 7. srpnja 2011., zahtjev br. 23459/03) naznačio je okvir i značenje te slobode. *118. Sud ponavlja da je sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi, zajamčena člankom 9. Konvencije jedan od temelja 'demokratskog društva' u smislu Konvencije. Ta sloboda, u svojoj vjerskoj dimenziji, jedan je od najživotnijih elemenata koji stvaraju identitet vjernika i njihove koncepcije života, ali je također dragocjeno sredstvo ateista, agnostika, skeptika i onih koji prema vjeri nemaju nikakav odnos (the unconcerend). O njoj ovisi pluralizam, neodvojiv dio demokratskog društva, kojeg se ostvarenje skupo plaćalo tijekom stoljeća. Ta sloboda obuhvaća slobodu prihvatiti ili ne prihvatiti vjerska uvjerenja (freedom to hold or not to hold religious beliefs) i prakticirati ili ne prakticirati vjeru (practise or not to practise a religion) ...*		
161	PUČKI PRAVOBRANITELJ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI,	Člankom 12. ZID-a Zakona o obrani (kojim se mijenja čl. 25. st. 9.) i člankom 32. ZID-a Zakona o obrani (nije navedeno koji bi to članak bio u izmijenjenom Zakonu) propisuje se prednost prilikom zapošljavanja pod	Nije prihvaćen	Člankom 9. stavkom 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije („Narodne novine“, broj 85/08 i 112/12) propisano je da je diskriminacija u svim

		Članak 12. jednakim uvjetima nezaposlenom razvrstanom pričuvniku te nezaposlenoj osobi koja je završila temeljno vojno osposobljavanje ili dragovoljno vojno osposobljavanje. Uvođenje prednosti pod istim uvjetima u RH već imaju osobe prema: Zakonu o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji – tu su navedene brojne kategorije i redoslijed prema kojoj se ostvaruje prednost; Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina; Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom te Zakonu o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata. U slučaju osoba s invaliditetom te pripadnika nacionalnih manjina, radi se o osobama koje su nositelji određene karakteristike, odnosno pripadnici skupina koje su izložene određenoj vrsti predrasuda, stigmatizacije i/ili izolacije, što ih dovodi u poziciju manje zapošljivosti u odnosu na osobe koje nisu pripadnici ovih skupina. Dakle, radi se o osobama koje su prepoznate kao ranjive u kontekstu njihove pozicije na tržištu rada. Štoviše, njihovim zapošljavanjem i vidljivošću odnosno zastupljenošću među zaposlenima u državnim i javnim tijelima, država šalje poruku kako poslodavcima, tako i društvu u cjelini. S druge strane, prednost prilikom zapošljavanja za branitelje, odnosno članove njihovih obitelji, rezultat je honoriranja, u pogledu uloženog, riskiranog i pretrpljenog te pretrpljenih ozbiljnih posljedica od strane branitelja i/ili članova njegovih obitelji. U ovom slučaju, sama činjenica da je netko odslužio vojni rok, odnosno vojno osposobljavanje ili dragovoljno vojno osposobljavanje, a ne civilnu službu, nije razmjerna i opravdana s obzirom na korist (prednost prilikom zapošljavanja) koja se predlaže, osobito u kontekstu uloženog vremena od 2 mjeseca (kao i izostanka drugih otegotnih okolnosti koje bi takvu prednost opravdavale). Za razliku od gore spomenutih mjera, ovdje se radi o motivacijskoj mjeri odnosno mjeri predviđenoj kako bi se motiviralo osobe da se prijave za služenje obveznog vojnog roka, no koja nije razmjerna. Pri tome, ukazujemo i da osoba može iskoristiti ovu mjeru i unatoč tome izbjeci služenje u Oružanim snagama RH. Naime, iako su odslužile vojni rok ove osobe u svakom trenutku mogu uložiti priziv savjesti, s obzirom da ga može uložiti (i) pričuvnik, te stoga postoji mogućnost da iako su vojno osposobljene, u slučaju potrebe, ipak neće sudjelovati u Oružanim snagama RH. Naposljetku, kao nerazmjerna mjera, prednost prilikom zapošljavanja pod jednakim uvjetima nezaposlenoj osobi koja je završila temeljno vojno osposobljavanje je diskriminatorna prema onima koji ulože prigovor savjesti zbog svojih vjerskih ili	pojavnim oblicima zabranjena, dok je stavkom 2. toga članka Zakona propisano da se ne smatra diskriminacijom stavljanje u nepovoljniji položaj u slučajevima kada je takvo postupanje određeno zakonom radi očuvanja javne sigurnosti. Člankom 7. stavkom 1. Zakona o ravnopravnosti spolova („Narodne novine“, broj 82/08 i 69/17) propisano je da je izravna diskriminacija svako postupanje uvjetovano spolom kojim se osoba stavlja ili je bila stavljena ili bi mogla biti stavljena u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji. Neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriteriji ili praksa stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola, osim ako je ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna. S obzirom na to da postoji objektivno opravdani legitimni cilj jer oni koji prođu temeljno vojno osposobljavanje (muškarci i žene) postaju dio pričuvnog sastava i ako se ukaže potreba oni će sudjelovati u obrani Republike Hrvatske. U skladu sa Zakonom o obrani obrana je državna funkcija kojom se osigurava suverenitet, neovisnost i teritorijalna cjelovitost Republike Hrvatske te područje djelovanja koje obuhvaća pripremu, uporabu i korištenje snaga i sredstava u ratnom stanju, stanju neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti Republike Hrvatske i miru. Obrana zemlje u slučaju ugroze je ključna i cilj beneficija je da se osobe potaknu na temeljno vojno osposobljavanje odnosno da ne iskažu prigovor savjesti. Nije nužno svako dovođenje u nejednak položaj diskriminacija. Navodimo da je ovakva odredba propisana i u drugim posebnim zakonima i da je bitno

			moralnih nazora te civilno služe, te stoga predstavlja diskriminaciju temeljem vjere ili uvjerenja. Slijedom navedenog, predlažemo navedenu odredbu brisati.		istaknuti da takve osobe pod jednakim uvjetima ostvaruju određeno pravo. Vojna obveza je ustavna kategorija, a iznimke njezine aktivacije, razlozi njezine odgode i prekida razumno i proporcionalno su predviđene i propisane s ispunjenim legitimnim ciljem razmjerno i racionalno.
162	CENTAR ZA EKONOMSKO OBRAZOVANJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 12.	S obzirom da se razvrstana pričuva puni vojnim obveznicima koji su ispunili svoju vojnu obvezu kroz temeljno vojno osposobljavanje, a koje pravo poradi svojih vjerskih ili moralnih uvjerenja nisu u mogućnosti ispuniti vojni obveznici koji su ispunili svoju vojnu obvezu kroz civilnu službu, predloženi članak 25. stavak 9. stavlja vojne obveznike civilne ročnike u nepovoljniji položaj od vojnih obveznika ročnika u usporedivoj situaciji, što je protivno članku 14. Ustava i članku 2. stavku 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje temeljno vojno osposobljavanje i služenje u civilnoj službi
163	ZAGREBAČKO PSIHOLOŠKO DRUŠTVO	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 12.	Općenito se predloženim izmjenama vrlo proizvoljno ignoriraju očiti diskriminatorni elementi. Tako je člankom 12. (odnosno predloženim izmjenama izvornog Članka 25. Zakona o obrani) dana jasna prednost pri zapošljavanju razvrstanim pričuvnicima u tijelima državne uprave i drugim državnim tijelima te upravnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, iako ih dvomjesečno služenje vojnog roka nikako ne čini kompetentnijima za navedene poslove. Time se krši Članak 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije jer se osobe koje ne služe obvezni vojni rok, što zbog toga što su žene, što zbog vjerskih, političkih i drugih uvjerenja, stavlja u nepovoljni položaj pri zapošljavanju.	Nije prihvaćen	Člankom 9. stavkom 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije („Narodne novine“, broj 85/08 i 112/12) propisano je da je diskriminacija u svim pojavnim oblicima zabranjena, dok je stavkom 2. toga članka Zakona propisano da se ne smatra diskriminacijom stavljanje u nepovoljniji položaj u slučajevima kada je takvo postupanje određeno zakonom radi očuvanja javne sigurnosti. Člankom 7. stavkom 1. Zakona o ravnopravnosti spolova („Narodne novine“, broj 82/08 i 69/17) propisano je da je izravna diskriminacija svako postupanje uvjetovano spolom kojim se osoba stavlja ili je bila stavljena ili bi mogla biti stavljena u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji. Neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriterij ili praksa stavlja osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola, osim ako je ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna. S obzirom na to da postoji objektivno opravdani legitimni cilj jer oni koji prođu temeljno vojno

					osposobljavanje (muškarci i žene) postaju dio pričuvnog sastava i ako se ukaže potreba oni će sudjelovati u obrani Republike Hrvatske. U skladu sa Zakonom o obrani obrana je državna funkcija kojom se osigurava suverenitet, neovisnost i teritorijalna cjelovitost Republike Hrvatske te područje djelovanja koje obuhvaća pripremu, uporabu i korištenje snaga i sredstava u ratnom stanju, stanju neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti Republike Hrvatske i miru. Obrana zemlje u slučaju ugroze je ključna i cilj beneficija je da se osobe potaknu na temeljno vojno osposobljavanje odnosno da ne iskažu prigovor savjesti. Nije nužno svako dovođenje u nejednak položaj diskriminacija. Navodimo da je ovakva odredba propisana i u drugim posebnim zakonima i da je bitno istaknuti da takve osobe pod jednakim uvjetima ostvaruju određeno pravo. Vojna obveza je ustavna kategorija, a iznimke njezine aktivacije, razlozi njezine odgode i prekida razumno i proporcionalno su predviđene i propisane s ispunjenim legitimnim ciljem razmjerno i racionalno.
164	MARIO MARKOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 12.	Vezano za stavak 9. ponavljam komentar uz članak 32. Smatram da beneficije koje se dodjeljuju muškarcima koji služe vojni rok nisu oblik diskriminacije, već priznanje njihove obveze i doprinosa društvu. Ukidanje tih beneficija bilo bi nepravedno prema onima koji su ispunili zakonsku obvezu. Kako su odredbe članka 32. praktično identične onima iz članka 12., odnosno članka 25. stavak 9., predlažem dvije mogućnosti: 1. Brisanje članka 32. uz adekvatne izmjene i dopune članka 12., odnosno članka 25. stavka 9., koji bi glasio: *(9) Tijela državne uprave i druga državna tijela te upravna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave obvezna su prilikom zapošljavanja na neodređeno vrijeme temeljem javnog natječaja i prilikom zapošljavanja na određeno vrijeme temeljem oglasa dati prednost nezaposlenom razvrstanom pričuvniku iz stavka 2. ovog članka, te nezaposlenoj osobi koja je završila temeljno vojno osposobljavanje ili	Primljeno na znanje Zahvaljujemo na komentaru	

			dragovoljno vojno osposobljavanje, pod jednakim uvjetima.* 2. Brisanje stavka 9. članka 25., odnosno članka 12. te adekvatne izmjene i dopune članka 32., koji bi glasio: *Članak 32. Tijela državne uprave i druga državna tijela te upravna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave obvezna su prilikom zapošljavanja na neodređeno vrijeme temeljem javnog natječaja i prilikom zapošljavanja na određeno vrijeme temeljem oglasa dati prednost nezaposlenom razvrstanom pričuvniku iz članka 25. stavka 2. ovog Zakona, te nezaposlenoj osobi koja je završila temeljno vojno osposobljavanje ili dragovoljno vojno osposobljavanje, pod jednakim uvjetima.* Pitanje beneficija pri zapošljavanju osoba koje su dale doprinos državi ne može se promatrati izolirano. Problem vojne obveze muškaraca u Hrvatskoj i uključivanje žena u novačenje u novom Zakonu o obrani odražava širi trend promjena u društvenim i sigurnosnim okolnostima, a ne samo pitanje ustavnih odredbi ili dosadašnje prakse. Ustav Republike Hrvatske i prethodni zakoni o obrani predviđali su obvezno služenje vojnog roka za muškarce, dok su žene služile dobrovoljno. Ovakva praksa postojala je i tijekom Domovinskog rata, a branitelji su od tada stekli određena prava, uključujući prvenstvo pri zapošljavanju. Primjerice, članak 101. stavak 1. točka f. Zakona o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji (NN 121/17, NN 98/19, NN 84/21, NN 156/23) propisuje: *Tijela državne uprave, tijela sudbene vlasti i druga državna tijela, upravna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave obvezna su prilikom zapošljavanja na neodređeno vrijeme temeljem javnog natječaja i prilikom zapošljavanja na određeno vrijeme temeljem oglasa dati prednost pod jednakim uvjetima nezaposlenom prema sljedećem redoslijedu:...f) hrvatskom branitelju iz Domovinskog rata, redoslijedom od duljeg prema kraćem vremenu sudjelovanja u obrani suvereniteta Republike Hrvatske.* Tema obveznog vojnog roka i rodne ravnopravnosti u obrani vrlo je kompleksna i zahtijeva uravnotežen pristup koji uvažava prava i potrebe oba spola. U Hrvatskoj žene nisu bile obvezne na vojnu službu zbog društvenih, bioloških i povijesnih razloga. Smatralo se da bi obvezno novačenje žena bilo prevelik teret ili nepravedno zbog specifičnih uloga koje žene često imaju u društvu i obitelji. S druge strane, neki muškarci koji su ili će biti obvezni služiti vojni rok smatraju da je to nepravedno jer se od njih traži		

			obveza koju žene nemaju. Takva mišljenja su razumljiva jer se radi o različitim pravima i obvezama unutar istog sustava. Također, žene uglavnom nisu zainteresirane za obvezno služenje vojnog roka, što je razumljivo s obzirom na osobne, profesionalne i obiteljske okolnosti. Ne postoji snažan pritisak da budu prisilno novačene, što otvara pitanje radi li se pod krinkom ravnopravnosti zapravo o neravnopravnosti prema ženama. Odgovor na pitanje ravnopravnosti ovisi o perspektivi i vrijednosnim stavovima: - Ravnopravnost kao jednaka prava i obveze: oba spola trebaju imati iste obveze, pa bi i žene trebale biti uključene u obveznu vojnu službu ako je ona obvezna za muškarce. - Ravnopravnost kao priznavanje različitosti: žene i muškarci mogu imati različite obveze, ali jednaku vrijednost i poštovanje u društvu. Važno je uzeti u obzir i demografske izazove, poput smanjenja broja muškaraca sposobnih za služenje vojnog roka, te potrebu za većim ljudskim resursima u obrani. Upravo zbog toga vlasti razmatraju uključivanje žena u obvezni vojni rok. Ovaj pragmatični razlog često se predstavlja i kao potreba za rodnom ravnopravnošću. Stoga je ključno da se o ovim pitanjima vodi otvorena i iskrena rasprava, uz poštivanje različitih mišljenja i prava svih građana. Samo na taj način mogu se pronaći najbolja rješenja koja će biti pravedna i održiva za cijelo društvo. U svezi prethodno navedenog ponavljam moj komentar uz članak 6.: Iako sam osobno protiv uvođenja ovakve vojne obveze, u nastavku obrazlažem zašto prijedlozi članka 6., odnosno članka 21. stavak 3. i članka 12., odnosno članka 25. stavak 9. nisu protuustavni OBRAZLOŽENJE Zagovaratelji ideje da žene imaju obvezu služenja vojnog roka najčešće se pozivaju na Ustav Republike Hrvatske, Zakon o ravnopravnosti spolova i Zakon o suzbijanju diskriminacije. Međutim, niti u jednoj konvenciji, rezoluciji ili nekom drugom međunarodnom pravnom obvezujućem aktu ne spominje se obaveza vojni rok za žene. Zapošljavanje žena u oružanim snagama je unutarnje pitanje svake zemlje, te niti UN, niti EU, niti NATO ne postavljaju pred članice takve zahtjeve, već samo donose preporuke i prate njihovu primjenu. Načelo ravnopravnosti spolova je temeljno pravo. Spolna diskriminacija, dakle bilo prema muškarcima bilo		

			prema ženama, je neprihvatljiva. Međutim, pravni sustavi i međunarodni standardi prepoznaju postojanje objektivnih razlika koje mogu opravdati različite pristupe u određenim područjima, uključujući i vojnu službu. Primjerice, fizičke i psihološke razlike, kao i društvene uloge, mogu biti relevantni za oblikovanje zakonskih obveza. Pri tome je važno da se postigne ravnoteža između jednakosti prava i jednakosti obveza, ali uzimajući u obzir i realne mogućnosti i potrebe oružanih snaga. Dobrovoljnost za žene u služenju vojnog roka nije nužno izraz stereotipa, već i pragmatičan pristup koji omogućava uključivanje žena koje su spremne i sposobne, a ne nameće obvezu koja za njih može biti nerazmjerna. Međunarodni pravni okvir ne propisuje uniformnu obvezu služenja vojnog roka za žene, već ostavlja prostor državama da prilagode svoje zakone u skladu sa svojim društvenim, demografskim i sigurnosnim potrebama, te je važno je da se provede otvorena i stručna rasprava o mogućnostima i posljedicama eventualnog proširenja obveze na žene, uz uvažavanje svih relevantnih faktora, pri čemu je nužno postupati promišljeno u skladu s pravnim, društvenim i sigurnosnim kontekstom. U većini europskih zemalja vojni rok nije obavezan za žene, već ga mogu služiti dobrovoljno. U više otvorenih izvora mogu se pronaći podaci o državama u kojima žene moraju služiti vojsku npr. članak „Kojе zemlje zahtijevaju vojnu službu za žene?“ (Which countries require military service for women?) dostupno na https://www.dw.com/en/which-countries-require-military-service-for-women/a-72151079 U Europi su tri države u kojima je *obavezan* vojni rok za žene: Danska, Norveška, Švedska. U Danskoj od 1.07.2025. žene mogu biti regrutirane putem nacionalne lutrije (ako ne bude dovoljno dobrovoljaca), zatim Norveška koja je uvela univerzalni vojni rok za žene i muškarce 2015. te Švedska koja je obvezni vojni rok obnovila 2018., uključujući i žene starije od 18 godina. U Nizozemskoj se novačenje odnosi i na žene, iako je obvezna vojna služba u cijelosti ukinuta od 1997. godine. Navedeni primjeri služenja vojnog roka za žene svakako su važni i mogu poslužiti kao smjernice za daljnju raspravu, no svaka država ima specifične okolnosti i sigurnosne prioritete, pa nije nužno da se isti model primijeni univerzalno. U kontekstu *obaveznog* služenja vojnog roka u svijetu, navodim primjer Izraela gdje od 1949. žene moraju služiti vojsku dvije godine, dok muškarci služe tri godine, Eritreje gdje vojna služba traje 16 mjeseci za žene i		

			muškarce, zatim Čada, Gvineje Bisau, Malija, Mozambika, Zelenortskih Otoka, Nigera, Obale Bjelokosti, Burme, Kine, Istočnog Timora i Sjeverne Koreje. Međutim, u više demokratskih država vojna služba za žene je *dobrovoljna*, kao npr. u Sjedinjenim Američkim Državama, Ujedinjenom Kraljevstvu, Belgiji, Kanadi, Španjolskoj, Francuskoj, Poljskoj, Australiji, Grčkoj, Turskoj, Češkoj, Portugalu, Boliviji, Japanu, Južnoj Koreji i Njemačkoj. Zanimljivo je da u Ukrajini, iako se bori protiv ruskog agresora, *ne postoji obvezna* vojna služba za žene. U Rusiji je u listopadu 2024. osnovana prva dobrovoljačka borbena jedinica za rat protiv Ukrajine sastavljena isključivo od žena. Vezano za prethodno navedene tri skandinavske države može se postaviti pitanje, radi li se o ravnopravnosti spolova ili se jednostavno radi o broju vojnika s kojima pojedina država raspolaže ili uopće može raspolagati zbog demografske situacije? Ustav Republike u članku 47. određuje da je vojna obveza i obrana Republike Hrvatske dužnost svih za to sposobnih građana, da je dopušten prigovor savjesti onima koji zbog svojih vjerskih ili moralnih nazora nisu pripralni sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u oružanim snagama, ali takve osobe su obvezne ispunjavati druge dužnosti određene zakonom. **Zakonom o ravnopravnosti spolova** (NN 82/08, 69/17) utvrđuju se opće osnove za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova kao temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske. Zakon definira pojmove ravnopravnosti spolova, diskriminacije na temelju spola, izravne i neizravne diskriminacije, uznemiravanja i spolnog uznemiravanja te posebnih mjera. Područja na koja se zakon odnosi su zapošljavanje i rad, obrazovanje, političke stranke, mediji i službena statistika. U članku 1a. navedeno je da ovaj zakon sadrži odredbe koje su u skladu sa direktivama Europske unije u vezi provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada, o primjeni načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama koji su samozaposleni, o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga, o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja, o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja na radu trudnih radnica te radnica koje su nedavno rodile ili doje, te o postupnoj provedbi načela jednakog postupanja prema		

		muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti. Direktive se definiraju kao zakonodavni akti Europske unije upućeni državama članicama, te su obvezujuće u pogledu rezultata koje je potrebno postići. Uredbe su zakonodavni akti Europske unije, obvezujuće su u cijelosti i izravno se primjenjuju u svim državama članicama. U cjelokupnom tekstu Zakona o ravnopravnosti spolova nema niti jedne naznake da bi se bilo koja odredba odnosila na pitanja obveznog vojnog roka ili na bilo kakva pitanja u vezi obrane. U **Zakonu o suzbijanju diskriminacije** (NN 85/08 i 112/12) u članku 8. određeno je da se zakon primjenjuje na postupanje svih državnih tijela, tijela jedinica lokalne i područne i regionalne samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima te na postupanje svih pravnih i fizičkih osoba osobito u područjima rada i radnih uvjeta, obrazovanja, znanosti i sporta, socijalne sigurnosti, uključujući i područje socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja te osiguranja za slučaj nezaposlenosti, zdravstvene zaštite, pravosuđa i uprave, stanovanja, javnog informiranja i medija, pristupa dobrima i uslugama te pružanju istih, članstva i djelovanja u sindikatima, organizacijama civilnoga društva, političkim strankama ili bilo kojim drugim organizacijama te sudjelovanja u kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu. Iako se ova područja ne odnose izravno na pitanja vezana uz obranu i vojni rok, može se postaviti pitanje je li vojni rok neka vrsta zapošljavanja? Naime, služenje vojnog roka nije isto što i zapošljavanje, odnosno služenje vojske ima specifične karakteristike koje ga razlikuju od radnih odnosa u civilnom sektoru. Vojna služba često podrazumijeva intenzivne fizičke napore, uključujući nošenje teške opreme, dugotrajne marševe, borbene treninge i izdržljivost u ekstremnim uvjetima. Povijesno gledano, muškarci su najčešće bili uključeni u vojnu službu, jer su fizički zahtjevi prilagođeni njihovim prosječnim fizičkim sposobnostima. Nadalje, za razliku od klasičnih radnih odnosa, vojska se bavi nacionalnom sigurnošću, obranom države i aktivnostima koje mogu uključivati borbene situacije. Ova uloga zahtijeva specifičnu obuku, uključujući taktiku, rukovanje naoružanjem, krizno upravljanje i psihološku otpornost. Stoga se vojna služba prilagođava nacionalnim obrambenim ciljevima, a ne ekonomskim uvjetima tržišta rada. Vojna služba uvijek je bila tradicionalno muška profesija, osobito u kulturama koje su imale dugu vojnu tradiciju, dok su žene sudjelovale u ratovima kao npr. medicinske sestre,		

			administrativno osoblje ili u drugim specijaliziranim službama, a njihov broj je bio znatno manji u usporedbi s muškarcima. Iako se naizgled može reći da je uvođenje obveznog vojnog roka samo za muškarce jedan od oblika diskriminacije, smatram da država ima pravo postaviti poseban oblik državne obaveze za svoje građane na temelju legitimnih obrambenih ciljeva. Ključni dokumenti u tom smislu su **Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena** (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, - CEDAW) koja se bavi ravnopravnošću spolova i zaštitom ženskih prava, ali ne zahtijeva obveznu vojnu službu za žene. Usvojena je 18.12.1979. od strane Generalne skupštine UN-a, stupila je na snagu 3. rujna 1981. nakon ratifikacije od strane dvadeset zemalja, a SFRJ ju je ratificirala iste godine. Nakon raspada Jugoslavije, Republika Hrvatska je 9.09.1992. službeno postala država stranka CEDAW-a putem notifikacije sukcesije, čime je preuzela obveze iz konvencije. Konvencija je dostupna na https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women. CEDAW ima i Opcijski protokol, koji omogućava ženama da podnose pritužbe na kršenja prava pred Odborom za CEDAW. Na ovu temu detalji se mogu pronaći na https://ravnopravnost.gov.hr/ured-15/strateski-i-zakonodavni-okvir-za-ravnopravnost-spolova/nacionalni-propisi/3-izvjestaji-analize-2073/2073 Drugi važan međunarodni dokument je **Rezolucija Vijeća sigurnosti UN- a 1325 o ženama, miru i sigurnosti** koja štiti i promiče ženska prava za postizanje rodne ravnopravnosti s obzirom na temeljna ljudska prava. Na države se apelira „...da osiguraju sve veću zastupljenost žena na svim razinama odlučivanja u državnim, regionalnim i međunarodnim institucijama i mehanizmima za sprečavanje, upravljanje i rješavanje sukoba." O navedenoj rezoluciji detaljniji podaci mogu se naći na https://mvep.gov.hr/informacije-za-gradjane-244593/ugovori-dokumenti-i-obrasci/dokumenti/nap-ii/27171 Vezano za vojni sektor, postoje dva međunarodna dokumenta koja govore o načelu jednakog tretmana muškaraca i žena u pristupu zapošljavanju, stručnoj edukaciji i promicanju te uvjetima rada. To su **Rezolucija o ženama u oružanim snagama** Parlamentarne skupštine Vijeća Europe 2120 (2016.) i Preporuka Vijeća Europe 1742 (2006.) o ljudskim pravima pripadnika oružanih snaga.		

			Rezolucije Vijeća Europe definiraju se kao formalni dokumenti kojima Vijeće Europe izražava stav o određenoj temi te mogu biti pravno obvezujuće ili ne. Preporuke Vijeća Europe također nisu pravno obvezujuće, a njima države članice izražavaju zajednički stav o određenim pitanjima. Rezolucija 2120 (2016) punog naziva na engleskom jeziku „Women in the armed forces: promoting equality, putting an end to gender-based violence“ može se pronaći na https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=22939&lang=en Rezolucija između ostalog preporučuje da žene imaju pristup svim dužnostima u oružanim snagama, da se promiče sudjelovanje žena u međunarodnim operacijama, da se razvijaju fleksibilnije karijerne mogućnosti za žene, da se stvaraju povoljni uvjeti za ravnopravnost spolova te da se implementiraju politike nulte tolerancije prema rodno uvjetovanom nasilju u oružanim snagama. U dokumentu se *nigdje* ne navode odredbe prema kojima bi se ravnopravnost muškaraca i žena postizala na način *da i žene treba prisilno novačiti u vojsku*, ukoliko je to propisano za muškarce. Vezano za navedenu rezoluciju, smatram da je važno pročitati i izvješće na engleskom jeziku (Explanatory memorandum) gospođe Maryvonne Blondin na https://pace.coe.int/en/files/22789/html#_TOC_N05A579E8N05AA82B0 Izvješće gospođe Maryvonne Blondin bavi se položajem žena u oružanim snagama, naglašavajući da su žene i dalje manjina u vojsci i suočavaju se s mnogim oblicima diskriminacije zbog okruženja koje je dizajnirano pretežno za muškarce. Izvješće ističe kako su rodno uvjetovano uznemiravanje i nasilje česti u vojsci, a unutarnja kultura često pogoduje takvom zlostavljanju. U izvješću se poziva na promicanje zapošljavanja žena u vojsci, otvaranje svih vojnih pozicija za žene, razvoj fleksibilnih karijernih puteva te sustavno uključivanje rodne dimenzije u sve vojne operacije. Izvješće detaljno razmatra povijesnu prihvaćenost žena u oružanim snagama, pristup različitim vojnim profesijama, sudjelovanje žena u inozemnim misijama, napredovanje u karijeri, ravnotežu između posla i privatnog života, te potrebu za promjenom mentaliteta i prilagodbom struktura većem broju žena. Posebna pažnja posvećena je problemu seksualnog uznemiravanja, nasilja i važnosti učinkovitih mehanizama za podnošenje pritužbi. Međutim, istaknuo bih dio koji je po mojem mišljenju najvažniji za temu ove javne rasprave. Naime, gospođa		

			Blondin smatra da oružane snage moraju imati reputaciju *prvoklasnog poslodavca* kako bi mogle privući najkvalitetnije muškarce ili žene. Na primjeru Norveške pokazala je važnost predodžbe koju ima javnost o oružanim snagama, a naročito kako su oružane snage prikazane u vlastitim regrutacijskim kampanjama, odnosno bile su temeljene na zastarjelim stereotipima - trčanje kroz blato, oružje, pucanje itd. U svezi prethodno navedenog, smatram važnom i Preporuku Vijeća Europe 1742 (2006.) punog naziva na engleskom jeziku „Human rights of members of the armed forces“, može se pronaći na https://pace.coe.int/en/files/17424/html . Ova Preporuka predstavlja važan okvir za zaštitu i promicanje ljudskih prava unutar vojnih struktura, balansirajući između potrebe vojne discipline i sigurnosti sa osnovnim pravima i dostojanstvom pripadnika oružanih snaga. Preporuka naglašava da se ljudska prava trebaju primjenjivati u svim okolnostima, uključujući i u vrijeme oružanih sukoba u skladu s međunarodnim humanitarnim pravom, pripadnici oružanih snaga moraju imati civilna i politička prava zajamčena Europskom konvencijom o ljudskim pravima uz određene ograničene iznimke koje su nužne za ispunjavanje vojnih zadaća. Osobe imaju pravo na prigovor savjesti koji se smatra ključnim dijelom slobode misli, savjesti i religije, a države se pozivaju da osiguraju stvarnu i učinkovitu zaštitu tog prava. Također se nigdje ne navode odredbe prema kojima bi se ravnopravnost muškaraca i žena postizala na način da i žene treba prisilno novačiti u vojsku, ukoliko je to propisano za muškarce. Smatram da uvođenje obveznog vojnog roka za žene nije primjereno niti opravdano, te da takva mjera ne doprinosi stvarnoj ravnopravnosti spolova. Ravnopravnost ne znači nužno identične obveze i tretman, već pravičan pristup koji uvažava biološke, društvene i individualne razlike između muškaraca i žena. Naime, postoje prirodne i biološke razlike koje utječu na sposobnosti i uloge muškaraca i žena u društvu, a koje zakonodavstvo treba uzeti u obzir. Stoga, uvođenje obveznog vojnog roka za žene može rezultirati upravo **kontraefektom**, a to je ograničavanje njihovih prava i sloboda, što nije u skladu s načelima pravičnosti i jednakosti. Obvezni vojni rok za muškarce odražava sigurnosne potrebe države i njihove fizičke predispozicije, dok žene imaju pravo i mogućnost **dobrovoljnog** uključivanja u vojsku, što im omogućava slobodu izbora i poštivanje njihovih prava.		

			Postoje mišljenja da je nepravедno što samo muškarci imaju zakonsku obvezu služenja vojske, dok žene nemaju takvu obvezu. Zbog toga se često zagovara proširenje te obveze i na žene, u cilju uspostavljanja prave rodne ravnopravnosti. Međutim, takav stav dovodi do paradoksa. Naime, strogo i apsolutno provođenje ove zakonske obveze samo za muškarce doživljava se kao nepravda, jer muškarci bivaju stavljeni u neravnopravan položaj, odnosno diskriminirani su na temelju spola. Stoga se njihov zahtjev da i žene budu uključene u prisilnu vojnu službu može tumačiti kao težnja za ostvarivanjem "najvećeg prava", odnosno jednake vojne obveze kako bi se izbjegla "najveća nepravda", odnosno diskriminacija i neravnopravnost. Dvojica Šveđana su tijekom 2012. objavila vrlo zanimljivo istraživanje pod naslovom „Rod, društvene norme i preživljavanje u pomorskim katastrofama“ (Gender, social norms, and survival in maritime disasters). Oni su analizirali tzv. pravilo "žene i djeca prvi" (WCF, woman & children first), odnosno htjeli su dokazati postoji li zaista takvo pravilo da se prilikom havarije na moru prvo spašavaju žene i djeca, pa tek onda muškarci. Navedeni dvojac je htio provjeriti je li riječ o mitu ili je pravilo WCF zaista primjenjivano u pomorskim nesrećama. Autori su proučavali utjecaj spola, društvenih normi, ponašanje posade i kapetana na šanse za preživljavanje putnika i članova posade tijekom brodoloma. Korištenjem povijesnih zapisa, popisa preživjelih i drugih izvora, analizirali su 18 velikih pomorskih nesreća u razdoblju 1852. - 2011., u kojima je bilo zahvaćeno više od 15.000 ljudi iz različitih nacionalnosti. Došli su do zanimljivih rezultata prema kojima su u odnosu na spol muškarci imali značajno veću vjerojatnost za preživljavanje od žena, odnosno stopa preživljavanja muškaraca bila je dvostruko veća od stope preživljavanja žena. Isto tako članovi posade i kapetani imali su najviše šanse za preživljavanje. U većini slučajeva **posada nije davala prednost ženama i djeci**. Autori su zaključili da je pravilo WCF vrlo rijetko primijenjeno, no brod „Titanic“ bio je izuzetak. Naime, kapetan broda kao zapovjednik koji ima vrhovnu ovlast izdavanja i provođenja zapovijedi izričito je naredio evakuaciju prvo žena i djece, što je značajno povećalo njihovu stopu preživljavanja. Navodno su časnici i pucali na ljude koji nisu poslušali naredbu. Osim broda „Titanic“, nema dokaza da je navedeno pravilo dosljedno provođeno u ostalim slučajevima. Vezano za društvene norme i ponašanje, autori su zaključili da su ljudi u kriznim situacijama češće *sebični* nego što slijede društvene norme o *zaštiti slabijih*, te nema dokaza da su se muškarci masovno	

			žrtvovali za žene i djecu. Dakle „žene i djeca prvo“ (WCF) je mit, te o primjeni ovog načela ne postoje povijesni podaci. Umjesto toga, preživljavanje u pomorskim nesrećama najviše ovisi od osobnih interesa i statusu pojedinca na brodu (je li netko član posade ili je običan putnik). Ne postoje dokazi o postojanju tzv. viteških normi. Titanic je dakle bio izuzetak, a ne pravilo. (Izvor: Gender, social norms, and survival in maritime disasters, autori Mikael Elindera i Oscar Erixsona, Department of Economics, Uppsala University, SE-751 20 Uppsala, Sweden; and The Research Institute of Industrial Economics, SE-102 15 Stockholm, Sweden, Edited by Kenneth Wachter, University of California, Berkeley, CA, and approved June 29, 2012 (received for review May 2, 2012) https://ssrn.com/abstract=2161890) Zašto sam naveo rezultate istraživanja koje na prvi pogled nema nikakve poveznice sa ovim prijedlogom zakona? Ili možda ipak ima? Naime, istraživanje je pokazalo da su ljudi u kriznim situacijama češće sebični nego solidarni, a žrtvovanje za slabije nije statističko pravilo, već iznimka. Iz dijela komentara udruge Centar za ekonomsko obrazovanje može se zaključiti da bi glavni motivacijski faktor za pristupanje vojnoj službi trebala biti primjerena novčana naknada, a ne domoljubni ili društveni motivi, te da bi model dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz tržišnu naknadu, osigurao dovoljan broj ročnika. Također se može zaključiti da obvezno služenje vojnog roka temeljeno na društvenoj dužnosti, odnosno normi nailazi na otpor i izbjegavanje, te da ga se percipira kao nepravedan teret koji neravnomjerno pogađa samo muškarce. Prisilna vojna služba smatra se društveno nepoželjnom, dok se dragovoljnost uz primjerenu naknadu smatra učinkovitijom i pravednijom. Dakle, u kriznim i izvanrednim situacijama pojedinci prvenstveno djeluju iz osobnog interesa (preživljavanje ili financijska korist), dok su društvene norme (junaštvo, domoljublje, solidarnost itd.) rijetko presudan motivator. Izuzeci su mogući, ali samo kada postoji snažan autoritet ili izričita naredba kao u slučaju kapetana broda „Titanic“, odnosno kada su društvene norme institucionalizirane i strogo se provode. Zaključno, osobni interesi, status, izravni materijalni ili financijski poticaji ključni su faktori ponašanja u kriznim situacijama, dok su društvene norme i očekivanja o žrtvovanju za zajednicu ili one slabije, uglavnom mit ili iznimka, a ne pravilo. Stoga bi u kreiranju **obrambene politike** trebalo uzeti u obzir **stvarne motivacijske mehanizme ljudi**, a ne oslanjati se na		

			idealizirane predodžbe o ljudskom ponašanju. U smislu prethodno navedenog, smatram da beneficije koje će dobivati muškarci u slučaju eventualnog obaveznog vojnog roka nisu oblik diskriminacije, već priznanje njihove obveze i doprinosa društvu. Ukidanje tih beneficija bilo bi nepravedno prema onima koji su ispunili zakonsku obvezu. Bez lažne političke korektnosti prisilno novačenje žena treba sagledati i sa aspekta demografske situacije u Republici Hrvatskoj. Nisam stručnjak za navedeno područje, ali demografi mogu vrlo lako izračunati demografski gubitak ako mladi ljudi, a osobito žene, kao ključni demografski potencijal iseljavaju iz države. Pretpostavka je da će se oni/one vratiti jednog dana. Međutim, demografska propast je zagantirana ukoliko bi došlo do eventualnog prisilnog novačenja mladih, a naročito prisilnog novačenja žena i njihovog uključivanja u ratne sukobe. Stoga smatram da su zapravo demografski problemi jedan od glavnih razloga zašto samo tri europske države imaju obavezan vojni rok za žene, a ostale vrlo oprezno pristupaju ovoj temi. Ponovo ističem primjer Ukrajine, države koja je u ratu, ali koja mora balansirati između potreba za ljudskim resursima i očuvanja demografske strukture.		
165	PAOLA HORVAT SOVILJ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 12.	Jednaki pristup državnoj i javnoj službi predstavlja ustavno načelo, stavak 9. je protuustavan.	Nije prihvaćen	Dano obrazloženje ranije
166	SANJIN LUKARIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 12.	Obrisati stavak 9 jer se ovime građani DISKRIMINIRAJU, što je u suprotnosti s čl. 14 st. 2 Ustava RH "Svi su pred zakonom jednaki."	Nije prihvaćen	Dano obrazloženje ranije
167	EUROPSKA CIVILNA INICIJATIVA ZAGREB	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 12.	Članak 12., stavak 9. Nacrta prijedloga zakona u ovom obliku proizvodi efekte indirektno diskriminacije jer se stvaraju nepovoljniji učinci prema pripadnicama ženskog pola. Zabrana diskriminacije ustavna je kategorija u Republici Hrvatskoj i razrađena je u nizu međunarodnih izvora prava i domaćih zakon koji govore o zabrani bilo kojeg oblika diskriminacije - direktne i indirektno. Praksa kaže da ova na prvu neutralna norma, koja nije direktno diskriminatorna, direktno pogađa žene jer one nemaju propisano da prođu kroz obavezno vojno osposobljavanje. Ovakvim, trenutnim, Nacrtom predloga zakona stvara se nepovoljnije postupanje prema ženama na tržištu rada u telima državne i regionalne (samo)uprave. Kako u predmetnom članku, stavku, nije odrađen test proporcionalnosti predlažemo da se izbrišu navedene	Nije prihvaćen	Člankom 9. stavkom 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije („Narodne novine“, broj 85/08 i 112/12) propisano je da je diskriminacija u svim pojavnim oblicima zabranjena, dok je stavkom 2. toga članka Zakona propisano da se ne smatra diskriminacijom stavljanje u nepovoljniji položaj u slučajevima kada je takvo postupanje određeno zakonom radi očuvanja javne sigurnosti. Člankom 7. stavkom 1. Zakona o ravnopravnosti spolova („Narodne novine“, broj 82/08 i 69/17) propisano je da je izravna diskriminacija svako postupanje uvjetovano

			beneficije, jer smo sigurni da na Ustavnom sudu predložena norma neće proći test razmernosti.		spolom kojim se osoba stavlja ili je bila stavljena ili bi mogla biti stavljena u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji. Neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriteriji ili praksa stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola, osim ako je ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna. S obzirom na to da postoji objektivno opravdani legitimni cilj jer oni koji prođu temeljno vojno osposobljavanje (muškarci i žene) postaju dio pričuvnog sastava i ako se ukaže potreba oni će sudjelovati u obrani Republike Hrvatske. U skladu sa Zakonom o obrani obrana je državna funkcija kojom se osigurava suverenitet, neovisnost i teritorijalna cjelovitost Republike Hrvatske te područje djelovanja koje obuhvaća pripremu, uporabu i korištenje snaga i sredstava u ratnom stanju, stanju neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti Republike Hrvatske i miru. Obrana zemlje u slučaju ugroze je ključna i cilj beneficija je da se osobe potaknu na temeljno vojno osposobljavanje odnosno da ne iskažu prigovor savjesti. Nije nužno svako dovođenje u nejednak položaj diskriminacija. Navodimo da je ovakva odredba propisana i u drugim posebnim zakonima i da je bitno istaknuti da takve osobe pod jednakim uvjetima ostvaruju određeno pravo. Vojna obveza je ustavna kategorija, a iznimke njezine aktivacije, razlozi njezine odgode i prekida razumno i proporcionalno su predviđene i propisane s ispunjenim legitimnim ciljem razmjerno i racionalno.
168	IVAN ZIDAREVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI,	Članak 12., stavak 9. Nacrta prijedloga zakona u ovom obliku proizvodi efekte indirektnje diskriminacije jer se stvaraju nepovoljniji učinci prema pripadnicama ženskog pola. Zabrana diskriminacije ustavna je kategorija u Republici	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno je dano o ovom obrazloženje ranije

		Članak 12.	Hrvatskoj i razrađena je u nizu međunarodnih izvora prava i domaćih zakon koji govore o zabrani bilo kojeg oblika diskriminacije - direktne i indirektno. Praksa kaže da ova na prvu neutralna norma, koja nije direktno diskriminatorna, direktno pogađa žene jer one nemaju propisano da prođu kroz obavezno vojno osposobljavanje. Ovakvim, trenutnim, Nacrtom predloga zakona stvara se nepovoljnije postupanje prema ženama na tržištu rada u telima državne i regionalne (samo)uprave. Kako u predmetnom članku, stavku, nije odrađen test proporcionalnosti predlažem da se izbrišu navedene beneficije.		
169	PRAVOBRANITELJ/ICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 12.	U članku 12. stavku 9. Nacrta prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani propisuje se: „Tijela državne uprave i druga državna tijela te upravna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave obvezna su prilikom zapošljavanja na neodređeno vrijeme na temelju javnog natječaja i prilikom zapošljavanja na određeno vrijeme na temelju oglasa dati prednost pod jednakim uvjetima nezaposlenom razvrstanom pričuvniku iz stavka 2. ovog članka.“. Pravobraniteljica upozorava kako konkretno normativno rješenje predstavlja tzv. neizravnu diskriminaciju utemeljenu na spolu, koja je zakonski zabranjena pa takvo zakonodavno rješenje Pravobraniteljica ne može podržati jer je u suprotnosti sa Zakonom o ravnopravnosti spolova (NN 82/08, 69/17) i Ustavom RH (NN 135/1997, 113/2000, 28/2001, 76/2010, 5/2014). Naime, u Zakonu o ravnopravnosti spolova, u članku 7. stavak 2. ističe se kako: „neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriterij ili praksa stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola, osim ako je ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna“. U konkretnoj situaciji ne postoji legitimni cilj propisivanja navedene beneficije razvrstanim pričuvnicima, odnosno osobama koje sudjeluju u obveznom dvomjesečnom temeljnom vojnom osposobljavanju, a niti su sredstva usmjerena postizanju tog cilja primjerena i nužna jer Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani točno predviđa na koji način će se osigurati temeljno vojno osposobljavanje, odnosno da je ono obvezno za sve muškarce određene dobi, a žene da se mogu uključiti dobrovoljno. Sukladno tome, za očekivati je da će ova (naizgled) neutralna pravna norma posljedično dovesti u nepovoljan položaj upravo žene, jer za njih nije propisano obvezno temeljno vojno	Nije prihvaćen	Člankom 9. stavkom 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije („Narodne novine“, broj 85/08 i 112/12) propisano je da je diskriminacija u svim pojavnim oblicima zabranjena, dok je stavkom 2. toga članka Zakona propisano da se ne smatra diskriminacijom stavljanje u nepovoljniji položaj u slučajevima kada je takvo postupanje određeno zakonom radi očuvanja javne sigurnosti. Člankom 7. stavkom 1. Zakona o ravnopravnosti spolova („Narodne novine“, broj 82/08 i 69/17) propisano je da je izravna diskriminacija svako postupanje uvjetovano spolom kojim se osoba stavlja ili je bila stavljen ili bi mogla biti stavljen u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji. Neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriterij ili praksa stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola, osim ako je ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna. S obzirom na to da postoji objektivno opravdani legitimni cilj jer oni koji prođu temeljno vojno osposobljavanje (muškarci i žene) postaju dio pričuvnog sastava i ako se ukaže potreba oni će sudjelovati u obrani Republike Hrvatske. U skladu sa Zakonom o obrani obrana je državna funkcija kojom se

			osposobljavanje pa će zasigurno nerazmjerno manji broj žena i ostvarivati propisane zakonske beneficije jer će ih se značajno manji broj uključivati u usporedivoj situaciji s muškarcima za koje je temeljno vojno osposobljavanje obvezno. Dugoročno gledano, na ovaj način smanjit ćemo mogućnost zapošljavanja ženama u tijelima državne uprave i drugim državnim tijelima te upravnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno žene dovesti u nepovoljan položaj temeljem njihovog spola. Istovremeno država uvodi mehanizme s kojima pokušava riješiti podzastupljenost žena na tržištu rada kako u navedenim tijelima, tako i u trgovačkim društvima, ali i u politici te na rukovodećim pozicijama. Stoga, nije nužno, ni primjereno, a i suprotno je kako Ustavu, tako i navedenim ciljevima države, Zakonu o ravnopravnosti spolova, ali i međunarodnim obvezama RH, dodatno putem zakonskih beneficija poticati nešto što stvara neravnopravnost među spolovima. Naime, ukoliko se prihvati opisano zakonsko rješenje, u usporedivoj situaciji s muškarcima sve osobe ženskog spola koje se nisu dobrovoljno odlučile na temeljno vojno osposobljavanje, biti će dovedene u nepovoljan položaj u području rada i zapošljavanja u svim tijelima državne uprave i drugim državnim tijelima te upravnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Pravobraniteljica stoga predlaže zakonodavcu ili potpuno ukidanje navedene beneficije ili uvođenje jednake dvomjesečne vojne obveze za svih, bez obzira na spol. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, gđa. Višnja Ljubičić		osigurava suverenitet, neovisnost i teritorijalna cjelovitost Republike Hrvatske te područje djelovanja koje obuhvaća pripremu, uporabu i korištenje snaga i sredstava u ratnom stanju, stanju neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti Republike Hrvatske i miru. Obrana zemlje u slučaju ugroze je ključna i cilj beneficija je da se osobe potaknu na temeljno vojno osposobljavanje odnosno da ne iskažu prigovor savjesti. Nije nužno svako dovođenje u nejednak položaj diskriminacija. Navodimo da je ovakva odredba propisana i u drugim posebnim zakonima i da je bitno istaknuti da takve osobe pod jednakim uvjetima ostvaruju određeno pravo. Vojna obveza je ustavna kategorija, a iznimke njezine aktivacije, razlozi njezine odgode i prekida razumno i proporcionalno su predviđene i propisane s ispunjenim legitimnim ciljem razmjerno i racionalno.
170	FRANKO TOLIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 12.	Stavak 9 je izrazito diskriminirajući prema onom dijelu populacije koji nije zahvaćen ovim Zakonom i uopće ne može pohađati vojnu obuku te ga je potrebno brisati ili primijeniti samo u slučaju kada su u pitanju kandidati koji su imali mogućnost pohađanja.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno je dano o ovom obrazloženje ranije
171	ANDREJ GREGIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 15.	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlađe generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno

		pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmiranju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje	izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada		

			nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu?" Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv.		

		A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez		

			mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/ciljak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlače i kmetstva zato što nitko ne želi		

			brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj		

			razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		
172	NENAD SAMARDŽIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 15.	Na 25k je regulirano da je nerazvrstani pričuvnik stariji od 30 godina koji nije prošao osposobljavanje. To znači da se oni od 19 do 30 godina koji nisu služili nalaze u neriješenom statusu jer zbog kapaciteta neće moći biti pozvani na temeljno osposobljavanje. Smatram da bi trebalo propisati da su nerazvrstani pričuvnici svi oni koji nisu prošli dragovoljno ili temeljno vojno osposobljavanje te DVS bez obzira na godine života.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje vojnu obvezu uključujući i dio koji se navodi
173	CENTAR ZA EKONOMSKO OBRAZOVANJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 15.	Plemenita je namjera predlagatelja da zaštiti ročnike od dobivanja otkaza zbog odlaska na temeljno vojno osposobljavanje, ali iz iskustva dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka znamo da će prvo pitanje poslodavca kandidatu za posao biti "Jesi li regulirao vojnu obvezu?", da će poslodavci preferirati kandidate koji su već odslužili TVO ili pak strance koji niti nemaju tu obvezu i da će mnogi mladići koji bi inače već radili u struci za koju su se godinama školovali ili pak rado odmah po završetku istog odradili TVO biti svedeni na obavljanje privremenih poslova, često izvan struke, dok čekaju i do godinu dana da prime poziv za služenje te još 2-4 mjeseca to ne odrade. Najcrnija je ironija da se u isto vrijeme iz Vlade može slušati o "pulsiranju tržišta rada" kojemu su potrebni strani radnici zbog nedostatka domaće radne snage, a upravo će se uvođenjem TVO-a pogoršati stanje, stvoriti veći nedostatak domaćih radnika i poskupljenje usluga, potaknuti ljude koji bi inače postali radno aktivni na upisivanje studija radi odgađanja TVO-a, produljiti liste čekanja u bolnicama dok medicinsko osoblje "nosi grablje i motiku" (da citiramo ministra) i još mnoge druge posljedice koje bi se mogle izbjeći plaćanjem tržišnih naknada za službu ročnika i pričuvnika što bi, kao što smo već u drugim komentarima naveli, postiglo ISTI CILJ glede popune Oružanih snaga, ali uz manje ukupne troškove za ekonomiju.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon detaljno uređuje vojnu obvezu. Uz to ova problematika se uređuje i Zakonom o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske i Zakonom o radu.
174	DARKO MARINAC	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 26.	Kao prvo za državna tijela i dužnosnike tj. odgovorne osobe (2) kazne su premale. Drugo su nemošti i nezaokruženi iznosi u Eurima (euro smo uveli prije 3 g.)preračunati iz zaokruženih iznosa u Kunama. Jednostavno djeluje neozbiljno. Isto vrijedi i stavak (3) i članak 28. povećati po visini kazne a zaoruženost za sve.	Nije prihvaćen	Člankom 26. Nacrta prijedloga zakona kojim se mijenja članak 116. određene su novčane kazne iskazano u eurima.
175	PAOLA HORVAT SOVILJ	NACRT PRIJEDLOGA	Članak je protuustavan i diskriminatoran. Zapošljavanje u TDU i	Nije prihvaćen	Predloženi zakon usklađen je s Ustavom

		ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 32.	JLP(R)S mora biti jednako dostupno svima. Ovim člankom se izvodi diskriminacija po spolu.		Republike Hrvatske i uredio vojnu obvezu i o ovom je i ranije dano obrazloženje
176	CENTAR ZA EKONOMSKO OBRAZOVANJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 32.	Ovaj članak nije u suglasnosti s odredbama članka 14. i 40. Ustava te članka 9. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Predloženim člankom se pri zapošljavanju u državnim tijelima daje prednost nezaposlenoj osobi koja je završila temeljno vojno osposobljavanje ili dragovoljno vojno osposobljavanje, pod jednakim uvjetima. Temeljno vojno osposobljavanje se ovim aktom uvodi kao zakonska obveza muškaraca vojnih obveznika. Međutim, vojnim obveznicima koji poradi svojih vjerskih ili moralnih nazora nisu pripravnici sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u oružanim snagama se ovim aktom uvodi obveza civilne službe. Članak 14. Ustava glasi: "Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Svi su pred zakonom jednaki." Članak 40. Ustava glasi: "Jamči se sloboda savjesti i vjeroispovijedi i slobodno javno očitovanje svoje vjere ili drugog uvjerenja." Članak 9. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda glasi: "1. Svatko ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi; to pravo uključuje slobodu da se promijeni vjeroispovijed ili uvjerenje i slobodu da se pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazuje svoju vjeroispovijed ili uvjerenje bogoslužjem, poučavanjem, praktičnim vršenjem i obredima. 2. Sloboda iskazivanja vjeroispovijedi ili uvjerenja podvrgnut će se samo takvim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa javnog reda i mira, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih." Spornim člankom 32. ovog akta se uvodi pravo prednosti pri zapošljavanju osobama koje su ispunile vojnu obvezu vojnim osposobljavanjem, a koje pravo, poradi svojih vjerskih ili moralnih nazora, ne mogu ostvariti osobe koje su ispunile svoju vojnu obvezu u civilnoj službi. Time se na temelju vjere i drugog uvjerenja protupravno pravi razlika u pravima vojnih obveznika koji su ispunile svoju	Nije prihvaćen	Člankom 9. stavkom 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije („Narodne novine“, broj 85/08 i 112/12) propisano je da je diskriminacija u svim pojavnim oblicima zabranjena, dok je stavkom 2. toga članka Zakona propisano da se ne smatra diskriminacijom stavljanje u nepovoljniji položaj u slučajevima kada je takvo postupanje određeno zakonom radi očuvanja javne sigurnosti. Člankom 7. stavkom 1. Zakona o ravnopravnosti spolova („Narodne novine“, broj 82/08 i 69/17) propisano je da je izravna diskriminacija svako postupanje uvjetovano spolom kojim se osoba stavlja ili je bila stavljena ili bi mogla biti stavljena u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji. Neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriteriji ili praksa stavlja u osobu jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola, osim ako je ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna. S obzirom na to da postoji objektivno opravdani legitimni cilj jer oni koji prođu temeljno vojno osposobljavanje (muškarci i žene) postaju dio pričuvnog sastava i ako se ukaže potreba oni će sudjelovati u obrani Republike Hrvatske. U skladu sa Zakonom o obrani obrana je državna funkcija kojom se osigurava suverenitet, neovisnost i teritorijalna cjelovitost Republike Hrvatske te područje djelovanja koje obuhvaća pripremu, uporabu i korištenje snaga i sredstava u ratnom stanju, stanju neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti Republike Hrvatske i miru. Obrana zemlje u slučaju ugroze je ključna i cilj

			vojnu obvezu, što je protivno članku 14. Ustava. Europski sud za ljudska prava u svojoj presudi u predmetu Adyan i dr. protiv Armenije ističe kako smatra da bi pravo na prigovor savjesti, zajamčeno člankom 9. Konvencije, bilo iluzorno kada bi se državi dopustilo da organizira i provodi svoj sustav civilne službe na način koji ne bi pružao – bilo zakonski bilo u praksi – stvarnu civilnu alternativu vojnoj službi, koja ne bi imala odvratajući ili kazneni karakter. S obzirom da obveznici civilne službe poradi svojih vjerskih ili moralnih nazora ne mogu ostvariti pravo prednosti propisno člankom 32. ovog akta, istim se odvrata ljude od isticanja prigovora savjesti te kažnjava iste na temelju njihove savjesti i uvjerenja na način koji je protivan članku 9. Konvencije te članku 40. Ustava.		beneficija je da se osobe potaknu na temeljno vojno osposobljavanje odnosno da ne iskažu prigovor savjesti. Nije nužno svako dovođenje u nejednak položaj diskriminacija. Navodimo da je ovakva odredba propisana i u drugim posebnim zakonima i da je bitno istaknuti da takve osobe pod jednakim uvjetima ostvaruju određeno pravo. Vojna obveza je ustavna kategorija, a iznimke njezine aktivacije, razlozi njezine odgode i prekida razumno i proporcionalno su predviđene i propisane s ispunjenim legitimnim ciljem razmjerno i racionalno
177	SANJIN LUKARIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 32.	Obrisati ovaj članak jer se ovime građani DISKRIMINIRAJU, što je u suprotnosti s čl. 14 st. 2 Ustava RH "Svi su pred zakonom jednaki."	Nije prihvaćen	Dano obrazloženje ranije
178	MARIO MARKOVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 32.	Smatram da beneficije koje se dodjeljuju muškarcima koji služe vojni rok nisu oblik diskriminacije, već priznanje njihove obveze i doprinosa društvu. Ukidanje tih beneficija bilo bi nepravедno prema onima koji su ispunili zakonsku obvezu. Kako su odredbe članka 32. praktično identične onima iz članka 12., odnosno članka 25. stavak 9., predlažem dvije mogućnosti: 1. Brisanje članka 32. uz adekvatne izmjene i dopune članka 12., odnosno članka 25. stavka 9., koji bi glasio: *(9) Tijela državne uprave i druga državna tijela te upravna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave obvezna su prilikom zapošljavanja na neodređeno vrijeme temeljem javnog natječaja i prilikom zapošljavanja na određeno vrijeme temeljem oglasa dati prednost nezaposlenom razvrstanom pričuvniku iz stavka 2. ovog članka, te nezaposlenoj osobi koja je završila temeljno vojno osposobljavanje ili dragovoljno vojno osposobljavanje, pod jednakim uvjetima.* 2. Brisanje stavka 9. članka 25., odnosno članka 12. te adekvatne izmjene i dopune članka 32., koji bi glasio: *Članak 32. Tijela državne uprave i druga državna tijela te upravna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave obvezna su prilikom zapošljavanja na neodređeno vrijeme temeljem javnog natječaja i prilikom zapošljavanja na određeno vrijeme temeljem oglasa dati prednost nezaposlenom razvrstanom pričuvniku iz članka 25. stavka 2. ovog Zakona, te nezaposlenoj osobi koja je završila	Primljeno na znanje	

		temeljno vojno osposobljavanje ili dragovoljno vojno osposobljavanje, pod jednakim uvjetima.* Pitanje beneficija pri zapošljavanju osoba koje su dale doprinos državi ne može se promatrati izolirano. Problem vojne obveze muškaraca u Hrvatskoj i uključivanje žena u novačenje u novom Zakonu o obrani odražava širi trend promjena u društvenim i sigurnosnim okolnostima, a ne samo pitanje ustavnih odredbi ili dosadašnje prakse. Ustav Republike Hrvatske i prethodni zakoni o obrani predviđali su obvezno služenje vojnog roka za muškarce, dok su žene služile dobrovoljno. Ovakva praksa postojala je i tijekom Domovinskog rata, a branitelji su od tada stekli određena prava, uključujući prvenstvo pri zapošljavanju. Primjerice, članak 101. stavak 1. točka f. Zakona o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji (NN 121/17, NN 98/19, NN 84/21, NN 156/23) propisuje: *Tijela državne uprave, tijela sudbene vlasti i druga državna tijela, upravna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave obvezna su prilikom zapošljavanja na neodređeno vrijeme temeljem javnog natječaja i prilikom zapošljavanja na određeno vrijeme temeljem oglasa dati prednost pod jednakim uvjetima nezaposlenom prema sljedećem redoslijedu:...f) hrvatskom branitelju iz Domovinskog rata, redoslijedom od duljeg prema kraćem vremenu sudjelovanja u obrani suvereniteta Republike Hrvatske.* Tema obveznog vojnog roka i rodne ravnopravnosti u obrani vrlo je kompleksna i zahtijeva uravnotežen pristup koji uvažava prava i potrebe oba spola. U Hrvatskoj žene nisu bile obvezne na vojnu službu zbog društvenih, bioloških i povijesnih razloga. Smatralo se da bi obvezno novačenje žena bilo prevelik teret ili nepravedno zbog specifičnih uloga koje žene često imaju u društvu i obitelji. S druge strane, neki muškarci koji su ili će biti obvezni služiti vojni rok smatraju da je to nepravedno jer se od njih traži obveza koju žene nemaju. Takva mišljenja su razumljiva jer se radi o različitim pravima i obvezama unutar istog sustava. Također, žene uglavnom nisu zainteresirane za obvezno služenje vojnog roka, što je razumljivo s obzirom na osobne, profesionalne i obiteljske okolnosti. Ne postoji snažan pritisak da budu prisilno novačene, što otvara pitanje radi li se pod krinkom ravnopravnosti zapravo o neravnopravnosti prema ženama. Odgovor na pitanje ravnopravnosti ovisi o perspektivi i vrijednosnim stavovima: - Ravnopravnost kao jednaka prava i		

		obveze: oba spola trebaju imati iste obveze, pa bi i žene trebale biti uključene u obveznu vojnu službu ako je ona obvezna za muškarce. - Ravnopravnost kao priznavanje različitosti: žene i muškarci mogu imati različite obveze, ali jednaku vrijednost i poštovanje u društvu. Važno je uzeti u obzir i demografske izazove, poput smanjenja broja muškaraca sposobnih za služenje vojnog roka, te potrebu za većim ljudskim resursima u obrani. Upravo zbog toga vlasti razmatraju uključivanje žena u obvezni vojni rok. Ovaj pragmatični razlog često se predstavlja i kao potreba za rodnom ravnopravnošću. Stoga je ključno da se o ovim pitanjima vodi otvorena i iskrena rasprava, uz poštivanje različitih mišljenja i prava svih građana. Samo na taj način mogu se pronaći najbolja rješenja koja će biti pravedna i održiva za cijelo društvo. U svezi prethodno navedenog ponavljam moj komentar uz članak 6.: Iako sam osobno protiv uvođenja ovakve vojne obveze, u nastavku obrazlažem zašto prijedlozi članka 6., odnosno članka 21. stavak 3. i članka 12., odnosno članka 25. stavak 9. nisu protuustavni OBRAZLOŽENJE Zagovaratelji ideje da žene imaju obvezu služenja vojnog roka najčešće se pozivaju na Ustav Republike Hrvatske, Zakon o ravnopravnosti spolova i Zakon o suzbijanju diskriminacije. Međutim, niti u jednoj konvenciji, rezoluciji ili nekom drugom međunarodnom pravnom obvezujućem aktu ne spominje se obavezan vojni rok za žene. Zapošljavanje žena u oružanim snagama je unutarnje pitanje svake zemlje, te niti UN, niti EU, niti NATO ne postavljaju pred članice takve zahtjeve, već samo donose preporuke i prate njihovu primjenu. Načelo ravnopravnosti spolova je temeljno pravo. Spolna diskriminacija, dakle bilo prema muškarcima bilo prema ženama, je neprihvatljiva. Međutim, pravni sustavi i međunarodni standardi prepoznaju postojanje objektivnih razlika koje mogu opravdati različite pristupe u određenim područjima, uključujući i vojnu službu. Primjerice, fizičke i psihološke razlike, kao i društvene uloge, mogu biti relevantni za oblikovanje zakonskih obveza. Pri tome je važno da se postigne ravnoteža između jednakosti prava i jednakosti obveza, ali uzimajući u obzir i realne mogućnosti i potrebe oružanih snaga. Dobrovoljnost za žene u služenju vojnog roka nije nužno izraz stereotipa, već i pragmatičan pristup koji omogućava uključivanje žena koje		

		su spremne i sposobne, a ne nameće obvezu koja za njih može biti nerazmjerna. Međunarodni pravni okvir ne propisuje uniformnu obvezu služenja vojnog roka za žene, već ostavlja prostor državama da prilagode svoje zakone u skladu sa svojim društvenim, demografskim i sigurnosnim potrebama, te je važno je da se provede otvorena i stručna rasprava o mogućnostima i posljedicama eventualnog proširenja obveze na žene, uz uvažavanje svih relevantnih faktora, pri čemu je nužno postupati promišljeno u skladu s pravnim, društvenim i sigurnosnim kontekstom. U većini europskih zemalja vojni rok nije obavezan za žene, već ga mogu služiti dobrovoljno. U više otvorenih izvora mogu se pronaći podaci o državama u kojima žene moraju služiti vojsku npr. članak „Koje zemlje zahtijevaju vojnu službu za žene?“ (Which countries require military service for women?) dostupno na https://www.dw.com/en/which-countries-require-military-service-for-women/a-72151079 U Europi su tri države u kojima je *obavezan* vojni rok za žene: Danska, Norveška, Švedska. U Danskoj od 1.07.2025. žene mogu biti regrutirane putem nacionalne lutrije (ako ne bude dovoljno dobrovoljaca), zatim Norveška koja je uvela univerzalni vojni rok za žene i muškarce 2015. te Švedska koja je obavezni vojni rok obnovila 2018., uključujući i žene starije od 18 godina. U Nizozemskoj se novačenje odnosi i na žene, iako je obavezna vojna služba u cijelosti ukinuta od 1997. godine. Navedeni primjeri služenja vojnog roka za žene svakako su važni i mogu poslužiti kao smjernice za daljnju raspravu, no svaka država ima specifične okolnosti i sigurnosne prioritete, pa nije nužno da se isti model primijeni univerzalno. U kontekstu *obaveznog* služenja vojnog roka u svijetu, navodim primjer Izraela gdje od 1949. žene moraju služiti vojsku dvije godine, dok muškarci služe tri godine, Eritreje gdje vojna služba traje 16 mjeseci za žene i muškarce, zatim Čada, Gvineje Bisau, Malija, Mozambika, Zelenortskih Otoka, Nigera, Obale Bjelokosti, Burme, Kine, Istočnog Timora i Sjeverne Koreje. Međutim, u više demokratskih država vojna služba za žene je *dobrovoljna*, kao npr. u Sjedinjenim Američkim Državama, Ujedinjenom Kraljevstvu, Belgiji, Kanadi, Španjolskoj, Francuskoj, Poljskoj, Australiji, Grčkoj, Turskoj, Češkoj, Portugalu, Boliviji, Japanu, Južnoj Koreji i Njemačkoj. Zanimljivo je da u Ukrajini, iako se bori protiv ruskog agresora, *ne postoji obavezna* vojna služba za žene. U Rusiji je u listopadu 2024. osnovana		

			prva dobrovoljačka borbena jedinica za rat protiv Ukrajine sastavljena isključivo od žena. Vezano za prethodno navedene tri skandinavske države može se postaviti pitanje, radi li se o ravnopravnosti spolova ili se jednostavno radi o broju vojnika s kojima pojedina država raspolaže ili uopće može raspolagati zbog demografske situacije? Ustav Republike u članku 47. određuje da je vojna obveza i obrana Republike Hrvatske dužnost svih za to sposobnih građana, da je dopušten prigovor savjesti onima koji zbog svojih vjerskih ili moralnih nazora nisu pripravi sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u oružanim snagama, ali takve osobe su obvezne ispunjavati druge dužnosti određene zakonom. **Zakonom o ravnopravnosti spolova** (NN 82/08, 69/17) utvrđuju se opće osnove za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova kao temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske. Zakon definira pojmove ravnopravnosti spolova, diskriminacije na temelju spola, izravne i neizravne diskriminacije, uznemiravanja i spolnog uznemiravanja te posebnih mjera. Područja na koja se zakon odnosi su zapošljavanje i rad, obrazovanje, političke stranke, mediji i službena statistika. U članku 1a. navedeno je da ovaj zakon sadrži odredbe koje su u skladu sa direktivama Europske unije u vezi provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada, o primjeni načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama koji su samozaposleni, o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga, o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja, o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja na radu trudnih radnica te radnica koje su nedavno rodile ili doje, te o postupnoj provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti. Direktive se definiraju kao zakonodavni akti Europske unije upućeni državama članicama, te su obvezujuće u pogledu rezultata koje je potrebno postići. Uredbe su zakonodavni akti Europske unije, obvezujuće su u cijelosti i izravno se primjenjuju u svim državama članicama. U cjelokupnom tekstu Zakona o ravnopravnosti spolova nema niti jedne naznake da bi se bilo koja odredba odnosila na pitanja obveznog vojnog roka ili na bilo kakva pitanja u vezi obrane.		

			U **Zakonu o suzbijanju diskriminacije** (NN 85/08 i 112/12) u članku 8. određeno je da se zakon primjenjuje na postupanje svih državnih tijela, tijela jedinica lokalne i područne i regionalne samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima te na postupanje svih pravnih i fizičkih osoba osobito u područjima rada i radnih uvjeta, obrazovanja, znanosti i sporta, socijalne sigurnosti, uključujući i područje socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja te osiguranja za slučaj nezaposlenosti, zdravstvene zaštite, pravosuđa i uprave, stanovanja, javnog informiranja i medija, pristupa dobrima i uslugama te pružanju istih, članstva i djelovanja u sindikatima, organizacijama civilnoga društva, političkim strankama ili bilo kojim drugim organizacijama te sudjelovanja u kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu. Iako se ova područja ne odnose izravno na pitanja vezana uz obranu i vojni rok, može se postaviti pitanje je li vojni rok neka vrsta zapošljavanja? Naime, služenje vojnog roka nije isto što i zapošljavanje, odnosno služenje vojske ima specifične karakteristike koje ga razlikuju od radnih odnosa u civilnom sektoru. Vojna služba često podrazumijeva intenzivne fizičke napore, uključujući nošenje teške opreme, dugotrajne marševe, borbene treninge i izdržljivost u ekstremnim uvjetima. Povijesno gledano, muškarci su najčešće bili uključeni u vojnu službu, jer su fizički zahtjevi prilagođeni njihovim prosječnim fizičkim sposobnostima. Nadalje, za razliku od klasičnih radnih odnosa, vojska se bavi nacionalnom sigurnošću, obranom države i aktivnostima koje mogu uključivati borbene situacije. Ova uloga zahtijeva specifičnu obuku, uključujući taktiku, rukovanje naoružanjem, krizno upravljanje i psihološku otpornost. Stoga se vojna služba prilagođava nacionalnim obrambenim ciljevima, a ne ekonomskim uvjetima tržišta rada. Vojna služba uvijek je bila tradicionalno muška profesija, osobito u kulturama koje su imale dugu vojnu tradiciju, dok su žene sudjelovale u ratovima kao npr. medicinske sestre, administrativno osoblje ili u drugim specijaliziranim službama, a njihov broj je bio znatno manji u usporedbi s muškarcima. Iako se naizgled može reći da je uvođenje obveznog vojnog roka samo za muškarce jedan od oblika diskriminacije, smatram da država ima pravo postaviti poseban oblik državne obaveze za svoje građane na temelju legitimnih obrambenih ciljeva. Ključni dokumenti u tom smislu su **Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena** (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, - CEDAW) koja se bavi ravnopravnošću		

			spolova i zaštitom ženskih prava, ali ne zahtijeva obveznu vojnu službu za žene. Usvojena je 18.12.1979. od strane Generalne skupštine UN-a, stupila je na snagu 3. rujna 1981. nakon ratifikacije od strane dvadeset zemalja, a SFRJ ju je ratificirala iste godine. Nakon raspada Jugoslavije, Republika Hrvatska je 9.09.1992. službeno postala država stranka CEDAW-a putem notifikacije sukcesije, čime je preuzela obveze iz konvencije. Konvencija je dostupna na https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women. CEDAW ima i Opcijski protokol, koji omogućava ženama da podnose pritužbe na kršenja prava pred Odborom za CEDAW. Na ovu temu detalji se mogu pronaći na https://ravnopravnost.gov.hr/o-uredu-15/strateski-i-zakonodavni-okvir-za-ravnopravnost-spolova/nacionalni-propisi/3-izvjestaji-analize-2073/2073 Drugi važan međunarodni dokument je **Rezolucija Vijeća sigurnosti UN- a 1325 o ženama, miru i sigurnosti** koja štiti i promiče ženska prava za postizanje rodne ravnopravnosti s obzirom na temeljna ljudska prava. Na države se apelira „...da osiguraju sve veću zastupljenost žena na svim razinama odlučivanja u državnim, regionalnim i međunarodnim institucijama i mehanizmi ma za sprečavanje, upravljanje i rješavanje sukoba.“ O navedenoj rezoluciji detaljniji podaci mogu se naći na https://mvep.gov.hr/informacije-za-gradjane-244593/ugovori-dokumenti-i-obraci/dokumenti/nap-ii/27171 Vezano za vojni sektor, postoje dva međunarodna dokumenta koja govore o načelu jednakog tretmana muškaraca i žena u pristupu zapošljavanju, stručnoj edukaciji i promicanju te uvjetima rada. To su **Rezolucija o ženama u oružanim snagama** Parlamentarne skupštine Vijeća Europe 2120 (2016.) i Preporuka Vijeća Europe 1742 (2006.) o ljudskim pravima pripadnika oružanih snaga. Rezolucije Vijeća Europe definiraju se kao formalni dokumenti kojima Vijeće Europe izražava stav o određenoj temi te mogu biti pravno obvezujuće ili ne. Preporuke Vijeća Europe također nisu pravno obvezujuće, a njima države članice izražavaju zajednički stav o određenim pitanjima. Rezolucija 2120 (2016) punog naziva na engleskom jeziku „Women in the armed forces: promoting equality, putting an end to gender-based violence“ može se pronaći na https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=22939&lang=en Rezolucija		

		između ostalog preporučuje da žene imaju pristup svim dužnostima u oružanim snagama, da se promiče sudjelovanje žena u međunarodnim operacijama, da se razvijaju fleksibilnije karijerne mogućnosti za žene, da se stvaraju povoljni uvjeti za ravnopravnost spolova te da se implementiraju politike nulte tolerancije prema rodno uvjetovanom nasilju u oružanim snagama. U dokumentu se *nigdje* ne navode odredbe prema kojima bi se ravnopravnost muškaraca i žena postizala na način *da i žene treba prisilno novačiti u vojsku*, ukoliko je to propisano za muškarce. Vezano za navedenu rezoluciju, smatram da je važno pročitati i izvješće na engleskom jeziku (Explanatory memorandum) gospođe Maryvonne Blondin na https://pace.coe.int/en/files/22789/html#_TOC_N05A579E8N05AA82B0 Izvješće gospođe Maryvonne Blondin bavi se položajem žena u oružanim snagama, naglašavajući da su žene i dalje manjina u vojsci i suočavaju se s mnogim oblicima diskriminacije zbog okruženja koje je dizajnirano pretežno za muškarce. Izvješće ističe kako su rodno uvjetovano uznemiravanje i nasilje česti u vojsci, a unutarnja kultura često pogoduje takvom zlostavljanju. U izvješću se poziva na promicanje zapošljavanja žena u vojsci, otvaranje svih vojnih pozicija za žene, razvoj fleksibilnih karijernih puteva te sustavno uključivanje rodne dimenzije u sve vojne operacije. Izvješće detaljno razmatra povijesnu prihvaćenost žena u oružanim snagama, pristup različitim vojnim profesijama, sudjelovanje žena u inozemnim misijama, napredovanje u karijeri, ravnotežu između posla i privatnog života, te potrebu za promjenom mentaliteta i prilagodbom struktura većem broju žena. Posebna pažnja posvećena je problemu seksualnog uznemiravanja, nasilja i važnosti učinkovitih mehanizama za podnošenje pritužbi. Međutim, istaknuo bih dio koji je po mojem mišljenju najvažniji za temu ove javne rasprave. Naime, gospođa Blondin smatra da oružane snage moraju imati reputaciju *prvoklasnog poslodavca* kako bi mogle privući najkvalitetnije muškarce ili žene. Na primjeru Norveške pokazala je važnost predodžbe koju ima javnost o oružanim snagama, a naročito kako su oružane snage prikazane u vlastitim regrutacijskim kampanjama, odnosno bile su temeljene na zastarjelim stereotipima - trčanje kroz blato, oružje, pucanje itd. U svezi prethodno navedenog, smatram važnom i Preporuku Vijeća Europe 1742 (2006.) punog naziva na engleskom jeziku „Human rights of members of the armed forces“, može		

		se pronaći na https://pace.coe.int/en/files/17424/html . Ova Preporuka predstavlja važan okvir za zaštitu i promicanje ljudskih prava unutar vojnih struktura, balansirajući između potrebe vojne discipline i sigurnosti sa osnovnim pravima i dostojanstvom pripadnika oružanih snaga. Preporuka naglašava da se ljudska prava trebaju primjenjivati u svim okolnostima, uključujući i u vrijeme oružanih sukoba u skladu s međunarodnim humanitarnim pravom, pripadnici oružanih snaga moraju imati civilna i politička prava zajamčena Europskom konvencijom o ljudskim pravima uz određene ograničene iznimke koje su nužne za ispunjavanje vojnih zadaća. Osobe imaju pravo na prigovor savjesti koji se smatra ključnim dijelom slobode misli, savjesti i religije, a države se pozivaju da osiguraju stvarnu i učinkovitu zaštitu tog prava. Također se nigdje ne navode odredbe prema kojima bi se ravnopravnost muškaraca i žena postizala na način da i žene treba prisilno novačiti u vojsku, ukoliko je to propisano za muškarce. Smatram da uvođenje obveznog vojnog roka za žene nije primjereno niti opravdano, te da takva mjera ne doprinosi stvarnoj ravnopravnosti spolova. Ravnopravnost ne znači nužno identične obveze i tretman, već pravičan pristup koji uvažava biološke, društvene i individualne razlike između muškaraca i žena. Naime, postoje prirodne i biološke razlike koje utječu na sposobnosti i uloge muškaraca i žena u društvu, a koje zakonodavstvo treba uzeti u obzir. Stoga, uvođenje obveznog vojnog roka za žene može rezultirati upravo **kontraefektom**, a to je ograničavanje njihovih prava i sloboda, što nije u skladu s načelima pravičnosti i jednakosti. Obvezni vojni rok za muškarce odražava sigurnosne potrebe države i njihove fizičke predispozicije, dok žene imaju pravo i mogućnost **dobrovoljnog** uključivanja u vojsku, što im omogućava slobodu izbora i poštivanje njihovih prava. Postoje mišljenja da je nepravедno što samo muškarci imaju zakonsku obvezu služenja vojske, dok žene nemaju takvu obavezu. Zbog toga se često zagovara proširenje te obveze i na žene, u cilju uspostavljanja prave rodne ravnopravnosti. Međutim, takav stav dovodi do paradoksa. Naime, strogo i apsolutno provođenje ove zakonske obveze samo za muškarce doživljava se kao nepravda, jer muškarci bivaju stavljeni u neravno pravan položaj, odnosno diskriminirani su na temelju spola. Stoga se njihov zahtjev da i žene budu uključene u prisilnu vojnu službu može tumačiti kao težnja za ostvarivanjem "najvećeg prava", odnosno jednake vojne obveze kako bi se izbjegla		

		"najveća nepravda", odnosno diskriminacija i neravnopravnost. Dvojica Šveđana su tijekom 2012. objavila vrlo zanimljivo istraživanje pod naslovom „Rod, društvene norme i preživljavanje u pomorskim katastrofama“ (Gender, social norms, and survival in maritime disasters). Oni su analizirali tzv. pravilo "žene i djeca prvi" (WCF, woman & children first), odnosno htjeli su dokazati postoji li zaista takvo pravilo da se prilikom havarije na moru prvo spašavaju žene i djeca, pa tek onda muškarci. Navedeni dvojac je htio provjeriti je li riječ o mitu ili je pravilo WCF zaista primjenjivano u pomorskim nesrećama. Autori su proučavali utjecaj spola, društvenih normi, ponašanje posade i kapetana na šanse za preživljavanje putnika i članova posade tijekom brodoloma. Korištenjem povijesnih zapisa, popisa preživjelih i drugih izvora, analizirali su 18 velikih pomorskih nesreća u razdoblju 1852. - 2011., u kojima je bilo zahvaćeno više od 15.000 ljudi iz različitih nacionalnosti. Došli su do zanimljivih rezultata prema kojima su u odnosu na spol muškarci imali značajno veću vjerojatnost za preživljavanje od žena, odnosno stopa preživljavanja muškaraca bila je dvostruko veća od stope preživljavanja žena. Isto tako članovi posade i kapetani imali su najviše šanse za preživljavanje. U većini slučajeva **posada nije davala prednost ženama i djeci**. Autori su zaključili da je pravilo WCF vrlo rijetko primijenjeno, no brod „Titanic“ bio je izuzetak. Naime, kapetan broda kao zapovjednik koji ima vrhovnu ovlast izdavanja i provođenja zapovijedi izričito je naredio evakuaciju prvo žena i djece, što je značajno povećalo njihovu stopu preživljavanja. Navodno su časnici i pucali na ljude koji nisu poslušali naredbu. Osim broda „Titanic“, nema dokaza da je navedeno pravilo dosljedno provođeno u ostalim slučajevima. Vezano za društvene norme i ponašanje, autori su zaključili da su ljudi u kriznim situacijama češće *sebični* nego što slijede društvene norme o *zaštiti slabijih*, te nema dokaza da su se muškarci masovno žrtvovali za žene i djecu. Dakle „žene i djeca prvo“ (WCF) je mit, te o primjeni ovog načela ne postoje povijesni podaci. Umjesto toga, preživljavanje u pomorskim nesrećama najviše ovisi od osobnih interesa i statusu pojedinca na brodu (je li netko član posade ili je običan putnik). Ne postoje dokazi o postojanju tzv. viteških normi. Titanic je dakle bio izuzetak, a ne pravilo. (Izvor: Gender, social norms, and survival in maritime disasters, autori Mikael Elindera i Oscar Erixsona, Department of Economics, Uppsala University, SE-751 20 Uppsala, Sweden; and The Research Institute of Industrial Economics, SE-102 15 Stockholm, Sweden, Edited by Kenneth Wachter, University of		

			California, Berkeley, CA, and approved June 29, 2012 (received for review May 2, 2012) https://ssrn.com/abstract=2161890) Zašto sam naveo rezultate istraživanja koje na prvi pogled nema nikakve poveznice sa ovim prijedlogom zakona? Ili možda ipak ima? Naime, istraživanje je pokazalo da su ljudi u kriznim situacijama češće sebični nego solidarni, a žrtvovanje za slabije nije statističko pravilo, već iznimka. Iz dijela komentara udruge Centar za ekonomsko obrazovanje može se zaključiti da bi glavni motivacijski faktor za pristupanje vojnoj službi trebala biti primjerena novčana naknada, a ne domoljubni ili društveni motivi, te da bi model dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz tržišnu naknadu, osigurao dovoljan broj ročnika. Također se može zaključiti da obvezno služenje vojnog roka temeljeno na društvenoj dužnosti, odnosno normi nailazi na otpor i izbjegavanje, te da ga se percipira kao nepravedan teret koji neravnomjerno pogađa samo muškarce. Prisilna vojna služba smatra se društveno nepoželjnom, dok se dragovoljnost uz primjerenu naknadu smatra učinkovitijom i pravednijom. Dakle, u kriznim i izvanrednim situacijama pojedinci prvenstveno djeluju iz osobnog interesa (preživljavanje ili financijska korist), dok su društvene norme (junaštvo, domoljublje, solidarnost itd.) rijetko presudan motivator. Izuzeci su mogući, ali samo kada postoji snažan autoritet ili izričita naredba kao u slučaju kapetana broda „Titanic“, odnosno kada su društvene norme institucionalizirane i strogo se provode. Zaključno, osobni interesi, status, izravni materijalni ili financijski poticaji ključni su faktori ponašanja u kriznim situacijama, dok su društvene norme i očekivanja o žrtvovanju za zajednicu ili one slabije, uglavnom mit ili iznimka, a ne pravilo. Stoga bi u kreiranju **obrambene politike** trebalo uzeti u obzir **stvarne motivacijske mehanizme ljudi**, a ne oslanjati se na idealizirane predodžbe o ljudskom ponašanju. U smislu prethodno navedenog, smatram da beneficije koje će dobivati muškarci u slučaju eventualnog obaveznog vojnog roka nisu oblik diskriminacije, već priznanje njihove obveze i doprinosa društvu. Ukidanje tih beneficija bilo bi nepravedno prema onima koji su ispunili zakonsku obvezu. Bez lažne političke korektnosti prisilno novačenje žena treba sagledati i sa aspekta demografske situacije u Republici Hrvatskoj. Nisam stručnjak za navedeno područje, ali demografi mogu vrlo lako izračunati demografski		

			gubitak ako mladi ljudi, a osobito žene, kao ključni demografski potencijal iseljavaju iz države. Pretpostavka je da će se oni/one vratiti jednog dana. Međutim, demografska propast je zagwarantirana ukoliko bi došlo do eventualnog prisilnog novačenja mladih, a naročito prisilnog novačenja žena i njihovog uključivanja u ratne sukobe. Stoga smatram da su zapravo demografski problemi jedan od glavnih razloga zašto samo tri europske države imaju obavezan vojni rok za žene, a ostale vrlo oprezno pristupaju ovoj temi. Ponovo ističem primjer Ukrajine, države koja je u ratu, ali koja mora balansirati između potreba za ljudskim resursima i očuvanja demografske strukture.		
179	DARKO MARINAC	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 32.	Za nepridržavanje ove prednosti nisu predviđene sankcije!	Nije prihvaćen	Predloženi zakon jasno uređuje ovu problematiku
180	PUČKI PRAVOBRANITELJ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 33.	U čl. 33. ZID Zakona o obrani (ne navodi se koji članak bi to bio u Zakonu) se navodi: „Odredbe ovog Zakona koje uređuju temeljno vojno osposobljavanje i obvezu civilne službe ne smatraju se diskriminacijom u smislu zakona kojim se uređuje suzbijanje diskriminacije.“ Predlažemo brisanje predložene odredbe. Naime, nije moguće isključiti iz primjene Zakon o suzbijanju diskriminacije kao temeljni propis kojim je uređena zabrana diskriminatornog postupanja, koji je uz to i organski zakon, te kojim se osigurava zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka RH Nejasno je i što se ovom odredbom htjelo postići, jer nije obrazložena. Moguće je da je intencija predlagatelja bila propisati iznimke od zabrane diskriminacije, no svaka iznimka bi morala biti u skladu s iznimkama od zabrane diskriminacije iz čl. 9. st. 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije, što ovdje nije slučaj. Napokon, diskriminacija je u RH zabranjena i međunarodnim pravom i to brojnim konvencijama koje je Republika Hrvatska ratificirala i koje su nadzakonske snage, kao i Ustavom RH.	Nije prihvaćen	Člankom 9. stavkom 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije („Narodne novine“, broj 85/08 i 112/12) propisano je da je diskriminacija u svim pojavnim oblicima zabranjena, dok je stavkom 2. toga članka Zakona propisano da se ne smatra diskriminacijom stavljanje u nepovoljniji položaj u slučajevima kada je takvo postupanje određeno zakonom radi očuvanja javne sigurnosti
181	SANJIN LUKARIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 33.	Ovo je potpuno neprimjeren članak koji nema osnove u zakonodavstvu RH i suprotan je čl. 47 st. 1 Ustava RH gdje piše "Vojna obveza i obrana Republike Hrvatske dužnost je svih za to sposobnih državljana." te čl. 14 st. 2 gdje piše "Svi su pred zakonom jednaki." s obzirom da su prema ovom Nacrtu prijedloga zakona muškarci i žene nejednaki i diskriminirani prema više odredaba. Potrebno je ukinuti i ovaj članak i cijeli Nacrt prijedloga zakona.	Nije prihvaćen	Predloženi zakon izrađen je u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i detaljno uređuje vojnu obvezu

182	CENTAR ZA EKONOMSKO OBRAZOVANJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 33.	Ovaj članak je protuustavan jer krši načelo vladavine prava iz čl. 3. Ustava. Zakonom o suzbijanju diskriminacije se osigurava zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka i uređuje zaštita od diskriminacije, a primjenjuje se na postupanje svih državnih tijela osim u taksativno navedenim slučajevima iz čl. 9. st. 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije, među kojima ne spada primjerice izravna diskriminacija građana na temelju spola glede temeljnog vojnog osposobljavanja i obveze civilne službe. Ne možete odredbom posebnog zakona (u ovom slučaju zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obrani) isključiti primjenu zakona koji osigurava zaštitu i promicanje najviše vrednote ustavnog poretka i koji izričito navodi da se primjenjuje na postupanje svih državnih tijela. Stvara se pravna nesigurnost, otvara vrata potpunoj derogaciji zakona koji osiguravaju najviše vrednote ustavnog poretka (ako je posebnim zakonom formalno proglašeno da se neko postupanje državnog tijela ne smatra diskriminacijom), a osim toga Europski sud za ljudska prava odbija formalno isključivanje diskriminacije - bitan je učinak zakona, a ne je li zakonodavac napisao da neka diskriminatorna norma nije diskriminacija.	Nije prihvaćen	Kao što je ranije obrazloženo predložena odredba u skladu je s Ustavom Republike Hrvatske i nije u koliziji sa Zakonom o suzbijanju diskriminacije
183	CENTAR ZA EKONOMSKO OBRAZOVANJE	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 36.	Predlaže se brisanje ovog članka. Obrazloženje: Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlade generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog

			za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada.		pojedince i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu
184	DARKO MARINAC	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, O B R A Z L O Ž E N J E	Uz članak 15. U skladu s utvrđenim zdravstvenim stanjem i potrebama Oružanih snaga Republike Hrvatske može se razvrstanom pričuvniku, odrediti drugi rod odnosno struka, kao izvješćem potvrđena iznimka. Dakle da li uz mirovinu ili ostale prihode idu u sredstva koje doviva kao vojnici pričuvnik.	Nije prihvaćen	Odredba članka 15. Nacrta prijedloga zakona kojim se dodaje članak 25.d uređuje se pitanje zdravstvene sposobnosti za vojnu službu razvrstanog pričuvnika odnosno ovisno o zdravstvenom stanju mogućnost promjene roda/struke
185	DARKO MARINAC	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, O B R A Z L O Ž E N J E	Uz članak 3.: Prema iskustvima iz našega nastanka trebalo bi dodati neš kao " dargovoljac u pomoći obrani ili krizama"	Nije prihvaćen	Odredba jasno propisuje na koji način državljani Republike Hrvatske ostvaruju svoje dužnost i obveze
186	DANIJEL PUPEK	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, O B R A Z L O Ž E N J E	Na drugom mjestu u ovom zakonu piše da novak može boraviti u inozemstvu do 30.lipnja godine u kojoj navršava 29 godina života, a ne 27 kao ovdje.	Primljeno na znanje	
187	TIHOMIR BARTOLIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 116.	Kaznu propisati u eurima - 1. siječnja 2023. euro je postao službena valuta u Republici Hrvatskoj!	Nije prihvaćen	Člankom 26. Nacrta prijedloga zakona mijenja se članak 116. Zakona te se iznos novčane kazne iskazuje u eurima
188	TIHOMIR BARTOLIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I	1. siječnja 2023. euro je postao službena valuta u Republici Hrvatskoj!	Nije prihvaćen	Člankom 27. Nacrta prijedloga zakona mijenja se članak 117. Zakona te se iznos novčane kazne

		DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 117.			iskazuje u eurima
189	TIHOMIR BARTOLIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 118.	1. siječnja 2023. euro je postao službena valuta u Republici Hrvatskoj!	Nije prihvaćen	Člankom 28. Nacrta prijedloga zakona mijenja se članak 118. Zakona te se iznos novčane kazne iskazuje u eurima
190	TIHOMIR BARTOLIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 119.	"Novčanom kaznom od 1.000,00 do 5.000,00 kuna kaznit će se..." - 1. siječnja 2023. euro je postao službena valuta u Republici Hrvatskoj!	Nije prihvaćen	Člankom 29. Nacrta prijedloga zakona mijenja se članak 119. Zakona te se iznos novčane kazne iskazuje u eurima
191	DARKO MAJSTOROVIĆ	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 119.	mislim da nedostaje odredba kojom bih se sankcionirao neposluh u civilnoj službi u slučaju ne postupanja po nalogu ovlaštene osobe...	Primljeno na znanje	
192	ULLA LEINER MAKSAN	NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OBRANI, Članak 122.	Pridružujem se komentarima Centra za ekonomsko obrazovanje: I. Ključni ciljevi temeljnog vojnog osposobljavanja, prvenstveno popuna djelatnih i pričuvnih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske, mogu se ostvariti uvođenjem primjerenih (tržišnih) naknada za ročnike koji dragovoljno pristupaju vojnom osposobljavanju. Rezultati anketiranja koja Ministarstvo obrane provodi na reprezentativnom uzorku novaka pri uvođenju u vojnu evidenciju to potvrđuju. Prilikom anketiranja koje je provedeno 2024. godine, na pitanje da odaberu do 3 (tri) najznačajnija razloga koja bi ih potaknula na bilo koju vrstu vojne službe, 59,8% novaka odabralo je "primjerena mjesečna novčana naknada". Rezultati svih provedenih anketiranja od 2018. godine na dalje pokazuju da je primjerena mjesečna novčana naknada glavni motivacijski čimbenik novaka za bilo koju vrstu vojne službe (Izvor: https://ceo.hr/imamo-dokument-morh-a-cak-60-mladica-bi-sluzi-lo-vojsku-da-ih-se-plati-kako-spada/). Upućivanje ročnika na služenje vojnog roka, odnosno na dragovoljno vojno osposobljavanje, odnosno na temeljno vojno osposobljavanje je jedna od vrsta vojne službe koja je propisana člankom 26. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (odnosno nacrtom prijedloga izmjena i dopuna istog), čiji naslov glasi: "Pristup u službu". Između 2025. i 2032. godine, oko 40-45 tisuće građana godišnje će navršiti 18. godinu života (Izvor: Državni zavod za statistiku, Živorodeni prema spolu i mjesecu rođenja) te postati vojni obveznici. Od tog broja, oko 20-23 tisuće godišnje podliježe uvođenju u vojnu evidenciju po osnovi spola. S obzirom da se u vojnu evidenciju uvode gotovo isključivo muškarci vojni obveznici, rezultati anketiranja koja provodi MORH jasno ukazuju na	Nije prihvaćen	Misija temeljnog vojnog osposobljavanja je obuka mlade generacije vojnih obveznika novaka radi stjecanja potrebnih sposobnosti, znanja i vještina koje su jedan od uvjeta za prijam u djelatnu vojnu službu ili raspoređivanje u pričuvni sastav Oružanih snaga Republike Hrvatske. Kroz dokazane programe osposobljavanja ročnika, primjenom inovativnih ideja i suvremene tehnologije te uz potporu instruktora temeljno vojno osposobljavanje bit će posvećeno razvoju ročnika za uspješno izvršavanje vojničkih dužnosti i zaštiti nacionalnih interesa. Tako bi se povećao broj sposobnih vojnih obveznika za ispunjavanje sve tri misije Oružanih snaga Republike Hrvatske, prvenstveno misije zaštite suvereniteta i neovisnosti Republike Hrvatske i obrane njezine teritorijalne cjelovitosti. Razvojem vojne i sigurnosne kulture kod šire populacije te jačanjem svijesti o sigurnosti općenito, ali i sudjelovanju u obrani kao pravu i obvezi svakog pojedinca i cjelokupne zajednice, rast će svijest o važnosti obrane kao ukupnosti sigurnosti građana i opstojnosti države. Uvažavajući odredbe članka 47. Ustava Republike Hrvatske, izrađene su sve

		potencijal od 12 do 14 tisuće muškaraca vojnih obveznika (59,8% anketiranih novaka X broj novaka koji podliježu uvođenju u vojnu evidenciju) koji bi svake godine pristupili dragovoljnom vojnom osposobljavanju kao jednoj od vrsta vojne službe, pod uvjetom da im se plati primjerena novčana naknada. Ovom broju valja pridodati i žene vojne obveznike koje bi dragovoljno pristupile, ali rezultati anketiranja nisu reprezentativni za sve žene vojne obveznike budući da nisu obveznici uvođenja u vojnu evidenciju. 4000 ročnika godišnje dovoljan je broj da se popune i potrebe za djelatnu vojnu službu, ali i potrebe za pričuvu (Izvor: Ivan Anušić, Ministar obrane Republike Hrvatske, 23.04.2025. https://morh.gov.hr/vijesti/13386). Prema tome, nedvojbeno je da se potrebe Oružanih snaga za djelatnu vojnu službu, ali i pričuvu mogu višestruko ispuniti modelom dragovoljnog vojnog osposobljavanja, uz uvjet da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. II. Obvezno temeljno vojno osposobljavanje krši načelo socijalne pravde kao najvišu vrednotu ustavnog poretka i temelja za tumačenje Ustava propisanog člankom 3. Ustava, te načelo pravednosti poreznog sustava i dužnosti sudjelovanja svakoga u podmirenju javnih troškova, u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima propisanog člankom 51. Ustava. Svaka vlada ima u biti dva načina za ostvarenje nekog cilja, bilo da se radi o izgradnji autoceste ili pričuvnog sastava oružanih snaga. Može pristupiti tržištu te (za)kupiti potrebnu opremu i radnu snagu, ili može oduzeti opremu i prisiliti ljude da rade dok posao ne bude završen. U prvom slučaju, troškove izgradnje autoceste ili pričuve snosi cijelo društvo putem nenamjenskih poreza prikupljenih za financiranje projekta. U drugom slučaju, troškove potrebnih dobara i usluga plaćaju samo oni kojima je oduzeta imovina ili koji su prisiljeni raditi. Oni plaćaju porez kojim financiraju projekt, premda se taj porez plaća i prikuplja u naravi – poput srednjovjekovne naturalije i tlake, ili nacionalizacije i obveznih otkupa poljoprivrednih dobara koje je poslije Drugog svjetskog rata provodila Jugoslavija. Iako se porezi koji se prikupljaju u naravi ne iskazuju prema uvriježenim standardima proračunskog računovodstva (iako se, primjerice, primici u naravi poput korištenja službenog automobila iskazuju), za obveznike njihovog plaćanja predstavljaju trošak koji je jednako stvaran kao i porez u novcu (novac je u osnovi sredstvo razmjene usluga i dobara). Naime, ne postoji besplatan ručak – svako dobro koje država pruža građanima, radilo se o prometnici, bolnici, pravosudnom sustavu, javnoj upravi ili obrani, netko mora platiti u cijelosti. Cijena obrane koja zahtijeva službu 4000 ročnika godišnje s	potrebne analize i detaljno je uređena vojna obveza u zakonu

			obvezom daljnje službe po potrebi u pričuvnom sastavu je iznos za koji bi 4000 ročnika dragovoljno, bez prisile pristupilo vojnom osposobljavanju. Ono što predloženi model temeljnog osposobljavanja omogućava je redistribuciju troškova obrane sa šireg društva na pružatelje obrane (ročnike) – međutim, to nimalo ne umanjuje troškove obrane. Novac koji šira javnost štedi kroz manju poreznu obvezu u modelu obveznog vojnog roka ili temeljnog vojnog osposobljavanja naspram tržišnog rješenja poput dragovoljnog vojnog osposobljavanja nije pao s neba, nego je to vrijednost koja je oduzeta ročnicima kroz njihov prisilni rad. Ukratko, potplaćeni su. Obvezna vojna služba je porez u naravi. To je konsenzus ne samo ekonomske struke, nego i trećeg poglavlja Gatesove komisije za proučavanje prelaska na dragovoljnu vojsku (Izvor: https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2012/01/The-Report-Of-The-Presidents-Commission-On-An-All-Volunteer-Armed-Force.pdf). Spomenuta komisija, koja je jednoglasno prihvatila izvješće koje opisuje obveznu vojnu službu kao porez, nije bila sastavljena samo od ekonomista poput Milтона Friedmana (budućeg dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju) i Alana Greenspana (budućeg guvernera američke središnje banke), nego i generala Alfreda Gruenthera i Laurisa Norstada – Vrhovnih zapovjednika NATO-a za Europu. Predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja omogućuje osobama koje npr. kao predsjednici Vlade ili Sabora primaju neto plaću čiji iznos prelazi 5.500 eura mjesečno, a nikada nisu služile u Oružanim snagama, da uživaju obranu koju će im pružati ročnici i pričuvnici koji će biti prisiljeni na vojnu službu za manje od iznosa naknade po kojoj bi dragovoljno služili. Umjesto da šira javnost koja uživa obranu plati malo veće poreze kako bi financirali tržišne naknade dragovoljnim ročnicima, u predloženom modelu TVO-a bi prisilni ročnici koji primaju 1.100 eura mjesečno prisilnom službom subvencionirali obranu sugrađanima koji primaju i po pet puta veće plaće od njih. Niti jedan porez nije savršen, ali teško je zamisliti način raspodjele troškova obrane, ili bilo kojeg javnog dobra, koji se više kosi s načelima socijalne pravde, pravednosti i jednakosti odnosno dužnošću svakoga da sudjeluje u podmirenju javnih troškova u skladu sa svojim gospodarskim mogućnostima. III. Ukupni troškovi predloženog modela temeljnog vojnog osposobljavanja su veći od ukupnih troškova modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja koji bi osigurao isti broj ročnika i pričuvnika. Naime, osim direktnih troškova koje TVO uzrokuje za porezne obveznike općenito te za		

			prisilne ročnike i pričuvnike kroz porez u naravi opisanog u točki II., TVO uzrokuje indirektno troškove koji proizlaze iz centralnog planiranja, neefikasne alokacije radne snage, poremećaja na tržištu rada, neselektivnosti te poticanja aktivnosti izbjegavanja TVO-a fingiranjem zdravstvene nesposobnosti i prigovora savjesti, upisivanjem studija i/ili odlaska u inozemstvo itd. Ministar obrane navodi da poslodavac neće moći zaposlenom ročniku dati otkaz. Ali ministar ne može prisiliti poslodavca da kao prvo uopće zaposli novaka. Svatko tko nije proveo cijeli radni vijek u Oružanim snagama, a bio je na tržištu rada dok je na snazi bila obveza služenja vojnog roka zna da će prvo pitanje poslodavca na razgovoru za posao ako se uvede TVO biti: "Jeste li regulirali vojnu obvezu"? Naime, poslodavcima nije u interes zasnivanje radnog odnosa s kandidatom za koji postoji 100% vjerojatnost da će tijekom prve godine rada nestati na razdoblje od 2-4 mjeseca. Radije će zaposliti starije kandidate ili pak strance koji nemaju obvezu TVO-a, zbog čega će mnogi novaci i do 16 mjeseci (do 12 mj. čekanje poziva + služba od 2-4 mj.) biti ograničeni na obavljanje privremenih poslova, nerijetko izvan struke za čije su školovanje upravo bili završili. Uzmimo kao primjer novaka koji je pri kraju studija psihologije, a koji bi se dragovoljno prijavio na vojno osposobljavanje odmah po završetku formalnog obrazovanja. Za razliku od modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja, predloženim modelom TVO-a nije predviđena mogućnost izbora u koji će naraštaj novak biti upućen nego će možda čekati i do godinu dana da primi poziv. A što će raditi za to vrijeme? Ako bi želio raditi u sektoru ljudskih resursa neke velike kompanije, tko će ga zaposliti kada zna da će mu nestati na 2-4 mjeseca? Dok bi u sadašnjem, dragovoljnom sustavu on mogao odmah nakon diplome ići odslužiti vojsku i potom tražiti posao na neodređeno, po modelu koji predlaže MORH psiholog će do godinu dana voziti Glovo ili konobariti dok čeka poziv za vojsku i ne obavi TVO. A ako velika kompanija zbog svega navedenog zaposli radnika iz BiH ili Srbije, poslovne perspektive domaćeg psihologa će ostati narušene i nakon završetka TVO-a. S druge strane, ljudi koji bi inače već krenuli s radom će upisivati studije, odlaziti u inozemstvo te poduzimati druge aktivnosti izbjegavanja TVO-a. Vrijeme koje liječnik stažist ili specijalizant provodi "noseći grablje i motiku" u civilnoj službi plaćeno je duljim listama čekanja jer 3-4 mjeseca ne može raditi u bolnici. U situaciji dok država naveliko uvozi strane radnike radi obavljanja sezonskih poslova za 1250 i više eura mjesečno s uključnim smještajem i jednim ili dva obroka dnevno, nemjerljivo je štetno ali i		

			krajnje cinično poremetiti građanima ulazak na tržište rada do godinu i pol kako bi bili prisiljeni na vojnu službu za 1100 eura mjesečno, nakon kojeg postaju razvrstani pričuvnici koji mogu do 55. godine života biti pozvani na daljnju službu u Oružanim snagama do 30 dana godišnje. Ovo su sve troškovi koje TVO uzrokuje. Oni se neće prikazati kao stavke TVO-a u državnom proračunu, ali će ih država svejedno platiti kroz skuplju proizvodnju robe i usluga, nedostatak radne snage, iseljavanje, skuplju i slabiju zdravstvenu i socijalnu skrb itd. Kao što ministarske i saborske plaće na padaju s neba, isto tako ne pada s neba služba ročnika i pričuvnika niti vrijeme provedeno čekajući vojni poziv. Netko to sve na kraju mora i platiti. IV. Nasuprot predloženom modelu temeljnog vojnog osposobljavanja, uvođenje primjerenih (tržišnih) naknada dragovoljnim ročnicima osiguralo bi ispunjavanje misije i ključnih ciljeva temeljnog vojnog osposobljavanja uz poštivanje načela slobode, jednakosti, ravnopravnosti spolova i poštivanja prava čovjeka kao najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske te temelja za tumačenje Ustava propisanih člankom 3. Ustava. Uvođenje obveze temeljnog vojnog osposobljavanja naspram mogućnosti dragovoljnog vojnog osposobljavanja ograničava slobodu i prava čovjeka. Primjerice, ročnici, kao pripadnici Oružanih snaga za vrijeme temeljnog vojnog osposobljavanja, se ne mogu udaljiti iz zapovjedništva, postrojbe, odnosno ustanove Oružanih snaga bez dopuštenja nadređene osobe, čime se prisilnim ročnicima, bez mogućnosti iskazivanja slobodne volje dragovoljnim pristupanjem vojnom osposobljavanju, ograničavaju njihova Ustavom zajamčena prava na slobodno kretanje i biranje boravišta, napuštanja teritorija države i trajnog ili privremenog naseljavanja u inozemstvo, poduzetničku i tržišnu slobodu, rad i slobodu rada te slobodno biranje poziva i zaposlenja itd. Članak 47. stavak 1. Ustava propisuje da je vojna obveza dužnost svih za to sposobnih državljana. Izvršenje modela dragovoljnog vojnog osposobljavanja te funkcioniranje djelatnog i pričuvnog sastava Oružanih snaga pokazuje da su građani i muškog i ženskog spola sposobni za vojnu službu te da su sposobni preuzeti i izvršavati dužnosti uvođenja u vojnu evidenciju, podlijevanja zdravstvenim i drugim pregledima te psihološkim ispitivanjima, novačenja i pristupanja dragovoljnom vojnom osposobljavanju te služenja u djelatnom i/ili pričuvnom sastavu Oružanih snaga. Članak 14. Ustava propisuje da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o (...) spolu, te da su svi pred zakonom jednaki. Žena vojna		

		obveznica koja je sposobna za predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja imat će slobodu birati želi li preuzeti navedenu dužnost. Muškarac vojni obveznik koji je sposoban za temeljno vojno osposobljavanje neće imati istu slobodu. Prema tome, uvođenje temeljnog vojnog osposobljavanja kao zakonske obveze građana na temelju njihovog spola stavlja osobe u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporedivoj situaciji po osnovi njihovog spola, što predstavlja izravnu diskriminaciju koja je zabranjena člankom 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Slijedom navedenog, a s obzirom da su sloboda, jednakost i ravnopravnost spolova najviše vrednote ustavnog poretka te temelj za tumačenje Ustava, zakonodavac nije ovlašten propisati predloženi model temeljnog vojnog osposobljavanja kao obvezu koja pripada građanima na temelju njihovog spola. V. Zaključno, model dragovoljnog vojnog osposobljavanja može osigurati misiju i ključne ciljeve jednako kao i temeljno vojno osposobljavanje, pod uvjetom da se ročnicima plati primjerena mjesečna naknada. U doba dok uvozni radnici obavljaju sezonske poslove za 1250 i više eura s uključenim smještajem i obrocima (Izvor: https://www.index.hr/vijesti/c lanak/udarna-sezona-na-vratima-radnici-se-jos-traze-sobarica-ma-960-konobarima-1178-eura/2681407.aspx), zaključak o potrebi uvođenja obvezne vojne službe ročnika jer nema dovoljno dragovoljaca za 1000 eura mjesečno je poput zaključka o potrebi uvođenja tlake i kmetstva zato što nitko ne želi brati mandarine za dnevnicu od 20 eura. Iako bi plaćanje tržišne naknade ročnicima uzrokovalo veće proračunske troškove, ukupni troškovi takvog dragovoljnog modela su manji od predloženog modela TVO-a. Konačno, predloženi model TVO-a je u suprotnosti s najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te bi njegova protuustavnost uzrokovala ne samo dodatne troškove u vidu plaćanja odštete za kršenje prava građana, nego i ozbiljno ugrozila provedbu planova Oružanih snaga u slučaju ukidanja spornih odredbi odlukom Ustavnog suda. Prisiljavanje ljudi da služe u OSRH kao ročnici i pričuvnici kad su pozvani na službu za naknadu koja je manja od iznosa one koja bi ih potaknula da služe dragovoljno nije u skladu s točkom 8.1. Nacrta prijedloga Dugoročnog plana razvoja OSRH 2025 – 2036., koja navodi da je cilj imati osposobljene i motivirane pripadnike Oružanih snaga te da će struktura plaća, dodataka na plaću i drugih prava biti u funkciji motiviranja za izvrsnost, preuzimanja odgovornosti i priznanja složenosti i posebnosti pojedinih dužnosti. Ročnik i pričuvnik koji služi u OSRH zbog straha od		

			prekršajnopравnih ili kaznenopravnih sankcija ne može biti motiviran kao što je onaj koji se odlučio služiti dragovoljno. VI. Kao dodatak, valja napomenuti da bi se misija i ključni ciljevi TVO-a mogli ostvariti i na treći način, proširenjem odnosno preustrojem već postojeće ugovorne pričuve na način da u potpunosti zamijeni razvrstanu pričuvu. Dakle, pričuvnici bi dobili višegodišnje ugovore uz obvezu periodičke obuke u zamjenu za naknadu za pripravnost tj. s istim obvezama koje trenutno imaju razvrstani pričuvnici. S obzirom da uvođenjem ročnika u razvrstanu pričuvu završetkom vojnog osposobljavanja isti preuzimaju daljnje obveze sve do 55. godine svog života, nije logično vezati naknadu za vojno osposobljavanje za osnovicu ili plaću djelatne vojne osobe. Štoviše, bez obzira što zaposlenim pričuvnicima pripada pravo na naknadu plaće u punom iznosu (čiji trošak poslodavac može nadoknaditi podnošenjem zahtjeva MORH-u), ako je razvrstani pričuvnik npr. uplatio turističko putovanje koje neće moći konzumirati zato što je u međuvremenu primio poziv za vojnu vježbu, nitko mu neće nadoknaditi taj trošak (koji nije nastao njegovom vlastitom voljom, nego prisilnom naravi temeljnog vojnog osposobljavanja). Ali za potrebe rasprave o TVO-u možemo maksimalno pojednostaviti i reći: ne dovodimo u pitanje odluku stručnjaka u MORH-u da je najbolji način za ostvariti ciljeve OSRH-a ustroj razvrstane pričuve, koja će se po sili zakona puniti ročnicima koji neće ići u djelatne vojne osobe, te da je za tu svrhu potrebno povećati broj ročnika koji završe dvomjesečnu vojnu obuku na 4000 godišnje. Sve 5. Sve super. MORH još uvijek nije objasnio zašto to zahtijeva obvezni vojni rok/TVO i zašto bi model prisilne službe bio bolji nego da ročnici dobiju tržišnu naknadu za svoju službu (sve činjenice i okolnosti pokazuju da ne bi).		